

*Veličanstven
roman o ljubavi
koja prevazilazi
granice vremena*

ENDRU DEJVIDSON

POSLEDNJI ANĐEO

„Kada se upustite u čitanje ove nesvakidašnje
ljubavne priče, teško da ćete moći da joj odolite.“

— PUBLISHERS WEEKLY

BESTSELER NJUJORK TAJMSA

W & N

Ljubav koja preživljava oganj pakla i prevazilazi granice vremena. Savremeni cinik, vrlo iskusan i privlačan muškarac sa mnogo poroka, zarobljen je u moralnom vakuumu modernog života. Jedne noći, voziće se mračnim drumom i doživeti tešku nesreću.

Dok leži u bolnici u strašnim bolovima, broji dane do odlaska kući i zaklinje se da će izvršiti samoubistvo – jer sada nije ništa više nego čudovište: kako telom, tako i u duši. Međutim, pored njegovog bolničkog kreveta pojaviće se neobične i upečatljive skulpture od kamena, gargojli, koje je izradila prelepa žena plavo-zelenih očiju i neukrotive kose, Marijana, takođe pacijent u bolnici, uverena da su u srednjovekovnoj Nemačkoj njih dvoje bili ljubavnici.

Poput Šeherezade, pripovedaće mu priče o besmrtnoj, ali istovremeno i tragičnoj ljubavi, priče koje se sežu od viktorijanske Engleske do Italije u doba kuge, od drevnog Japana do Islanda u vreme Vikinga. U te svoje neverovatne priče uvući će i svog sagovornika koji će otkriti da se polako ali sigurno vraća u život, ali i ponovo zaljubljuje. Prenosi se kroz vreme, dopire do mene na svakom jeziku ovog sveta, i zvuči kao čista ljubav...

«Jednom rečju pravo čudo od knjige: eksplozivna, buntovnička, provokativna. Teško je poverovati da je ovo prva knjiga Endrua Dejvidsona, jer on prosto rešeta pripovedačkim bravurama i samopouzdanjem, hrabrošću i veštinom zrelog majstora.»

Piter Straub

„Die Liebe ist stark wie der Tod, hart wie die Hölle.“

Der Tod scheidet die Seele vom Leibe,
die Liebe aber scheidet all Dinge von der Seele...

– *Meister Eckhart, Deutsche Mystik Predigt: 'Éwige Gerburt'*

„Ljubav je jaka kao smrt, jaka je kao pakao.
Smrt rastavlja dušu od tela,

Ali ljubav rastavlja sve stvari od duše.“

– *Majster Ekhart, nemački mističar, propoved: „Večno rađanje“*

GLAVA PRVA

Svaka nesreća napada lakoverne iz zasede, često žestoko, baš kao i ljubav.

Bio je Veliki petak, zvezde samo što su počele da se pretapaju u zoru. Dok sam vozio, po navici sam čačkao ožiljak na grudima. Kapci teški, pogled unezveren, nije ni čudo, budući da sam noć proveo presamićen preko ogledala, ušmrkavajući crte belog praška lica prilepljenog za staklo. Mislio sam da ću tako da izoštrim reflekse. Pogrešio sam.

S jedne strane krivudavog puta oštra litica, a s druge mračna šuma. Trudim se da usredsredim pogled ispred sebe, međutim, obuzima me osećaj da će nešto da mi iskoči iz zasede iz drveća, možda čitav odred plaćenika. Naravno, to su narkomanske paranoje. Srce mi tuče dok stežem volan sve jače, znoj mi se skuplja oko korena vrata.

Iz flaše, koja mi je bila zaglavljena među nogama, pokušavam da trgnem još jedan gutljaj. Stisak slabi i flaša mi pada u krilo, prosipajući se svuda pre pada na pod. Saginjem se da bih je dohvatio pre nego što sav alkohol iscuri, a kako podižem pogled, dobijam priviđenje, to besmisleno priviđenje, koje je sve pokrenulo. Video sam kako mi rojevi užarenih strela naleću pravo na kola. Nagoni su mi proradili, te cimnuh volan koji su držali moji nevidljivi napadači tako da me ne vodi prema šumi. To je bilo sumanuto, jer sam tim potezom bacio kola prema žičanoj ogradi koja me je delila od sunovrata. Začu se škripa trenja metala o metal, grebanje suvozačkih vrata o nategnute kablove žičane ograde i desetak tupih udaraca dok sam odskakao o drvene direke

uz tresak, pri čemu je svaki bio kao da je struja puštena kroz aparat za elektrošokove.

Dođoh sebi, pa uđoh u suprotnu traku, mimoilazeći za dlaku jedan kamionet. Onda okrenuh volan tako naglo da sam se odbacio još jednom prema ogradi. Žice popucaše, odjednom lepršajući na sve strane, poput pipaka tek ustreljenog oktopoda. Jedna je probila vetrobran i sećam se da sam razmišljao kako sam imao mnogo sreće da me nije mlatnula dok su kola propadala kroz ruke ove groteskne životinje.

Nastade trenutak bestežinskog stanja: mesto između vazduha i zemlje, prljavštine i neba. Pomislio sam: *Baš čudno, isto kao trenutak između sna i jave, kada je sve tako nadrealno lepo i ništa nije telesno. Baš kao lebdenje prema savršenosti.* Samo što se, kao što to često biva kada se nađete između stvarnosti i uranjanja u san, ovaj tren na ivici završava nemilosrdnim zaokretom prema javi.

Saobraćajni udes izgleda kao da se nikada neće završiti i uvek u jednom trenutku pomislite da možete da ispravite grešku. Pomislite: *Da, činjenica je da visim nad provalijom u kolima koja su teška najmanje tonu i po. Tačno je da ima trideset metara do dna jaruge. Ali siguran sam da, ako bih samo okrenuo volan svom snagom u jednu stranu, sve bi bilo u redu.*

Kada jednom obrnete taj volan i vidite da to ne menja stvar, onda vam dođe ona čista, jasna misao: *Jao, sranje.* U tom jednom trenutku uzvišenosti, dostižete ono isprazno blaženstvo kojem su tokom celog svog života težili istočnjački filozofi. Međutim, transcendentirajući na ovaj način, vaš mozak postaje superkompjuter, sposoban da izračuna radijane kružnog kretanja vašeg automobila, da ga množi s brzinom slobodnog pada pod uglom padanja, da mu određuje koeficijente Njutnovog Zakona kretanja i, u trenutku izbacivanja rezultata, dolazite do paničnog zaključka da *to ima stravično da boli.*

Vaša kola ubrzavaju prema dnu nasipa i odskaku. Vaša hipoteza se ubrzo ispostavlja kao tačna: to je, zaista, prilično bolno. Mozak vam prelistava sve moguće osećaje. Tu je preokretanje krajeva, tu je vrtoglava dezorijentisanost i krckanje automobila u toku vežbanja ove neposvećene joge. Tu je razlupano parče metala koje vam pritiska rebra. Tu je smrad đavolje pakosti, trozubac vam je u dupetu a sumpor u ustima. Đavo je došao po svoje, ni ne sumnjajte u to.

Sećam se vrelog, srebrnog bleska, kada mi je šasija presekla prste na levoj nozi. Sećam se prenosne poluge volana kako mi prelazi preko ramena. Sećam se prskanja stakla koje kao da se raspršilo svuda oko mene. Kada su se kola konačno zaustavila, visio sam naglavačke, sa sve privezanim sigurnosnim pojasom. Mogao sam da čujem šištanje svakojakih gasova kako izlaze iz motora, onda, okretanje točkova u vazduhu, kao i zlokobno škripanje metala kada su kola prestala da se tumbaju poput jadne izvrnute kornjače.

Samo što sam počeo da se onesveščujem, nastade eksplozija. Ne filmska, već prava, eksplozija iz stvarnog života, poput one kad se upaljač pokvarene rerne na gas nameri na svog vlasnika. Blesak plavičastog plamena pregmiza preko krova kola, iskosa u odnosu na moje mlitavo telo ispod njega. Iz nosa mi se pomolila kap krvi, koja je, sasvim predvidljivo, uskočila u nove, radosne plamenove koji su vaskrsavali ispod mene. Osećam kako mi vatra zahvata kosu; onda i njen miris. Meso počinje da cvrči budući da sam postao odrezak tek bačen na roštilj, a potom i da koža klobučič kad god je plamenovi liznu. Ne mogu da stignem da ugasm kosu koja mi gori. Ruke ne odgovaraju na moje zapovesti.

Verujem, dragi čitaocu, da si imao neka iskustva s vatrom. Recimo, dirnuo si, nekad, ventil ekspres lonca pod lošim uglom, pa ti je para ušla u rukav, ili si u doba mladalačke odvažnosti držao upaljenu šibicu što si duže mogao. Zar nije niko, bar

jednom, napunio kadu sa užasno vrelom vodom, pa je posle zaboravio da je proveri prstom pre nego što je umočio celo stopalo? Ako si doživeo neki od ovako sitnih nemilih događaja, onda hoću da sad zamisliš nešto novo. Zamisli da uključuješ ringlu na šporetu, pretpostavimo da imaš električni šporet sa crnim ringlama na vrhu. Ne stavljaš lonče s vodom na nju, jer voda samo apsorbuje toplotu i proključa. Čekaj da se neki tanak dimčić pojavi od nečega što je ranije iskipelo na ringlu. Pojaviće se mala ljubičasta primesa, priljubljena tu uz crne krugove, posle čega ringla poprima neku crveno-purpurnu boju, kao kod nedozrelih kupina. Onda se boja menja u narandžasto, i konačno – u intenzivnu jarkocrvenu. Predivno, je l da? Sad spusti glavu tako da su ti oči u nivou ploče šporeta da bi mogao da gledaš kroz talasasto treperenje koje se diže. Misli na one stare filmove gde junak gleda preko pustinje u oazu koju nije tu očekivao. Hoću sada da vrhovima prstiju leve ruke lagano pređeš iznad dlana desne ruke, kako bi zapazio kako tvoja koža sada registruje i najmanji dodir. Da ti to neko drugi radi, možda bi se, čak, napalio. Sad, pljesni tako osetljivom, nežnom rukom posred tako usijane ringle.

Drži je tako. Drži je tako, dok ringla prijti Danteovih devet krugova baš tu na tvom dlanu i omogućuje ti da zgrabiš pakao zauvek. Neka se vrelina utisne u kožu, mišiće, žile; neka izgori sve do kosti. Čekaj da se opekotina usadi toliko da više ne znaš ni da li ćeš se ikad odlepiti od gustih namotaja na ringli. Neće proći mnogo, a smrad tvog sopstvenog tela koje gori gušiće ti nozdrve, hvataće se za dlake u nosu i odbijaće da izađe odatle, a ti ćeš mirisati paljenje svog sopstvenog tela.

Pritisni tom rukom plotnu i polako broji do šezdeset. Nema varanja. Jedan Mi-si-si-pi, dva Mi-si-si-pi, tri Mi-si-si-pi... Na šezdeset Mi-sisi-pi, ruka će ti se istopiti toliko da će prekriti celu plotnu i sjediniti se s njom. Sad si slobodan.

Imam još jedan zadatak za tebe: nagni se i okreni glavu u stranu, pa pljesni obrazom po toj istoj plotni. Možeš da biraš koju stranu lica hoćeš. Opet šezdeset Misisipija; nemoj da varaš. Najbolje od svega je to što ti je uvo tu blizu da bi registrovalo pucketanje, prštanje i krckanje tvog sopstvenog mesa.

Valjda imaš sada neku predstavu o tome kako mi je bilo zakovanom u tim kolima, nemoćnom da izbegnem plamen, svesnom jedva toliko da zapamtim ovo iskustvo dok ne padnem u duboku nesvest. Na svega nekoliko kratkih i milih momenata mogao sam i da čujem, i da osetim miris, i da mislim, i dalje da pamtim, ali ništa da ne osećam. *Što li ovo više ne boli?* Pamtim kada sam zatvorio oči i poželeo svoj kraj, taj predivan mrak. Pamtim kako sam razmišljao da je trebalo da provedem život kao vegetarijanac.

Onda se kola još jednom okrenuše, prevrćući se u potok, prema čijoj su ivici zanosila. Kao kornjača koja se opet dočekala na noge i pojurila prema najbližem izvoru vode.

Ovaj događaj – pad kola u potok – spasao mijе život, jer je gasio plamen i rashlađivao mi sveže pečenu plot.

Svaka nesreća napada lakoverne iz zasede, često žestoko, baš kao i ljubav.

Da li je otpočinjanje romana nesrećom najbolje rešenje – pojma nemam, jer nikad do sada nisam pisao knjigu. Istini za volju, počeo sam udesom, jer sam imao nameru da vas zainteresujem i uvučem u priču. Pošto još čitate – znači, uspeo sam.

Najteža stvar u vezi s pisanjem nije, kako sad otkrivam, samo sricanje rečenica. Više se radi o tome šta ubaciti i gde, a šta izbaciti. Ja lično uvek igram na drugu loptu. Odabrao sam nesreću, ali isto tako mogao sam jednostavno da započnem s bilo kojim događajem iz mog tridesetpetogodišnjeg života pre toga. Zašto ne početi sa: „Rođen sam 19... godine u gradu...“?

Onda opet, zašto uopšte da se ograničavam na otpočinjanje s bilo kojim vremenskim okvirom svog života? Možda treba da počnem s gradom Nirnbergom u trinaestom veku, gde se najnesrećniji lik, Adelaida Roter, povukla iz života za koji je smatrala da je grešan kako bi postala jedna od *begini* – to su žene koje, iako nisu zvanično bile u zajednici sa Crkvom, bile očarane životom u siromaštvu, po uzoru na Hrista. Tokom vremena, Roterova je privukla mnoštvo sledbenica, pa su se 1240. sve preselile na jedan posed u Engelšalksdorf, blizu Svinaha, gde im je pokrovitelj bio Ulrih II fon Kenigštajn, koji im je dao da rade kućne poslove. Prvo su podigle kuću 1243. godine, a već sledeće pretvorile je u manastir i odabrale prvu nastojnicu.

Pošto je Ulrih umro bez muškog naslednika, zaveštao je celo svoje imanje beginama. Zauzvrat je tražio da manastir obezbedi grobna mesta za njegove srodnike i da se neprekidno mole za porodicu Kenigštajn. U duhu zdravog razuma, naredio je da se mesto nazove Engeltal, tj. „Dolina anđela“, umesto Svinah, odnosno „Grad svinja“. Međutim, Ulrihova poslednja odredba ima najveći uticaj na moj život: naložio je da manastir osnuje skriptorijum.

Oči se otvaraju na crveno i plavo rotirajuće svetlo. Čitav blickrig glasova, buke. Metalna poluga zabija se u jednu stranu kola, razjapljuje je. Uniforme. Gospode, ja sam u paklu, a oni

nose uniforme. Jedan čovek više. Drugi kaže blagim glasom: „Izvući ćemo te. Ne brini.“ Nosi značku. „Biće ti dobro“, obećava kroz brkove. „Kako se zoveš?“ Ne mogu da se setim. Jedan bolničar urla nekome koga ne vidim. Ustukne bacivši pogled na mene. Zar stvarno moraju sve to da rade? Mrak.

Oči se otvaraju. Vezan sam kaiševima za nosila. Znak „tri, dva, jedan, diži.“ Nebo se naginje nad mene, pa se vraća nazad. „Ubacuj“, kaže. Škljocanje metala kad je nosiljka ispravno legla u ležište. Kovčeg, a gde je poklopac? *Suviše antiseptički za pakao, a da li bi krov raja zaista mogao da bude od sivog metala?* Mrak.

Oči se otvaraju. Opet u bestežinskom stanju. Haron nosi mešavinu poliestera i pamuka. Sirena na kolima hitne pomoći odskakuje po betonskom Aherontu¹. Infuzije su mi uvučene u telo – svuda? Pokriven sam želatinoznim ćebetom. Vlažno, vlažno. Mrak.

Oči se otvaraju. Bupkanje točkova kao kolica u samoposluzi po betonu. Prokleti glas kaže „Kreći!“ Nebo mi se ruga, prolazi iznad mene, a onda, u belo ofarban plafon. Dupla vrata otškrinuta. „Ruta 97!“ Mrak.

Oči se otvaraju. Razjapljena čeljust zmiје baca se na mene, smeje se, kaže: **DOLAZIM...** Guja pokušava da mi proguta glavu. Ne, nije zmiја, nego maska za kiseonik... **L TI TU NIŠTA NE MOŽEŠ.** Tonem u mrak od gas-maske.

Oči se otvaraju. Izgorene ruke, izgorene noge, vatra svuda, a ja sam usred mećave. Nemačka šuma, a i reka je tu blizu. Žena na uzvišenju sa samostrelom. U grudima osećaj kao da sam ustreljen. Osećam šištanje dok mi srce otkazuje. Hoću da kažem nešto, ali

*1 Aheront je u grčkoj mitologiji „reka bola“ u podzemnom svetu Hadu preko koje je Haron u svome čamcu prevezio duše umrlih. Danas je Aheront reka u severozapadnoj Grčkoj.

umesto toga krkljam, pa mi medicinska sestra kaže da mirujem, da će sve biti u redu, sve će biti u redu. Mrak.

Glasovi se roje iznad mene. „Spavaj. Samo spavaj“.

Posle nesreće, naduo sam se kao tek ispržena bečka šnicla, koža mi je pucala da bi oslobodila put mesu koje narasta. Lekari, sa svojim gladnim skalpelima, ubrzavaju proces sa nekoliko brzih rezova. Ovaj postupak zove se eskarotomija i on omogućava nabujalom tkivu da se širi. Više liči na uzdizanje vašeg unutrašnjeg bića koje je konačno steklo dozvolu da se uzveru na površinu. Lekari su smatrali da su rasecanjem otpočeli proces mog izlečenja, međutim, zapravo, samo su oslobodili zver – neko proždrano meso, preliveno sokovima.

Dok male opekotine završavaju mehurom ispunjenim krvnom plazmom, ove moje su za posledicu imale ogroman gubitak tečnosti. Tokom prva dvadeset četiri sata provedena u bolnici, lekari su mi upumpali dvadeset tri litra izotonika ne bi li sprečili dalji gubitak telesnih tečnosti. Kupao sam se u toj tečnosti dok mi je isticala iz sprženog tela, koliko god da su je brzo upumpavali, te sam izgledao kao pustinja tokom poplave mesa.

Ovako brza razmena tečnosti rezultirala je poremećajem hemijske strukture krvi, pa mi je imunološki sistem posmuo pod takvim pritiskom, što će se pokazati kao vrlo opasno u idućim nedeljama kada život može biti ugrožen prvenstveno sepsom. Čak i žrtve požara koje dugo nakon nesreće izgledaju kao da im je dobro, infekcija može u trenutku da izbací iz igre. Odbrana organizma jedva funkcioniše baš tada kada je najpotrebnija.

Spoljnji sloj mog uništenog tela caklio se od krvnog taloga ugljenisanog tkiva koji se zove dijatermija, 'telesna Hirosima. Baš kao što hrpu betonskih blokova posle detoniranja bombe ne

možete da zovete zgradom, tako isto moj spoljni sloj posle nesreće ne možete da zovete „koža“. Sebi sam bio hitan slučaj, jon atoma srebra i sulfadijazina razmazanog po mojim ostacima. Preko svega toga, postavljeni su zavoji koji su sprečavali dalje pustošenje.

Ništa od ovoga nisam znao, tek kasnije sam saznao od lekara. U to vreme ležao sam u komatoznom stanju, uključen na mašinu koja mi je otkucavala tromi ritam srca. I tečnosti i elektroliti i antibiotici i morfijum – sve to davano mi je kao lek kroz niz cevčica (intravenozne cevčice, cevčice za jejunostomiju, endotrachijalne cevčice, nosne cevčice, cevčice za urinarni trakt, stvarno, cevčice za sve moguće!) Rashladni uređaj održavao mi je telesnu temperaturu taman toliko da preživim, ventilator je disao umesto mene, i primio sam toliko transfuzija da bi se i sam Kit Ričards postideo.

Lekari su mi odstranili opustošenu spoljašnjost i strugali ugljenisano telo. Doneli su tečni azot u posudama u kojima je bila i koža sa sveže odranih leševa. Listove od kože prvo su raskravljivali u plitkim posudama s vodom, pa mi uredno grupisali po leđima i zaheftavali na mestu. Baš tako, kao da su pobusali dronjke od kože preko ružnih, nezgodnih mesta iza svojih letnjikovaca, pa me uvili u kožu mrtvaca. Iako su mi neprekidno čistili telo, ono je ipak odbacivalo ove listove; nikada nisam dobro prihvatao druge. Te tako, uvek iznova, pokrivali su me kožom lešina.

Ležim tamo, odeven u pokojnike, kao u oklop protiv smrti.

Mojih prvih šest godina života.

Otac mi je otišao od kuće pre nego što sam se rodio. Bio je očigledno najšarmantnija moguća muška sponzoruša, brz na

kurcu, a još brzi na svršavanju. Moja majka, koju je ovaj bezimni žigolo ostavio, umrla je na porođaju dok sam se mučio u novom svetu u bujici njene krvi. Sestra koja je uhvatila moje masno novorođeno telo okliznula se na tu lokvu kada je napuštala sobu za porođaje, ili sam, barem, tako čuo. Baka me je prva videla dok sam bio u naručju medicinske sestre koja je podsećala na nekakav crveno-beli Roršahov test.

Sam porođaj ni meni nije išao naruku. Nikada nisam čuo šta se tačno dogodilo, ali nekako mi je isečen stomak do grudi, zbog čega imam dugačak ožiljak – možda je to od skalpela koji je zalutao dok su pokušavali da mi spasu majku. Jednostavno, ne znam. Kako sam rastao, ožiljak je ostajao u istoj veličini, sve dok nije, konačno, došao na meru od nekoliko centimetara dužine, nacentriran na levu stranu grudi, gde bi neki romantičan tip verovatno nacrtao srce.

Živeo sam s bakom do svoje šeste godine. Njena ogorčenost na mene, kao na uzrok smrti njene kćerke, bila je očigledna. Ne mislim da je bila loš čovek, nego je više bila kao neko ko nikada nije ni slutio da će se upokojiti posle sopstvene kćeri, niti da će se pod stare dane opteretiti podizanjem još jednog deteta.

Baka me nikada nije tukla; dobro me je hranila; sređivala je sve potrebne vakcinacije. Jedino joj nisam bio po volji. Umrla je na jedan od retkih dana kada smo se zabavljali, dok me je gurala na ljuljašci u parku. Poleteo sam u vazduh i ispružio noge prema suncu. U povratku, čekao sam njene ruke da me opet dohvate. Umesto toga, preleteo sam još dva puta preko njenog tela. Dok me je gurala u vazduh, pala je na kolena. Zatim se sručila licem nadole, pravo u blato. Potrčao sam u obližnju kuću ne bih li pozvao u pomoć nekog od odraslih, a onda seo na merdevine u dvorištu. Hitna pomoć stigla je kasno. Kako ju je bolničar podizao, bakine snažne, sada beživotne ruke zamlataraše kao krila slepog miša.

Od ulaska u bolnicu, prestao sam da budem ljudsko biće i pretvorio sam se u statistički dijagram. Pošto su me odmerili, lekari su izvukli svoje kalkulatore da bi uredno izračunali procenat opekotina i verovatnoću mog daljeg opstanka. Loše.

Kako su sve to činili? Kao i u svakoj pravoj bajci, pomoću čarobne reči – u ovom slučaju, ona se zove „pravilo devetke". Procenat opekotina određuje se i beleži na dijagram nalik vudu mapi ljudskog tela, deli se na devet delova, zasnovanih na deljivosti broja devet. Ruke „vrede“ 9% od ukupne površine tela; glava isto 9%; svaka noga vredi 18%; na kraju, trup, spreda i otpozadi, vredi 36%. Znači: pravilo devetke.

Naravno, postoje i druge stvari koje se uzimaju u obzir u procenjivanju opekotina. Godine, na primer. Veoma stare i veoma mlade osobe imaju manje šansi da prežive, međutim; ako mlada osoba ipak preživi, ima daleko veću moć regeneracije. Dakle, to im ide naruku. Što je lepo. Takođe, uzima se u obzir i vrsta opekotine: oprljotina od kipuće tečnosti; opekotine od neizolovanih električnih provodnika; ili hemijske opekotine, bilo od kiselina ili, pak, baza. Ja sam naručio termičke opekotine sa ovog menija, a one se dobijaju isključivo od dejstva plamena.

Možda se pitate šta se, zapravo, događa sa živim mesom u ognju? Čelije se sastoje uglavnom od tečnosti koje mogu da ključaju i izazivaju pucanje ćelijskih membrana. To ne valja. Prema drugom scenariju, ćelijske belančevine se kuvaju, baš kao i jaje na tiganju, i pretvaraju se iz tečnosti male gustine u nešto gnjecavo i belo. Ako se ovo dogodi, svi metabolički procesi ćelije prestaju. Stoga, čak i ako toplota nije bila dovoljna da ubije ćelije delujući spolja, gubitak sposobnosti prenosa kiseonika garantuje

da će tkivo ubrzo odumreti. Odbrana je više spora kapitulacija nego trenutno žrtvovanje.

Posle bakine smrti, preselio sam se kod Debi i Dvejna Majkla Grejsa – tetke i teče, šljama u srcu i duši, kojima sam bio smetnja od trenutka kada sam stigao. Ipak, neobično su mnogo voleli novac poslat za dečji dodatak. To je učinilo život mnogo lagodnijim.

U doba koje sam proveo sa negracioznim Grejsovima, seljakao sam se od jednog kampa s prikolicama do drugog, sve dok nisu našli mesto gde se žurka do zore pretvorila u trogodišnji festival metamfetamina. Bili su prilično ispred svog vremena: kristalni met u ono vreme nije bio ni blizu tako popularan kao što je danas. U nedostatku šiša iz koje bi se pušilo, koristili su probušenu sijalicu, pa su sijalice nestajale u toj meri da smo živeli u totalnom mraku. Ipak, izgleda da droge nikad nije ponestajalo. Grejsovi bi, uz blistavi osmeh, poput sjajnih dirki na klaviru, dali i poslednju paru dileru.

Jedan od komšija trampio je usluge svoje kćerke, nekoliko godina mlađe od mene, za odgovarajuću količinu droge. Ako možda ne znate, ulična vrednost osmogodišnjeg deteta je 35 dolara, ili je barem bila kada sam ja bio klinac. Kada bi joj se majka odvalila i zakovrnula, devojčica bi dolazila u moj sobičak i uplašeno plakala, iščekujući puštanje u promet koje sledi. Poslednje što sam čuo, majka joj se očistila, nije više zavisnik i okrenula se bogu. Poslednje što sam čuo, devojčica (sada već odrasla osoba) trudna je i zavisnik od heroina.

Najveći deo mog detinjstva nije bio prijatan, ali ipak, nikad me niko nije podvodio da bi moji staratelji mogli da se urade. Ipak, čovek bi trebalo da ima i lepše stvari da ispriča o svojoj mladosti.

Jedini način da ne propadnem u ovako usranom svetu bio je da maštam o boljem, pa sam čitao sve što mi je padalo pod ruku. Kao rani pubertetlija, provodio sam toliko vremena u biblioteci da su mi bibliotekari donosili sendviče. Imam tako drage uspomene na te žene koje bi mi preporučivale knjige, pa posle satima pričale sa mnom o tome šta sam saznao iz njih.

Mnogo pre nego što ću otkriti želju za drogom, koja će me držati tokom zrelog doba, moja prva osobina već je bila označena kao zavisnost. Prva i poslednja navučenost oduvek mi je bila opsednutost učenjem svega što je moglo da pothranjuje radoznalost.

Iako nikada nisam bio mnogo za školu, to nije zato što sam mislio da je školstvo manje vredna delatnost. Štaviše, moj problem bio je u tome što se škola uvek nepotrebno mešala sa mnogo privlačnijim stvarima. Na predavanjima su se prenosila praktična iskustva, ali, pošto sam brzo ulazio u samu suštinu stvari, nisu mogla da mi zadrže pažnju. Oduvek sam više otkidao na ezoteriju koja bi izbijala iz neke fusnote ili na primedbu zapisanu na marginama stranice knjige. Na primer: ako je profesor geometrije pomenuo nešto u vezi s Galilejom, o fizičkoj strukturi pakla, nikako nisam mogao da se ponovo usredsredim na njegovu dalju priču o stranicama paralelograma. Tada bih pobegao sa tri časa, otišao u biblioteku, pa pročitao sve što se moglo naći o Galileju, a kada bih se vratio u školu, pao bih na sledećem pismenom iz matiša, jer nije bilo nijedno pitanje u vezi sa inkvizicijom.

Ostala mi je strast prema samoobrazovanju, što se može videti iz opisa koji sam dao o protokolu kod opekotina. Ta tema je toliko lične prirode da nije moglo da mi se desi da ne naučim sve moguće o njoj. Tu nije kraj: istraživanje o manastiru Engeltal, što će se tek videti, takođe mi je oduzelo sate i sate vremena.

Dok je istina da sam izvan biblioteke živeo poročnim životom, unutar nje uvek sam se posvećivao nauci koliko i svetac Bibliji.

Opekotine su, kako sam doznao, takođe rangirane prema tome koliko je slojeva kože oštećeno. Površinske opekotine (prvi stepen) zahvataju epiderm, površinski sloj. Opekotine delimičnog oštećenja (drugi stepen) obuhvataju epiderm i drugi sloj, derm. Opekotine dubokog oštećenja već su ozbiljne opekotine drugog stepena. A onda, slede opekotine potpunog oštećenja (treći stepen), koje zahvataju sve slojeve kože i ostavljaju doživotni ožiljak.

Ozbiljni slučajevi, kao što je moj, obično predstavljaju kombinaciju stepena oštećenja kože, jer niko se ne okreće na ražnju da bi se pekao. Recimo, desna ruka mi je ostala skroz čitava. Pretrpela je samo površinska oštećenja, pa je bio dovoljno samo neki losion u smislu nege.

Delimična oštećenja bila su mi locirana prvenstveno na potkolenicama i na zadnjici. Koža se ukovrdžala kao stranica nekog spaljenog rukopisa i trebalo joj je nekoliko meseci da se zaleči. Ni danas ne izgleda savršeno, al', nek ide, ne fali ništa. Još mogu da osetim dupe dok sedam.

Potpuna oštećenja kože su kao kad vam čale zaboravi šniclu na roštilju kad se ucirka. Ove opekotine razaraju: tkivo se nikada neće oporaviti. Ožiljak je beo, crn ili crven; izuzetno suva rana, zauvek ostaje bez malja, jer je koren dlake spržen. Zvuči prilično čudno, samo opekotine trećeg stepena su, u neku ruku, bolje od onih drugog stepena – ne bole uopšte, jer su se nervni završeci istopili.

Opekotine po šakama, glavi, vratu, grudima, ušima, licu, stopalima i u predelu oko međunožja zahtevaju posebnu pažnju.

Ove oblasti su u najvišem rangu pravila devetke; centimetar izgorele glave je kao fleš rojal u odnosu na centimetar izgorelih leđa. Za moju nevolju, baš u ovim oblastima opekotine potpunog oštećenja kože bile su mi najnagomilanije, tako da sam tropa po tom pitanju.

Neke debate u medicinskim krugovima raspravljaju o tome da li postoje, u stvari, i opekotine četvrtog stepena, ali oni su samo gomila zdravih doktora koji samo sede u sali za konferencije i raspravljaju oko semantike. Opekotine četvrtog stepena, ukoliko usvojite tu nomenklaturu, prave tunnel sve do tetiva i kostiju. I ovo sam imao; ako i nije bilo dovoljno to što mi je pod od kola odsekao prste na levoj nozi, ove, takozvane opekotine četvrtog stepena oduzele su mi tri prsta na desnoj nozi, pa onda i palac sa pola šake leve ruke. I, avaj, još jedan deo tela.

Setićete se da sam prosuo burbon na pantalone nekoliko trenutaka pre nesreće, a izbor tog trenutka nije mogao da bude gori. U suštini, krilo mi je bilo natopljeno katalizatorom koji je prouzrokovao da ta oblast gori sa pojačanim intenzitetom. Penis je poslužio kao sveća zabodena u telo i shodno tome je izgoreo, i tako me ostavio sa izgorelim fitiljem na mestu gde je nekad bila ruda. Bez nade za spas, uklonjen je ubrzo nakon mog pristanka u operaciji koja se zove penektomija.

Kada sam pitao šta je urađeno sa ostacima moje muškosti, sestra mi je rekla da su izneti kao medicinski otpad. Ne bi li me malo odobrovoljila, počela je da mi objašnjava kako su doktori ostavili mošnice. Suviše, neko bi rekao, da ostane sve i sva.

Grejsovi su umrli u eksploziji dok su pravili met, devet godina nakon mog prelaska u njihovu prikolicu. Nije za čuđenje: ima li

išta gore od toga da narkos kuva sebi drogu u skućenom prostoru, na sastojcima poput petroleja, razređivača i špiritusa?

Nisam bio naročito potresen. Na dan njihove sahrane, otišao sam da porazgovaram s bibliotekarkama o biografiji Galilea Galileija, koju sam tada čitao, jer, u stvari, profesor geometrije *jeste* podigao moje interesovanje za ovog naučnika.

Dok će svaki đak znati da vam ispriča o Galilejevom progonu koji je sprovodila inkvizicija, istina o njegovom životu bila je mnogo komplikovanija. On nikada nije nameravao da bude „loš“ katolik, pa kada su mu zabranili da podučava o heliocentričnom sistemu, Galilej se povinovao toj zabrani više godina. Njegova kći, Virdžinija, zamonašila se pod divnim imenom Marija Selesta, a druga kći, Livija, sledivši njen primer, na monašenju je dobila podjednako nebesko ime Arhangelija. Nešto vrlo poetično uklapa se u sve ovo, jer, iako se njegovo ime danas koristi kao standard koji označava nauku koja je u suprotnosti s religijom,

Galilejev život je bio *kako* religiozan, *tako* i naučnički. Poznato je da, kada je Tomazo Kačini, mladi dominikanski sveštenik, prvi javno opovrgao Galilejevu podršku Kopernikovoj teoriji, završio je propoved stihom iz Dela apostolskih: *Ej, bre, Galilejci, šta tu buljite u nebo?* Ono što Kačini nije pretpostavljao jeste da, ukoliko je Galilej ipak buljio u nebo, činio je to da bi se molio pre nego da bi pratio astronomska kretanja.

Sa dvadeset četiri godine, Galilej se prijavio za mesto profesora na univerzitetu, tako što je održao dva predavanja o Danteovom *Paklu*. Mnogi savremeni naučnici smatrali bi ovakvo predavanje izuzetno neobičnim, ali u Galilejevo vreme, proučavanje Danteove kosmografije bila je glavna tema. (Ne slučajno, predavanja su održana na akademiji u Firenci, pesnikovom rodnom gradu). Predavanja su doživela veliki uspeh, pa su pomogla Galileju da dobije mesto profesora matematike na Univerzitetu u Pizi.

Ne mnogo kasnije, Galilej je shvatio da je mišljenje koje je iznosio na predavanjima bilo netačno, tj. argument da je kupast oblik strukture pakla bio zavisno promenljiv, što će reći da može da povećava svoje dimenzije bez gubitka celokupnosti ili čvrstoće – neistinit iskaz. Ukoliko bi pakao bio u zemlji, u stvari, veličina te rupe prouzrokovala bi rušenje krova (zemljine kore), jedino ako zidovi pakla ne bi bili deblji nego što se u početku tvrdilo. Zato je Galilej počeo da radi na prirodi zakona kretanja, i pod starost je štampao svoja otkrića u *Dijalogima o dve nove nauke*, u knjizi čiji su principi potpomogli ustanovljenje moderne fizike – nauke koja jednim svojim delom postoji, jer je Galilej shvatio svoju grešku u primenjivanju prirodnih zakona na natprirodna mesta.

Samo, ako je pakao mesto koje zaista postoji, onda postoji i pretpostavka da su Debi i Dvejn Majki Grejs sada tamo.

Ležao sam u nesvesti gotovo sedam nedelja, spakovan u torbu od mrtvačke kože. Na početku, moja koma bila je uzrokovana njenim neprihvatanjem, ali lekari su odlučili da ostanem u njoj, medicinski ukočen, dok isceljenje ne počne.

Nisam morao da se svesno borim sa propašću sistema krvotoka, niti da razmišljam o oštećenju bubrega. Nisam bio svestan ni umrtvljenosti sopstvene utrobe. Ni čireva koji su me terali da povraćam krv, ni toga da su sestre morale da skaču da bi se uverile da se nisam ugušio kad se to dogodi – nisam imao pojma. Ni infekcija koje su mogle da dođu posle svake hitne intervencije, ni kalemljenja kože, nisam morao da brinem. Nisam bio obavешten o tome ni da mi je koren kose pretvoren u pepeo, niti o tome da su znojne žlezde uništene. Nisam imao svest ni kada su mi punktirali vodu iz pluća – postupak koji se, usput, zove i „plućni toalet“.

Pored amputacija, desna noga mije pretrpela ozbiljan prelom. Pošto bih se stabilizovao, operisali bi mi slomljenu butnu kost i smrskano koleno. Glasne žice su oštećene od udisanja dima, pa je izvedena traheotomija da bi grkljan počeo da funkcioniše bez iritacije cevčice koja gaje pritiskala. Održati me u životu imalo je preimućstvo nad lepim glasom ili šantavim hodom.

Atrofija mišića neizbežna je tokom kome. Nedostatak kretanja i činjenica da mi je koža istrebljena, u najvećoj meri su razlozi što mi je telo jelo samo sebe. Bez napora je gutalo proteine, trošilo ogromne količine energije, pokušavalo samo da održi ravnomernu temperaturu. Rashladni uređaj nije bio dovoljan, pa je telo obustavilo isporuku krvi u ekstremitete. Telo se stara o svom centralnom delu, do đavola sa okolinom. Bukvalno sam sam sebi parazit. Ne proizvodim više mokraću i postao sam toksičan. Kad mi se telo grči, srce se širi: ne zbog ljubavi, nego zbog stresa.

Prekrili su me larvama; tretman se često primenjivao u prošlosti, ali nedavno se vratio u modu. Bube jedu nekrozno meso, postaju debele od moje truleži, i ostavljaju zdravo meso netaknuto. Lekari su mi zašili kapke da bi zaštitili oči, i samo je trebalo da ih neko pokrije zlatnicima. Onda bih bio kompletan.

Imam jednu lepu uspomenu iz vremena provedenog s Grejsovima: lepu, ali ipak obeleženu najčudnijim mogućim događajem.

Jednog vrelog dana, usred avgusta, održavala se avionska parada na obližnjoj pisti. Avioni mi nisu bili naročito interesantni, ali, zato, padobrancima, s padobranima otvorenim prema nebesima, sa obojenim dimom iza njih, predivno! Padanje sa neba na zemlju, uz samo olovni teg boga Hefesta koji otežava naklobučenoj svili da zaleprša, izgledalo je kao čudo. Padobrancima su se navodili

svojim čarobnim štapićima, kružeći nad belom metom išaranom po zemlji, tu i tamo pogađajući sami centar. Bila je to najčudesnija stvar koju sam ikada video.

U jednom trenutku, neka Azijatkinja mi je prišla iza leđa. Osetio sam je i pre nego što sam je video; izgleda da mi je sama koža poskočila s njenim prisustvom. Kada sam se okrenuo, bila je tu, sa sitnim osmehom na licu. Bio sam mali, pa nisam znao da li je Kineskinja, Japanka ili Vijetnamka; imala je, jednostavno, azijsku boju kože i kose oči, a bila je jedva nešto viša od mene, iako sam tada imao svega deset godina. Odevena u vrlo tamnu halju od jednostavnog materijala, učinila mi se kao daje zasigurno član nekog verskog reda. Odežda joj je bila potpuno neuobičajena, samo izgleda da to niko od mase sveta nije primetio, i bila je potpuno ćelava.

Hteo sam da se ponovo usredsredim na padobrance, ali nisam bio u stanju. Ne sa njom iza sebe. Prošlo je nekoliko trenutaka, a ja sam i dalje pokušavao da se ne okrenem, sve dok nisam mogao više da izdržim. Pogled svih drugih bio je uprt ka nebu, dok je ona gledala direktno u mene.

„Šta hoćeš?“ Glas mi je bio ozbiljan; hteo sam samo odgovor. Ništa mi ne reče, nego nastavi da se smeška.

„Je l' umeš da govoriš?“ pitao sam. Klimnu glavom, a onda pruži cedulju. Oklevao sam pre nego što sam je uzeo.

Čitam: *Zar se nikad nisi zapitao odakle ti je ožiljak?*

Kada sam se ponovo okrenuo, nje više nije bilo. Sve što sam mogao da vidim bila su glave sa licima okrenutim ka nebu.

Ponovo čitam i ne verujem da uopšte može da zna za moju manu. Bio je na grudima, košulja ga je sakrivala i siguran sam da tu ženu nikada ranije nisam video. Sve i da sam nekako neverovatno zaboravio na prethodni susret sa mršavom, ćelavom Azijatkinjom u halji, sigurno je da joj nikako ne bih pokazao svoj ožiljak.

Počeh da se probijam kroz gomilu, tražeći bilo kakav trag o njoj – halju koja se vijori iz mase, potiljak – ali ništa.

Cedulju sam stavio u džep, i u toku dana vadio sam je još nekoliko puta ne bih li se uverio da je stvarna. Dvejn Majki Grejs mora da je imao napad darežljivosti, jer mi je kupio šećernu vunu sa štanda. Debi me zagrlji, pa je izgledalo kao da smo srećna porodica. Posle parade, otišli smo na sjajan festival papirnih lampiona koji su plovili po obližnjoj reci. Prizor je bio izuzetan i ni nalik ičemu što sam do tada video.

Kad smo stigli kući kasno uveče, cedulje nije bilo u džepu, uprkos činjenici da sam bio više nego pažljiv.

Tokom kome sanjao sam neprekidno. Slike su se lepile jedna na drugu, takmičeći se za centar cirkuske arene.

Sanjao sam seljanku koja zagreva vodu da se okupa. Sanjao sam krv iz majčine utrobe. Sanjao sam mlitave ruke bake koja mi umire, gurajući me prema plavetnom nebu. Sanjao sam budističke hramove pored hladnih nabujalih reka. Sanjao sam devojčicu koju su roditelji prodavali za met. Sanjao sam izokrenutu kotlarnicu od mojih kola. Sanjao sam vikinško bogoslužjenje. Sanjao sam nakovanj kod kovača. Sanjao sam skulptorove ruke kako pomahnitalo klešu kamen. Sanjao sam upaljene strele kako naviru s neba. Sanjao sam vatrenu kišu. Sanjao sam staklo koje se raspršuje na sve strane. Sanjao sam bunovnog anđela zamrznutog u vodi.

Ipak, najviše od svega, sanjao sam gargojle koji čekaju da se rode.

Nakon onog slučaja na paradi, češkanje ožiljka s rođenja postao mi je tik Nisam primećivao da to radim, ali drugi jesu. Dvejn je to mrzeo, pljeskao me je po ruci dok je izgovarao „prestani da se igraš sa samim sobom”. Onda bi se još više uduvao, otežavajući mi da njegovu kritiku uzimam za ozbiljno.

Sa smrću Dvejna i Debi, izgubio sam poslednje rođake – sa majčine strane, u svakom slučaju; očeva strana nije ništa više od znaka pitanja. Bio sam smešten u jedno prihvatilište koje se zvalo „Druga šansa“, što me je navelo na razmišljanje o tome kada sam ja pa to imao prvu šansu. U „Drugoj šansi" stekao sam najviše obrazovanja koje je bilo pod pokroviteljstvom države. Na časove u srednjoj školi išao sam prilično redovno iako su mi bili dosadni, ali na njima sam stekao osnovna znanja iz matematike i prirodnih nauka. Sati provedeni u biblioteci nisu bili proćerdani. Još mnogo pre nego što je bilo ko pokušao da me nešto nauči, sám sam naučio kako treba da se uči.

Uz pomoć klinaca iz „Druge šanse", ubrzo sam otkrio s kojim vrstama droge može da se eksperimentiše. Pošto mi se kristalni met smučio, privlačili su me marihuana i hašiš. U stvari, imao sam ranu podršku za ove supstance od tetke i teče koji su njima pokušavali da me zaštite od onih gorih, ne shvatajući da ljudi mogu da prežive i bez hemijskih pomagala.

Takođe, pronašao sam i treći hobi pored biblioteke i narkotika: čaroliju mokrih snova. Počeo sam da istražujem pušagije i razmenjivao ih s novim najboljim drugom Edijem. Evo jedne od stvari koju dečaci u pubertetu rade: prvo se usude da „ga“ poljube, pa onda drugara zovu peder kad on to radi. Sledeće noći, stvar se ponavlja. Voleo sam seks, ali homoseksualnost nije bila po mom ukusu, pa sam uskoro napravio pomak prema stanarkama. Naročito prema jednoj koja se zvala Čestiti, koja tako blaženo nije

bila svesna značenja njenog imena². Ona nije bila svesna, u stvari, mnogih, mnogih stvari Prvi put kada je čula izraz „oralni seks“, Čestiti je mislila da je to ima neke veze sa ušima. Auralni seks, neko će pomisliti.

Do sedamnaeste, napravio sam korak napred, zadovoljivši seksualnu radoznalost sa jednom od vaspitačica. Status štićenika državne ustanove ima i svoje prednosti. Sara je bila problematična odrasla osoba, ako je takvih uopšte bilo tamo: alkoholičarka od oko trideset pet godina, s mužem koji je vara i s ranom krizom srednjeg doba. Pružao sam joj utehu i uzbuđenje, a ona me je nagrađivala seksom. Nije škodilo ni to što je moja privlačnost, koja je do tada podrazumevala jedva malo više od cakanosti bucmastih obraza, sada bila u procvatu. Obrazi su mi poprimili oštre crte, kosa se lepo kovrdžala, a telo napravilo pomak ka elegantnoj muskulaturi.

Pri otpuštanju iz prihvatilišta, sa osamnaest godina, imao sam dva talenta. Jedan je duvanje trave, drugi karanje vaspitačice, pa je trebalo jednu od te dve sposobnosti pretvoriti u hranu i smeštaj. Konzumiranje droga nije izgledalo kao dobro plaćen posao, ali mogao sam lako da nađem da poziram go za 50 dolara, jer svet je pun sredovečnih muškaraca koji bi tla plaćaju dečake da im poziraju goli nasred dnevne sobe. Nisam moralisao po tom pitanju; više me je zaokupljala računica koliko hamburgera mogu da kupim za pedeset dolara. Odatle, brzo može da se odskoči na 150 dolara za slikanje koje uključuje i seksualni čin, i – pošto ionako već pozirate u mirnom položaju – ima mnogo razloga da udvostručite ili utrostručite platu tako što ćete da glumite u filmovima. Uostalom, ko ne želi da postane filmska zvezda? Za svako slikanje trebalo je najviše nekoliko dana; najčešće, samo nekoliko sati. To su mnogo dobre pare za jednog

² Čestiti (eng. Chastity) — čednost. Prim. prev.

osamnaestogodišnjaka bez ikakvih kvalifikacija, i, što je najluđe, moja karijera u pornografskoj industriji prosto je tako počela.

GLAVA DRUGA

Veoma slaba svetlost raspršila se po unutrašnjoj strani kapaka, pa me je probudila zmija koja mi je polako klizila uz kičmenu moždinu i gutala je razjapljenom vilicom. Čulo se šiš, šiš, šiš njenog jezika dok je siktala **DOLAZIM I TI TU NIŠTA NE MOŽEŠ**. Glas joj je bio ženski – znao sam da je ženski – a jezikom mi je golicala svaki pršljen dok je tražila put ka vrhu kičme. Kada ga je našla, lizala mi je lobanju iznutra, pa se izvrnula nekoliko puta da mi stavi do znanja da se ugnezdila negde unutra. Njena krljušt trla se o moje unutrašnje organe, pa mi je prignječila jetru, povremeno mašući repom.

Ležao sam na vazdušnom dušekju koji je smanjivao mogućnost trenja i olakšavao lečenje; zavoji su mi blago leljali pod promajom. Sa svake strane kreveta bila je postavljena rešetka, ofarbana u belo, kao izbeljene kosti, da ne bih pao, ili da ne bih pokušao da siđem. Taj krevet sam nazvao grudni koš; ležao sam na vetru koji je prolazio kroz rebra njegove rešetke, dok su me same te kosti čuvale od bunila da ne pronađem novo groblje.

Do mog konačnog buđenja, ventilator je isključen, ali zato je bilo dovoljno cevčica koje su virile iz mene da izgledam kao jastuče za igle. Cevčice su se preplitale ukrug, ukrug, ukrug, ukrug, da sam zamišljao Minosa na ulasku u pakao kako upućuje grešnike na njihova konačna odredišta, obmotavajući rep oko njihovog struka. Svaki obmotaj više značio je jedan krug pakla niže. Zato sam brojao moje slatke cevčice iz čiste radoznalosti: koliko duboko bi me gurnuo ovaj ogavni dodeljivač tame i gadosti?

Izgleda da se sestra obradovala kada me je našla budnog. „Doktorka Edwards je promenila lekove da bi vas digla iz kome. Sad ću da je pozovem.“

Pokušao sam da kažem nešto, samo sam se osećao kao da mi je neko uglavio bocu *koka-kole* u grlo i zgazio je; imam srću na mestu gde su nekad bile glasnice. Sestra me učutka i poče da odgovara na pitanja za koja je znala da bih postavio ukoliko bih bio u stanju. U bolnici sam, na odeljenju za opekotine, reče. Bila je nesreća. Imao sam sreće. Lekari su se baš potrudili. I tako dalje, i tako dalje, i tako dalje. Napokon sam i ja mogao da odvratim: „Koliko dugo?“

„Skoro dva meseca.“ Uputi mi sažaljiv osmeh i okrete se na štiklici da nađe doktorku.

Istraživački sam posmatrao rebra na rešetki. Na nekoliko mesta, blistavobelu farbu izgulili su nemirni prsti. Te fleke ponovo su bile ofarbane, naravno, ali sitne rupice još su mogle da se vide. Niz slojeve farbe misli su vrludale. *Koliko često farbaju ove krevete? Za svakog pacijenta? Za njih šest, dvanaest? Koliko li ih je ležalo ovdepre mene?*

Hoću da plačem, ali suznice su mi bile spaljene.

Nije tu bilo mnogo toga da se radi, samo da se zapada u nesvest i ustaje iz nje. Morfin je kapao, a zmija sedela na svakom centimetru moje kičme, nastavljajući da gnusno palaca svojim jezikom po mom potiljku. Liže i ljubi, kap, kap, kap, kapa lek, sik sik, sik, sikee zmija. Siktave zmijine propovedi, dok je propovedala o prirodi moje grešne duše, izgleda da nisu imale kraja. Čuje se kvocanje i larma zvukova koraka u hodniku, hiljade

ljudi dolazi da oda poštu pokojnicima. Sobe odzvanjaju od mumljanja sapunica. Zabrinute familije šapuću o scenarijima s najgorim krajem.

Nisam mogao da najjasnije shvatim užas svog slučaja i razmišljao sam o tome kada bih mogao da se vratim glumi, ili koliko će da me košta ovaj izlet u bolnici. Još nisam shvatao da se verovatno nikad više neću vratiti na posao i da će me koštati svega živog. Tek u nedeljama koje dolaze, lekari će mi objasniti jezive detalje o tome šta mi se dogodilo s telom i šta još može da se desi, tako da sve razumem.

Opale su mi otekline na telu, a glava je došla na meru ljudskih proporcija. Lice mi se činilo odvratnim pod dodirrom ruke koja je ostala čitava. Noge su mi bile podignute, privezane trakama za nosače, dok sam ja bio povijen u debele zavoje koji su sprečavali kretanje tako da mi se ne bi cepali šavovi na nakalemljenoj koži. Gledao sam u svoju smrskanu desnu nogu i video neverovatnu garnituru igala zarivenih u meso. Žrtve od opekotina ne smeju da imaju udlage od fiberglasa – užasno iritira – pa su zato spoljni pričvršćivači izrastali iz mene.

Tri medicinske sestre radile su na odeljenju za opekotine: Koni, Medi i Bet. Ne samo da su pružale fizičku pomoć već su govorile *hajde, glavu gore* i objašnjavale kako veruju u mene, pa sam morao i ja da verujem u sebe. Siguran sam da je Koni verovala u gluposti koje je sipala, ali Medi i Bet su bile više tip kasirki u samoposlugama koje mehanički ponavljaju: „Hvala, prijatno!“ Svaka je radila u smenama od po osam sati; sve zajedno njih tri – ceo dan.

Bet je radila poslepodnevnu i bila je zadužena za dnevnu masažu, povlačila mi je članke i trljala mi muskulaturu. Čak i ovaj skromni postupak izazivao je stravičan bol, uz sve porcije morfina. „Ako ne radimo ovo, koža će vam se skupiti, pa nećete moći ni da pomerate članke. Pa, ovo smo radili dok ste bili u

komi.“ Njeno objašnjenje nije dovelo do toga da me manje boli. „Kontrakcije su veliki problem. Da samo vidite prste na nogama što su ostali, imaju šine. Je l možete da mi pritisnete ruku nogom?”

Pokušao sam da pritisnem, samo ne mogu da kažem da li sam u tome uspeo. Osećaj – u suštini, nedostatak istog – suviše je zbunjivao. Nisam bio u stanju ni da kažem gde mi se telo završava.

Doktorica Nen Edwards, načelnica odeljenja i moj glavni lekar, objasnila je da me je operisala tokom kome, skidala oštećenu kožu i obavijala me u različite kalemove. Osim transplanata (kože sa ljudskih leševa), imao sam i autotransplante, kožu sa neoštećenih delova mog tela, kao i heterotransplante, kožu od svinja. Niko tu ništa ne može, nego samo da se pita da li bi Jevreji ili muslimani, uopšte, pristali na takvo lečenje.

„Zaista je bilo *spusti i ne diraj*, jer su vam pluća zadobila teške povrede. Morali smo da vam stalno dižemo nivo kiseonika kroz masku, a to je uvek loš znak“, rekla je doktorica Edwards. „Samo, uspeli ste. Mora da ste poprilično motivisani.“

Kakav debil. Nisam se sam borio za život, nisam ni znao da sam u komi, a sigurno sam se još manje borio da izađem iz nje. Nijednom u životu, u potpunom mraku, niko nije rekao da moram da se vratim u ovaj svet.

Dr Edwards reče: „Ako ništa, napredak u lečenju od opekotina učinjen je tokom rata u Vijetnamu...“ Glas joj se postepeno stišavao, kao da je za mene bilo bolje da nemam pojma ni o čemu i shvatim kako živim u srećnom vremenu.

Kako sam samo želeo da mi glas profunkcioniše. Onda bih joj rekao da bi mi bilo drago da mi se sve ovo dogodilo u četrnaestom veku, kada za mene ne bi bilo nikakve nade.

Karijeru sam počeo kao porno-glumac, specijalizovan za hetero odnose sa više partnerki za kratak period, bez ikada izgubljene erekcije. Samo, molim vas, nemojte da mislite da sam ograničen: kao umetnik, uvek sam tražio nove izazove. Savesno obavljajući posao, uvrstio sam u mapu radova kunilingus, anilingus, trojke, četvorke, sve moguće grupnjake. Homo odnos nije bio za mene iako sam se baš divio onima koji mogu da trpaju na obe strane. Za sado-mazo nisam bio mnogo zainteresovan iako sam uradio nekoliko filmova s mekanim vezivanjem. U filmovima koji bi promovisali pedofiliju nisam želeo da se pojavljujem; ogavno je, ali moram da priznam da me Lambert Lambert³ uvek nasmeje. Skatologija nikako nije dolazila u obzir, jer nigde u sopstvenoj psihi nisam imao ni skrivenu želju da kenjam po nekome, a još manje da naginjem ka tome da neko kenja po meni. A ako smatrate da sam snob zato što nisam imao udela u filmovima sa životinjama, neka vam bude: ja jesam snob.

Ležim u krevetu, potpuno usredsređen na disanje. U poređenju s tim kako sam disao pre nesreće, to je bilo... koja reč *bi* bila najbolja? „Napregnuto" nije baš precizno. „Uz mučenje" je bolje i najbliže onome što sam mislio. Moje disanje uz muku bilo je delimično zbog uništenog lica, delimično zbog cevčica metnutih u grlo i delimično zbog podloge zavoja. Ponekad sam razmišljao o tome da se vazduh boji da mi uđe u telo.

³Lik profesora iz romana „Lolita" Vladimira Nabokova

Zavirih ispod zavoja, znatiželjan da vidim šta je ostalo od mene. Ožiljak sa rođenja, koji je ceo svoj život proveo iznad srca, više nije bio sam. U stvari, jedva da mogu i da ga nađem ponovo, jer se udobno ugnezdio u čvornovatom neredu na grudima. Svakodnevno, povorka sestara, lekara i terapeuta plesala mi je po sobi da bi me čašćavala melemima i masažama, utrljavajući ih u pompejansko crveno urušavanje moje kože. „Pasivno razvlačenje“, rekoše, izuzetno je važno.“ *Pasivno razvlačenje*, pomislih, *boli ko đavo*.

Zvrckao sam sestre svaki čas, preklinjući za još morfina da nahrane zmiju, da bi mi samo rekle kako još nije vreme. Molio sam, preklinjao, cenkao se i kukao; one su tvrdile – nek se jebu malo – da im je u srcu, na prvom mestu, moje dobro. Previše lekova sprečilo bi normalan rad unutrašnjih organa. Previše lekova prouzrokovalo bi mi zavisnost. Na neki način, previše lekova prouzrokovalo bi pogoršanje.

Zmija je živela u meni. Bio sam zatvoren u rešetku s rebrima. Vijetnamski rat je, izgleda, vođen da bi bio meni u korist. Prsti na rukama i nogama bili su mi oklembeseni, pa sam nedavno naučio da, ako bi doktori bili u mogućnosti da izvedu faloplastiju, da mi prave penis od tkiva koje bi mi bilo uzeto sa ruke ili noge, onda ne bih mogao nikada više da dostignem punu erekciju.

Kako onda, pitao sam se, više morfina može da pogorša stanje?

Kada su se sestre umorile od mojih molbi za još malo dopa, rekle su da su poslale po psihijatra. Plavi ogrtač koji je nosio preko odeće, da bi zaštitio one koji se leče od opekotina, bio je loše namešten, pa sam mogao da čujem somotske pantalone kako se češu o butine dok hoda. Teme mu je bilo ćelavo, nosio je neraščešljanu jareću bradu koja je neuspešno pokušavala da

prikrije podvaljak i naduvane obraze čoveka čija je jedina dijeta izlazila iz *vending* aparata⁴. Njegov parnjak iz životinjskog carstva bila bi veriverica sa problemima vezanim za žlezde. Opruži šapu, kao da mi je najbolji prijatelj. „Ja sam Gregor Hnatjuk.“

„Ne, hvala.“

Gregor se široko osmehnu. „Ni priliku nećeš da mi pružiš?“

Rekoh mu da zapiše šta hoće u vezi s procenom, pa da se pravimo kako smo se potrudili. Normalno da bih ga malo zezao – pričao bih kako sam dugo sisao i kako sam izgubio mamu, ili kako su me oteli vanzemaljci – samo grlo nije moglo da mi izdrži napor u izbacivanju mnogo reči zaredom. Uzgred da kažem, ipak sam se malo zainteresovao za tretman, kakav god da je mislio da treba da mi dá.

Gregor sede i postavi klipbord tablu, kao školarac koji pokušava da sakrije da mu se digao. Ubeđivao me je da želi samo da pomogne, a onda, zapravo, iskoristi prste da u vazduhu ukaže na to da nije tu da bi mi „upao“ u glavu. Mora da su ga, dok je bio još dete, siledžije iz komšiluka tukle bez prestanka.

Uspeo sam da na kraju, nekako, kažem par reči: „Još analgetika.“ Reče da on ne može da mi ih da, pa mu rekoh da ide. On reče kako nisam morao da pričam, ako to nisam želeo, ali voleo bi da prenese neke metode za kreativnu vizualizaciju da bih mogao da se nosim s bolom. Uzeo sam zdravo za gotovo njegovu vizualizaciju i kreativno vizualizovao da će napustiti sobu.

„Zatvori oči i zamisli mesto na koje bi voleo da odeš“, reče. „To mesto može da bude neka uspomena ili mesto koje hoćeš da obiđeš. Bilo koje mesto gde bi bio srećan.“

Gospode blagi!

⁴ Aparat za samoposluživanje

Dr Edvards me je upozorila da će proces ublažavanja bolova morfinom biti bolan, odmah posle nesvesti, a posle odstranjivanja umrtvljene kože, čak i sa pojačanim dozama. Samo, sve što sam čuo, bilo je „pojačane doze“, što je dalo osmeh mom licu iako to niko nije video od zavoja na licu.

Dop je više počeo da deluje nešto pre mog premeštaja, kad sam bio tako »haj" i kada sam čuo ubrzane korake dr Edvards, proizvedene mekom obucom, koji su dopirali sa dna hodnika pre nego što će da uđe u sobu.

Doktorica Edvards je bila, u svakom smislu, osrednje spoljašnjosti. Ni lepa ni ružna, mogla je da složi facu da izgleda dovoljno ljupko, ali retko je to činila. Kosa bi joj bila bujnija da ju je raščešljavala svako jutro, ali, uglavnom, zabacivala ju je unazad, verovatno iz praktičnih razloga, jer nije preporučljivo da dlake opadaju u rane od opekotina. Bila je punačka, i ako se pitate, pogodili biste, da je u neku ruku bila smorena računanjem kalorija koje je unosila u sebe. Izgledala je kao da je odrastala u osrednjosti i prihvatila je; ili se, možda, odlučila na to radeći sa preživelima od opekotina, jer previše pažnje na sopstveni izgled izgledalo bi kao uvreda.

Dr Edvards pokaza nešto čistaču kog je dovela, rumenom, zdepastom čoveku čiji su se mišići širili kada me je dizao. Svi zajedno preneli su me od kreveta do mašine za rastezanje. Skičao sam kao zaglavljena svinja, shvatajući u trenutku koliko je mom telu trebalo da prihvati sve to mirovanje.

Odeljenje za opekotine najčešće je i najudaljenije u celoj bolnici, jer su žrtve od opekotina toliko podložne infekcijama da moraju da budu izolovane od drugih pacijenata. Još bitnije je, možda, da takav smeštaj umanjuje šanse posetiocima da se sapletu

o *Kentakifraj hjuan*⁵. Operaciona sala, mogao sam da primetim, bila je najudaljenija prostorija na ovom najudaljenijem odeljenju. U vremenu kada su mi se sesije tu privodile kraju, uvideo sam da je to zbog toga da drugi pacijenti lečeni od opekotina ne bi čuli urlanje.

Čistač me poleže na nagnuti čelični sto, gde je topla voda, pomešana sa agensima za održavanje ravnoteže telesne hernije, strujala preko uglačane površine. Dr Edvards skide zavoje da bi izašlo na videlo moje odvratno, kašasto telo. Odjekivali su tupim udarcima dok ih je bacala u metalnu kofu. Pri pranju mog tela, pojavi joj se izraz gađenja na uglu usana i nezadovoljstvo na pipanje. Voda koja je tekla preko mene oboji se u ružičasto. Zatim tamnoružičasto, svetlocrveno, tamnocrveno. Gusta voda uskovitla sitne komadiće mog mesa, koji su izgledali kao ribica koja se vrzma oko boka broda.

Sve ovo samo je uvod u glavni događaj.

Površinsko odstranjivanje je sečenje duž čovekovih vlakana, odsecanje koliko god čovek može da izdrži. Tehnički, to je otklanjanje umrtvljenog ili otrovanog tkiva od rane da bi zdrava koža mogla da izraste po njenoj površini. Sama engleska reč odstranjivanje jeste „débridement“, a ona dolazi u gotovo netaknutom obliku od francuske imenice *débridement*, što bukvalno znači „razuzdavanje“. Lako je utvrditi etimologiju reči: otklanjanje otrovanog tkiva sa tela – otklanjanje sušene materije – stvara sliku kroćenja konja, isto koliko je i samo kroćenje sužavanje. Čovek kome je nešto „površinski odstranjeno“ oslobođen je trovanja, kao što i jeste.

⁵ *Kentucky Fried Chicken*, u značenju 'Kentakijeva pržena piletini ovde je zamenjeno sa: Kentakijevi prženi ljudi. Prim. prev.

Toliko mi je kože bilo uništeno da je otklanjanje istrulelog tkiva značilo više-manje struganje svega mogućeg. Krv mi je štrckala prema doktorki Edwards i ostavljala joj crvene štrafte po ogrtaču u predelu grudi, dok mi je skidala derm priborom koji podseća na britvu, na način ne mnogo drugačiji od ljuštalice za povrće koja skida koru.

Dr Edwards je izvršila nekoliko dugih... ne, ovako je suviše zvanično. Okolnosti pod kojima smo se našli zbližile su nas više nego da smo najžešći ljubavnici, pa zašto onda ne bih koristio njeno pravo ime? *Nen* je izvršila nekoliko dugih, britkih prelaza preko mojih leđa. Osećao sam kako mi britva klizi niz telo i skida mi kožu. Jedini način da zna da je stigla do pravog tkiva to je da ga bukvalno raseče. Kada sam urlao od bolova, ona je dubila dovoljno duboko da bi našla nervne završetke koji funkcionišu. Kao što je to Blejk napisao u *Venčanju neba i pakla*: „Nikada ne znate šta je dosta dok ne saznate šta je više nego dosta.“

Nen je spuštala tanke listove mog tela u istu metalnu kofu u kojoj su mi bili prljavi zavoji. Bilo je kao da gledam sopstveni nestanak, zastave mog postojanja raspršuju se u milimetre za tren oka. Bol pomešan s morfinom prouzrokovao je da mi najzanimljivije slike proleću kroz glavu: senatora Džoa Mekartija kako urla „Bolje mrtav nego crven“; drvodelju koji sastavlja krstove na koje će zakucati razapete; seciranje na časovima biologije, sa oštrim skalpelima koji rasecaju žablju utrobu.

Kada mi je sve bilo potpuno odstranjeno, otkrivena mesta trebalo je pokriti transplantatima, bilo da su odrani sa leša ili svinje. Stvarno nije bilo bitno od koga, jer ih je moje telo odbacivalo sve. Dalo se očekivati, jer ne treba tu da budu za stalno; tu su ponajpre da bi sprečili infekcije.

Tokom boravka u bolnici, bio sam živ dan svaki čas. Odstranjivanje je na mnogo načina bolnije nego sama opekotina, jer, nasuprot nesreći, uvek sam znao kada sledi. Ležao bih na

grudnom košu i užasavao se svakog budućeg brisanja nožem, pažljivo ga posmatrajući po sto puta u glavi pre svakog njegovog delanja u stvarnosti.

Raspršivanje morfina mogao sam da podešavam – da bi me „osposobili“, rekoše – pa sam to dugme besomučno vrteo. Samo, celokupna doza prokleta se blokirala da se ne bih predozirao: toliko o osposobljavanju.

Sa dvadeset tri glumio sam u preko 100 pornića različitog kvaliteta. Najveći deo ranih radova je sirov, ali nekoliko, iz kasnijih godina, smatram za dela izuzetne vrednosti.

Pornografija je kao i svaki drugi posao: počinjete s kompanijama sa niskim budžetom, pa, kako vam radna biografija dobija na vrednosti, penjete se ka vrhu. U početku sam radio sa režiserima koji su bili jedva malo više od amatera, ali, s druge strane, to sam bio i ja, jer još nisam prihvatao činjenicu da u seksu nije sve oko trpanja do besvesti dok se ne dostigne orgazam, bio on filmski ih ne.

Seks sam naučio kao i svako drugi, tj. upražnjavajući ga; jednom za svagda, biblioteka je postala beskorisna. Praksa, a ne teorija, naučila me je da glumac ne može da doživi vrhunac a da ne razočara gledaoca; isto tako, ne može ni da jebe u beskraj a da ne postane dosadan, pa se zato ravnoteža mora uspostaviti. Slično tome, naučio sam da ne postoji standardna šema pokreta i da sklad može valjano da se uspostavi ukoliko se slušaju prohtevi drugog tela.

Ne želim da se hvalim, ali umnožavanje mog iskustva bilo je zadivljujuće. I drugi su to primetili: potražnja za mojim uslugama je rasla, režiseri s kojima sam sarađivao postajali su cenjeniji,

koleginice talentovanije i honorari veći. Moj dobar glas, zbog načina izvođenja i posvećenosti, postao je poznat kako potrošačima, tako i onima u industriji.

Na kraju, nisam više bio zadovoljan radom samo s jedne strane kamere, pa sam tražio da mi daju druga zaduženja u produkciji. Prezaposleno ljudstvo bilo je presrećno zbog ispomoći; nameštao bih svetio, zapitkujući kamermane kako znaju gde će da pada senka. Gledao bih kako režiser namešta scenu, i pošto sam imao dovoljno glumačkog staža, mogao sam da, s vremena na vreme, dam neki dobar predlog. Ako bi producent naišao na problem – glumica otkaže u poslednjem trenutku, ili se kamera pokvari – imao sam dovoljno prijatelja u industriji koji bi posle nekoliko kratkih poziva često resili problem.

Ubrzo sam se prešaltovao na ulogu pisca, ukoliko može da se kaže da porno-film može da se piše. Pisac može da detaljno ispiše situaciju, ali kada dođe do prave akcije, samo stavi SEKS SCENA OVDE. Različiti glumci igraju različite stvari: neki odbijaju da rade analne scene, neke odbijaju lezbijske scene i tome slično, a pošto nikada niste sigurni unapred koji glumac će da radi datu scenu, ne možete da budete preterano izričiti. Konačne odluke uvek se donose na samom snimanju.

I pored crne navike da šmrčem koku, a koja je rasla do žestokih, ogromnih razmera, toliko da sam imao krize od ranog jutra, ja ipak nisam bio neinteligentan mladić. Bio sam svestan fmansijskih prednosti pornića – nije bitna tu ekonomija, oni će se kupovati uvek – tu je nešto više. Voleo sam da pišem i da igram, gledao sam na posao više – ih podjednako – kao na zadovoljenje svojih umetničkih potreba nego na čin trgovine. Pošto sam izrežirao nekoliko filmova, shvatio sam da pravi novac ne leži u igranju u nečijem filmu, već u uključivanju drugih da igraju u *mojim* filmovima. Zato sam osnovao sopstvenu producentsku

kuću, još kao relativno mlad, te sam postao „uspešni rukovodilac u filmskoj industriji sa stalnim prihodima“.

S vremenom sam uvideo da je bolje da se ovako predstavljam svetu nego kao pornograf.

Naravno, nisam bio jedini koji je ležao na opekotinama. Stradalnici su dolazili i odlazili. Neki su završavali s lečenjem i išli dalje, dok su drugi umirali. Da pojasnim: jedan od pacijenata bila je Terez, savršeno predivno dete sa plavom kosom i očima boje safira.

Ako biste pogledali Terez, ne biste čak ni znali da ima opekotine, jer je bila razorena iznutra. Terez je patila od alergijske reakcije – ne drugačije od hemijske upale koja je zahvatila pluća – na antibiotike prepisane da bi joj ublažili napade astme. Slučajno sam čuo jednog doktora kako objašnjava internisti: „Za nju je to kao da se nagutala *di-di-tija*“.

Terezina majka, koja je nosila tamnozeleni ogrtač, što je bila oznaka da je u poseti, donosila je ogromne bukete od plastičnog cveća. (Pravo cveće koje je po pravilu izvor bakterija bilo bi katalizator naše smrti.) Majka joj je bila pobožna i uvek je govorila devojčici da je svaki ovozemaljski događaj deo velikog božjeg promisla. „Ne možemo znati zašto se nešto događa, jedino da bog ima savršenu namisao za svakog od nas. Božje namere su časne iako nismo u stanju da ih dokučimo.“ Lično, mislim da je bez veze da se sedmogodišnjoj devojčici priča o tome da je božja namisao da joj spali pluća.

Hauard je bio još jedan od bolesnika na odeljenju. Stradao je od opekotina još mnogo pre nego što sam ja došao, u požaru u kući, pošto mu je baka sa Alchajmerovom bolešću zaspala sa upaljenom cigaretom u ruci. Ona nije preživela, ali zato on jeste, i marljivo je radio na svom oporavku. Koristio je šetalice, stavljao male srebrnkaste tegove oko ruku, jedan dan hodao deset koraka, drugi već dvanaest. Lice bi mu se ozarilo na svaki napredak,

neprekidno bi mi govorio da će da „razbije sve ovo“ i da će da se „vrati u život“. Ovakvi proglasi su se samo još pojačali kada mu je verenica obznanila da se ipak neće uzeti.

Kada je otpušten, cela Hauardova familija s gomilom prijatelja (sa sve bivšom verenicom) došla je na opekotine da proslavi. Doneli su tortu i svi mu pričali kako sjajno izgleda i kako su svi ponosni na njega. Hauard je onda pričao o tome kako je ovo „prvi dan ostatka njegovog života“. Jebena velika predstava, čak i način na koji su mu dramski pakovali stvari. Hauard se dogega do mog kreveta i uze mi zdravu ruku. „Rekao sam ti da ću da razbijem sve ovo. Rekao sam ti. I ti to možeš!“ Namignu mi s pokušajem da mi ulije snagu, ali zbog smežurane kože oko očiju, samo me je naterao da razmišljam o muvi koja se bori da izađe iz WC šolje.

Izlazeći iz sobe, sa majkom s jedne i ocem s druge strane, nije se ni okrenuo da poslednji put baci pogled na odeljenje za opekotine koje mu je bilo dom toliko meseci unazad. Mogu da kažem da je bio vrlo odlučan u toj nameri.

Pretpostavljam daje njegov udes srceparajuća priča o ljudskoj pobedi: odlučnost, ljubav porodice i prijatelja i pozitivno razmišljanje! Ali, stvarno, koga on zeza? Hauardova bivša verenica pravično je otišla – ko bi (mogao) da voli meduzu Gorgonu? Da li će ikad opet da jebe? Da li će ići kroz život sa sve roditeljima koji će da ga drže ispod miške da bi mu održavali ravnotežu kao da je zauvek ostao na dve godine? Gde je, pitam onda, tu pobeda?

Hauard se trudio mnogo više nego što sam to ja uopšte nameravao. Slušao sam ga kako je pričao da će mu biti bolje. Slušao sam sve one kako su mu govorili da izgleda dobro, dok je, u stvari, izgledao kao čudovište zbog kojeg bi svako normalan prešao na drugu stranu ulice da ga izbegne. Hteo sam da zaurlam kada mi je uzeo ruku, jer nisam hteo, ma, ni da me pipne. Zgadio mi se, to je to, braćo i sestre.

On nije imao ništa s mojom reakcijom, stvarno; ona je izvirala iz spoznaje da, ma šta činio, nikad više neću biti isti. Mogao sam da vežbam svaki dan, mogao sam da istrpim i hiljadu operacija, ali i dalje bih bio plikavac od ljudskog bića. Nema leka za ovo što sam ja. *To je ono* što sam izvukao iz Hauardovog uspeha. To je to što sam shvatio ležeći na grudnom košu sa zmijom koja mi guta kičmu. **ISTI JE KAO TI**, siktala je, **SAMO IMA BOLJU DUŠU**.

Najgora spoznaja: čak i da mogu da se vratim na ono što sam bio pre nesreće, koliko bolje bi mi bilo? Jeste, bio sam zgodan. Jeste, imao sam pare i karijeru, ah (ajde, budimo realni) bio sam pornograf navučen na koku. Rekoše da su mi prijatelji koji su se smejali mojim vicevima kada smo šmrkali zajedno kod mene na bazenu, dolazili u posetu dok sam bio u komi – samo što me je svaki od njih gledao manje od minute pre nego što je izašao, i nikad se nije vratio. Jedan brz pogled bio im je dovoljan da se uvere u to da su dani kada smo zajedno varili na kašičicu zauvek nestali.

Jedina osoba koja se zaista potrudila kada sam se osvestio bila je Kendi Kisis, slatka devojka koja je završila u pornicima samo zato što je vasiona puna nepravde. Sa sedamnaest bila je umorna od očuha koji ju je silovao i bila je spremna na sve, samo da ga se oslobodi. I uspela je. Trebalo je da živi na nekoj farmi, udata za nekog vrednog tipa, koji bi se zvao Pera, Doka ili Laza, umesto da zarađuje tako što će da ga dudla ispred kamere.

Kendi je dolazila nekoliko puta, donosila sitne poklone i pokušavala da mi digne moral govoreći kako sam imao sreće što sam još živ, ali najčešće je samo plakala. Možda zbog toga kako sam izgledao; najizvesnije će biti da je zbog samog njenog života. Posle tri posete, naterao sam je da mi se zakune da mi nikada više neće dolaziti. Održala je obećanje i nikada se više nije pojavila. Sada, ovde ima nešto prilično čudno: poznavao sam je preko pet

godina, imao seks sa njom, slušao priče o očuhu, ali nisam znao njeno pravo ime. Verovatno ima nešto što ćete ostaviti za sobom kada birate novi život.

Kada se Hauard sa svojim roditeljima izgubio iza vrata odeljenja za opekotine, zavesa moje samokontrole je pala. Grudi su počele da mi zapinju kada su bes i samosažaljenje krenuli kao povračka, a uništeno grlo dozvolilo je dahu da bude ispušten samo kao dugo, piskutavo brektanje.

Mala Terez mi priđe. Za nju je to bio stravičan, užasan napor, i sa svakim njenim udisajem mogao sam da čujem kako joj pluća krkljaju. Bila je iscrpljena, i korak po korak, dospela je do mog kreveta. Uspuzala je do mene i uzela me za ruku. Ne za zdravu, desnu ruku, već za onu uništenu levu, polovičnu i s jednim prstom, uze je kao da je najnormalnija. Bolela me je i suviše da bi bila dirana, te, iako sam joj bio zahvalan za dodir, uprkos bolu, molio sam je da se skloni.

„Ne“, odgovori.

Grudi su mi i dalje nekontrolisano poskakivale. „Zar ne vidiš šta sam?“

„Da“, reče. „Isto što i ja“.

Njene velike plave oči, koje su zračile bolom, nikako nisu skidale pogled sa mog opustošenog lica.

„Idi“, naredih.

Reče da mora da se malo odmori pre nego što se vrati u svoj krevet, dodajući: „Ti si prelep u očima Gospoda, da znaš.“

Sklopila je oči, a ja sam joj gledao lice dok je tonula u san od iscrpljenosti. Istog momenta, i moje oči se zatvoriše.

Ubrzo su me sestre probudile. Terez je i dalje ležala u mom krevetu, držeći me za ruku. Nije disala.

Dovoljan je samo tren.

Važi, priznajem: pokušao sam s kreativnom vizualizacijom koju je Gregor predložio.

Usporio sam disanje i usredsredio se na to da osećam kako mi je telo otežalo, počevši od preostala dva prsta na nogama: teško, teško. Zatim na stopala, pa na članke. Posle sam mislio na moje teške listove, teška kolena, teške butine. Sve nagore, trup, grudi, vrat, glava... usredsređujem se na disanje: udah, izdah, udah, izdah, nepomičan, miran...

U tom trenutku počeo sam da razmišljam o picama. Pretpostavljam da je to normalno, pa, ulazio sam u stotine njih. Ima muškaraca koji će vas naterati da verujete da su sve žene iste, samo, sigurno je da takvi nisu bili s mnogo žena. Svaka pica ima svoju sopstvenu građu, dubinu i vlažnost: svaka ima svoju sopstvenu ličnost. To je činjenica.

Bio sam mnogo dobar u seksu. Bio mi je hobi, a u isto vreme i poziv. Van radnog vremena imao sam pasiju da tražim žene koje su bile sušta suprotnost od onih sa kojima sam snimao. Da radite u francuskom restoranu, da li biste nekad poželite da probate puževe kad imate slobodan dan? Teško. Skoknuli biste do prvog kioska. Ako radite za televizijsku kuću, završavate dan tako što čitate knjige. Kao profesionalni jebač silikonskih lepotica, shvatio sam da je pravo uživanje kad se isprobaju svi tipovi žena. Uz birane reči, koje nisu bile iskrene, već izgovarane takve kakve su, mogao sam da pokaram kako ribu iz najuzbudljivijeg sna, tako i one koje su mi suđene. S takvim darom za govor, startovao sam 1001 ženu, od Šeherezade do Selme s Juga.

Snošaj pred kamerama ne pruža mnogo zadovoljstva, jer je snimanje namešteno, sve je provereno, gde je tu ljubav? Samo, osećaj koji sam imao od pridobijanja žena – *osvajanjem* – koje

nisu bile u toj igri, ma, to je sasvim drugi osećaj. Zadovoljstvo leži u domaćicama, pohcijkama i sekretaricama. Urednicama. Akrepima. Taksistkinjama, ribolovkama, plantažerkama, feminističkim spisateljicama, rvačicama, slikarkama, konobaricama, šalterušama, učiteljicama u večernjim školama, krojačicama i ženskim vojnim licima. Vašoj mami, vašoj sestri, vašoj devojci. Rekao bih bilo šta samo da posedujem ženu, makar na sat vremena. Pravio sam se da sam radikalnan, konzervativan, umetnik, muževan, osećajan, dominantan, siromašan, bogat, katolik, musliman (samo jednom), za abortus, protiv abortusa, homofob, homoseksualac (pederi, ne ložite se), ciničan, vrlo optimističan, budistički monah i luteranski sveštenik. Šta god da je prilika zahtevala.

Sećam se jedne Mišel. Seks sa njom bio je najbliži onoj savršenosti kojoj sam stremio u snošaju. Radila je kao konobarica, imala je stomačić koji je malo visio i izraženiji ožiljak od operacije slepog creva, blago je mirisala na pržena jaja i moću od pečenja. Gledao sam je dok se žustro svađala s mužem ispred ćumeza u kojem je radila. Muž ode, a ona sede na klupu u parku pokušavajući da savlada suze. Prišao sam i odmah smo počeli da ćaskamo, odmah je počela da se smeje, odmah smo bili kod mene. Uzeli smo malo kokaina, smejali se još malo, pa počesmo nestašno da se štipkamo. Kada smo počeli sa jebačinom, u početku je to bilo iz nužde, a posle je bilo toliko iznenađujuće dobro da smo počeli da uzdišemo. Ona opet poče da se smeje, onda ja, pa poče da plače – plakala je sve ridajući – ne od žalosti, već od olakšanja.

Trajalo je satima. Izgleda da smo tumarali ponorom gde je svaki nerv bio probuđen. Ispričala mi je sve što se dešavalo u njenoj bračnoj postelji (i van nje). Ispričala mi je da nije sigurna da je ikada, u stvari, volela svog muža. Ispričala mi je o fantazijama koje je gajila prema zaovi i kako se mazila na javnom

mestu kada je mislila -ali nije bila sigurna – da je niko ne gleda, i kako je krala sitnice po prodavnicama jer je to palilo. Ispričala mi je da veruje u boga i da joj se dopada ideja da je on gleda kako to radi. Rekao sam joj da je prezaposlena. Nismo prestali da se jebemo i ja sam isto plakao, od sirovosti koja je izvirivala iz svega ovoga.

Koža mi nikada više neće raditi kao tada, tako svesna druge osobe da nije znala gde ta osoba počinje a gde se ja završavam. Nikad više. Nikad više moja koža neće biti stvar koja će tako dobro da opšti. Gubljenjem kože u požaru izgubio sam i mogućnost da je nateram da se gubi s drugom osobom. Uglavnom sam srećan što sam našao takvu fizičku povezanost iako je bilo samo jednom, međutim, sigurno bih voleo da se to dogodilo s nekom koju sam viđao redovno od tada.

Verovatno sam jasno i istrajno grešio zbog mnogo seksualnih nagodbi. S druge strane, verovatno ne. Uzmite u obzir da sam pružio utehu mnogim ucveljenim ženama. Šta ima veze ako je neka tamo Persa verovala da sam tek razvedeni, neshvaćeni umetnik? Muž joj je ionako bio zainteresovaniji za ispijanje piva s društvom nego za izvođenje žene na ples, pa joj je to bilo pogodno tlo da se trpa sa strancem. Ključ je bio u tome da sam bio u stanju da se u trenutku pretvorim u lik o kome sanja. Da bi se to postiglo, tj. da se provali ličnost i da joj se dá ono što hoće i što joj treba, potrebna je umešnost, a ja sam bio umetnik u jebanju.

Ženama nisam bio potreban ja, nije im bila potrebna ljubav. Imale su potrebu za kratkom telesnom pričom, onom koja im je podgrevala vlažno međunožje, da bi je obelodanile u svojim klubovima ljubitelja knjige. Ja sam im tu predstavljao samo fizičku prisutnost – izvanrednu lepotu, takođe – preko koje će ostvariti ono za čime su stvarno žudele.

Sušta je istina da svi mi žudimo za osvajanjem nekog ko je lep, jer to potvrđuje da smo vredni. Govoreći o svetu muškaraca, mi

želimo da posedujemo lepotu žene koju jebemo. Hoćemo da šćepamo tu lepotu, da je čvrsto držimo našim pohlepnim rukama, da dobro i izistinski gospodarimo njome, da bude naša u celini. To hoćemo, dok žena blista kroz doživljeni orgazam. To je savršenstvo. Sad, pošto ne mogu da kažem za žene, pretpostavljam da one – htele da to priznaju ili ne – žele isto: da poseduju muškarca, da gospodare nad njegovom grubom naočitošću, makar to trajalo samo nekoliko sekundi.

Sve u svemu, kakve veze imaju moje prevare? Nisam imao ni sidu ni herpesa, a i primao sam injekcije u dupe, pa, ko nije? Malo penicilina mnogo daje. Samo, opet, lakše je kad se čak i pogrešno prisećate beznačajnih polnih infekcija onda kada vam je penis odstranjen.

Kreativna vizualizacija, po svemu sudeći, nije za mene.

Koni, koja je radila jutarnju smenu, bila je najmlađa, najizblajhanija i najsimpatičnija od tri sestre i ona mi je proveravala zavoje kad sam se probudio. Načelno, iako suviše prepotentna za moj ukus, imala je zaista predivan osmeh sa pomalo krivim zubima i uvek iskrenim „Dobro jutro!“ Kada sam je jednom upitao zašto je tako prokleta ljubazna – teška rečenica, ali uspeo sam daje izgovorim – Koni reče kako joj „nije bila namera da vređa.“ Toliko je draži bilo u tome što nije mogla ni da zamisli zašto bih se uopšte opterećivao da postavljam ovakvo pitanje na prvom mestu. U nastojanjima da uvek bude nepogrešivo ljubazna, retko bi se dogodilo da mi ne donese neki poklončić kada je dolazila na smenu – bilo konzervu gaziranog pića koju je držala u ruci dok sam srkao na slamčicu, ili novine koje bi naglas čitala, jer je pretpostavljala da me to interesuje.

Bet, daleko najstarija od sve tri sestre, masirala me je posle podne. Suviše mršava i preozbiljna u svemu. Kosa joj je bila kovrdžava, ponekad čak divlja, samo moglo se reći da joj nikada ne bi dozvolila da opadne. Možda zbog dugogodišnjeg rada na opekotinama odbijala je da stvori i najmanji lični odnos u svom stavu.

Medi, koja je radila noćnu, izgledala je kao da bi radije sedela u baru i muvala napaljenog srednjoškolca. Ne mora da ga zadovolji, ali da ga muva, da. Čak i dok je čuvala nas, žrtve od opekotina, insistirala je na tome da joj bok sugestivno učini pokret ispod bele suknje. Imala je ono što sam oduvek zvaao „guzom poljskog miša“ – to jest, guzu za kojom biste išli sve do ivice provalije. Bila je nevaljala, nevaljala devojčica i prolazilo mi je kroz glavu da mora da je postala medicinska sestra samo zato da bi izgledala kao opasnica u medicinskoj uniformi. Jednom me je uhvatila kako blenem u nju i rekla: „Bio si pravi skot pre nesreće, je l da?“ Zvučalo je više kao konstatacija nego pitanje i nije izgledala kao da se ljuti, samo se zabavljala.

Terezina majka svratila je u toku nedelje da bi pokupila kćerkine stvari. Rekla mi je za sahranu. Izgleda da je predsednik opštine poslao „predivan buket ljiljana“ i svi su pevali himne „sa glasovima koji su se dizali ka nebu“. Onda je izgubila nit i čežnjivo gledala kroz prozor na park niz blok zgrada sa kojeg su dolazili glasovi dece koja su tu igrala bejzbol. Iznenada je izgledala deset godina starije nego što je to bila prethodnog trenutka, a kada je izašla iz transa, postala je tako stravično svesna svega da je takvu nikada ranije nisam video.

„Je l Ter..." započe. „Znam da je Ter preminula na vašem krevetu. Da li je...?"

„Ne", odgovorih, „nije patila."

„Zašto je... došla do vas?"

„Ne znam. Rekla je da bog misli da sam lep."

Majka klimnu glavom, onda poče da jeca tako da je pokušavala da jecaje proguta. „Bila je tako dobro dete. Zaslužila je mnogo..."

Nije mogla da završi rečenicu. Okrenula mi je leđa, i koliko god da se trudila da ostane mirna, toliko više su joj se ramena trzala. Kada je napokon smogla snage da me ponovo pogleda, rekla je: „Predobri Gospod nikada nam ne daje ništa što sami ne možemo da podnesemo. Bićete dobro."

Krenula je prema vratima, pa zastala. „Nije li on glavnja istrgnuta iz ognja?" Uspravila se. „Prorok Zaharija, 3;2. Svet je dobar."

Onda je smotala plastično cveće pod mišku i otišla.

Svako ko je dugo boravio u bolnici zna da tu nos gubi svoju osetljivost zbog amonijaka u vazduhu. Tokom jedne sesije odstranjivanja, dok mi je Nen strugala telo, pitao sam: „Na šta mirišem?“

Skinula je kap znoja sa obrve rubom svog belog rukava i mogu da kažem da se dvoumila da li da mi kaže istinu ili da pokuša s nekom pošalicom. Znao sam je kad je bila ovakva: uvek bi birala istinu. Uvek.

„Ništa gore nego što ti se čim. To – mislim, ti – tvoj miris, mnogo je ustajao. Kao kuća koju su svi napustili, a nijedan prozor nije otvaran dugo.“

Onda se vratila na posao, stružući i glancajući tu kuću koju je vlasnik ostavio pustu. Hteo sam da joj kažem da se ne muči, ali znao sam da će Nen samo oboriti uglove usana i nastaviti da radi.

Nemoćni da se sami služite u bolnici, gosti vam dosađuju; gosti, koji bi vas žive odrali; gosti, koji ne mogu da vam daju dovoljno *eucerina* da biste svrab držali pod kontrolom; gosti, koji su uporni u tome da vas zovu „šećeru" i „mili" kada je poslednje što ste na ovom svetu „šećer" i „mili"; gosti, koji uzimaju za činjenicu da će zacementirani osmeh poput maltera preko njihovih odvratnih hca da vas obodri; gosti, koji razgovaraju s vama kao da vam je mozak više ispržen nego telo; gosti, koji pokušavaju da se sami bolje osećaju tako što će da „učine nešto za unesrećene"; gosti, koji liju suze samo zato što imaju oči koje vide; i gosti, koji hoće da liju suze, ali ne smeju, pa su time uplašeniji za sebe nego za vas spaljenog.

Kada nisam bio u stanju da više podnesem televizor, počeo sam da brojim rupe na plafonu. Brojao sam ih opet da bih se uverio u tačnost mojih nalaza. Naučio sam napamet nevidljive pokrete senki zalazećeg sunca koji mile niza zid. Znao sam da kažem za svaku od sestara da li joj je dan dobar ili loš prema odzvanjanju potpetica. Deho sam krevet sa dosadom koja je curila sa ivica čaršava. Zmija je nastavila da me ljubi u potiljak, kurva, **DOLAZIM**. Ophrva me bledilo i zagušenost od antiseptika. Hteo sam da ispužem kroz urinarnu cevku i da se udavim u sopstvenoj mokraći.

Koliko god da je bilo loše, postalo je gore kad je Nen objasnila da ću na kraju mog boravka u bolnici – što se neće desiti ni za još mnogo meseci – biti smešten u rehabilitacioni centar radi

„reintegracije“ u društvo. Napokon ću, reče, biti sposoban da se staram o svojim sopstvenim potrebama i da živim kako hoću.

Sedamnaest godina nakon otpuštanja iz jedne državne ustanove, vratiću se u neku drugu – ah, barem, kada sam bio dete bez banke u džepu, imao sam život pred sobom. Sa trideset pet sam potrošena, izgorela šibica.

I tako, slušao sam doktore i klimao glavom svoja „da“ svaki put kada su me obaveštavali o predstojećoj operaciji, samo, isto tako, mogli su da me obaveštavaju i o predstojećem izletu u grad sve do obale mora. Potpisivao sam odobrenja, otpisao kuću i lično vlasništvo. Lečenje opekotina poput mojih sigurno može da košta pola miliona dolara, a bez ikakve muke može da se popne i na više od miliona.

U posetu je došao i moj advokat, kome je bilo neudobno u ogrtaču. Za razliku od drugih posetilaca, odlučio je da stavi hiruršku masku. Bio bih bolećiv da kažem da ju je stavio zbog mene, pre će biti da je to uradio zbog lične paranoje da može da dobije nešto. U svakom slučaju, mislim da je to bilo prikladno: nisam ni mogao da gledam njegovo maskirano lice a da ne pomislim da je lopov došao da me opljačka.

Izgovorio je nekoliko reči o tome kako mu je žao zbog nesreće; zatim, po završetku ovih formalnosti, bacio se na objašnjavanje ozbiljnih problema u koje je zapala moja producentska kuća. U osnovi stvari, problem je ležao u neispunjavanju ugovora o davanju novih sadržaja distributerima. Snimanje filmova obustavljeno je onog trenutka kada nisam bio tu da vodim poslovanja, a obaveze isporuke već su bile potpisane. Ispitao je sve mogućnosti, ali, pošto nisam obučio nikoga ko bi preuzeo moje dužnosti u slučaju da budem onesposobljen, jedini mogući scenario bio je zaista i preostao: stečaj. Nije želeo da me stalno opterećuje u „po mene teškim trenucima“, kako je rekao, pa je već bio pripremio potrebna dokumenta za poverioce o oduzimanju i

likvidaciji imovine. Podrazumeva se da je već obezbedio naplaćivanje svojih pravnih usluga.

Potpisao sam sve što je stavio ispred mene da bih ga isterao iz sobe što ranije. Da ironija bude veća, posle zarađivanja para u trgovini sopstvene kože, sada sam se bavio trgovinom za sopstvenu kožu. Ugovor je napravljen i moja firma je namah bila zavijena u crno; advokat nije znao šta još da učini, osim da još jednom ponovi da mu je žao i da napusti odeljenje što je pre moguće.

Tako mi ide život. Kada su mi lekari rekli da napredujem, napravio sam svoju najbolju imitaciju osmeha. Medicinske sestre bile su ponosne na mene kada sam stisnuo terapeutsku lopticu ozleđenom rukom. Mislile su da to radim da bih ojačao, a ja sam to uradio samo da bi im začepio usta. Smorio sam se od Medinih provokacija, Betine ozbiljnosti i Koninog optimizma.

Strpljivo ležim tokom utrljavanja *eucerina* gde je svaki pokret krug obaveza. Molim se u jazbini svojih misli da mi pruže mogućnost da pobeegnem. U jednom trenutku, Nen počeo nonšalantno da priča kako su moje rane „klasičan izazov“ za lekara kao što je ona. Ukazao sam joj da ja nisam problem da bih se rešavao. Mucala je: „Nisam to mislila, ja... ja, uf... U pravu si. Nisam znala šta drugo da kažem, izvini.“

Osetio sam nakratko ukus pobede, ali najluđe je to što se u potpunosti slažem s njom: ja *jesam* problem da bi se rešavao iako smo na to gledali iz drugačijih uglova. Ona je na moje zavoje gledala kao na čauru larve iz koje ću se razviti, dok sam ih ja gledao kao na mrtvački pokrov.

Ona prokleta zmija u mojoj kičmi nastavi da mi fljiska repom po crevima. Namreškala se šišteći: **DOLAZIM I TI TU NIŠTA NE MOŽEŠ**. Više me nije bilo briga. Zmija dolazi. Pa šta? Samo još jedan problem na spisku bez kraja. Imao sam lice koje je

podsećalo na Dahau⁶. Imao sam telo, živu verziju Danteovog *Pakla*, u neprekidnoj opasnosti da se uruši u sebe samo. Kožni omotač preko šupljeg pakla moje duše nije mogao da izdrži svoju sopstvenu težinu; integritet mi je bio ugrožen na svaki mogući način. Jedan od lekara koji je čuo da sam izgubio kitu došao je da mi objasni najnovija dostignuća u erektivnoj protetici ukoliko mi se penis ponovo ugradi. Dok su nekada postojale samo letvice na šarkama koje bi omogućile kari da se uspravi ili da visne, sada je već moguće da se ugradi usavršen sistem pumpe.

Ovakav tehnološki napredak slaba je uteha čoveku kome su se divili zbog njegove moći da održi erekciju na zastrašujuće dug period. Ala padoše junaci! '

Ozdravio bih čim bi me otpustili, a dvadeset četiri sata po odlasku iz bolnice umreću. To sam obećao sebi i to me je jedino držalo.

Ja sam ateista.

Ne verujem da postoji bog koji će me kazniti zbog samouništenja.

Zbog nedostatka verskih ubeđenja, nikada nisam smatrao udes kao božju kaznu za moja „nemoralna" dela. Znam *tačno* zašto sam doživeo udes. Zato što sam bio „urađen¹ i zato što su mi se prividale strele kako lete prema meni. Da bih izbegao izmišljene strele, odvezao sam kola na ivicu prave stene. Benzin u rezervoaru samo je uradio ono što uvek radi, a to je da se pali u prisustvu vamica. Kada je vatra progutala moje telo, ono se zapalilo, prema zakonima termodinamike i biologije. Nema dubljeg značenja u svemu tome.

Razumem da neki ljudi pronadu boga posle zlosrećnih događaja premda mi to izgleda besmislenije nego da su mu se

⁶Nacistički koncentracioni logor, prvi koji je otvoren u Nemačkoj

obratili u doba blagostanja. „Posednut sam! Bog ima da me voli.“ To je kao da neko neće romantičnu vezu sve dok ga pripadnik suprotnog pola ne tresne po glavi. Moj „čudesni ostanak u životu“ neće mi promeniti mišljenje da je raj ideja koju su ljudi izmislili da bi im pomogla da izađu na kraj sa činjenicom da je ovozemaljski život i svirepo kratak i, paradoksalno tome, jezivo dug.

U smislu potpunog razotkrivanja, međutim, moram da otkrijem nešto što će mnogi vernici da daju kao *siguran* dokaz za moje neverovanje u boga. Oni će da raspravljaju o tome da ja odustajem od ideje raja, jer ako bih je prihvatio, morao bih da priznam da sam predodređen za pakao.

Jer sam ubio čoveka.

Uvek je prisutan blagi uzdah koji silazi poput ustalasane svile na dušu koja prima na sebe dolazeću smrt. To je vazdušni džep u kovitlacu svakodnevice. Svila ovog osećaja leluja – ne, lelujati je suviše aktivno; svila se namešta oko vas, kao da je padala na zemlju od pamtiveka i konačno pronašla svoj cilj. Zastava poraza sažaljivo je pala, i u ovom činu gubitak i nije tako loš. Poraz sam po sebi znači biti poražen od smrtnog zagrljaja, a pobeda proždire smrt.

Siktanje zmijske polako nestaje, a smrt pipa s ljubavlju, sebično: ona postaje gospodar koji miluje po glavi psa ih roditelj koji teši dete koje plače. Sati počinju da se kotrljaju, a dani jedva da se razlikuju od noći. Tama se nadima kao prelepi, utuljeni cunami, a telo ište tihe uspavanke i poslednje psalme.

Ovo mogu da tvrdim s punim pravom: ništa ne može da se poredi sa odlukom o umiranju. Imao sam savršen plan koji mi je

doneo osmeh na lice. Pomogao mi je da lakše otplovim na svom dušekuu na naduvavanje.

Bio sam nevoljeno čudovište. Niko neće da oplakuje moj nestanak – po svim pravilima, već sam bio mrtav. Kome ću da nedostajem, lekarima koji se prave da im je stalo? Nen je učinila sve da bi izrekla prave stvari i pokazala mi da je puna nade, samo ona je bila i suviše ljubazna da bi lagala. Ja sam je lagao kada sam joj rekao kako hoću da se izlečim. Dovršavao sam svoj plan, radio na njemu dok su sestre čuvale moju žitku masu, milujući me svojim nežnim rukama poput najljupkijih insekata koji se spuštaju prema izmetu.

Samoubistvo je nešto gde ne želite da zabrljate. Naročito ako se, poput mene, suočavate s planovima kako da potrošite svu ušteđevinu koja izgleda kao bleđa svota poslednje nedelje. Jedini način koji bi bio još gori jeste da skončate sa cerebralnom paralizom ili kvadriplegijom, što može da vam se dogodi ako loše proračunate. Dakle, da ponovim: samoubistvo je nešto gde ne želite da zabrljate.

Počeo bih sa izvršenjem plana neposredno nakon otpuštanja iz bolnice pošto sam na opekotinama bio nadgledan vrlo pažljivo. Na rehabilitacionom odeljenju nema katanaca, a ni obezbeđenja. Zašto i bi? Ta mesta i jesu izmišljena da vrate ljude u društvo, a ne da ih izoluju od njega.

Još imam nekoliko hiljada dolara sklonjenih na stranu, na bankovnom računu pod lažnim imenom; taman će da posluže. Napustiću rehabilitacioni centar, dogegaću se do banke niz ulicu i pokupiću taj novac. Kupiću u butiku đubretarac da bih neopaženo prolazio kroz svet smrtnika. A onda, najzanimljivija ulična hajka otpočinje.

Da kupim sačmaricu – ništa lakše. Već sam bio odlučio da uzmem od Toda Vajta zvanog Đubre, sitnog šanera, koji bi rado prodao i majku u grobu za jedan dolar. Da maznem pištolj za lepe

pare ima da mu izmami usrani kez na bubuljičavom licu, pa bi mi nabacio još i koji fišek više, za svaki slučaj.

Nabavka ostalih potrepština ići će još lakše. Žileti mogu da se kupe u svakoj mogućoj radnji. Uže u tehničkoj opremi na čošku. Pilule za spavanje u prvoj apoteci. Viski u dragstoru.

Kada se obezbedim sa svim ovim, rezervisaću hotel. Čim uđem u sobu, uzeću nekoliko histaminskih tableta, ne zbog groznice, sigurno. Srediću da mogu da odgledam nekoliko filmova za odrasle na skremblovanim kanalima u hotelu, čisto da se setim starih dana. Ko zna, možda se pojavim i ja u oproštajnoj predstavi.

Dok budem gledao filmove, otvoriću šarnir na sačmari da bih je napunio. Onda ću da napravim omču, obraćajući posebnu pažnju na čvor. Cilj mi nije da se ugušim, već da mi kičma pukne: veliki, čvrst čvor olakšava sigurno pucanje. Kada napravim dobru ušicu, okrenuću omču u rukama nekoliko puta da bih se divio svom delu i povući ću je nekoliko puta, uostalom, znate koliko ljudi vole da trzaju svoje čvorove.

Doteturaću se do balkona sa pucom i omčom. Sumrak. Disaću na večernjem vazduhu. Ispružiću ruke da bih zagrlio grad. Skupiću šake u pesnice i udariću se po grudima dva puta. Osećajući se jakim i muževnim, dobro ću privezati uže na ogradu balkona. Izbaciću omču s druge strane i proveriću da li je visina dovoljna za lep pad pre oštrog, zadovoljavajućeg trzaja. Onda ću da smandrljam uže nazad, razmišljajući kako sam želeo da isto to uradim zmiji – kurvi koja mi je živela u kičmi.

Odvrnuću poklopac na bočici s pilulama i uzeću pet pilula za spavanje sa čašom viskija. Posle ovog koktela, uslediće još nekoliko. Lepo je uživati u piću dok se posmatra zalazak sunca. Dok mi se vare ova osvežavajuća pića, izvadiću žilet iz omota i malo stanjiti uže. U ovu operaciju treba uključiti izvesnu količinu inteligentnog nagađanja, jer uže treba preseći tako da se ne pokida

odmah po trzaju pre pada. Hoću da me drži makar malo u vazduhu, pošto prekoračim ivicu.

Uzeću još jednu čašu viskija i još pet pilula. Evo zašto sam se odlučio za antihistamin: pilule za spavanje mogu da izazovu povraćanje ako se uzmu u velikim dozama, dok antihistamin neutrališe taj efekat, obezbeđujući da supstanca za spavanje deluje. Mudro, a? Sledeće, uzeću nedeljno sledovanje morfina, dato vojniku mrgi, i ubrizgaću jednim jedinim i dovoljnim štrcanjem. Da bih začinio otrovni koktel, ispraću zaostatke od pilula poslednjom čašom viskija. Za sada možete da shvatite kako će moj plan da se odvija.

Staviću omču oko vrata i radiću brzo, jer će da mi se vrti, tetka, ne prdi. Izvadiću još jedan sjajan žilet iz paketića. Pogledaću kako se presijava na svetlu, poput miga izmišljenog boga! Jednim spretnim pokretom, preseći ću desni članak na ruci, duboko i glatko, a potom ću preseći levi članak na isti način. Važno: preseći ću vene po njihovoj dužini umesto da presečem preko njih. Ljudi koji se seku preko članaka na ruci ili ne žele baš da umru, ili su suviše tupavi da cimnu.

Sešću na ivicu balkona. Krvavih ruku, podići ću sačmaricu i postaviću cev u usta. Namestiću je pod uglom da bi prasak putovao kroz nepce u mesnato blato mog mozga. Najlepša stvar kod sačmare u poređenju s revolverom jeste ta što sama meta i nije toliko bitna. Stotine kuglica se istog trena raspršuju da bi vam raznele prokletu glavu u paramparčad. Prelepo.

Postaviću se tako da budem leđima okrenut prema gradu da bi me pucanj odneo preko ograde balkona. Kako bi mi mozak bio rasfrončan, pašću, ali potpuni pad sprečiće brzo zaustavljanje omče koja će mi ščepati vrat. Nakratko, visiću tu klateći nogama. U stvari, verovatno bih se trzao na mahove; teško je reći. Iz žila će teći crvenilo, a lobanja će postati gnjecava, siva zbrkana materija, nešto poput Pikasove najgore slike. Ono što je ostalo od mozga

ginuće za kiseonikom. Stomak će mi do vrha biti pun viskija i pilula za spavanje. Iz vena će veselo teći krv smešana s morfinom, pravo iz brazgotina na žilama. Sad, ako bi se konopac presekao odmah, sve bi se razrešilo. Uvrnute niti konopca rasplešće se jedna od druge i kroz nekoliko minuta potpuno pokidati. Moje telo će padati dvadeset spratova u nizu, pravo na pločnik. Predivno. Kraj. Eto, to je samoubistvo, neuporedivo bolje od kukanja za pomoć.

U svakom slučaju, to je bio moj plan. Nikada niko nije tako želeo svoju smrt kao ja, niko na ovom svetu.

GLAVA TREĆA

Evo, da počnem od opisa njene kose, jer stvarno bi bilo nemoguće da počnem sa bilo čim drugim. Kosa joj je bila kao puzavice u Tartaru, koje rastu samo noću i stižu iz mračnog mesta gde je sunce samo glasina. Divlje se širila na sve strane; crne kovrdže koje su padale u slapovima izgledale su kao da bi vam progutale šaku ukoliko biste imali toliko sreće da prođete prstima kroz nju. Kosa joj je bila tako vanzemaljska da sam i danas, posle mnogo godina, prinuđen da izmišljam svakojake metafore zbog kojih znam da ću da se kajem sledećeg jutra.

Oči me takođe teraju da se zbunim. Gorele su kao zelena srca onih koji se vole, a koji optužuju jedno drugo u ponoć. Grešim, nije: nisu bile zelene, bile su plave. Talasi okeana dizah su se oko njenih ženica, poput neočekivane oluje koja se sprema da otme mornara od njegove žene. Ne, čekajte... Možda su joj oči *bile* zelene: promenljive oči verovatno, kao prsten s dragim kamenom koji se čini da menja boju prema onome kako ih čiji mozak vidi.

Pojavila se na vratima odeljenja za opekotine, odevena u svetlozeleni ogrtač, s tim zagonetnim očima i s tom buntovno zamršenom kosom, pa sam čekao na ono gubljenje daha koje je neizbežno dolazilo kad god bi me neko video prvi put. Čekao sam da rukom pokrije usta od sablažnjenosti i prestravljenosti. Razočarala me je svojim osmehom.

„Izgoreo si. Opet.

Načelno, uveo sam pravilo da ne odgovaram na nastrane izjave posetilaca, ah, iskreno, u ovom slučaju nisam želeo da čuje slomljenu WC šolju od mog glasa. Grlo mi se zaceljivalo, ah uvo (ono koje je radilo) još se nije naviklo na prljavost u glasu. Hteo

sam da poznaje samo onaj glas koji sam imao ranije, onaj koji je osvajao žene u krevetu.

Usled mog ćutanja, progovori opet. „Ovo je treći put da si izgoreo.“

Ohrabrio sam se, pa je ispravih. „Jednom.“

Zbunjenost joj pređe preko lica. „Možda to nisi ti.“

Krenula je prema mom krevetu, ne prestajući da me gleda pravo u oči, pa navuče zavesu od debele plastike oko mog kreveta, tako da nam je podvojenost od ostalih u sobi bila zagarantovana. Skroz se nagnula, na nekoliko centimetara od mog lica, i proučavala me. Niko me nikad nije tako gledao, ni pre spaljivanja, a još manje posle. Oko očiju, koje su igrale između plavog i zelenog, tamni podočnjaci, kao da nedeljama nije spavala. Kada su joj usne skoro dodirnule moje, prošaputa jednu reč: „Engeltal.“

Ubeđen sam, čitaocu, da si se jednom u životu susreo licem u lice sa umobolnom osobom. Možeš da je nanjušiš iste sekunde, često čak i pre nego što osoba uopšte i progovori, međutim, ova besmislena reč prikovala ju je za mene. Sresti se sa duševno poremećenima i nije naročito bitan događaj, svet ih je prepun; ono što mi je bilo bitno, to je moja reakcija. U takvim slučajevima, najčešće, samo hoćeš da pobegneš. Ako si na ulici, okreneš pogled i ubrzaš korak, ali na opekotinama jedino čemu sam mogao da pribegnem jeste da pozvonim medicinskim sestrama da dođu. Međutim, nisam to uradio. Jedina reakcija na ovo izvesno, opasno stanje stvari bilo je da ni ne odgovorim. Ko je, onda, tu razumniji: žena divlje kose ili ja?

Odmakla se. „Ne sećaš se.“

„Ne.“ Čega god je trebalo da se setim, po njenom, jasno je da nisam.

„Tako će biti zanimljivije“, reče mi. „Da li si svestan toga da oni hoće da otruju sva moja srca?“

„Nisam“, ponovo odgovorih, ali zanimalo me je dokle će da me odvede ovakva opaska. „Šta, stvarno?“

„Da. Ne smem da im to dozvolim, jer moram da izvršim dato poslušanje.“ Osvrtala se po sobi, kao da se boji da će je neko još čuti. „Kako si sad izgoreo?“

Mogao sam da sročim nekoliko rečenica i da ih izgovorim u nizu, prisećajući se, pri tom, da pravim stanke i dišem, pa joj dadoh nekoliko detalja o nesreći – kada, gde, pre koliko. Onda sam je pitao kako se zove.

„Znaš mi ime.“ Posegnula je za svojim grudima kao da treba da pronađe nešto u njima a što je, očigledno, nestalo. Njeni pokreti podsetili su me na to kako sam uvek češkao ožiljak sa rođenja.

„Šta to radiš?“ upitah.

„Uzeli su mi ogrlicu. Rekli su da može da povredi nekoga“, odgovorila je. „Mala devojčica je nedavno ovde umrla.“

Mislio sam na Terez. „Otkud znaš?“

„O, znam ja dosta o mrtvima“, smejala se, „samo verujem da smo imali sreće.“

„Kako to?“

„Nadživeli smo sedmogodišnje dete. Nadživeli smo ga stostruko.“

„O čemu ti to?“

„Imam kuće koje se zove Bugaca.“ Prstima, koji su joj sada visili pored tela, počela je da pucketa. „Zavoleće te.“

„Ja ne volim kućice.“

„Zavolećeš.“

„Oni me ne vole.“

„A! Zato što si grub i kvaran, je l tako?“

Da li se stvarno ruga žrtvi od opekotina?

„Šta znači to ime“, upitah, „Bugaca?“

„To je fil za jedno grčko pecivo, a kuće je tačno te boje. Možda mogu da ga dovedem u posetu.“

„Kučićima je zabranjen ulaz ovde." Dah. „Čak i cveće može da me ubije."

„Ha! Ne pokušavaj da me prodaš za budalu. Znaš da ima gorih stvari od kućeta, a kojih treba da se bojiš." Lagano je stavila ruku na moje grudi, pitomo. Uzdrhtao sam, ne samo zbog dodira, već i zbog bleska u njenim očima. „Bio si u ljutom iskušenju da se ubiješ i ne mogu da kažem da te osuđujem zbog toga. Samo, postoji i vreme i mesto za tako nešto, a to nije ovo."

Zašto bi mi govorila ovakve stvari? Morao sam da promenim temu. „Izgledaš dobro za nekog ko je star sedamsto godina."

„Ali ti ne", rekla je dok me je posmatrala dužinom tela. Ovo je prvi put da se neko našalio u vezi s mojim opekotinama. „I? Šta misliš da treba da uradim sa svojim srcima?"

„Mislim..." U trenutku sam se zaustavio kako bi pomislila da pažljivo razmatram taj slučaj, dok sam se, u suštini, pripremao za dužinu sledeće rečenice. „Mislim da treba da ih daš njihovim pravim vlasnicima."

Oči joj se širom otvoriše, kao da sam gurnuo ključ u tajnu bravu, što me je teralo na pomisao da sam pritisnuo pogrešno dugme na luđačkoj komandnoj tabli. U trenutku, njen izgled pun oduševljenja promenio se u izgled pun sumnje. Pomerila se prema uglu kreveta, gde je zapevala nešto na stranom jeziku. „*Jube, Domine benedicere.*“ Latinski? Otpočela je kratak razgovor, u kojem je govorila tihim glasom na jeziku koji nisam razumeo, pa je onda čekala odgovore koje ja nisam mogao da čujem. Po završetku prvog zamišljenog razgovora, duboko se poklonila i odšetala do drugog ćoška kreveta da bi ponovila čin. A onda i treći ćošak. Svaki razgovor završavala je isto onako kako ga je i

počinjala – *Jube, Domine, benedicere*⁷ – i vraćala se u prvobitni položaj, sa izgledom otklonjene sumnje.

„Moja tri učitelja potvrdila su da si to zaista ti. Ti si taj za koga sam pripremala svoje poslednje srce.“

Sam čin jasnog izgovaranja ovako nečega prouzrokovao je da joj nabujaju emocije iznutra. Bila je na ivici suza dok mi je izgovarala „tako sam dugo čekala“.

Odmah zatim Bet razgrnu zavesu. Izgledala je zblanuto što vidi da imam posetu posle toliko nedelja, ali iznenađenost joj je brzo prerasla u zabrinutost kada je opazila blesak umobolne radosti u neznankinim očima. Bet je onda primetila da ogrtač koji je ta gošća nosila nije imao nijansu zelene koju gosti nose, već tamniju, onu za pacijente, te da je nosila narukvicu u boji – onu koja je označavala pacijenta sa psihijatrije. Bet, profesionalac kao i uvek, nije uključila moju gošću neposredno u razgovor i nije dozvolila da me ostavi samog s njom. Odmah je pozvala dežurnog ne bi li „bio pratilac“ ženi do psihijatrije.

Shvatio sam da nemam čega da se plašim i, u stvari, da je baš fino imati malo ludila ulivenog u atmosferu koja je tlačilački sterilna. Neki minut pre nego što će stići dežurni, žena i ja smo nastavili da pričamo, mirno, dok je Bet stajala u daljem uglu, budno posmatrajući sve. Moja poseta prošaputa tako da niko više ne može daje čuje. „Imamo zajedničku poznanica“

„Sumnjam.“

„Video si je samo jednom, u masi. Ne ume da govori“, reče, naginjući se bliže meni, „ali ti je, zato, dala znak.“

„Znak?“

„*Zar se nikad nisi zapitao odakle ti je ožiljak?*“ Moja poseta posegnu za grudima. Pomislio sam da će da pokaže na mesto gde

⁷ *Jube, Domine benedicere* – Gospode, blagoslovi me. Prim.prev.

mi je bio ožiljak, ali samo je uzaludno posezala za nestalom ogrlicom.

Kako je ova žena mogla da tačno pogodi reči na cedulji koja mi je data na avionskoj paradi? Ipak, ja sam razuman čovek – ovo je čudno podudaranje stvari, ništa više. Da bih to dokazao, pokušao sam s malim zaokretom: „Celo telo mi je ožiljak.“

„Ne opekotine. Ožiljak s kojim si rođen, onaj iznad srca.“

Upravo u tom trenutku, dežurni je stigao i počeo da brlati ženu ne bi li otišla. Bet je pomagala, koristeći se telom da bi mi posetu okrenula prema vratima.

Glas mi i dalje nije bio jak, ah podigao sam ga koliko god sam mogao. „Otkud znaš?“

Žena se okrete prema meni, ne obazirući se na ruke koje su je vukle za laktove. „Problem s ljudima kao što smo mi jeste da ne umiremo normalno.“

Sa tim, dežurni je izvede iz sobe.

Za sve postoji logično objašnjenje; zbog toga postoji i logično objašnjenje za ženu koja zna za moj ožiljak.

Prvo objašnjenje: dobro pogađa.

Drugo objašnjenje: drugari su se šalili na moj račun, kao, bilo bi smešno da mi pošalju glumicu koja bi igrala lujku, a koja bi znala sve intimne pojedinosti iz mog života. Nedostatak ove pretpostavke jeste u tome što nijednom od svojih prijatelja nisam pričao o Azijatkinji sa aerodroma i što nemam više prijatelja koji bi me zezah.

Treće objašnjenje: ovoj ženi su se sviđah moji pornografski filmovi i znala je za ožiljak na grudima. Ta činjenica je dobro dokumentovana na celuloidnoj traci pošto nikad nisam pravio pitanje oko šminke koja bi ga pokrivala. (Mnogo se znoji u mom

žanru.) Pri tom, u bolnici nisam bio registrovan pod imenom iz pomića, već na pravo ime, a sudeći po mom sadašnjem izgledu, bilo bi nemoguće da iko prepozna u meni čoveka koji je nekada bio.

Poslednje objašnjenje: ova žena je *volela* moje pornografske filmove i bila obožavalac koji je bio upućen u moju, sada već pokojnu, produkcijsku kuću. Neko ju je, verovatno moj usrani advokat, obavestio o udesu koji sam imao i uputio je na odeljenje za opekotine.

Međutim, ako je vatreni obožavalac, zašto nije spomenula moje pređašnje zanimanje? Ako je došla da traži glumca kog je nekad gledala, zašto bi joj onda bilo drago da upozna novog mene? Konačno, i pored toga što je žensko ponašanje uglavnom nastrano, ništa nije ukazivalo na to da je navučena na porniće. Verujte mi, nagledao sam se dovoljno perverznojaka u životu da sam u stanju da ih prepoznam u gomili.

Pretpostavljam da je trebalo da je samo zapitam kada će ponovo da dođe, jer sam znao, nekako, da će opet da dođe. Kada sam obznanio sestrama da ću da primim sve buduće posete žene sa odeljenja psihijatrije, sve su mi se čudno smeškale. Mora da su mislile da sam jadan kad jedva čekam posete luđače. Samo, to me nije zastrašilo, čak sam tražio od Bet da mi pronade kako se žena zove. Odbijala je uradi tako nešto, pa sam tražio od Koni. Reče mi kako je protiv pravila bolnice da se otkrivaju podaci o drugim pacijentima. Na to sam joj skrenuo pažnju kako bi bilo „vrlo, vrlo pokvareno" s njene strane ukoliko mi ne bi pomogla da saznam ime jedine osobe koja me je posetila posle toliko vremena. Pošto je htela najviše na svetu da bude ljubazna, Koni se ubrzo vratila sa informacijom koju sam tražio.

Ime žene je Marijana Engel.

Bio sam viši pre nesreće. Vatra me je smanjila na meru teleće šnicle tokom lečenja. Nekada sam bio toliko skladan i božanstven, kao grčki momčić iz trećeg veka sa podignutim guzovima, poput polutki dinje, za koje bi neki japanski biznismen platio čitavo malo bogatstvo. Koža mi je bila tohko meka i čista, kao najrafiniraniji jogurt, stomak izdelfjen na simetrične pločice, a ruke sa zaglađenim mišićima. Ipak, lice je bilo ono što je predstavljalo moj glavni adut. Imao sam jagodice koje bi se našle u Verlenovim mokrim snovima. Oči tamne, dovoljno duboke da čitavo malo udruženje speleologa provede ceo dan u njima istražujući ih. Jednom mi je jedan homoseksualac rekao kako žudi da mi samo prisloni glavić na razrez na guzi. Smejao sam mu se, ah u sebi sam to smatrao za veliki kompliment.

Posle nesreće, pokušavao sam da izbacim sujetu, ali još se borim s njom. Prijećam se prošlosti kada mi je lice bilo savršeno i kada mi je vetar dizao kosu tako da je izgledala kao meko paperje na raskriljenoj ptici. Prijećam se kako su se žene okretale za mnom na ulici da bi mi se nasmešile, pitajući se kako bi izgledalo da poseduju moju lepotu na samo jedan blistavi trenutak.

Ako prihvatite opis zveri kakva sam sad, treba da prihvatite i opis moje lepote nekad. Međutim, otkad sam upoznao Marijanu Engel, shvatio sam taj gubitak – naročito na praznom mestu između nogu – daleko gore.

Posle deset dana, opet mi je ulepšala ulaz u sobu, ogrnuta plastom po verovatno najboljem srednjovekovnom kroju. Nemojte

misliti da se šalim na vaš račun; stvarno je nosila tako nešto. Kapuljača joj je pala preko lica, a oči su joj se presijavale kao akvamarin u mojima. Stavila je prst na usta, opominjući me da budem tih, pa mi se kradomice približila sa strane. Hteo sam da se smejem, ali mogu da kažem da je ovo njoj bio ozbiljan posao. Čim se našla u mojoj blizini, navukla je zavesu kako bismo se opet osamili. Nije morala da brine, jer u to vreme pored mene su bila još dva bolesnika na odeljenju, od toga je jedan bio van sobe zbog rehabilitacionih vežbi, a drugi je hrkao.

Iza plastične pregrade bila je sigurna da može da smakne kapuljaču – samo malo, ne celu – pa sam mogao da vidim da su joj podočnjaci nestali. Izgledala je mnogo oštrije nego tokom prve posete i strašno se osećala na duvan. Pitao sam se da li je mogla takva da se sakrije od sestara, ili su je jednostavno pustih da uđe. Zbog činjenice da opet nije nosila ogrtač koji treba da nose posete, posumnjao sam da je ušla bez njihovog znanja. Držala je ruke na rubovima kapuljače, kao da se sprema da je blagovremeno ponovo navuče.

„Neću da znaju da sam ovde.“

„Lekari?“

Marijana Engel klimnu glavom. Objasnio sam joj da nema razloga da se plaši, da su oni dobri ljudi.

„Ne znaš ti mnogo o doktorima.“ Zavuče ruku u V izrez i izvadi ispletenu pantljiku od kože sa vrhom strele koji je visio na njoj. „Vidi, našla sam ogrlicu.“ Skinula ju je preko glave i pustila je da visi iznad mojih grudi, tako da se vrh strele spuštao nadole kao čarobnjački amulet koji će da zaigra kao rašlja čim pronade moje srce. „Mogu?“

Nisam tačno znao šta je mislila time da kaže, ah ipak sam klimnuo glavom.

Marijana Engel spusti ruku olabavljajući pantljiku tako da mi je vrh strele ležao na grudima. „Kakav je osećaj?“

„Kao da tu i pripada.“

„I pripada.“

„Kako znaš za moj ožiljak na grudima?“

„Ne brzaj. Da bi se tako nešto objasnilo, potrebno je vreme.“
Podiže ogrlicu sa svojih grudi, pa je vrati na svoje. „Za sada, da li mogu da ti ispričam priču o zmaju?“

„Bio jednom jedan zmaj koji se zvao La Garguj i koji je živeo u Francuskoj na obali reke Sene. La Garguj je bio jedna sasvim obična muška aždaja sa zelenom krljušti, dugim vratom, oštrim kandžama i mahm krilima koja mu nisu dozvoljavala da poleti, ali ipak je leteo. Kao i drugi zmajevi, mogao je da bljuje vatru, ispušta galone vode i kida visoko drveće svojim kandžama.

Žitelji obližnjeg gradića, Ruana, mrzeli su zmaja i živeli su u strahu od njega. Ali šta su mogli? Bio je mnogo jači od njih, pa su svake godine prinosili žrtve, u nadi da će ga odobrovoljiti. La Garguj je voleo device, na šta su svi zmajevi naviknuti, ali žitelji gradića bili su skloni da mu nude zločince. U svakom slučaju, ljudi su bili proždirani, što je celo stanje stvari činilo zastrašujućim.

To se nastavilo decenijama. Konačno, oko 600. godine posle Hrista, sveštenik po imenu Roman dođe u gradić. Čuo je za La Garguja i poželeo je da svojom rukom ukroti zverku. Ako bi sagradili crkvu, savetovao je Roman, i ako bi svaki žitelj pristao da bude kršten, uspeo bi da smakne zmaja. Žitelji, nimalo glupi, pomisliše kako je ovo sjajna pogodba. Šta bi imali da izgube drugo osim zmaja?

Te tako, Roman se spusti do Sene sa zvonom, knjigom i svećom, a i sa krstom u rukama. Zapali sveću i postavi je na zemlju, onda otvori Bibliju pre nego što je pozvao La Garguja da

se pojavi. Zverka se pomoli iz svoje pećine, potpuno bezbrižna; bila je zmaj, na kraju krajeva, pa, zašto bi se bojala tamo nekog ljudskog stvora? Ako ništa drugo, takav jedan posetilac nije ništa drugo do sveže meso.

Čim se zmaj pojavio, Roman zazvoni – kao da najavljuje smrt – i poče da čita naglas reč božju.

Zmaj frknu malo dima kada je čuo zvono, kao da se zabavlja, dok nije shvatio da ni ne bi mogao da izbljuje vatru sve i da je hteo. Bolela su ga pluća koja su uskoro postala izduvana i bez daha.

Uvidevši da ne može namah da sredi sveštenika pomoću suvanja vatre, La Garguj jurnu na čoveka. Roman podiže krst i čvrsto ga stegnu ispred zveri koja spozna da ne može dalje, kao da je nevidljiva ruka vuče nazad. Na koju god da se stranu stvor okretao, sveštenik ga je pratio, te La Garguj ne mogade ni da se primakne svom dželatu. Sa krstom u jednoj ruci i Biblijom u drugoj, Roman nastavljaše da čita uz jednostavnu pobožnost. Svaki stih delovao je kao strela ispod zmajeve krljušti, a svaka glava kao džilit zaboden u bok.

La Garguj nikada nije doživeo ništa slično za sve svoje godine, pa poče da se povlači. Navaljivao je na jednu stranu, pa na drugu, ali Roman ga je pomoću krsta odbijao pravo unazad. Čim se zmaj sám ulovio ulaskom u svoju pećinu, sveštenik je nastavio s neumoljivim stihom sve dok stvor nije naglo pao na svoja kolena. U završnom činu, Roman zatvori Bibliju i dunu u sveću; obred se završio, a zver pripitomila.

Kako više nije mogao da se bori, La Garguj sagnu glavu i dade Romanu da mu prebaci svoj epitrahilj preko vrata. Tada se sveštenik posluži krstom da bi od njega napravio uzicu koju je čvrsto spleo, pa odvede pobeđenog zmaja u gradić.

Jedini način da se ubije zmaj jeste da se spali na lomači, svi su to znali, pa tako i učiniše. La Garguj je ridao, ali žiteljima je to

zvučalo kao slatka muzika. Uurlanje se produžilo sve do samog kraja, jer La Gargujeva glava i vrat nisu mogli da gore – zmajeva sposobnost da izbacuje vatru prekalila je ove delove da izdrže toplotu. No, najzad, zver izdahnu, a žitelji se oslobodiše svog velikog prokletstva.

Žitelji gradića behu časni ljudi, te u potpunosti ispuniše pogodbu. Ceo gradić se krstio pa podigoše crkvu. La Gargujevu netaknutu glavu popeše na njen vrh, pa za vekove koji su dolazili ona posluži za primer predstavljanja Himera i Garguja.

Marijana Engel se svim svojim bićem posvetila kazivanju ove priče, pružajući mi time mogućnost da je osmotrim malo bliže. Oči, ovaj put plave, prestale su da bacaju poglede unaokolo tražeći lekare. Gledala me je netremice, toliko uprto, toliko neposredno, da sam se postideo. Bilo je čulno i uznemiravajuće.

Nije predstavljala, što bi se reklo, klasičnu lepotu. Zubi su joj bili, reklo bi se, maleni za njena usta, ali oduvek sam mislio da je mikrodoncija baš seksi. Pretpostavljam da bi njene obrve bile i suviše guste za neke muškarce, ali, iskreno govoreći, takvi muškarci su idioti. Jedino joj je nos bio sporan, koji i nije bio naročito velik, dozvolite, ali sigurno ne slabunjav. Malo ispupčenje na nosnoj kosti ukazivalo je da je nekada imala prelom, ali smatram da joj je to davalo odvažnost. Može da se pravi slučaj od toga da su joj nozdrve bile pomalo upaljene, ali svaki pametni sudija odbacio bi slučaj iz svoje sudnice.

Koža joj je bila bleđa, kao da nije često izlazila na sunce. Više je bila mršava nego bucmasta, premda je teško bilo zaključiti veličinu njenih oblina zbog kabanice. Bila je viša od mnogih žena, ali ne toliko visoka da probije normu visine. Pristojne visine, kako

bi se reklo. Koliko je imala godina? Bilo je teško tačno reći, ah izgledala je kao da joj se bliži četrdeseta.

Dugo posle njene priče, shvatio sam da još blenem u nju, dok mi se ona samo smešila, ne uvređeno, već blagonaklono. Rekao sam prvo što mi je palo na pamet: „Jesi li je ti izmislila?”

„Ne, to je stara legenda”, smejala se. „Nemam *nikakvu* moć da izmišljam priče, samo poznajem istoriju. Recimo, jesi li znao da je Jovanka Orleana spaljena u Ruanu i da je njen pepeo bačen u Senu?”

„Nisam, jok.”

„Volim da mislim da joj je telo i dalje deo vode.”

Još smo pričah, i to o bezbroj stvari. Onda prepoznah korake doktorke Edwards, koja je ušla u sobu u redovnu lekarsku vizitu i otkrila zavesu.

„O!” reče, iznenađena što vidi da imam posetu. „Jesam li ja to došla u pogrešno vreme?”

Marijana Engel navuče kapuljaču i dade se u beg, pa se skoro upetlja u plastičnu zavesu dok je žurno prolazila pored doktorke Edwards. Pri izlasku se okrenula prema meni i preklinjućim glasom rekla: „Nemoj da kažeš!”

U danima koji su usledili posle Marijanine posete, Nen mi je električnim dermatomom skidala zdravu kožu i smeštala je na oštećene površine. Reče kako je to korak dalje u mom lečenju, samo što ja nisam osećao da je to tako. Zdrava koža je još imala čitave nervne završetke, tako da mi je svako dranje kože bukvalno cepalo telesni omotač, ostavljajući za sobom predele koji su bili žive rane. Trebalo je oko dve nedelje svakom mestu donatoru' da se ponovo popuni pre nego što bi se postupak ponovio. Nova koža

mi je nastajala samo da bi potom bila ponovo odrana; sám sam sebi bio njiva dermisa, a dermatom je bio vršalica.

Posle svakog dranja, mazali su me kremama i uvijali u zavoje bez vezivanja. Kad bi prošlo nekoliko dana, jedna od sestara, obično Bet, presvlačila bi me posle postupka. Nen bi stajala sa strane i proveravala procenat kalema kože koji su se primili; „računica" i gruba procena koristile su se da bi se odmerilo da li je postupak uspeo ili ne. Rezultat od osamdeset pet procenata bio je dobar; sve ispod toga nateralo bi Nen da cokće jezikom. Ispod šezdeset procenata značilo je da treba da izvede još jednu krpčinu.

Čak i posle skidanja kože, odsustvo lojnih žlezda u transplantovanom tkivu za posledicu je imalo ekstremnu suvoću. Mravi ispod kože ne da nije samo najuobičajeniji opis tog osećaja nego nije ni dovoljno plastičan. Termiti, drvoseče koji vitlaju malim motornim testerama, možda; ili morski pauci u dlakavim košuljama i cipelama od staklene vune; ili legija beba pacova koje vuku plug od tanušne bodljikave žice. Stepovanje, podepidermalne bubašvabe u kopačkama i kaubojskim mamuzama? Možda.

Danima sam čekao da se Marijana Engel ponovo pojavi.

Mnogo sam mislio na nju, pa mi je to oduzimalo vreme koje bih posvetio strahu od površinskog odstranjivanja ili sastavljanja plana samoubistva. Kada je stomak počeo da me boli, pitao sam se da li mi zaista nedostaje ta žena koju sam jedva i poznavao. Da h se tu radi o čežnji? Stvarno ne znam, pošto jedino kada sam osećao nešto slično ovome bilo je kada je gradski kokainski cevovod presušio.

Kako se ispostavilo, osećaj u stomaku nije bio čežnja. Moja nervozna creva ubrzo su sama zaigrala flamenko u bolu koji šišti. Utroba mi je postala ljuta kao papričice, a u čmaru su bile klepećuće kastonjete. Nen mi je čačkala po abdomenu pitajući me da li boh. Rekao sam joj da je to mesto odigravanja sračkavog Španskog građanskog rata. Ubrzo su mi i drugi lekari banuli u sobu u odredu belih mantila, pa su me podsetili na oslobađanje Flandrije. Skenirali su me, snimali rendgenom, mrmljali nešto poput „interesantno" i „hmmm“. (Bez obzira na to koliko je nešto u suštini interesantno, lekar nikad ali nikad, ne sme da izgovori „interesantno" ili „hmmm" pred bolesnikom.) Prilično brzo, mrmljancija lekara ustanovila je da imam ozbiljnu upalu gušterače koja je prouzrokovala da veliki deo tkiva gušterače izumre. Nekroza pankreasa može da bude dvojaka: sterilna ili infekcijska. Moja je bila infekcijska. Bez hitne operacije, imao sam velike šanse da ne preživim. Zato su mi lekari rekli da nemam mnogo izbora, nego da me, što je pre moguće, liše ogromnog dela gušterače. Što da ne, slegnuh ramenima. Posle pet sati dijagnosticiranja, odgurah su me na točkovima u operacionu salu, gde mi je anesteziolog rekao da brojim unazad od deset. Stigao sam samo do šest.

Bolesnicima koji se leče od opekotina ne daje se uobičajena već ketaminska anestezija – često izaziva halucinacije. Jednom u životu i ja da dobijem najprijatniju moguću halucinaciju, neočekivanu nagradu u ionako napaćenom životnom iskustvu. Posmatrao sam pučinu okeana, sa divnom Engleskinjom pored sebe, a ima li išta slađe za žrtvu od požara nego da sanja vodu?

Kada sam se probudio, saznao sam da su mi izvadili pola gušterače. Da bi bilo sve potaman, hirurg je izvadio i pregršt

okolnog crevnog tkiva koje je takođe bilo oštećeno. Naslućujem da se odlučio na to pošto je već bio tu, mogao je da ćapi sve što je hteo. Deo po deo, i ja postajem medicinski otpad. Ko zna, možda lekari jednog dana iskopaju sve, kao rudu iz okna, i pretvore me u potpuno ništavilo.

Marijana Engel je sedela u stolici u uglu moje sobe, i čitala. Na sebi je imala nešto sivkasto. Nakon nekoliko trenutaka, kada mi se vid povratio, spoznao sam da je to ogrtač za posete. Kada je videla da sam budan, prišla mi je držeći u rukama knjigu čije su korice objavljivale *Non Omnis Moriar*⁸.

„Zašto si ovde?“ Nadao sam se odgovoru koji će povlašćivati mom poprilično izraženom egu.

„Da te vidim kako patiš.“

„Šta?“

„Zavidim ti.“

Zaboravite na duševnu poremećenost: žrtva od opekotina ne može da sedi i čeka nekoga ko kaže da zavidi na njenim mukama. Probijao sam se kroz svoju anestetsku maglu da bih izbio na površinu s besnim napadom koji mi se nakupio. Ne sećam se šta sam tačno rekao, ali sigurno nije bilo prijatno.

Kada je shvatila koliko su me njene reči uvredile, pokušala je da mi objasni. „Zavidim na svakoj patnji, jer je patnja neophodna da bi se postigla duhovna lepota. Ona približava biće Hristu. Oni koji pate jesu izabranici božji.“

„Zašto, onda, lepo ne udeš u vatru“, izvalih, „pa da vidiš kako ćeš da budeš lepa?“

„Suviše sam slaba“, odgovorila je, očigledno ne primećujući moj sarkazam. „Ne bojim se samo plamenova, nego i da ću da umrem pre nego što se završi moja patnja.“

*⁸Non Omnis Moriar (lat.) – Neću ceo umreti. Prim. prev.

Opojna sredstva me odvukoše nazad u mrak. Bio sam srećan što sam izbačen iz ovakvog razgovora.

Tačna priroda bolesti Marijane Engel i dalje mi je bila nejasna, ali posle izjave da „oni koji pate jesu izabranici božji“, nagađanje me je usmerilo ka šizofreniji.

Šizofreničari često imaju naročito težak vremenski razmak obojen religijom, a izvestan broj lekara ukazuje da se ovo dešava u ranom stadijumu bolesti: bolesno stanje najčešće počinje da se razvija između sedamnaeste i dvadeset pete, kada se mnogi uopšte sučeljavaju sa svojim religioznim ubeđenjima. Šizofreničari najčešće imaju intenzivne periode pojačane svesti – ili trenutne opsene, kao što su auditivne halucinacije – one koje bi mogle da ih zastrane da veruju da su posebno odabrani od boga. Stanje se pogoršava činjenicom da često stvaraju pogrešnu sliku o tome da je simbolizam u rehgiji metaforičan.

Hrišćanstvo počiva na ideji da je Hrist umro za grehe sveta. Da bi nas izbavio, Hrist je pretrpeo muke i bio je prikovan za krst. Pokušavajući da razume priču, šizofreničar bi došao do sledećeg zaključka: Hrist je sin Božji i Hrist je podneo stravične muke, te time, oni koji podnesu najveće muke jesu božji najvoljeniji.

Duga je tradicija odanih veri koji veruju da patnja približava biće spasitelju, ali ljudsko lice uvek je lepše od puke teorije. U tom smislu, dozvolite mi da predstavim ovde život izvesnog Hajnriha Sojzea, nemačkog mistika. Rođen leta Gospodnjeg 1295, Sojze će postati jedna od najznačajnijih verskih ličnosti svoga vremena, poznat kao *Minnesanger* – „pevač uzvišene ljubavi“ – zbog poetičnosti svojih dela.

Sojze je pristupio dominikanskom redu u Konstanci kada mu je bilo trinaest godina i nije bio, sam po sebi, nimalo izuzetan prvih

pet godina svog života posvećenih veri. Kada mu je bilo osamnaest, pak, doživeo je trenutno prosvetljenje – toliko snažan osećaj nebeskog ushićenja da nije bio siguran da li mu se duša odvojila od tela. Ovaj događaj je za njega bio od takve važnosti da je njime počeo svoju životnu priču, *Život sluge*.

Neki naučnici tvrde da je *Život sluge* prva autobiografija napisana na nemačkom, dok drugi smatraju da tu uopšte nije reč o autobiografiji. Veliki deo rukopisa ispada da je uradila Ehzabet Štagel, mlada žena iz manastira u Tesu, koja je bila omiljeno Sojzeovo duhovno čedo. Izgleda da je ona, bez Sojzeovog znanja, zapisivala većinu njihovih razgovora koji su joj poslužili kao osnova za *Život*, pa kada je otkrio šta je uradila, spalio je deo rukopisa, dok nije čuo „božansku poruku“ da sačuva ono što je ostalo. Niko ne zna koliko je delova *Života* pisala Štagelova, a koliko Sojze.

Život poseduje izuzetnu narativnu vrednost i odlično prikazuje detalje viđenja koje je Sojze imao tokom svog života: bog mu je predstavio raj, pakao i čistilište, a pokojnici su mu se ukazivali da bi mu govorili o svom životu posle smrti. Mnogo dobro i jezivo dramatično! Međutim, najneobičnije kazivanje u *Životu* jeste ono Sojzeovo – ih Štagelove – o samozadavanju bola.

Kao pristalica verovanja da ugađanje telu dovodi do duhovne slabosti, Sojze je tvrdio da dvadeset pet godina nije išao u zagrejanu sobu i da se uzdržavao od pijenja vode sve dok mu jezik nije pukao od presušenosti, nakon čega mu je bila potrebna čitava godina da ga zaceli. Ograničio je unos hrane – jeo je jednom dnevno, pri tom nikad meso, ribu ili jaja – a kada je jednom imao viđenje u kojem mu je želja za jabukom bila jača od želje za Prevečnom mudročću, da bi kaznio sebe, nije jeo nikakvo voće dve godine. (Neko će se zapitati da li jednostavno nije hteo da prihvati naravoučenije priče i da nastavi da jede stvarno – kao suprotno onome stoje metaforički zabranjeno – voće.)

Na donjem delu tela, Sojze je nosio rublje koje je imalo 150 bronzanih klinaca uperenih prema telu. Na gornjem delu nosio je vlasenicu⁹ sa gvozdenim lancem, a ispod toga drveni krst veličine ispružene ljudske ruke, obasut sa još trideset bronzanih klinaca. Krst privezan između lopatica, terao je klince pri svakom pokretu – naročito pri klečanju u molitvi – da se zabijaju u meso, nakon čega je utrljavao sirće u rane. Sojze je nosio taj bodljikavi krst osam godina, dok se bog nije umešao u jednom od viđenja i zabranio mu da nastavi s tom praksom.

Nosio je ovu odeću za kažnjavanje čak i kad je spavao – na starim vratima. Kada bi legao, okivao bi se obručima od kože, jer ako bi mu ruke bile slobodne, mogao bi da smrska pacove koji su ga glodali tokom noći. Ponekad bi kidao ove naprave za obuzdavanje u snu, pa je počeo da nosi kožne rukavice, prekrivene još oštrijim ekserima koji bi mu razdirali kožu s takvim dejstvom, kao da je rendao sir preko nje. Sojze je istrajavao u ovakvoj navici šesnaest godina, sve dok ga još jedna vizija boga nije uputila da baci ova pomagala za spavanje u obhžnju reku.

Kada mu je bilo zabranjeno da se samokažnjava, umesto da oseti olakšanje, Sojze se osetio uznemireno zbog ovakvog božanskog mešanja. Kada ga je neka monahinja upitala za zdravlje, Sojze je odgovorio da nije dobro, jer je mesec dana osećao bolove, pa se bojao da ga je bog zaboravio.

Ovakva fizička mučenja bila su, shvatio je Sojze, tek uvod – nisu davala nikakvo opipljivo obeležje njegove vehke ljubavi prema Gospodu. Da bi to popravio, jedne večeri se raskopčao, pa je izoštrenom pisljkom ugravirao slova IHS na svom telu iznad srca. (Ako vam ovo liči na grčki, ne brinite: IHS je abrevijacija za Hristovo ime na grčkom jeziku.) Krv je pokuljala iz rasečenog

*⁹košulja od jareće dlake (prim.prev)

mesa, ali tvrdio je kako jedva i da oseća bol koliko oseća ekstazu. Usečena slova nikada se neće obrisati i nosio je tu ranu tajno sve do kraja života. Tešilo ga je kada su mu dolazila iskušenja, tvrdio je, jer je znao da mu Hristovo ime pulsira sa svakim otkucajem srca.

Zojze je umro 1366. godine, nakon dugog života koji, može samo da se pretpostavlja, činio se čak i dužim nego što je zapravo bio.

Meni je interesantno to što je Zojze imao „prosvetljenje“ kada mu je bilo osamnaest, baš onda kada se šizofrenija i manifestuje. Ako ste šizofrenični, možete da uradite i gore stvari od posvećivanja religiji u Nemačkoj u četrnaestom veku. U doba misticizma, vaših vizija se ne bi plašili, već bi ih duboko poštovali. Ako biste se udarali bez ikakvog povoda, ne biste se samouništavali, već biste podražavali Hrista. Ako biste čuli glasove, imali biste neposredan dodir s bogom.

Ipak, pored svega ovoga, postoji jedan događaj iz života Hajnriha Zojzea koji mi je naročito zanimljiv iako nikad nisam uspeo da ga proverim istražujući po biblioteci.

Marijana Engel je istrajavala u tvrdnji da ga je nekad poznavala.

Kada sam se opet probudio, Marijana Engel je otišla, ali za sobom je ostavila poklon na noćnom stočiću, jednog malog kamenog gargojla.

Okretao sam ovog malog zloduha u ruci. Petnaestak centimetara visok, gargojl je izgledao kao poluljudski valjušak, skuvan u boji melanholičnog kišnog oblaka. Veliki trbuh iskipeo mu je na ukrštene noge, zglobovi su mu bih ukrućeni na kolenima,

a brada podbočena na ruke sa tri prsta. Leđa su mu razvila kratka, debela krila, po svoj prilici za pokazivanje, pre nego za let. Izobličena glava bila mu je natakarena na polegnuta ramena, poput velikog kamena koji čeka da bude gurnut sa vrha htice. Oči su mu bile ogromne, izranjale su ispod neandertalskih obrva i imao je puna usta džombastih zuba. Izgledao je kao da se uporno trudi da se mršti, samo što mu to nikako nije polazilo za rukom. Izraz lica bio mu je i sladak i tužan, čak, nekako, vrlo ljudski, kao nekog jadnika koji je proveo ceo svoj život zapadajući iz jedne male nedaće u drugu, sve dok ga nagomilane posledice svega nisu slomile pod teretom reči koje više nije bio u stanju da izgovara.

Moje fizičko stanje značajno se poboljšalo u danima posle operacije. Lađa za utovar smeća, tj. moj stomak, ponovo je naučila da plovi iako nije mogla da nosi tako pun tovar kao što je nekad mogla. Moja desna noga, sa iskasapljenim kolenom i sprženim bedrom, takođe je počela da se oporavlja, pa su lekari obećah da će uskoro ukloniti kalup spoljnog učvršćivača. Svakim danom izgledalo je da ću da ležim u krevetu s rebrastom ogradom uz malo manje muke.

Nen me je džarala i zapisivala kratke poruke u moj karton, čisto za sebe. Uvek je ostajala na visini zadatka, a ja sam uvideo da je mnogo češće zovem Nen nego doktorka Edwards. Ne znam da li joj se dopadala ovakva prisnost, ali nikad mi nije rekla da prestanem. Verovatno me je to osokolilo da je u trenutku znatiželje pitam da li je udata. Oklevala je i razmišljala da li da odgovori, i na kraju je odlučila da to ne uradi.

Stolica pored kreveta sa rebrastom rešetkom čučala je prazna, izuzev kada su dolazile sestre i Nen. Jedan bezmarijanski dan

postao je dva bezmarijanska dana, dva su postala tri, pet bezmarijanskih dana, dok nisu oformili jednu bezmarijansku nedelju. Hteo sam da je pitam za malog gargojla, što mi ga dade, šta to znači.

Mnogo sam čitao, uglavnom nerazjašnjene slučajeve, u kojima nisam baš mnogo uživao. Trebalo mi je nešto što će da ih zameni, pa sam tražio od Nen da mi pozajmi neke udžbenike o psihopatologiji. „Mora da imaš nešto o šizofreniji, manijakalnoj depresiji, bipolarnosti, nešto tako?“

„To nije polje u kojem sam stručna“, reče. „Uostalom, trebalo bi da čitaš o opekotinama.“

Nen je već bila donela gomilu knjiga o oporavku od opekotina, a koje su ležale neotvorene na mom stočiću sa strane. Nisam ih čitao, *baš zato* što je trebalo da ih čitam. Nagodili smo se ovako: za svaku knjigu iz psihologije koju donese, ja ću da pročitam jednu o opekotinama. Za Nen je ovo bila pobeda, pa je za početak zahtevala da pročitam jednu od njenih knjiga.

Kada sam pročitao, u sobu mi je došao Gregor, sa sve stvarima od rebrastog somota koje su se trljale jedna o drugu i sa udžbenikom psihologije u ruci. Pružio ju je i rekao kako ga je doktorica Edwards zamolila da mi je dá, a uzeo ju je iz svoje privatne kolekcije koju je imao u svojoj ordinaciji.

„Zar te ne izluđuje ovo mesto?“ Zbog načina na koji se cerio sam sebi, pitao sam se da li je ovo smišljao dok je dolazio sa odeljenja psihijatrije. Kada sam ga zapitao da h psihijatri stvarno treba da ukazuju na pacijente kao „lujke“, dirnuo je grašku znoja na obrvi maramicom sa škotskom šarom i nije odgovorio. Umesto odgovora, pitao je zašto se toliko interesujem za šizofreniju i manijakalnu depresiju.

„Ne tiče te se“, rekao sam.

Gregor otvori usta, kao daje hteo još nešto da kaže, ali samo se nasmejao i potapšao mog malog gargojla po glavi. „Sviđa mi se“,

reče pre nego što će da se odgega prema izlazu iz sobe u svojim mokasinama sa kićankama.

Sledećeg dana, jedna izuzetno sitna Azijatkinja, koja je na prvi pogled više ličila na lutku nego na živo biće, ušla je u moju sobu.

Molim vas da ne izvodite pogrešne zaključke kako mi je namera da pravim stereotip od Azijatkinja i da kažem kako sve one liče na porcelanske lutkice. Nije to vrsta lutke na koju mislim. Ova žena je imala široko hce, pljosnat nos i zadivljujući osmeh. (Oduvek sam mrzeo ljude koji mogu da se široko osmehuju, a da pri tom ne izgledaju glupavo.) Guzovi su joj bih kao zrele jabuke koji su, ako se uzmu još u obzir košulja na pruge i isečene farmerke ispod ogrtača, pravih celokupan efekat istočnjačke Sare Kej.

„Ćao! Ja sam Sajuri Micumoto. Drago mi je što smo se upoznali." Gurnula je svoju ruku u moju radi srdačnog rukovanja. Pošto ne bih mogao da napišem sve što je govorila – ipak je govorila uz široki osmeh – molim vas da onda prihvatite onako kako sledi.

„Kakvo je to ime Sajuri?“

„Fenomenalno lepo“, odgovori uz primesu austrahjskog akcenta. „Diž’ se sad.“

Pitam zašto očekuje da je poslušam.

„Zato što sam ja tvoj novi fizikalni terapeut i sad ćeš da se digneš.“

„Čak ni ne znaš...“

„Razgovarala sam s doktorkom Edwards i možeš ti to!“ Bila je to čudna kombinacija ohrabrirvanja i objavljivanja u njenom glasu kada mi je rekla da mogu *ja to!* Podvukla je ruke pod moja leđa, pa se raskrečila kako bi mi pomogla. Upozorila me je da će

verovatno da mi se malo zavrti u glavi kada krv jurne u glavu, na šta sam se pobunio, rekavši da nisam siguran u to koliko je pametno to što radimo.

„Naravno da jeste“, bodrila je. „Tri, dva, jedan, opa!“

Podigao sam se. Prilično je jaka za jednu lutku. Za trenutak mi je bilo dobro, uz oslonac na njenim rukama. A onda, vrtoglavica udari i soba počne da se okreće u čudnim krugovima. Sajuri pomeri ruku prema mom vratu kako bi sprečila da mi glava padne. „Pa, ti si *sjajan!* Čvrst.“

Kada me je vratila nazad, izusti opasku: „Nije bilo tako strašno, je l da?“ „Bilo je jebeno odvratno!¹

„Šok!“ Stavila je ruku na svoja otvorena usta u znak užasnutosti. „Stvarno si takav kao što kažu. Zar ti niko nikad nije rekao da su usta glavna vrata za svaku nesreću?“

Kada sam otvorio oči nakon poslepodnevne dremke, Marijana Engel je stajala iznad mene uz zatvorenu zavesu. Na stolici sa strane visio je ogrtač za posete. Nosila ga je kada je ulazila u sobu, sa ciljem da odobrovolji sestre koje su je uhvatile kako se prikrada da uđe, pa ga je odmah posle skinula. Na taj način mogla je da bude u svojoj gradskoj varijanti: izgužvanoj belojoj košulji, udenutoj u izbledele farmerke s kaišem sa srebrnim šljokicama. Puštena kosa padala joj je na ramena, niz leđa. Lice spokojno, a oči svetlozelene, sigurno zelene. Na desnoj nogavici, izvezeni zmaj.

Konačno sam uvideo da sam bio u pravu kada sam naslutio da je telo Marijane Engel bilo zgodno. Izgleda da je i zmaj to isto mislio, jer se uzdizao od gležnja do kuka, uvijajući se oko butine i milujući je. Krljušt mu je bila od šarenih šljokica; oči boje rubina,

okruglaste, napravljene od štrasa. Jezik mu je bio isplažen i palacao je preko njenih guzova. Kandže, crne zakrpe, kopale su po slatkom mesu njene noge. „Sviđaju mi se tvoje pantalone“, kažem. „Gde si bila?“

„Bila sam zauzeta“, odgovorila je. „Pantalone su poklon.“

„Šta si radila? Od koga?“

„Radila sam, pa sam bila posle malo bolesna.“ Povukla je stolicu ka krevetu i sela na nju. „Pantalone... Beše Džek...“

„Žao mi je što ti je bilo loše. Ko je Džek?“

„Oporavljam se. Ljubomorani?“

„Drago mi je što to čujem. Danas se ne kriješ od lekara?“

„Ne. Ljubomorani?“

„Na Džeka?“ zarežao sam na nju. „Znači, dobro se slažeš s njima?“

„Ne bih išla baš tako daleko. Ne želim da pričam o tome.“

„O lekarima ili o Džeku?“

„Lekarima“, odgovori. „Hoćeš da ti kažem ko je Džek?“

„Naravno da neću. Tvoj privatni život je privatni, zar ne?“

„Komplikovana veza.“

„Sa Džekom?“

„Sa lekarima.“ Marijana Engel poče da dobuje prstima po zmajevim očima od štrasa. „Ali doktorka Edwards izgleda OK, pretpostavljam.“ „Da. Znači, ti si potpuno izlečena od te tvoje, šta već, bolesti?“ „Iscrpljenosti, uglavnom.“ Nakrivila je glavu.

„Pričaj mi o svojoj nesreći.“ „Bio sam ustondiran i pao sam sa litice.“

„Ko jede vatru, i govna mu vrcaju.“

Pokazao sam na mali kip koji je stajao na stočiću sa strane.

„Sviđa mi se ovaj gargojl.“

„Nije gargojl. To je groteska.“

„Nije šija nego vrat.“

„Neću više da ti se kačim o vrat“, odvrati Marijana Engel, „ali ovo je groteska. Gargojl je visoki oluk.“

„Svi ovo zovu gargojl.“

„Svi greše.“ Izvuče cigaretu iz paklice, te, pošto je nije zapalila, poče da je mulja između palca i kažiprsta. „Gargojli izbacuju vodu sa zidova katedrala da se temelji ne bi kvasili. Nemei ih zovu *Wasserspeier*. Je l se sećaš toga?“

„Sećam se čega?“

„*Bljučvača vode*. To je bukvalni prevod.“

„Odakle znaš toliko o njima?“

„Groteskama ili jezicima?“

„Oboma.“

„Groteske su ono što ja radim“, odgovori Marijana Engel, „Jezici su hobi.“ „Kako to misliš da *radiš* groteske?“

„Klešem.“ Klimnu glavom prema kržljavom monstrumu u mojoj ruci. „Ja sam to napravila.“

„Sviđa se mom psihijatru.“

„Kom to?“

„Doktoru Hnatjuku.“

„On je bolji od mnogih.“

Malo sam se iznenadio. „Znaš ga?“

„Znam većinu njih“

„Pričaj mi o svom klesanju.“

„Zainteresovala sam se kad sam tebe videla da to radiš.“ Druga ruka joj se sad uznemireno igrala sa ogrlicom sa vrhom strele.

„Ja ne klešem.“

„Jesi nekad.“

„Nisam nikad“, bio sam uporan. „Kaži mi zašto ti se sviđa klesanje.“

„To je umetnost unazad. Završavaš sa manje nego što si imao na početku.“ Zastade. „Šteta što ne možeš da se setiš klesanja. Još imam nešto što si napravio.“

„Šta?"

„Mali *Morgengabe*.“ Marijana Engel je uprla pogled u mene, kao da je čekala da mi nepostojeće uspomene uđu u glavu. Kada je videla da nijedna ne dolazi, slegnula je ramenima i zavalila se u stolicu. „Džek mi je menadžer."

Profesionalno poznanstvo. Dobro. „Pričaj mi o njemu."

„Mislim da ću da te pustim da pogađaš." Tog dana je definitivno bila u dobrom raspoloženju. „A da ti ispričam priču?"

„Oh, majko draga! O čemu to, ovaj put?"

„O sebi. Ne budi grub."

GLAVA ČETVRTA

Stvaran datum mog rođenja jedva i da je bitan u ovom trenutku, ali koliko mi je poznato, to je bilo negde oko 1300. godine. Nikada nisam upoznala roditelje, jer su me ostavili u korpi ispred manastira Engeltal, sredinom aprila, kada mi je bilo svega nekoliko dana. Naravno, ostavljeno dete nisu smeli da uzmu i da ga podižu – uostalom, to nije bilo sirotište – ali sudbina je tako htela pa su me pronašli sestra Kristina Ebner i otac Fridrih Zunder, iste one večeri kada su raspravljah o tome šta čini božji znak.

Sestra Kristina je pristupila manastiru kada joj je bilo dvanaest, a dve godine kasnije, počela je da dobija viđenja. Kada me je pronašla, imala je oko dvadesetak godina, a već je bila na glasu kao pouzdani mistik. Ocu Zunderu bližila se pedeseta. On je bio oblasni namesnik, a religioznom životu posvetio se mnogo kasnije nego većina. U to vreme, bio je ispovednik za monahinje Engeltala skoro dvadeset godina. Samo, najhitnije što čovek treba da zna o njima jeste njihova osnovna priroda, jer da nisu bili toliko saosećajni, sve bi teklo drugim tokom.

U mojoj korpi bile su dve cedulje. Jedna je bila ispisana na latinskom, a druga na nemačkom, ali na obe, tekst je bio sa istim značenjem. *Dete sudbine, deseto po rođenju, iz dobre kuće, dato na poklon Spasitelju našem Isusu Hristu i manastiru Engeltal. Postupajte s njom kako blagoizvoli bog.* U ono vreme, bila je retkost naći čoveka iz trećeg staleža koji ume da piše i na jednom jeziku, još manje na dva, pa zato pretpostavljam da je samo pisanje ovih cedulja garantovalo da sam iz dobre kuće.

Prema onome što sam razumela, sestra Kristina i otac Zunder brzo su shvatili da pojavljivanje deteta te večeri, od svih mogućih večeri, nije bilo slučajno i da ne škodi ni to što je i sestra Kristina i sama deseto dete po rođenju. Kada su me odveli pred nastojnicu, kolebala se da li da istupi protiv njihovih združenih dokaza. Da li bi nastojnica mogla da negira mogućnost daje moje pojavljivanje na kapiji naloženo odozgo? Kada se ima posla s porukama Gospodnjim, uvek je najbolje pogrešiti iz predostrožnosti. Ovakvo je bilo načelno razmišljanje među sestrama u manastiru iako je bila jedna koja se snažno protivila tome da me zadrže. To je bila sestra Gertruda, *armarius* – to je „glavna u pisarnici“ – skriptorijuma u Engeltalu. Trebalo bi da se sećaš njenog imena, kao i njene pomoćnice, sestre Agletrudis. Obe će biti od koristi za moj život i obično ni za šta više.

Engeltal je smatran za najveći duhovni centar u Nemačkoj. Možda ćeš da pomisliš da su mi branili da budem dete, ali zaista nisu. Monahinje su dobro postupale sa mnom, verovatno zato što sam ih odvajala od svakodnevnih poslušanja. Uvek sam volela da nasmejem neku od njih, jer čim bi shvatile da se smeju, morale su posle da ulože sve napore da se zaustave. Osećala sam se kao da kršim pravila.

Oduvek sam bila najbliža sa sestrom Kristinom i ocem Zunderom, koji su mi postali nešto kao zamena za majku i oca, a što se ogleda u imenu koje sam koristila za Zundera. Trebalo je da ga zovu „sveštene“, ah iz poniznosti, zahtevao je od drugih da ga uvek zovu „brate“. Tako da je za sve druge bio brat Zunder, samo za mene je bio otac. Verovatno mi je to dozvoljavao zato što sam spoznala jednu njegovu stranu koju niko drugi nije – dobro, izuzev brata Hajnriha, s kojim je delio kolibu na obližnjem proplanku u šumi. U svakom slučaju, ja sam videla i smeh oca Zundera, dok su svi ostali videli njegovu prodornost.

Sve monahinje došle su u manastir posle svog detinjstva provedenog kojekuda, ali ja sam izgovorila svoju prvu reč pred ocem Zunderom. *Gott*. Bog – kakvo slavno uvođenje u jezik. Kada znaš ovo, kako je uopšte mogao imati masku vatrene pobožnosti preda mnom kao što je imao pred bilo kim drugim? Nije mu dobro stajala kada se igrao s detetom, ali u vreme kada je naučio kako da je nosi preda mnom, bilo je i suviše kasno. Ipak, čak i kao dete, razumela sam da mora da održava takav izgled i ovu njegovu tajnu uvek sam čuvala.

Otac Zunder uvek je nosio košulju od izvrnute jareće kože i sebe je neprekidno grdio i nazivao se grešnikom – ponajviše zbog „grehova mladosti“, šta god da su bili – i molio se za spasenje. Verovao je da je „ukaljan“ stvarima koje je radio pre nego što se posvetio veri. U mom prisustvu, nije bio sklon ovim visokoparnim govorancijama, ali kada bi se to desilo, brat Hajnrih bi samo ćuteći stajao u uglu njihove kolibe i prevrtao očima.

Premda je sebe prokleo, otac Zunder je uvek opraštao drugima. A imao je glas, ma, najslađi glas koji možeš da zamisliš. Dok je govorio, nisi mogao da se odupreš utisku da te ne voli samo on, već i sam bog, na isti način.

Sestra Kristina... Čak ni ne znam odakle da počnem. Bila je zadivljujuća žena. Rođena je na Veliki petak, što je bio prvi blagoslov od svih potonjih u njenom životu. Ljudi su govorili daje, od svih božjih predstavnika na zemlji, ona među prvih petnaest s najvećim blagoslovom. Kao devojčica, nijednom nisam posumnjala u to, a tek mnogo kasnije u životu pitala sam se kako uopšte takve stvari mogu da se mere. Vizije sestre Kristine i bukvalno darovi koje je imala doneli su manastiru dobar glas. Uvek je pisala i dala je dva remek-dela: *Objave* i *Knjigu sestara Engeltala*, istoriju značajnih monahinja koje su bile pre nas. Njen rad nadahnuo je i druge u manastiru da pišu. Na primer, Gertruda iz skriptorijuma napisala je *Život sestre Gertrude Engeltakke* uz

pomoć brata Hajnriha i brata Kunrata, ali, istinu govoreći, oduvek sam smatrala da je ova knjiga jedva malo više od pukog pokušaja da istakne svoje ime.

Gertruda je imala čudan običaj da bez prestanka sisa naprazno. Prosto je bilo nemoguće da se to ne primeti i podjednako nemoguće da se ne zamrzi. Pričali su mi da joj je majka donela na svet osam dečaka pre nego što je nju rodila. Uz to, svi porođaji bili su mučni, ali Gertrudino rođenje bilo je bez ikakve muke. Možda ćeš da se upitaš kakve to ima veze s bilo čim, ali od samog početka ovo je proglasilo Gertrudu Hristovim detetom, jer se smatralo da je i njegovo rođenje bilo bezbolno – porođaj bezgrešan koliko i samo začće. Govorkalo se da Gertruda kao beba nikad nije sisala majčinu sisu; jednostavno je više volela da srče vazduh, kao da izdvaja božansku sladost direktno iz njega. Uvek sam sumnjala da je nastavila da sisa naprazno tokom celog svog života, čisto da ne bi niko zaboravio ovu njenu priču.

Od svih knjiga koje su napisane u ovo doba nadahnuća, meni je najdraža *Gnadenvita Fridriha Zundera*. Mishm, volim tu knjigu, ali ne volim ono što je urađeno s njom. Kada je otac Zunder umro, bila je skroz pročišćena i, uz još neke druge stvari, sve što je bilo u vezi sa mnom uklonjeno je. Nije da mi je povređena sujeta, ali bila sam – i jesam – uvređena uništavanjem njegove misli.

U svakom slučaju, sve ovo su bili ljudi koji su me okruživali u detinjstvu. Jednog dana, kada sam pitala sestru Kristinu kada će mi dozvoliti da živim u spoljnom svetu, rekla mi je da se to nikada neće dogoditi – međutim, to nije bio problem za žaljenje, nego dar za veličanje. Bog je veliki što je objavio svoju nameru u vezi sa mnom od samog mog rođenja, šaljući me direktno u Engeltal. Nijedna od monahinja, čak ni jedna Kristina, nije bila u mogućnosti da provede život od rođenja do smrti u službi božjoj. „Kako si ti srećno dete“, govorila bi, ukazujući mi da je time razgovor završen.

Od mene se očekivalo da ću, kad porastem, sigurno uzeti pero u ruke. Ova očekivanja su rasla, jer sam progovorila veoma rano i usvojila latinski s toliko lakoće, kao da mi je materniji. Naravno da se ne sećam, ali rekli su mi da sam imala neznatnih problema sa izgovaranjem pojedinačnih reči pre nego što sam počela da izgovaram cele rečenice. U to vreme, to moraš da razumeš, decu su smatrah za nedovoljno odrasle jedinke. Detinja priroda nije mogla da se razvije, jer je karakter dat na rođenju –detinjstvo je bilo samo period otkrivanja, ne razvoja, te kad su moje jezičke sposobnosti izbile na površinu, smatralo se da su one uvek tu i bile, da ih je bog tu usadio, čekajući samo da se obznane.

Volela sam goste koji su dolazili u Engeltal. Meštani su dolazili na lečenje u našu bolnicu, pa je bilo jedino ispravno da ih prihvatamo. Ne samo iz milosrđa već i zbog političkih potreba. Manastir se brzo širio, plemstvo je darivalo okolna dobra sa sve ljudstvom. Bilo je i drugih gostiju, otšelnika, koji su želeli da vide šta je to u Engeltalu što je omogućavalo monahinjama da imaju izuzetna viđenja, ili, još praktičnije, bilo je onih koji su tražili utočište za jednu noć. Mene su podjednako interesovali i bolesni seljaci i plemići, jer su donosili priče iz spoljnjeg sveta.

Sestra Kristina me je blagosloвила kada bi ovi gosti dolazili. Sedela bih u tišini u uglu sobe, uprto se koncentrišući na razgovor koji se vodio, usavršavajući tako umetnost nadgledanja. Gertruda se protivila, dabome, i spuštala pogled niz tanak nos prema meni. Već je počela da gubi vid, a poslušanje joj je bilo da obuzdava svoju oholost.

Gertrudi su ovi gosti bili kao smetala u poslu, jer, kao armarijusu, dopadalo joj je da prevodi s vremena na vreme. Nije bila naročito vešta u tome, njen francuski i italijanski bili su u najmanju ruku površni, ali položaj joj je to nalagao. Najviše gostiju znalo je latinski ili nemački, ali meni su se najviše sviđali oni koji su govorili egzotičnim jezicima. Upravo tokom takvih

razgovora izoštrila sam svoj sluh. Izazov nije bio samo u tome da se razumeju strane reči, već i da se pronikne u strani način mišljenja. Na primer, novi papa Kliment preseho je sedište Rimske crkve u Avinjon – ah zašto? I gde je to? I kako izgleda? Jedne noći slučajno sam čula prvu svađu u životu. Strani gost se usudio da postavi pitanje o svetosti pokojnog pape Bonifacija, pa je Gertruda čvrsto skočila u odbranu njegove svetosti. Za malu devojčicu, to je bilo izuzetno potresajuće.

Sećam se tačno one noći kada je otkriven moj talenat. Jedan stranac bio je među nama i Gertrudom, kao i obično, koja se mučila s prevođenjem. Nikada mi nije bilo jasno u čemu je tu problem, jer sam mogla da ukačim sve što se govorilo. Nije bilo važno koji je jezik u pitanju, jednostavno sam razumela sve. Te večeri, gost je bio Italijan, star, siromašan, neumiven čovek. Svima je bilo jasno da mu nije ostalo još mnogo na ovom svetu, međutim, on je pokušavao iz sve snage da neko razume njegov položaj. Gertruda je digla ruke s gađenjem i izjavila da mu je izgovor i suviše narodski da bi ga protumačila.

Možda zbog toga što je čovek izgledao jako bolešljivo, ili možda zbog ropljanja u njegovim grudima; možda zbog toga što se zahvaljivao monahinjama za svaku kašiku papazjanije koju je pojeo, ne izgovarajući ni reči pogrde uprkos činjenici da ga niko nije razumeo; ili možda zbog toga što sam osećala da, ako neko ne progovori s njim te iste noći, niko više neće razgovarati s njim ikad. Šta god da je razlog bio, prekršila sam svoje pravilo ćutanja i izašla sam iz svog ćoška. Na njegovom dijalektu italijanskog upitala sam ga: „Kako se zoveš?“

Pogledao je iznad svoje kašike sa izrazom velike sreće na svom licu. „Paolo“, odgovori, pa me onda pitao kako znam njegov italijanski. Ne znam ni kako, ni zašto, jednostavno znam, tako sam mu rekla. Rekla sam još da sam slušala strance, a kada bi odlazili, vodila sam razgovore na njihovim jezicima u svojoj glavi pre

nego što bih otišla na spavanje. Smatrao je da je ovo čudesno. Kada sam ga pitala odakle je, rekao je da je dugo živeo u Firenci, ali da je rođen na krajnjem jugu, u oblasti čuvenoj po sirovom dijalektu. Njegov izgovor bio je, objasnio je, jeziva mešavina ova dva. Smejao se kada je to pričao, a taj smeh oborio je sestru Kristinu od iznenađenja. Zasula me je pitanjima koja su bila više provera mojih prevodilačkih sposobnosti, tako mi se barem činilo, nego želja da sazna šta je govorio. Kroz mene, starac je ispričao svoju priču.

Paolo je proveo ceo svoj život sa ženom koju je obožavao. Nedavno je bila umrla i znao je da će i on uskoro za njom. Zbog toga je i putovao, jer nikada ne bi video druge zemlje osim svoje, a nije želeo da umre bez ikakvog saznanja o svetu. Nije se bojao smrti, jer je bio dobar hrišćanin, te je očekivao svoju konačnu nagradu. Upitao je da li bi ikako mogao da prekonači jednu noć u manastiru pre nego što nastavi svoj put. Sestra Kristina mu je blagosloвила, jer je smela da deluje u ime nastojnice, pa joj je Paolo zahvaljivao na dobroti. Prvi put u životu osećala sam se važno.

Paolo je izvadio jednu knjigu iz svoje torbe i pružio je prema meni. Bilo je očigledno da želi da mi je pokloni. „Meni više neće toliko trebati.“

Sestra Kristina istupi napred da odbije u moje ime. „Reci mu da on i sam ima toliko malo da mi ne možemo ništa da mu uzmemo. Ali zahvali mu se.“ Prevela sam, a Paolo je klimao glavom u znak razumevanja. Zahvalio se sestrama još jednom pre nego što se uputio prema krevetu koji mu je bio dodeljen.

Sestra Kristina mi reče kako moram da se vidim s njom i nastojnicom u njenoj radnoj sobi posle jutrenja. Pitala sam je da li ću biti u neprilici zato što sam progovorila, ali sestra Kristina me je uveravala da neću.

Sledećeg jutra, kada sam ušla u radnu sobu, nastojnica je sedela za stolom a sestra Kristina pored nje. Gertruda je ravnodušno stajala sa strane. Nastojnica je bila dobra žena, ali ipak sam je se plašila. Jednostavno, bila je tako stara, sa izboranim podvaljkom, kao kod lovačkih pasa.

„Prema svedočenju sestre Kristine, čujem da smo noćas imah jedno otkrovenje“, promrmljala je. „Kćeri Marijana, ne postoji razumno objašnjenje za to što govoriš italijanski jezik. Na koji način si uspela u tom podvigu?“

Sestra Kristina mi klimnu u znak odobravanja, što mi je učvrstilo hrabrost. „Kada slušam jezike, ja ih jednostavno razumem“, rekoh. „Nije mi jasno zašto to drugi ne mogu.“

„Da li to isto možeš i sa ostalim jezicima? Ovo je izistinski čudo.“

„Ako mi dozvolite“, umeša se Gertruda. Starica klimnu glavom. „Vaša reč se poštuje, nastojnice. Kao i uvek. Ipak, ja mislim da treba biti oprezan i pitati otkud ovako neobična veština dolazi. Napominjem da treba da se pazimo, jer ipak toliko malo znamo o rođenju ovog deteta. Kakav dokaz imamo da ova veština dolazi kroz Gospoda, a ne kroz... neko drugo biće?“

Nisam bila u prilici da se raspravljam s Gertrudom oko ovakve primedbe, ali, srećom, sestra Kristina jeste. „A ti predlažeš da dolazi odakle, sestro Gertruda?“

„Za takva imena najbolje je da ne prelaze preko usana, ali i te kako ste svesne da ovde postoje sile zbog kojih jedna pravedna duša mora da je budna. Ne kažem da je *ovo ovde* slučaj, ja samo ukazujem na to da treba da budemo mudre i da uzmemo u obzir sve mogućnosti.“

Nastojnica je presudila. „Sve dok imamo razloga da verujemo u suprotno, smatraćemo da je ovo zaista božje otkrovenje, a ne opsena neprijatelja.“

Izgleda da je Gertruda htela još nešto da kaže, ali zaustavila se. „Da, nastojnice. Naravno.“

Starica nastavi. „Predlažem da ovo ne gledamo samo kao otkrovenje, već i kao poziv. Da li svi govore jezike? Da li svi tumače? Ne. Kada se prepozna takav dar, naša je dužnost da uvidimo da je to u slavu boga. Da li se slažeš, sestro Gertruda?“

„Slažem se da treba svaka od nas da čini koliko može da služi.“ Gertruda istisnu ove reči iz usta kao što tvrđica vadi novčiće iz svog novčanika.

„Veoma me raduje što tako misliš“, nastavi nastojnica, „jer odlučila sam da odvedeš ovo dete u skriptorijum. Sasvim je jasno da njen talenat leži u carstvu jezika i njeno učenje počinje odmah.“

Srce mi je sišlo u pete. Da sam mogla da predvidim da ću biti pod Gertrudinim pokroviteljstvom, nikada u životu ne bih izašla iz tog ćoška. Ono što je nastojnica smatrala za „nagradu“, meni je palo kao najgora od svih mogućih kazni, te sam sigurna da je moje gađenje prevazišlo granice Gertrudinog. Ako ništa, obe smo živele u istom verovanju da je ova odluka bila užasna.

„Marijana nije ništa drugo do dete“, uzjogunila se Gertruda, „i sigurno nije spremna da preuzme takve odgovornosti. Mogla bi da se ističe u nekim osnovnim veštinama, ali postoje i druge neophodne strane ovakvog posla. Smirenost, na primer, i obraćanje pažnje na pojedinosti, što jedno dete najverovatnije ne može da poseduje.“

„Ipak će naučiti“, odgovori nastojnica, „na tvom primeru.“

„Molim vas da o ovome više prodiskutujemo. Ja razumem šta mislite, ali...“

Nastojnica je prekinu. „Raduje me što razumeš. Nećeš da idem protiv volje Gospoda našeg, zar ne, sestro Gertruda?“

„Nipošto, nastojnice.“ Gertruda je stavila ruke iza leđa i čula sam kako joj nokti grebuckaju tkaninu halje. Sestra Kristina istupi,

postavi ruku na moje rame i upita – uz ljubaznu dozvolu nastojnice – da li možemo nasamo da prozborimo koju. Nastojnica nam blagoslovi i izađe. Gertruda je takođe izašla, i dalje ljutita, suzdržavajući se da ne zalupi vratima za sobom. Nije uspela.

Sestra Kristina je govorila. „Znam da ne razmišljaš mnogo o tome, ali verujem da je sestra Gertruda dobra i sveta žena i da možeš mnogo da naučiš od nje. Iako ne možeš sad to da razumeš, tvoj dar je izuzetan isto koliko i neočekivan. Božja namera u vezi s tobom jeste velika i ne mogu pri čistoj svesti da dozvolim da tek tako ode. Moramo da verujemo u ovo čudo i da se sećamo da bog ne dozvoljava slučajnosti.”

Možeš da zamisliš kako je jedno dete moglo da shvati ovakvo objašnjenje, sve i da je odraslo u manastiru. Kako je mogla božja namera da bude Gertrudino podučavanje? Kukala sam dok mi obrazi nisu postali crveni i suze nisu potekle niz lice. Sestra Kristina mi je dala da se olakšam, čak je i razumela moje detinjarije. Ipak, uvek je vešto izmicala pred mojim negodovanjima, pa zato verujem da je i u ovome imala granicu – žrtvovanje. Kada sam iscedila i poslednju kap snage, pa se zgužvala na podu, ona je sedela pored mene.

Rekla sam joj kako je mrzim, ali obe smo znale da to nije istina. Gladila me je po kosi i šaputala kako će sve biti u redu, samo ako se uzdam u boga. A onda je uzela nešto iz džepa svoje halje, knjigu koju je tu u tajnosti čuvala.

„Kada sam tog jutra otišla da probudim Paola, videla sam da je umro u snu. Otišao nam je bez patnje, tako verujem, sa spokojnim izrazom lica. Ah očigledno je hteo da ti ovo dá te poslednje noći, pa mu sad ispunjavam poslednju želju i predajem ti je.”

Sestra Kristina mi pruži molitvenik na italijanskom, tu prvu knjigu koju sam mogla da nazovem svojom. Onda me je odvela u skriptorijum i počela je moja služba Gospodu.

GLAVA PETA

Recite mi kako najbolje da predstavim tvrdnju Marijane Engel da je ovaj život bio njen u srednjem veku – jer, naravno, nije živela više od mene u četrnaestom veku? Izazov ne leži samo u nedostatku bitnih činjenica već i u činjenici da nisam više u stanju da pišem samo u svoje ime: sada moram da uzmem u obzir i njeno. Pokušao sam da stvorim sliku u priči o Engeltalu tačno onako kako ju je opisala, ali ako bude provejavalo odzvanjanje njenih reči, molim vas, oprostite mi. Činim kako najbolje znam.

Ova pripovetka je samo stvorila još pitanja o tome koliko je Marijana Engel, zapravo, bila luda. Da li stvarno veruje u to daje odrasla u srednjovekovnom manastiru, ili je samo pokušavala da zabavi bolesnika sa opekotinama? Kada sam pokušao daje nateram da prizna daje sve izmislila, gledala me je kao da sam sišao s uma, te, pošto sam želeo da nastavi da me posećuje, jedva da sam smeo da navaljujem da prizna. Na kraju sam odlučio da je pustim da priča dok je same činjenice ne obore.

Nisam bio jedini koji je razbijao glavu razmišljajući o duševnom stanju moje gošće. Doktorka Edwards mi je jednom došla sa nedvosmislenim ciljem da me odvraća od daljnih poseta ove nove žene u mom životu. Razgovor je počeo opomenom u vezi sa fizičkim opasnostima koje su dolazile od Marijane Engel. Pošto se ušunjavala kada sestre nisu bile obazrive, ne poštujući, pri tom, pravila o nošenju mantila za posete, ko zna kakve je klice nosila sa sobom? Dozvolio sam njeno razmišljanje, ali računao sam da zasigurno neće ugroziti moj oporavak to što imam nešto *nekoga* – koga jedva čekam da vidim.,,Moguće, samo moraš da se usredsrediš na svoj oporavak i da ne dozvoliš pristup..." Nen je

bio potreban trenutak da sroči politički korektan izraz, „...nekim okolnostima koje ti neće pomoći da ti bude bolje.”

Bila je veoma brza, nabacio sam, u odgovoru o tome šta moram.

„Radim ovaj posao već dovoljno dugo i videla sam kako dodatni stres utiče na pacijente.”

Pitao sam je da li se brine zbog toga što je moja poseta povremeni pacijent na psihijatriji u bolnici, pa je Nen potvrdila daje to činjenica koja ne ide Marijani Engel u kōrist. Ipak, opet je bila brza kada je dodala da to nije, ili ne treba da bude, upotrebljeno protiv poseta Marijane Engel. Ako su procenili da ona ipak može da živi među ljudima, to znači da može i da posećuje u bolnici. Premda, jasno mi je da je Nen u stanju da iskoristi svoj uticaj da situaciju napravi kohko god je moguće komphkovanom.

„Hajde ovako”, predložio sam, „ako joj dozvoš da i dalje dolazi, potrudicu se više sa Sajuri.”

„To svejedno treba da uradiš.”

„Ali ne radim”, kažem, „a ti treba da prihvatiš to što ti se nudi.”

Mora da je Nen shvatila da ne može da postigne više od onoga što sam joj ponudio, pa je pristala. Samo, nije moga da se suzdrži od komentara: „Nisam prinuđena da kažem da mi se to sviđa.”

„Nisi”, rekoh. „Jedino što jesi to je da je pustiš na miru.”

Nije prošlo mnogo vremena kako me je doktorica Edvards posetila, kad je Koni došla s dežurnim da me prebace u jednokrevetnu sobu, izdvojenu od drugih pacijenata lečenih od opekotina. Pitao sam je šta se zbiva, misleći da je sigurno neka greška. Nije, uveravala me je, trebalo je da dobijem svoju sobu po

naređenju doktorke Edwards iako nije znala da mi kaže zbog čega. Reče da uživam u svojoj samoći koliko god da traje, jer ako je greška, srediće se vrlo brzo. Pre nego da me izvuku iz kreveta sa rešetkama, jednostavno su odgurah celu konstrukciju niz hodnik, pravo u manju ali zato prelepu praznu sobu.

Praznu, kažem, dok Sajuri nije došla da mi pokaže vežbe koje je htela da radim svakodnevno. „Doktorka Edwards mi kaže da si srećan što ćeš da radiš više“, reče, stavljajući neku dasku duž mog kreveta, naginjući se i odmičući se od mene. Ta daska je imala žleb u sebi u koji je stavila neku srebrnu loptu kilogram tešku. Trebalo je da odgurnem loptu ka vrhu daske dok ne dođe do njega, pa onda polako da je primičem dok se kreće prema dnu. Zatim da ponovim.

Nekada sam razvlačio na stotine kila snimateljske opreme po sobama, pri svakom snimku, a sada sam nateran da gurkam loptu uz drvenu dasku. Ili, još gore, ovaj jednostavan zadatak zahtevao je moju punu pažnju. Gledao sam odraz svog lica obavijenog zavojima na konveksnom srebru, te što sam dalje gurao loptu, toliko je dalje odlazio i odraz. Sajuri me je hvalila za svaki uspeh. „Super!“ Kada smo završili, bez po muke podiže loptu, kao da je... pa, dobro, kao da je lopta kilogram teška. Ova omalena Japanka zeznula me je time što je bila jača od mene, a onda me je još više zeznula poklanjajući mi se kada je izlazila iz sobe.

Kada mi je doktorka Edwards došla sledeći put, pitao sam je za zasebnu sobu. Kako da shvatim, ispitivao sam je, ovakvu jednu ekstravaganciju? Sigurno nisam nagrađen zbog dobrog vladanja ih zbog uloženog truda u vežbe koje sam tek bio započeo i koje je trebalo da nastavim.

Nen je radila studiju koju je htela da objavi, tvrdila je, o uticaju zasebnih naspram zajedničkih soba tokom lečenja pacijenata sa opekotinama. Nadala se da će joj slučaj da joj omogući da bhže sagleda pacijente koji su bili prebačeni tokom procesa lečenja, te je srećna okolnost bila u tome što je jedna soba ostala prazna. Pitao sam je da li to može da znači da ću jednog dana biti vraćen u zajedničku sobu, a ona reče kako nije još sigurna.

Uveravao sam je da će mi biti milo da budem njeno izolovano zamorče koliko god to ona bude htela, ali dodao sam i: „Da li je to sigurno sve?“

Razmishla je malo, pa je odlučila da progovori još jednu istinu – onu koju sam već naslutio: „Sasvim je u redu da nastaviš da primaš posete gospođice Engel, ali ne želim da izlažem njenom uticaju i druge bolesnike.“

Rekao sam da razumem njenu brigu za druge bolesnike i ona klimnu glavom. Kada smo se uverili da niko od nas dvoje nema više ništa da kaže, klimnula je glavom po drugi put i brzo izašla iz sobe.

Posete Marijane Engel postale su daleko prijatnije sada kada smo bih samo nas dvoje, bez neizbežne plastične zavese i od kada su lekari prestali da je teraju da nosi zaštitni mantil. Praktično, to što su prihvatili da nosi svoju uobičajenu odeću bilo je zbog toga što sam ozdravljivao, pa potreba za mantilom i nije bila toliko neophodna, samo, možda još više zato što su se umorili od raspravljanja s njom. Medicinsko osoblje jasno je ustanovilo da je ona bila vrsta posete s kojom se nisu svi slagali, ah poseta za koju sam se izborio, te pretpostavljam da su zaključili da ću samo ja snositi bilo kakve posledice.

Usled ovako veće privatnosti, i razgovori s Marijanom Engel postali su raznovrsniji: kako se sprema vegetarijanska lazanja; o vašaru u Hamburgu; o divnoj seti Marčelovog *Koncerta za obou u d-molu-*, o običajima u rezervatima Indijanaca sa Zapadne obale;

zašto ljudi pevaju u rok grupama; o glavnim odlikama kanadske književnosti u odnosu na rusku književnost; kako surova zimska klima oblikuje ljudsku ličnost; o istoriji evropske prostitucije; zašto su muškarci opčinjeni svetskim šampionom u teškoj kategoriji; kako bi izgledao razgovor između Jehovinog svedoka i arheologa; i koliko dugo žvaka zadržava ukus u ustima. Godine provedene u biblioteci sjajno su mi poslužile.

Pitao sam je za njena tri učitelja i, zadirkujući je, pokušao da iščačkam da li je takva vrsta zaštitnika bila uobičajena za srednjovekovne monahinje. Ozbiljno je rekla da apsolutno ništa drugo nije u pitanju, u stvari, Hajnrih Sojze je takođe imao tri učitelja od kojih je uvek dobijao saglasnost (uz iste molitve na latinskom koje je izgovarala) kada je želeo da drži govor.

Moj odgovor je bio očigledan: „Da li su tvoji i njegovi isti?”

„Ne.” Sojzeov prvi učitelj bio je sveti Dominik, osnivač dominikanskog reda, koji bi mu blagoslovio da govori samo ako bi bilo pravo vreme ih mesto. Drugi učitelj, sveti Arsenije, dozvoljavao bi razgovor samo ukoliko nije bio vezan za materijalne stvari. Treći, sveti Bernard iz Klervoa, blagoslovio bi Sojzeu da govori samo ukoliko to ne bi uznemirilo njegova osećanja.

„A tvoji učitelji?”

Njeni su bili Majster Ekhart, čuveni teolog koji je delao u doba mladosti sestre Marijane; Mehtilda Magdeburška, duhovna vodilja begina, reda koji je osnovao Engeltal; i otac Zunder, o kome je već govorila.

Kada je tema našeg razgovora konačno dospela do moje pornografske karijere, jedva da je uopšte ličila na egzotičnu temu; bila je samo još jedna u nizu u dugoj razmeni mišljenja koja je očigledno uključivala sve živo. Ipak, pokazivala je znatizelju o radu, te je postavljala mnoga pitanja na koja sam odgovarao

najbolje što sam mogao. Kada sam završio, zapitao sam je da li sam je sablaznio time na čemu sam izgradio karijeru.

„Nipošto“, odgovorila je, podsećajući me na to da je blaženi Avgustin živeo raskalašnim životom pre nego što je slavno preklinjao boga da ga „učini nevinim – ali ne baš sada.“

Razlika je u tome, napomenuo sam, što neću da počnem da verujem samo zbog svoje prošlosti. Marijana Engel neodređeno sleže ramenima. Nisam mogao da znam da li je mislila da nisam u pravu i da ću naći boga, ili joj nije bilo važno. Samo, skretanje sa ove teme donelo je novu temu, o nevinosti, pa sam je pitao, kušajući je, da li zna šta mi se dogodilo s penisom u vatri.

„Medicinsko osoblje mi reče“, odgovori, „da si ga izgubio.“

Dakle, znala je, ali šta je o tome mislila? „I...?“

„Šteta.“

Da, šteta, stvarno. „Mislio sam da ne voliš da pričaš s lekarima.“

„Bilo mi je prilično važno da saznam sve o tvojim povredama i nisam mogla da izbegnem.“

Time se završio razgovor tog dana, o mom nestalom penisu; bilo je rečeno čak i više od onoga što sam hteo da kažem.

Svaki put kada je dolazila u posetu, Marijana Engel je na sebi imala mnogo više detalja nego prethodni put, i činilo se da ih je pažljivo birala. Pretvarala se u novu ženu. Na njenim zglobovima zveckale su narukvice sa svih strana sveta: astečke, majanske, odžibvanske, *tonka* igračke. Nosila je plastično prstenje na prstima, dva slončeta, jedan *slunče* Djuk, a drugi *slanče* Džerald. Njene patike, prekrivene šljokicama, podsetile su me na lelujavu jato tropskih ribica šarenih repova. Kada je izlazila iz sobe zbog pušenja, ispravljala bi ivice svoje tamnoljubičaste haljine uz naklon. Pitao sam je šta je uzrok njene modne promene, a ona reče kako ionako svi misle da je luda, pa joj se može da se tako oblači.

Interesantno – ovo je bio prvi put da je napravila šalu na račun svog psihičkog stanja. Pomislio sam daje ovo dugo očekivani početak otvaranja, pa sam je upitao – napominjući da je ona već razgovarala o mojim opekotinama s lekarima – koja joj je dijagnoza. Zatvorila je temu, tvrdeći da lekari jednostavno nemaju razumevanja za njen posebno obeležen šarm.

Posegla je za svojim rancem i izvukla malu knjigu s kožnim koricama. Htela je da mi je čita naglas. Danteov *Pakao*. Dobar izbor za odeljenje opekotina, prokomentarisao sam, pa dodao da, uprkos mojoj ljubavi prema književnosti, ovaj klasik nisam čitao.

Nasmešila se kao da je znala nešto što ja nisam. Nije mogla da se odupre utisku, rekla je, da mi se priča neće samo svideti, već će mi se i učiniti poznatom.

Marijana Engel je ispričala priču o svom životu koja seže u četrnaesti vek. Sada, pošto je ona tako mogla, verujem da mi čitaoci neće zameriti ako dam i neke detalje o Sajurinom životu, o kojem nisam imao pojma, pre svega, tokom mog oporavljanja u bolnici. U odbranu činjenice da ovim remetim hronologiju priče, kao razlog ću navesti to da mi je gospođica Micumoto ispričala detalje koji su usledili tokom našeg kasnijeg druženja – a ako ništa, njena priča je istinita.

Sajuri je treće dete, a druga kći Tošijakija i Ajako Micumoto. Kao trećem detetu, položaj joj je bio najgori, jer je to značilo da je kao dete bila peta osoba koja se kupala svako veče. Običaj u Japanu je da svi članovi porodice dele istu vodu za kupanje, i iako se proplaknu pre nego što uđu u kadu, voda postaje tamnija posle svakog ko se kupao u njoj. Otac ide prvi, a onda ostali muški članovi porodice, redosledom od najstarijeg ka najmlađem. Tek

onda bi žene došle na red, opet od najstarije ka najmlađoj. Ovo je značilo da su otac, pa onda stariji brat, pa majka, pa starija sestra koristili vodu u kadi pre Sajuri. Tokom celog svog detinjstva bila je prinuđena da se potapa u nakupljenu prljavštinu cele svoje porodice.

Brak Tošijakija i Ajuko bio je plod *omiai*, ugovorenog braka. Sve i da nije bio brak pun ljubavi, barem je dobro funkcionisao, što dokazuje njihovo troje dece. Tošijaki je vredno radio u kancelariji, nakon čega su dolazili piće i karaoke. Ajuko je održavala kuću, brinula se o kućnom budžetu i starala se za to da njenog muža uvek čeka spremljena hrana kada se vrati kući pijan i promukao. Ispunjavali su sve dužnosti neophodne za svrstavanje u red obične japanske porodice, pa su Tošijaki i Ajuko želeli da im i deca ispune iste dužnosti.

Prvo dete, sin Ičiro – ime koje, slučajno, znači „prvi sin“ – bio je upisan na dobar univerzitet. Zbog toga je dobio i dobar posao s dobrom zaradom u dobroj firmi čim je diplomirao; tako to funkcioniše. U stvari, Ičiro nije morao ni da ide na dodatnu praksu kada se zaposlio, jer, jednostavno, bitno je da pohađaš univerzitet koji je na glasu; šta si naučio, manje je bitno. Pošto je dobio dobar posao, radio je nekoliko godina pre nego što se oženio dobrom Japankom iz dobre kuće u dobroj starosnoj dobi. Slučajno, dobro starosno doba za devojku u Japanu manje je od dvadeset pet, jer se tada pretvara u „božićnu tortu“. Božićna torta, kao što to svako zna, poželjna je pre dvadeset petog decembra, jer brzo se ubajati i stavlja na policu. Ičirova žena imala je dvadeset tri kada se udala, te je još bila sveža i pre isteka roka upotrebe. Tošijaki i Ajuko bih su presrećni. Ičiro će da nasledi porodičnu kuću i posećivaće grobove roditelja kad budu umrli.

Sajurina sestra Činacu – divno ime, znači „hiljadu letá“ – takođe je išla na dobar univerzitet, nekoliko godina imala dobar posao kao kancelarijska pomoćnica, pa se udala sa dvadeset četiri

i po. Taman. Napustila je posao i posvetila se odgajanju dece. Opet, roditelji su bili presrećni.

Onda je na red došlo najmlađe dete, kći, pomalo problematična Sajuri. (Ime znači „mali ljiljan“. Ako ništa drugo, Japanci su majstori u davanju imena.)

Sajuri je nešto mlađa od Činacu. Roditelji joj nikada nisu išli tako daleko da je zovu „nesrećan slučaj“, ali ponekad bi izvalili da je „neplanirana“. Pod pritiskom, znali su da kažu da neočekivane stvari znaju da budu problematične, ali, s druge strane, ako je prvo dvoje dece dobro, treće dete mora da bude za trećinu bolje. Ne daj bože da su Sajurini roditelji bili nezadovoljni što se ona rodila! Ipak, Sajurina matematika bila je na tom stepenu da kaže da jedan i dva, u suštini, daju zbir, koji je uvećan za polovinu, a ne za celu trećinu.

Ičiro i Činacu nisu skrenuli s pravog puta i učinili su sve što se od njih očekivalo. Obrazac je bio čvrsto izgrađen, uredno složen i stavljen u orman, kao najfiniji kimono. Ovaj obrazac doličnog ponašanja bio je, praktično, porodično nasleđe koje je trebalo svrgnuti. Sve što je Sajuri trebalo da čini, kako bi produžila savršenost života njenih roditelja, bilo je da sledi primer brata i sestre. Međutim, za nevolju, to je bilo poslednje što je želela. Da je sledila, zaključila je, bila bi osuđena na to da provede ne samo svoje detinjstvo već i ceo svoj potonji život u širokavoj vodi u kadi svoje porodice.

Nevolja je bila u tome što Sajuri nije znala *tačno* šta žeh da radi, pa je ćutala i čekala svoje vreme. Marljivo je učila tokom srednje škole, ali kada bi joj roditelji okretali leđa, sve slobodno vreme posvećivala je učenju engleskog. Bez njihovog znanja, jedna Australijanka, koja se zvala Megi, pomagala joj je četvrtkom uveče kada je za roditelje navodno išla na odbojkaški trening. Sajuri je išla u bioskop svake subote, ne da bi se provodila nego da bi govorila kao Džodi Foster, Suzan Sarandon i

(avaj!) Vudi Alen. Nedeljom po podne odlazila bi u lokalni muzej da bi hvatala turiste iz Amerike, pa kada bi upecala nekog, molila bi ga da s njom priča pet minuta da bi vežbala svoj engleski. Turisti su se, uglavnom, slagali, jer ko bi odoleo takvom entuzijazmu? Istovremeno, Sajuri je pokorno popunjavala formulare za renomirane japanske univerzitete, pa ju je jedan od njih i prihvatio. Roditelji su bih presrećni. Trebalo je samo da Sajuri diplomira, radi neku godinu kao kancelarijska pomoćnica i skrasi se do dvadeset pete.

Odmah posle mature, Sajuri je otišla u austrahjsku ambasadu sa Megi da bi dobila radnu vizu. Nedelju dana kasnije, Sajuri je pozvala roditelje međukontinentalnim pozivom sa aerodroma u Sidneju. Ne moram da kažem da su bili ogorčeni, ne samo zbog brzopletog delovanja punog nepoštovanja već i zbog toga što nije imala hrabrosti ni da se oprostí pre nego što je napustila zemlju.

U suštini, to nije bio nedostatak hrabrosti za kojim se Sajuri povodila, već višak hrabrosti. Da je pokušala da se raspravlja s roditeljima, nikada je ne bi pustih. Jedini razlog bio joj je to što je to bila ona šansa koju nije želela da ispusti, pa je samo uradila ono što je trebalo da bi započela život po svome. U prvo vreme, Sajurini roditelji su mislili da se šali – nemoguće da zove iz Australije, zar ne? Nemoguće da je planirala da tamo ostane, zar ne? Kada su na kraju shvatili da je to zaista istina, pokušavah su da joj prete i da je brlate. Sajuri bi tada prekidala vezu, jer ništa se ne bi promenilo daje i dalje bila na vezi.

Provela je godinu dana u Australiji radeći svakojake poslove: kao konobarica, moler, berač voća, učiteljica japanskog, itd. Za sve to vreme, postajala je jača, osmeh joj je postajao širi a engleski sve bolji. Najveći problem u zapadnim zemljama bio joj je taj što je često morala da kupuje na dečjem odeljenju robu koja joj odgovara, jer je bila omalena čak i za japanske pojmove. (Zbog toga joj je i suđeno da provede život van domovine izgledajući

kao dečja lutkica.) Sajuri je zvala roditelje jednom mesečno – uvek iz druge govornice – da bi rekla kako je dobro i da bi učtivo odslušala njihova preklinjanja da se vrati. Ponekad je Ičiro preuzimao stvar u svoje ruke, kao najstarije dete, da bi se raspravljao. Sajuri se nije ni na njega obazirala.

Kada joj je viza istekla, vratila se u Japan. Mati joj je plakala, a otac urlao, iako se jedan deo njega divio onome što je uradila. Sajuri je onda saopštila kako će da se upiše na neki univerzitet u Americi, kako bi dobila diplomu iz medicine. Tokom godine koja je usledila, radila je tri posla s pola radnog vremena, prošla „profišensi“ za engleski i upisala se na Odsek za fizikalnu terapiju Univerziteta u Mičigenu. Kada je opet trebalo da ode, od majke je dobila još jednu japansku reku suza. Otac je, od ovog trenutka, ipak, popustio pred suludim idejama svoje najmlađe kćerke. Kada se Tošijaki ponudio da joj pokrije izvesne troškove školovanja, Sajuri ga je dugo i čvrsto grlila. To ga je zateklo, pa je ostao uspravan kao puška, koliko god je to mogao.

Sajuri je diplomirala sa *cum laude* i prihvatila posao u bolnici u kojoj će, tako je ispalo, upoznati i mene. Mnogo pre nego što sam se ja, uopšte, pojavio, vratila je ocu svaki, i najmanji jen koji joj je dao za školovanje.

Dr Hnatjuk mi je dolazio u sobu na svakih nekohko dana ne bi li mi dao još poneku knjigu o psihologiji. Počeo je da mi se sviđa. Nije mi tako jednostavno da odredim vreme kada sam promenio mišljenje, jer nije postojao trenutak u kojem bih uzviknuo: „Hej, ova veverica i nije tako loša.“ Uhzivao mi se. Najvažnije od svega to je da je prestao da strogo gradi odnos doktor-bolesnik sa mnom i jednostavno je puštao da razgovor teče svojim prirodnim tokom.

Činjenica je bila i da mu se sviđao mali kip gargojla koji sam bio dobio od Marijane Engel, a koji je Bet zvala „odvratna stvarčica". Ono gde me je Gregor zaista kupio jeste to što je bio, uprkos svojoj krotkoj spoljašnjosti, zaljubljen u svoju profesiju. Jednog poslepodneva, naširoko je i nadugačko govorio o tome kako su advokati, po njegovom mišljenju, najveći neprijatelji psihijatrijske pomoći u poslednjih pedeset godina. Pričao mi je kako su uspeh da se izbore za prava pacijenata – što je dobro – ah sve do mere gde pacijent koji jede sopstveni izmet ne mora više da bude pod prismotrom. „Pusti advokate da govna pretvore u zdravu hranu."

Kako su nedelje prolazile, na Gregoru je došlo i do fizičke promene. Nestale su mokasine s kičankama i loše skrojen rebrasti somot, i počeo je da nosi odeću koja mu je bolje stajala. Ako i nije moglo da se kaže da je bila moderna, ako ništa, mogla je da prođe. Počeo je da vežba taman toliko da su obrazi prestali da mu se cakle kao da se prebrzo uspenjao uz stepenice, i izgubio je dosta masnih naslaga oko struka.

Nikada me nije pitao zašto čitam knjige iz psihologije, ali zato je uvek bio spreman da odgovori na svako moje pitanje o šizofreniji: Iako nikad nisam spomenuo ime u bilo kakvom razgovoru, jednog dana mi je izletelo (ne baš slučajno) da istražujem jer se bojim da jedna moja prijateljica NIJE TI ONA PRIJATELJICA možda boluje od ove bolesti. ONA JE SAMO LUDA ŽENA.

„Znam“, reče Gregor. „Marijana Engel."

Izgledao je zadovoljno kada se odlučio na korak u zblžavanju sa mnom, međutim, pretpostavljam da mu je doktorka Edwards tražila mišljenje kada me je odvrćala od namere da me posećuje. Gregor ju je, u stvari, lećio u nekoliko navrata, kako je rekao; poslednji put je to bilo kada je dovedena zbog „prićanja s duhovima" na javnom mestu. VIDIS? Nije mi bilo jasno zašto mi to ranije nije rekao. Citirao je, onda, Hipokratovu zakletvu, pa

dodao da neće više ništa reći u vezi s njom osim onoga što je već rekao.

„Štaviše", dodade, „neću čak ni da potvrdim niti da negiram dijagnozu o šizofreniji."

Gregor je, takođe, podvukao da nikada nikome nije spomenuo ni sadržaj naših razgovora. Rekao sam mu da može da iznosi šta god mu drago, jer mu nisam pacijent. Na ovo, objasnio mi je kako smo i dalje u bolnici, gde sam ja pacijent a on doktor, te da je taj razlog sasvim dovoljan za poverljivost. Izrazio sam svoje mišljenje o tome, u smislu da su psihijatri, uglavnom, nepotrebni i da me baš briga za to šta će da misle (u značenju: *misli*) o meni.

„O, da, verovatno je tačno to da bi mnogi od nas mogli da budu bolji", priznade Gregor, „ali i mi imamo svoje svetle trenutke. Na primer, od mnogih tvojih ličnih nedostataka, mogu da ti dam dijagnozu najvećeg."

„A koji je to?"

„Misliš da si pametniji od drugih."

Sa izuzetkom razdoblja u kojima je nestajala na po nedelju dana, Marijana Engel je sada dolazila na odeljenje opekotina skoro svaki dan. Počela je da mi pomaže oko vežbi, postavljajući mi ruke ispod mekanog umetka neizgorele noge, praveći otpor, dok sam je odgurivao kao jednonogi biciklista.

„Razgovarala sam s doktorkom Edwards," reče. „Dozvolila mi je da ti donosim hranu."

Pošto je već bila počela da razgovara s mojim lekarom, pitao sam je da li smem da pretresam njen slučaj s nekim od njenih lekara koji su je već lečili. Naročito s doktorom Hnatjukom.

Odgovorila je kako ne želi da išta raspredam o njoj, čak se uvredila što sam je uopšte to i pitao. Od svih ljudi, rekla je, trebalo bi da barem ja znam da ona nije luda.

Nastao je trenutak mučne tišine dok nije ispalila kao metak: „Paracelzijus je napisao recept za melem protiv opekotina u koji ulazi mast od vepra, crvi sa lobanje čoveka koji je obešen i prah mumije. Celu čorbu su ismejali." Onda je nastavila da me podučava o transplantaciji kože, od staroindijskih prapočetaka do današnjih dana. Povukao sam jedan od zavoja na nozi da bih joj pokazao najnovije transplantate, koji su sadržali, između ostalih, i kožu crnaca. Budući da su koristili mrežicu za seckanje kože na parčiće koje su kasnije razvlačili preko većih površina, krajnji rezultat ličio je na iskrivljenu šahovsku tablu.

„Da si rasista", reče ona, prelazeći prstima preko table za igru moga tela, „to bi ti sigurno bila dlaka u čorbi."

Njeni prsti nežno su se zadržali na ovoj pustoši. Prelazili su mi preko trupa, prema vratu, zaustavljajući se nakratko na ramenima da bi osetili krivine. „Kakav je osećaj kad nosiš tuđu kožu?"

„Nemam dobar odgovor na to pitanje", rekoš. „Boli."

„Da li možeš da znaš njihove priče? Je li možeš da osetiš ljubav koju su oni osećali?"

Ponekad je bilo nemoguće da se oceni da li Marijana Engel očekuje neki odgovor ili me prosto zavitlava. „Ti to ozbiljno?"

„Tera me da mislim na nas", nastavi ona. „Tera me da poželim da se zašijem za tebe kao koža."

Zagrcnuh se.

„Jesi li znao", nastavila je, „da je i moje telo žigosano?"

Naslućivao sam na šta je mislila. Kada je nosila majicu, nije moglo a da se ne primete tetovaže latinskih izreka koje su joj okruživale mišice. Na levoj ruci pisalo je: *Certum est quia impossibile est*. Pitao sam je šta to znači, a ona reče da se to prevodi kao: *Izvesnoje, zato što je nemoguće*. Na desnoj je, pak,

bila rečenica: *Quod me nutrit, me destruit*. To znači, rekla je: *Što me hrani, to me i uništava*.

„Ne kapiram“, priznao sam.

„Pa, dobro“, nasmeja se, „to je zato što me još nisi video kako klešem.“

Onda Marijana Engel učini tu jednu sitnicu. Dodirivala mi je lice.

Kako je to sitna stvar, osetiti dodir na licu. Zar ne? Samo, setite se izgoreh i nevoljenih zveri sveta. Pomislite na ljude čija je koža zaboravila da oseća. Prsti su joj lagano prelazili preko moje propasti, sežući ispod zavoja kako bi dodirnule ostatke mog lica. Prsti su joj plovili s mnogo ljubavi preko zavijenog obraza, mučno krstareći do usana. Ostale su tu samo na tren. Zatvorio sam svoje ugljenisane kapke; sitne rupice na njima ponovo su se dodirivale na mestima gde su nekoliko nedelja ranije bih zašiveni. Srce mi je trapavo igralo u plućnoj šupljini, a za to vreme, začepljene pore su radile prekovremeno, ne znojeći se.

„Kakvo mi je lice?“

„Kao pustinja posle oluje.“

Nešto me strašno nagonilo da joj kažem da sam bio lep pre nesreće, ali nisam. Šta bi vredelo? A onda ispružih zdravu ruku da bih joj dotakao obraz. Nije ustuknula, ne. Ni za milimetar.

„Dobre stvari se dešavaju“, šaputala je Marijana Engel pre nego što je ustala kako bi obišla ćoškovu sobu i porazgovarala sa svoja tri nevidljiva učitelja. Izgledalo je očigledno, čak i na latinskom, da traži blagoslov da uradi nešto. „*Jube, Domine benedicere*.“

Kada mi se vratila, osmeh joj je govorio da joj je molba uslišena. „Hoćeš da mi vidiš preostale tetovaže?“

Klimnuo sam glavom, a ona poče da skuplja razbarušenu kosu, podižući je nagore kako bi ogolila vrat. Pojavi se mali, mastilom istetovirani krst, upleten od tri niske bez završetka. Tražila mi je

da ga dodirnem. I jesam. Uzdužno sam prelazio prstom, pa onda popreko, bukvalno praveći znak krsta, kao što i jeste.

Skinula je cipele. Na levom gležnju videla se istetovirana niska bisernih brojanica koje su stajale tako da je krst ležao na risu. Kako reče, na ovaj način je uvek bila spremna za pokajanje. Međutim, smešila se, pa je bilo jasno da nije uzimala za ozbiljno ovu izjavu.

Sledeće je skinula pantalone – što nisam očekivao, jer su me filmovi nekako istrenirah da se žene uvek skidaju odozgo nadole. Nije nosila gaćice, pa je ostala samo u beloј majici sa slikom Betovena koji se opija ispod stola. (A natpis: „Betovenova Deveta.“)

Istetovirana zmija protezala joj se celom dužinom desne noge na potpuno isti način kao što joj je zmaj bio izvezen na pantalonama. Uvijala se oko nje, baš kao što i biblijske predstave uvek prikazuju zmiju koja se uvija oko stabla Drveta poznanja dobra i zla. Marijana Engel je stajala ispred mene, pa sam gledao kako se telo zmije prvo pojavljuje oko kolena, uzdižući se nagore i uvijajući se dva puta oko butine, završavajući se romboidnom glavom koja je dolazila do karlice i naginjala se prema vulvi.

Uprla je oči u mene. Skidala je Betovenovu majicu, premda se borila s kosom tokom skidanja, dok nije stajala nasred sobe bez ičeg na sebi osim ogrlice sa vrhom strele koja joj je visila oko vrata.

Bilo je trenutaka na odeljenju za opekotine kada sam osećao žiganje od uzbuđenosti. Vrcajući guzom, Medi je davala sve od sebe kako bi me izazvala, a ponekad bi se i osvrtala da proveri da h je delovalo. Međutim, ovo je bio prvi put da sam osetio seksualno uzbuđenje. U mislima, ako ništa drugo; još proizvodim hormone koji teraju krv da izazove erekciju, jedino što ta krv nema gde da jume. Zamišljao sam da se tu skuplja, rumeneći mi prepone.

Imala je još jedan krst, mnogo veći od onog koji je imala iza vrata, iscrtan po stomaku. Bio je to keltski krst kojem se četiri kraka sustižu iz opisanog kruga u centru. Cela stvar je zaokružena u elipsu koja je duža u visinu nego u širinu i pokriva oblast od vrha karlične kosti do dna grudnog koša. Velika, debela slova IHS napisana su tačno iznad elipsine gornje krive.

Na levoj dojci bilo je istetovirano veliko srce Isusovo, svetlocrveno, okruženo vencem od tmja. To srce bilo je okruženo žutim plamenovima koji su se vinuli nagore, prema njenom ramenu.

Prišla je mom krevetu kako bih mogao da proučavam pojedinosti na njenom dobro iscrtanom telu, pa mi reče da dotaknem Hristovo ime. Učinih, te joj se jeza rasprostire po koži i pod mojom zdravom rukom.

Okrenula se i sela na ivicu kreveta, okrenuvši mi leđa. Andeoska krila širila su se od gornjeg dela ramena do zadnjice na kojoj su počivali uspravljani vrhovi. Krila su joj ispunjavala leđa u celini, a meni nije preostajalo ništa drugo nego da posegnem rukom za njima. Osetio sam kao da imam pravo da joj dodirujem kožu, kao da samo ja smem da je dodirujem. Na trenutak sam shvatio da to nije – ne može da bude – ovde slučaj i ruka mi se zaustavila na pola puta. Nesigurno je visila u vazduhu dok Marijana Engel nije rekla ne okrećući se: „Hoću da me diraš.“

Ruka je nastavila svoj put i spustio sam prste na linije nacrtanog perja. Bili su iscrtani debelim i izuzetno tankim potezima, detaljno i tako vešto da biste se zakleli da je paperje. Leđa joj uzdrhtaše, isto kao i moje srce.

Posle nekoliko trenutaka, stidljivo je pogledala preko ramena. Nasmejala se – nervozno, uzbuđeno – a ja sam prekinuo dodirivanje. Ustala je i počela da se oblači. Nismo govorili. Kada se obukla, otišla je iz sobe.

Ne postoje konačne studije o tome koje je najbolje vreme da se uklone kalupi sa pacijenata od opekotina, jer mišićna atrofija neizbežno komplikuje slučaj. Na kraju se doktorki Edwards javilo kada da mi skine spoljni fiksator s noge.

Skidanje je veoma razveselilo Sajuri, koja je jedva čekala da me skine s kreveta. Dva puta je lupila dlanom o dlan uz dobru dramsku improvizaciju. „Jesi li spreman? Jesi li *genki*¹⁰. Vreme je.“

Medi i Bet su pomagale, odevene u plave ogrtače i dugačke žute rukavice. Istezale su mi mišiće nekoliko minuta pre nego što su mi kružile stopalima kako bi umanjile ukočenost nogu. Onda su obe sestre savile svoje ruke u laktovima pored mene da bi me podigle u stojeći položaj, pa su me držale dok mi se vrtoglavica nije raspršila. Postepeno su popuštale svoj stisak dok nisam počeo da nosim sopstvenu težinu.

Prvi put posle nesreće, ja sam stajao. Sajuri je gromoglasno brojala sekunde koje su prolazile – „...šest... sedam... osam!“ pre nego što mi se noge nisu preobrazile od nekuvanih u kuvane špagete. Odjednom, krv se sjurila niz telo, kao da se prisećala načina na koji fimkioniše Zemljina teža, te pokulja iz mesta mojih donatora. Zavoji su mi pocrveneli, stideći se svoje nedelotvornosti; naiđe mi i trenutak nesvestice.

Žene me položiše natrag u krevet aplaudirajući mi. Kada mi se um smirio od podizanja, video sam doktorku Edwards kako stoji na ulazu u sobu sa ushićenim osmehom.

Pre ovog pokušaja, ja bih rekao – u svom najboljem mačo maniru, punom pametovanja – kako ishod i nema nekakve veze.

^{*10} Genki (jap.) – snažan, u dobrom raspoloženju. Prim. prev.

Stajanje je toliko glupo, čak i za dečju igru. Ako dozvolite sebi da brinete o tome kako stojite, ko zna šta će biti vaša sledeća briga. Iako nisam hteo da me ponesu aplauzi, zvučali su iskreno. Ove žene su se ponosile mnome, i ne mogu da kažem, i ja sam bio ponosan na sebe.

Umesto da ne obraćam pažnju na svoje dostignuće, postao sam iskežena budala. Zahvaljivao sam svima za pomoć, i jedino za čim žalim jeste to što Marijana Engel nije bila tu da me vidi.

Očekivao sam da ću te noći čvrsto da spavam, ali nisam. Sa snom su došle i gadosti.

Te noći sanjao sam kako me Sajuri diže, a potom naglo pušta. Trošno telo mi se skljojalo; osećam zmiju u kičmi kako se umotava i izvija. MISLIŠ DA MOŽEŠ SAM DA STOJIŠ? Nen baca pikado strelice ka mojoj jalovoj izbočini, dok sestre bacaju koske, srećne zbog mog neuspeha. Gledam ispod kreveta s rešetkama. Buktinje hiljade sveća. Pokušavam da ih dosegnem i ugasim, ali kao da mi je neko izvadio mišiče iz ruku i pretvorio me u lutku bez žica. Buktinje mi se ljutito smeju svojim razdeljenim svetlećim jezicima, ližu čaršave kreveta s rešetkama, pretvarajući ih u zapaljeni pokrov. Rebra se ruše oko mene, zveckajući besno, kao skela koja se ruši.

Medicinsko osoblje nastavlja da se smeje. Neko od njih objavljuje rapavim glasom na nemačkom: „Alles brennt, wenn die Flamme nur heifi genug ist. Die Welt ist nichts als ein Schmelztiegel.“ Izgleda da u snu postajem ono što Marijana Engel postaje na javi: mnogojezičan. *Sve gori ako je plamen dovoljno jak. Svet nije ništa do sud za topljenje.*

Ostao sam zarobljen pod rebrima rešetke, dok je pokrov nastavio da gori. Lica u buktinjama nastavljaju da se smeju svojim gnusnim osmesima; njihovi izdajnički jezici ližu, ližu, ližu. DOLAZIM I TI TU NIŠTA NE MOŽEŠ. Čujem fijuke strela. Osećam kako mi udaraju u ruke, u noge.

Dugo, dugo sam sanjao o požaru, a kada se sve završilo i kada sam se probudio, zbunilo me je lebdeće dejstvo vazdušnog dušeka. Trebalo mi je nekoliko trenutaka da shvatim na kojoj strani svesti ležim.

Ispričao sam Marijani Engel o svom uspehu, kako sam stajao osam sekundi prvog dana, kako sam to pokušao, i o čak još većem uspehu drugog dana kada sam stajao trinaest sekundi. Dala je sve od sebe da pokaže poštovanje dostojno mog napretka, ali bilo je očigledno da ju je nešto mučilo.

„Šta ne valja?“

„A? Ne, ne, ništa me ne gnječi.“ Prešla mi je prstima preko vrlo uočljive otekline na ramenu koja je iz dana u dan bivala sve veća. „Šta je ovo?“

„To se zove ekspanzija tkiva.“

Objasnio sam da je ispod kože postavljen silikonski balon u koji su doktori svakodnevno ubrizgavali pomalo slane vode. Balon mi je nadimao kožu koja se rastezala pod njegovim dejstvom, baš kao kad neko stavi tegove. Na kraju, balon se drenira, a meni ostaje jedno krilce od dodatne kože koje će mi transplantovati s ramena na oštećeno mesto na vratu.

„Savršeno. Baš bih volela da sam mogla da ti tako nešto uradim ranije.“

„Šta?“

„Nema veze." Opet je pipkala oteklinu i nasmešila se. „Znaš, ova izraslina me podseća na čireve iz doba epidemije kuge."

„Molim?"

„Jedan moj prijatelj..." Reči su joj nestajale, a misli izgubile negde u vazduhu. Sela je na nekoliko minuta, blenući uprazno, ali pre nego da miruje, tresla je rukama još više nego kada vrti neupaljenu cigaretu ih kada se igra svojom ogrlicom. Izgledale su kao da bi se raširile i pustile priču koju je krila od mene.

Na kraju, klimnu glavom ka noćnom stočiću. Na njemu je ležala gomila knjiga iz psihologije za koje se uvek jedva suzdržavala da pita. „Proučavaš me", reče. „Da h ja da iznajmim neki od tvojih filmova da bih te bolje razumela?"

Ovome se nikada nisam nadao od nje iako sam mislio da joj to nikada nisam pokazivao na bilo koji način. Tražio sam da mi obeća kako to nikada neće učiniti.

„Rekla sam ti da me nije briga“, reče. „Je l se stidiš?“

Uveravao sam je da ne; jednostavno, nisam hteo da ih gleda. To jeste istina, ali ne potpuna: nisam želeo da gleda moje filmove, jer nisam hteo da vidi kakav sam bio, pa posle da me poredi sa onim što sam sad. Nisam želeo da vidi koliko sam bio zgodan, da vidi meku kožu, kvarcovano telo, pa posle da gleda gnusobu koja joj se valja tu ispod nosa. Shvatio sam da je to nerazumno i da je znala, naravno, da nisam bio spaljen ranije, međutim, nisam hteo da joj sve to izgleda stvarnije. Ako je bila u stanju da me prihvati ovakvog kakav sam sada, verovatno je to zbog toga što nije imala sa čim da me poredi.

Marijana Engel ode do prozora i na trenutak odluta pogledom nekud pre nego što se okrete i prasnu: „Mrzim kad te ostavljam i htela bih da mogu da budem uvek tu pored tebe. Moraš da razumeš da sam nemoćna kada dobijam naredbe."

Ovo je bila jedna od onih retkih prilika u kojima sam tačno razumeo šta joj se događa iznutra: imala je tajnu koju je želela da

mi oda, istovremeno znajući da je takva vrsta tajne nerazumljiva gotovo svima. Bilo je bitno da je izgovori naglas, ali bojala se da će zvučati besmisleno. Kao, na primer, da objašnjavate da vam zmija živi u kičmi.

„Kada počinjem da radim, spavam na kamenu', krenu s pričom, uzdahnuvši duboko, „i to najmanje dvanaest sati, nekad i više. To je priprema. Kada legnem na kamen, osećam ga. Mogu da ga osetim u *celini*, sve što je unutra... Topao je. Telo mi tone kroz obrise, a onda se osećam kao bez težine, kao da plovim. Na neki način, gubim i sposobnost kretanja. Ah predivno je; drugačije je od obamrlosti. Više je kao da si tako svestan, tako mnogo svestan da ne možeš ni da se krećeš, jer je to tako nadmoćno.”

„Šta misliš pod time", pitam, „kada kažeš da možeš da osetiš šta je unutar kamena?"

„Upijam snove kamena i gargojli koji su unutra govore mi šta treba da radim da bih ih oslobodila. Otkrivaju svoja lica i pokazuju mi šta treba da otklonim da bih ih napravila. Kada dobijem dovoljno podataka, onda počinjem. Telo mi se budi, bez osećaja za vreme, ne postoji ništa osim rada. Dani prolaze dok ne uvidim da nisam spavala i da sam jedva nešto jela. To je kao da izvlačim nekog preživelog koji je zatrpan ispod lavine vremena, koja se tu nakupljala eonima, pa se odjednom pokrenula niz planinu. Gargojli su oduvek živeli u kamenu, ali, baš u tom trenutku, postaje im neizdrživo da tu ostanu. Bili su u hibernaciji tokom zime kamena, a proleće je u mom dletu. Ako deljem prave delove, gargojl izlazi na videlo, kao cvet iz kamenog nasipa. Jedina sam koja može to da uradi, jer razumem njihove jezike, i jedina sam koja može da im da srca koja su im neophodna da započnu svoj novi život.”

Nakratko je stala, kao da je čekala da kažem nešto, bilo šta... samo, kako neko može išta da kaže na ovakve izjave? Kako je

htela brz odgovor, a ja da nastavi da priča, rekao sam kako mi se čini da je to veoma kreativan postupak.

„Ne, sasvim suprotno. Ja sam brod u koji se voda uliva i izliva iz njega. To je krug, krug koji teče između boga, gargojla i mene, jer je bog takav krug čiji je centar svugde, a kružnica nigde. I sve vreme dok klešem, gargojlov glas postaje sve jači i jači. Radim koliko god brzo mogu, jer želim da glas prestane, ipak, on me nagoni da nastavim i kaže da mu ja pomažem da postane slobodan. Glas se stišava tek pošto završim, a onda sam toliko iscrpljena da mi na red dolazi samo da spavam. Zato nestajem na po pet-šest dana odjednom. Toliko treba da se oslobodi gargojl i još da se ja odmorim. Ne mogu da kažem kada će gargojl da bude spreman, zato ne mogu da odbijem. Oprosti mi, zato, za moje nestanke, jer nemam izbora.“

Dobro, važi. Ako ništa drugo, sada znam šta je radila sa višestrukim srcima za koje je mislila da su joj u grudima. Išli su u kipove koje je klesala.

Bio sam siguran da je Marijana Engel šizofrenična, ah posle opisa njenih radnih navika, morao sam da uzmem u obzir da je možda, umesto toga, manijakalno depresivna. Dokaz je išao u tom pravcu: kada sam je prvi put video, bila je iscrpljena i odevena u tamno, dok je sada sva sijala, i spolja i iznutra. Šizofreničari su skloni tome da budu tihi i da izbegavaju razgovor, ponekad satima ne progovore ni reč sedeći u ćošku, ali Marijana Engel je bila nešto sasvim suprotno. Uz to, tu je bio i način njenog rada. Mnogi manijakalno depresivni ljudi postižu slavu u umetnostima, jer im samo to stanje obezbeđuje revnost neophodnu da bi se stvorilo nešto monumentalno. To je tačno ono što Marijana Engel i radi:

stvara monumente. Ako njen prikaz klesarskih navika nije opis manijaka u poslu, onda ne znam šta jeste.

Međutim, bilo je i mnogo stvari koje su svedočile o šizofreniji. Opisala je glasove koji su dolazili iz kamena i davali joj uputstva. Smatrala je sebe za oruđe božje, a rad kao krug veze između boga, gargojla i nje same. Na sve to, tu je i njena engeltalska „prošlost“ i uverenost da je *Pakao* odgovarajuća literatura za odeljenje za opekotine. Ukratko, malo je stvari u njenom životu koje nisu imale veze sa hrišćanstvom, a, kao što je to ranije rečeno, šizofreničari su često opsednuti religijom.

Statistike bi mogle da potkrepe bilo koji od ova dva slučaja. Šizofrenija češće napada muškarce nego žene; takođe, više od osamdeset posto šizofreničara su strastveni pušači, a Marijana Engel je svaki čas izlazila sa odeljenja zbog nikotinskog udara. Onda, dok je razgovarala sa mnom, uvek je imala taj uznemiren pogled koji je fiksirala na meni, što je dobilo smisao kada sam pročitao u jednoj od Gregorovih knjiga da šizofreničari retko trepću.

Odbijanje lekova svojstveno je i jednom i drugom stanju, ah iz različitih razloga. Manijakalno depresivni će verovatno odbiti lek zbog toga što, ako su u dobrom raspoloženju, onda su ubeđeni da loše ni ne postoji, ih su toliko navučeni na dobro raspoloženje da je loše jednostavno cena koja se mora platiti. Šizofreničar je, s druge strane, sklon da odbije lek jer veruje da će biti otrovan – tvrdnja koju je Marijana Engel iznela u više navrata.

Danas su mnogi lekari ubeđeni da ova dva stanja idu jedno uz drugo daleko češće nego što se to obično dijagnostifikovalo, pa su zato onda možda oba u pitanju.

U časovima koje sam proveo prelistavajući tekstove o mentalnom zdravlju, a u cilju da je bolje razumem, počeo sam i samog sebe da razumevam bolje – i nisam sveukupno bio zadovoljan onim što sam naučio.

Neprekidno sam poredio njen bol sa svojim i govorio sam sebi da ona sigurno ne može da razume moju fizičku muku, dok sam *ja* bio u stanju da razumem prirodu duševnog bola. I dok su mnoge duševne bolesti izlečive uz odgovarajuće lečenje, nije bilo pilule koja bi učinila da prođem kao normalan. Nekoga koga su premlatili za nauk može da se izmeša u gomili, ali ja ću uvek ostati kao nadgrobni spomenik, spaljen pesnicom ljudskog roda, što čini da se osećam kao pobednik u takmičenju koje, zapravo, ni ne postoji.

Marijana Engel se pojavila sutradan u jednostavnoj beloj haljini, u sandalama sa otvorenim prstima. Mogla je da prođe kao žena iz nekog primorskog sela u Sredozemlju. Došla je sa dve korpe s jelom, jednom plavom, drugom žutom, a mogu da kažem da su bile teške zbog načina na koji ih je teglila unoseći ih u sobu. Dok se saginjala, ogrlica sa vrhom strele klatila se oko njenog vrata, čas unutar čas van V-izreza njene haljine, kao mamac na udici. „Napokon ću da ispunim svoje obećanje da te hranim.“

Objasniću, sada, ukratko zašto je doktorica Edvards dozvoljavala posetama da donose hranu na odeljenje za opekotine. Osim psiholoških prednosti izleta (što je ovo i bilo), postojale su i fizičke. Sa isceljenjem dolazio sam u fazu koja je poznata kao hipermetabolizam; telo koje u normalnim uslovima zahteva dve hiljade kalorija dnevno može da troši i sedam hiljada posle teških opekotina. I pored toga što me je nazogastrična cevčica neprekidno ishranjivala, još nisam dobijao dovoljno, pa sam smeo, čak su me i podsticali, da jedem dodatno.

Marijana Engel mi je ranije donosila nešto da zamezim, ali bilo je očigledno da je ova hrana ovde mnogo konkretnija. Otvorila je

korpe – u jednoj su bile upakovane tople stvari, a u drugoj hladne, zajedno s ledom – pa počela da vadi hranu. Tu je bila sveže ispečena pogača koja je još mirisala na dim od drva, i flaše maslinovog ulja i mirisavog sirćeta. Spiralno je prelila nešto crno preko žute površine, a onda umočila parče pogače u leopardsku šaru tečnosti. Izgovorila je poznatu molitvu pre nego što je podigla parče i prinela ga ustima. *Jube, Domine benedicere.* “

Donela je i sireve: kamamber, gaudu, buđavi, iranski koziji. Pitala je koji mi je omiljeni, a kada sam odabrao iranski, široko se nasmešila. Zatim, neke svijutke koji su se pušili a koji su izgledah kao palačinke, samo sa najogavnijim mirisom. Palačinke sa gorgonzolom nisu bile baš za svakoga, objasnila je, ali pretpostavljala je da će mi se svideti. I jesu. Još su tu bile i kockice od dinje, uvijene u tanke listove pršute: voćno narandžasto koje se probija kroz mesnato rože.

Nastavila je s kopanjem po korpi. Bezobrazno jedre zelene masline, debele, punjene crvenim papričicama zadovoljno su lenstvovale u žutoj tegli. Pun tanjir paradajza potopljenog u crno sirće sa snežnobelim grudvama bokončinja¹¹. Koturovi tortilja i čašice do vrha pune humusa¹² i *zaziki* salate. Ostrige, krabe i školjke nalaze prekrasnu smrt u okeanu od marinade; krišćice limuna na rubu tanjira održavaju ravnotežu kao pojasevi za spasavanje što čekaju da budu bačeni. Svinjske kobasice sa crnim biberom. Sarmice od vinovog lišća, koje se svim silama trude da onako tamne budu u mačo fazonu u svojim malenim zelenim odelima, namirisane su slatkim crnim vinom. Debeli kolutovi lignji. Suvlaki deli žicu sa crnim lukom namazanim puterom i

¹¹ Bokončino – vrsta sira, dobijen od mešavine kravljeg mleka i mleka bivola. Prim.prev.

¹²Humus – umak od ispasiranih leblebija, limunovog soka i začina. Prim. prev.

pečenim paprikama. Jagnjeća plečka, toliko dobro pripremljena da se rastakala samo dok ste je gledah tražeći viljušku, okružena srećnom malom porodicom pečenih krompira.

Seo sam, zatrpan kuharskom lavinom, nesposoban da se mrdnem, u strahu da čak pređem prstima preko tanjira. „Nema šanse da sve ovo pojedemo.“

„Nije stvar u dokusurivanju.“ Izvuče flašu iz hladne korpe. „Uostalom, sigurno će sestre biti srećne da pomognu sa ostacima. Nećeš da im kažeš da sam pila alkohol, je l da? Ja volim *rednu*, može da se oseti zemlja u njoj.“

Sestre su uskoro počele da obleću oko vrata, kao jato gladnih galebova. Obuze me čudan muški ponos, onaj koji imamo kada nas vide na sastanku s lepom ženom. Sestre počеше da se kikoću a zatim su nešto prokomentarisale pre nego što su se raštrkale svaka na svoju stranu. Marijana Engel je prinosila parče po parče mojim usnama. „Probaj ovo... Ovo će ti se svideti... Uzmi još.“

Učinili smo ogroman napor, ali bilo je predodređeno da ne završimo obrok. Kada smo digli ruke, izvadila je uzani metalni termos i sipala tursku kafu u dve šoljice. Bila je toliko gusta da je trebalo dobrih trideset sekundi da se naspe. Onda je izvadila desert: baklava s tako debelim prelivom da je curio kao iz dobrotvorne košnice. Sladoled u tri boje: zeleni, beli i crveni. I, naravno, *bugaca*, imenjaka njenog psa: svetlosmeđe testo sa šamom između kora.

„Hoćeš da čuješ priču?“ Marijana Engel zapita. „O istinskoj ljubavi je, bratskoj odanosti i streli koja pogađa metu.“

„O tvom životu opet?“

„Ne, nego o životu mog prijatelja, Frančeska Korselinija.“

GLAVA ŠESTA

Vidiš, ako je Gracijana nešto sigurno znala, to je da je njen voljeni Frančesko dobar čovek. Bio je kovač u gradu gde su živeli, Firenci, i dirindžio je radeći svoje majstorije, uvek nastojeći da iskuje bolju potkovicu ili oštrij mač. Ponekad bi satima bio uronjen u posao, a prekidao bi kada bi se Gradjana pojavila na vratima njegove kovačnice da mu napomene da malo manje pažnje obraća na svoju vatru a više na svoju ženu. U šali je govorila da mora da je nešto silno zgrešio u svojoj prošlosti da bi se toliko marljivo pripremao za pakao. On bi se smejao i obećavao joj da će brzo dod, a smejala se i Gradjana. Znala je da je pakao poslednje mesto gde bi njen muž završio.

Frančesko nikada nije mario za to da bude poznat kao „najbolji kovač mačeva u celoj Italiji“ ili kao „veliki metalac iz Firence“. Želeo je da bude dobar trgovac, pouzdani kovač s poštenim cenama, samo njegova prava želja bila je da bude dobar suprug. Pravio je divne poklone za Gracijanu u svojoj kovačnici: svećnjake, noževe i najčudesniji nakit. Uvek je tvrdio da je njegovo najbolje dostignuće, kao nekog ko radi s metalom, burme koje je bio napravio za sebe i Gracijanu. U jednoj sobi njihove kuće nalazila se kolekcija metalnih igračaka za dete koje su planirali. Sanjao je o danu kada će da bude ljubljani otac svojoj deci.

Frančesko Korselini i nije bio naročito lep, ali nije bila ni njegova žena. Bio je malko maljaviji za neke žene, a gvozdene ruke pružale su se iz tela, satkanog od suviše testenine i piva. Gradjana ga je zvala *L'Orsachiotto* – „Meće“ – i čapkala ga je po

stomaku, dok joj je Francisko odgovarao: „Zaradio sam ga. To je opušteni mišić.“

Gradjana je imala gustu kosu i crne oči, međutim, ostatak joj je bio neupadljiv. Ipak, kada bi joj Frančesko rekao da je najlepša žena u Italiji, on je to i mislio. Bili su dečjih srca oboje i retko da je prošao dan da nije zahvaljivao bogu što mu je ona žena.

Bili su srećni. Ona je bila nežna. On odan. Šta još da ti kažem?

Nažalost, ima šta da se kaže.

Bila je 1347. kada se pojavila nova bolest pristigla iz Kine, najgora do tada viđena. Brisala je sve po lukama, po gradovima i selima Italije, ubijajući ljude kao što požar uništava šumu. Po palankama, crkvena zvana neprekidno su zvonila, jer su verovali da će zvonjava rasterati bolest. Mnogi su mislili da je miris smrti nosilac zaraze, pa su nosili namirisane maramice preko hca. Tamjan se svuda palio, mešajući se sa zadahom smrti...

Onda, jednog poslepodneva, Gradjana oseti da ima visoku temperaturu. Povukla se u spavaću sobu da bi odremala. Kada se probudila uveče, videla je da ima gnojni čir na slabini vehčine jajeta i otok ispod miške. Znala je da ju je uhvatila crna kuga.

Frančesko je spremao jelo u kuhinji. Vikala je na njega da ide iste sekunde, jer je bila bolesna. „*Gavocciolf*, vikala je. „Buboni.“ Zahtevala je od njega da se sačuva, jer su svi znali da nema leka, ni nade. Prekhnjala je: „Beži! Beži sad!“

U kuhinji je vladala tišina. Gradjana je ležala na krevetu osluškujući tišinu koja je ispunjavala rastojanje između nje i njenog muža. Onda ga je čula kako klopara loncima i tiganjima samo da bi mu pokrili plač. To je potrajalo nekoliko minuta, a onda su se Franciskovi koraci spustili niz hodnik, pravo do nje. Urlala je, psovala ga, prekhnjala da se udalji, ah on se pojavio na vratima s poslužavnikom na kojem su bili testenina i malo vina.

„Biće ti bolje ako budeš jela, makar malo“, reče joj Francisko. Ušao je u sobu, spustio poslužavnik i seo pored nje. A onda se primakao da je poljubi.

Gradjana je pokušala da se izmakne. To joj je bio prvi i jedini put u životu da ga je odbila, ah Frančesko je upotrebio svoju kovačku snagu da je prisili, pa je izljubio sva njena negodovanja pravo u usta. Posle nekohko sekundi, shvatila je da je uzaludno da se bori i prihvatila ga je. Gotovo.

Malo su jeh te nod i legli. Kroz prozor ih je gledao pun mesec. *Il luna e tenera*“, kaza Francisko. „Mesec je blag.“ Zatvorio je od i čvršće je prigrlio. Poslednje što je Gradjana videla te nod bilo je njegovo uspavano hce. Kada se ujutro probudila, njegovo hce bilo je prvo što je videla u novom danu. Tresla ju je užasna groznica, hce joj se presijavalo od znoja, a puls galopirao.

„Gledaj“, lagano joj reče, „imaš tamne fleke po koži.“ Gradjana poče da jadikuje, ali Frančesko se nasmeja i pomazi je po kosi. „Nemoj da plačeš. Nemamo vremena za suze. Hajde da se volimo dok još možemo.“

Tog istog poslepodneva, Gracijani je bilo još gore. Tri dana ležali su zajedno. Tokom ta tri dana, Gradjana je na jeziv način umirala na njegovim rukama, dok joj je on pričao priče o labudovima, čudima i velikim ljubavima. Treće noći od početka bolesti, Frančeska je probudilo njeno teško disanje. Okrenula se prema njemu.

„To je to.“

Reče joj: „Videćemo se uskoro.“

Frančesko je poljubi poslednji put, duboko udišući njen poslednji dah. „*Ti amo'* rekla mu je. „Volim te.“

Kada se upokojila, Frančesko je skinuo burmu s njene ruke. Sada je već i on bio vrlo bolestan, ali uspeo je da se izvuče iz kreveta. Jedva je stajao, hramao je od mučnine i groznice, ali

naterao se da ode u kovačnicu. Bilo je ostalo još samo jedno da se uradi.

Upalio je vatru i raspirio ognjište. Istopio je oba prstena, svoj i njen, i izlio ih u kalup za vrhove strela. Kada je vrh bio gotov, stavio ga je na dršku. Gledao je niz strelu, uveravajući se da je prava i baš onakva kakvu nikada nije napravio.

Skinuo je samostrel koji mu je visio na zidu. Pripadao je njegovom ocu, velikom strelcu, koji je bio ubijen u bici kada su Frančesko i njegov brat Bernardo još bili bebe. Taj samostrel, koji je jedan saborac vratio u Firencu, bilo je sve što mu je preostalo od oca. Osim tog samostrela, nije imao nikakve uspomene na njega.

Vratio se u spavaću sobu kod Gracijaninog tela. Nagnuo se kroz otvoren prozor i postavio samostrel i strelu napolje. Već je bila zora i pozvao je jednog dečaka koji je prolazio kako bi po njemu poslao poruku bratu koji je živio u drugom delu grada. Kroz sat vremena, Bernardo je stajao ispod prozora spavaće sobe. Frančesko je preklinjao da mu ne prilazi, iz straha da ga ne zarazi. Onda ga je zamolio za još jednu uslugu.

„Bilo šta!“ Bernardo odgovori. „Ispuniću tvoju poslednju želju.“

Kada ga je zamolio, seo je na krevet, okrenut prema prozoru. Između jecaja, Bernardo podiže samostrel i namesti strelu. Duboko je udahnuo, ukrutio se i zamolio duha svog oca da vodi strelu do svoje mete. Bernardo okidé konopac i pusti strelu. Pogodak je bio precizan, a smrt trenutna.

Frančesko je pao leđima na krevet, pored Gracijane, sa strelom čiji je vrh napravio od njihovih burmi a koji je sada bio duboko zariven u njegovo srce. Umro je kao što je i živio: u ljubavi.

GLAVA SEDMA

Apsolutno niko ne može da me optuži da sam preterano romantičan, jer je prvo što sam rekao kada je Marijana Engel završila priču: „Zar ti nije tužno što su oboje umrli od kuge?“

Ostavljam vam na volju da zamislite ton kojim je rekla da nije, ova ljubavna priča joj nije bila „tužna“.

Kada je otišla, razmatrao sam priču iz više različitih uglova. Zanesenjačka: stara Italija, žrtvovanje, odanost i burme ustreljene direktno kroz *srce dušinog pravog supruga*. Razumski: došao sam do zaključka da poenta priče verovatno nije u tome što je par umro od užasne bolesti, već da ima nešto gorko u Franciskovom potezu. Ipak, da sam ja bio taj koji u kuhinji pravi rezance dok mi u drugoj sobi žena krešti kako ima slonovske čireve, već bih izašao napolje kroz sporedan ulaz pre nego što izgovorite „Džek Robinson.“

Očekivao sam da se Marijana Engel vrati za nekoliko dana i da mi zabrinuto kaže da Francisko nije kompletan debil. Hteo sam da joj pokažem kako sam 'uzrastao na ličnom planu, kako se to kaže u klišeju psihološkog žargona, jer bi i ona trebalo da se drži u istoj toj hnji. Pošto nije došla, pitao sam se da je nisu gargojli uposlili, ih sam je možda otkao svojim neromantičnim komentaram. A onda moj mozak, veličine oraha, ponovo proradi: *otkao šta?*

Kako sam mogao sebi da dozvolim, čak i na sekund, da nas zamišljam kao par? IDIOTE.

Bet mi je ušla s paketom za koje je rekla da je kurir upravo isporučio. Otvorio sam ga, da bih u njemu, kasnije, pronašao pismo napisano na smeđem pergamentu. Rukopis je bio kao ispisan guščijim perom, nekoliko vekova ranije, a slova ispisana krasnopisom koji se više nigde ne uči.

„Dragi moj,

*Radiću u nekoliko sledećih
dana.*

*Opet me je zaposelo nadahnuće.
Gargojli žude da budu rođeni.*

Uskoro opet s tobom M.“

Bio sam srećan što nisam učinio nešto što bi je oteralo do mene; jednostavno, radilo se samo o još jednoj klesarskoj sesiji.

Na televiziji je išla neka sapunica. Edvard je opet dobio amneziju, a Pamelina nestala sestra samo što se bila vratila iz misije u Africi. Gurao sam loptu uz dasku. Gledao kako mi se srebrno hce udaljava. Razgibavao sam stopala Još kože je bilo skinuto. Morfin je nastavio da kaplje. Zmija je nastavila da liže potiljak **DOLAZIM I TI TU NIŠTA NE MOŽEŠ**. A onda još: *đubre, jadnice, plačipičko, narkomanu, demonu, monstrume, đavole, zlotvore, životinjo, prostaku, goblinu, bio si, nikad nisi bio, nikad nećeš, nevoljeni, nedostojni ljubavi. bezlični.*

Ma, šta ta jebena zmija zna? Marijana Engel me zove „dragi moj“.

Setio sam se Frančeska kako je radio u vrelini svoje kovačnice. Setio sam se Gracijane pune bubona, koja jede pastu na svom

krevetu, samo malo, kako bi joj bilo bolje. Setio sam se onih koji se vole u trenutku njihove smrti. Pokušao sam da sebe zamislim kao toliko istrajno posvećenog da bih mogao da umrem za nekoga; ja, kome je bilo dovoljno teško i da zamisli da živi sam za sebe. A onda, pokušao sam da stvorim predstavu šta bi se dogodilo kada bih konačno bio otpušten sa opekotina i koliko bi se promenio moj odnos sa Marijanom Engel.

Bolnica je bila krajnje izolovana sredina u kojoj su mi njene ekscentričnosti bile živopisne, ali bez ikakve stvarne mogućnosti da negativno utiču na moj svakodnevni život. Bio sam zaštićen redovnošću mog rasporeda, a osoblje ju je tolerisalo zato što sam se ja za to izborio i zato što nisam imao više nijednog prijatelja – osim, možda, Gregora. Pošto sam je video samo u ovom ograničenom i graničnom okruženju, morao sam da se zapitam: koliko u stvarnom svetu daleko ide uvrnutost Marijane Engel?

Kada je pričala o mnogostrukim srcima u svojim grudima i o životu od pre sedamsto godina, to mi je predstavljalo lepo razbijanje dosade. Ponekad mi nije bilo prijatno, ali uglavnom mi je pružalo tajno uzbuđenje da mislim kako oseća „čudesnu povezanost" sa mnom. Samo, kako bih reagovao na nju da sam je upoznao pre nesreće? Bez sumnje, oduvao bih je pokretom ruke i nastavio svojim putem. Još jedna ludača. U bolnici, naravno, nisam mogao da pobegnem.

Doći će vreme kad ću moći, ako budem hteo.

Skromna Marijana Engel, poslednji put viđena kao dete u ranom četrnaestom veku, tek je počinjala svoju obuku u skriptorijumu Engeltala. Ovakve prostorije svačemu su služile nekoliko stotina godina, sve dok Karlo Veliki nije naredio da se

sobe u kojima se prepisivalo budu ustanovljene i za čuvanje važnih pisanih dela. U početku je pisanje knjiga bilo gotovo isključivo posvećeno čuvanju božje reči, naravno.

Zadatak pisara nije bio lak On – ih u Engeltalu, *ona* – imao je samo jednostavan pribor: noževe, mastiljare, kredu, britve, sunder, tablice, lenjire i šila. Da bi knjige bile sigurne, u skriptorijumu nije bilo dozvoljeno korišćenje sveća. Ako je bilo hladno doba godine, pisar nije imao prilike čak ni da ugreje svoje ruke. Koliko je vrednost knjiga bila velika govori i to da su odaje u kojima se pisalo bile izgrađene na vrhu odbrambenih kula; u samim knjigama bilo je napisano i upozorenje o posledicama krađe ih vandalizma. Najčešće se u tom odeljku ukazivalo na to da će kradljivac knjige teško da se razboh, da će ga uhvatiti groznica, da će da bude razapet na točak *i* da će biti obešen. Neće samo jedna od ovih sudbina, nego sve po redu.

Bio je to surov život, ali pisar je uvek imao na umu da je svaka prepisana reč stavka koja će se sabirati u njegovu kōrist na dan Strašnog suda, a isto tako bila je i oružje protiv satane. Glavni neprijatelj ipak nije bio baš tako ljubazan da bi primao ovakve napade bez odmazde, pa je poslao Titivilusa, demonskog zaštitnika kahgraiije, kako bi uzvratio udarac.

Titivilus je bio zeznut smrad. Uprkos najboljim namerama pisara – u ovom slučaju, pisarke – posao je stalno bio isti i dosadan. Misli su mogle da zalutaju, a greške da se naprave. Titivilusova dužnost bila je da hiljadu puta svakog dana napuni džak greškama u pisanju. Sve su bile dotegljivane satani, pa su se upisivale u Knjigu grešaka kako bi se iskoristile protiv pisara na dan Strašnog suda. Time je prepisivanje nosilo rizik pisarkama: dok su dobro prepisane reči nosile pozitivne ocene, nepravilno prepisane reči nosile su negativne ocene.

Samo, đavolji zanat je uzvraćao udarac. Znajući da Titivilus ne drema, pisarke su bile nadahnute u ispisivanju mnogo urednijih

prepisa. Na kraju, Titivilus nije imao šta da stavlja u džakove, pa je bio premešten da vreba po crkvama i zapisuje imena žena koje su čavrljale tokom mise.

U svakom slučaju, „najčešće“ pismo kojim su pisah srednjovekovni pisari zvalo se gotska minuskula – prilično zanimljivo, isto ono pismo kojim je Marijana Engel svakodnevno pisala. Ništa to ne dokazuje, ali bilo bi nehajno s moje strane da ne spomenem to kao činjenicu.

Šest dana otkako je Marijana Engel poslala poruku. Pet dana otkako je poslednji umetak kože premešten s jednog mesta na telu na drugo. Četiri dana otkako sam stajao trideset sedam sekundi. Tri dana otkako sam poslednji put razgovarao s Gregorom. Dva dana otkako sam stajao četrdeset šest sekundi naslonjen na zauvek energičnu Sajuri Micumoto. jedan dan otkako sam se vratio mislima o samoubistvu tokom najvećeg dela dana.

Kada je Gregor uleteo, uočio sam da je nastavio da vežba premda je još bilo malo sala ispod brade kojeg nije mogao da se otarasi. Njegova sveže podšišana jareća brada uspela je da ga sakrije, pa sam ga pohvalio za poboljšanje izgleda i pitao koja je to žena u pitanju.

Brzo je odgovorio kako tu nema nikakve žene. I suviše brzo, zapravo. Shvativši da je prstima čačkao drugu ruku, promenio je strategiju i pokušao da neodređeno slegne ramenima, ali samo mu je izbijala krivica.

To je čudna ali stalna odlika ljudi koji sebe smatraju neprivlačnim. Izgledaju kao da im je neprijatno ako im natuknete da im se možda neko sviđa. Pošto osećaju da ne zavređuju ničiju pažnju, takođe će i negirati da su spremni da je nekome poklone.

Nismo još bili toliko bliski da bih mu zabadao nos u život, pa kada je Gregor pokušao da promeni temu, pustio sam ga.

Sajuri je uskakutala u moju sobu, govoreći u kurzivu. „*Dobro jutro! Da li imaš sekund da popričamo o tvom lečenju?*”

Rekao sam joj da nemam. Glas mi je bio kao tup udarac koji je klopapao po metalnim ivicama, kao metalna pepeljara kad se baci na zemlju. Baš sam taj efekat i hteo da proizvedem.

„*Šok!*“ Sajuri uzviknu, pokrivajući rukom usta, pre nego što je počela da me uverava da je smeh zaista najbolji lek, pa poče da objašnjava kako je ona sad tu da bi uradila niz testova da proveriti moju snagu i spretnost. Mogućnosti mog tela, kako je objasnila, „tek treba da se odrede”, pa ćemo da uzmemo instrument koji se zove goniometar da bismo izmerili stepen pokretljivosti u mojim zglobovima. Uzela mi je podlaktice i savila ih u laktovima, beležeći rezultate u knjižicu. Onda je proverila noge, otkrivajući da mi desno koleno (ono koje je bilo gadno smrskano) ne pruža mnogo. Uredno je i to pribeležila u svoju knjižicu. „Mali problem.”

Sledeće, da bi izmerila osećaj dodira na raznim delovima tela, bockala me je nekim usranim štapom i pitala kakav je osećaj. Rekao sam joj da je osećaj kao da me bocka usranim štapom. Oh, smejala se; kakav sam sjajan komičar.

Sajuri mi pruži olovku da je uzmem zdravom rukom i zamoli me da napišem nešto u njenu knjižicu. Kilavo sam napisao: *Gde je ona?* (Još jedan primer moje nebeske sreće što je vatra poštedela moju desnu ruku, a bio sam rođeni levak.) Sajuri nije obraćala pažnju na slova koja sam napisao; interesovala ju je moja veština. Stavila mi je olovku u levu šaku, onu kojoj je falio prst i po, pa me zamolila da ispišem još jednu rečenicu. Uspeo sam da nacifram reči „*Zajebi ovo*“. Sajuri pogleda moj literarni poduhvat, pa napravi komentar kako je bar čitko.

Smotala je stvari govoreći kako ću uskoro dobiti program vežbanja i da je to prilično uzbudljivo! „Bićeš na nogama, prohodaješ i pre nego što pomisliš!”

Rekao sam joj da i sam znam dovoljno dobro kako se hoda, pa šta tu ima da bude jebeno uzbudljivo?

Sajuri mi onda naznači – na najljubazniji način – da sam nekad znao da hodam u svom starom telu, a da ću sada da naučim kako da hodam u novom. Kada sam je pitao da h ću ikada više moći da hodam kao sav normalan svet, spomenula je da na ceo proces verovatno gledam na pogrešan način i da treba da se usredsredim na prve korake, pre nego na put u celini.

„To je samo jeftina istočnjačka mudrost koja mi u životu ne treba.”

Pretpostavljam da je u tom trenutku shvatila da tražim svađu, pa je učinila korak napred. Koliko ću na kraju dobro da hodam zavisi od mnogo stvari, rekla je, a najviše od moje spremnosti da radim. „Tvoja sudbina je u tvojim rukama.”

Onda joj rekoah kako sumnjam da ju je briga da li napredujem na ovaj ili onaj način, jer će dobiti platni nalog u svakom slučaju.

„To nije fer“, odgovori Sajuri, obezbeđujući mi otvoren put na koji sam čekao. Iskoristio sam priliku da joj objasnim šta to zapravo znači „nije fer“. „Nije fer“ bila je činjenica da uveče, kada stigne kući, jede suši i gleda Godzilu na noćnom programu, dok ja ležim na svom bolničkom krevetu s tubusom koji mi sisa pišačku iz tela. To, podvukao sam, nije fer.

Sajuri je uvidela da nema svrhe da i dalje priča sa mnom, ah ostajala je ljupka. „Bojiš se, i ja te razumem. Znam da je teško, jer ti hoćeš da vidiš kraj, ali još ne vidiš ni početak. Ah sve će biti u redu. Samo treba vremena.“

Na šta sam odgovorio: „Skidaj taj ponizni osmeh s lica, ti žuta fufo.”

Marijana Engel mi je stigla sledećeg dana s malim parčetom hartije koji mi je uturila u ruke. „Da naučiš ovo“, rekla mi je i mučila me s rečima sve dok mi se nisu urezale u mozak.

Nakon sat vremena, Sajuri Micumoto uđe u sobu, držeći glavu visoko. Preletela je pogledom preko Marijane Engel, ali zadržala ga je na meni. „Sestre kažu da hoćeš da me vidiš.“

Učinio sam sve da izgleda kao da sam napravio mah naklon u njenom pravcu iako nije bilo lako u ležećem položaju. Počeo sam da izgovaram reči koje sam zapamtio: „Micumoto san, konoaidawa hidoi kotoba o cukatte hontouni gomenasai. Yurušite kudasai.“ (Grubi prevod bi bio: *Strašno mi je žao što sam ti govorio tako užasne stvari juče. Molim te, oprosti mi.*)

Bilo je očigledno da sam je razoružao. Odgovorila mi je: „Prihvatam tvoje izvinjenje. Kako si naučio te reči?“

„Ovo je moja prijateljica Marijana. Ona me je naučila.“ Što je bilo tačno, ali nije objašnjavalo kako Marijana Engel zna japanski. Pitao sam je, naravno, ali tokom celog sledećeg sata odbijala je da išta izlaže osim grešaka u mom izgovoru. Takođe nisam znao kako je znala, posle sedam dana odsustvovanja iz bolnice, da sam izvredao Sajuri. Možda je neka od sestara rekla ili doktorica Edwards.

Čista slučajnost je bila da su se ove dve žene sada prvi put srele. Marijana Engel istupi prema Sajuri, duboko se nakloni, pa reče:

„水元さま、会えて嬉しいです。マリアンヌ・エンゲルです。“

Sajurine otvori oči sa zadivljujućim oduševljenjem, te uzvratil naklon.

„そうですか？初めまして。どうぞ宜しくお願いします。
日本語ができるのですか？“

Marijana Engel klimnu glavom.

„少し。北海道のラベンダー農場に数年住んでいました。あなたの名前は漢字で小さな百合になりますか？“

„ええ、そうです、“Nasmeši se Sajuri.

„日本語が上手ですね.“

„いいえ、それほどでも、“Marijana Engel ie vrtela glavom ne odobravajući.

„あなたの名前は水の元という意味でか？“

„ええ、そうです.“

Marijana Engel se pokloni još jednom. „あなたの名前は私の友人にとって良い前兆ですね。彼を宜しくお願いします。マナーの悪いのは許してあげてください.“

Sajuri priguši kikut prekrivši usta rukom.
„ええ、最善を尽します.“

Sajuri je izgledala duboko ushićena time stoje moje gnusno ponašanje od prethodnog dana dovelo do ovako neočekivanog susreta. Oprostila se s nama na izlasku iz sobe sa širokim

osmehom na licu, poklanjajući se u završnici prema Marijani Engel.

Marijana Engel mi bliže priđe i prošaputa: „Da više nikad nisam čula da iz tebe izlaze nečiste žabe prema Micumoto san. Pričanje s besom neće ti ublažiti bol. Treba srce da držiš otvoreno za ljubav i veruješ mi. Kunem se da se krećemo ka slobodi, ali ja ne mogu sve sama da postignem.”

Udaljila se od mog kreveta i dovukla stolicu iz ćoška. Teško je sela na nju, umornog izgleda žene razočarane u muževljev neuspah. Njen mali strani govor naveo me je da postavim pitanje koje sam dugo hteo da pitam, ali uvek sam se plašio: „Sta ti hoćeš od mene?“

„Ništa“, odgovori. „Apsolutno ništa ne tražim da uradiš za mene.“

„Zašto?“ upitah. „Šta to uopšte znači?“

„Samo ako ne budeš ništa radio dokazaćeš svoju pravu ljubav.“

„Ne razumem.“

„Hoćeš,“ reče. „Obećavam.“

Sa ovim, Marijana Engel prestade da priča o stvarima koje će se dogoditi u budućnosti, pa odluči da se vrati na priču iz svoje prošlosti. Nisam verovao ni u jednu od njih – kako bih i mogao? – ali, ako ništa, nisam se osećao tupavo zbog njih kao što to jesam tokom naše uzajamne priče.

GLAVA OSMA

Odrastajući u Engeltalu, najteži izazov bio mi je da tiho govorim. Razumela sam da je tišina bila satavni deo naseg duhovnog uzrastanja, ali ipak su me korili zbog „prekomerne veselosti“. Ja sam se jednostavno ponašala kao svako dete. Stvarno.

Ne radi se samo o utihnulom zvuku nad Engeltalom, nego o svemu drugom. Svaki aspekt našeg života bio nam je ograničen Pravilom reda, spisom koji je bio toliko iscrpan da je punih pet poglavlja bilo posvećeno samo oblačenju i pranju. Čak nam ni zgrade nisu bile otmene, iz straha da nam ne iskvare dušu. Morale smo da sedimo u trpezariji po istom poretku kakav je bio u horu. Tokom obeda se čitalo kako bismo primale duhovnu hranu zajedno s materijalnom. Slušale smo odeljke iz Biblije i mnogo svetog Avgustina, a ponekad i *Život svetog Dominika, Legendu Aureu* ih *Das St. Trudpeter Hohelied*. Čitanja su skretala misli sa hrane, koja je bila bez ukusa – začini nisu bih dozvoljeni, a meso se jelo samo uz poseban blagoslov koji se davao ako je neka od nas bolesna.

Kada nisam bila u katolikonu na misi, provodila sam vreme u skriptorijumu. Gertruda mi je od samog početka stavila do znanja da joj nije drago što sam tu. Zbog njenog položaja armarijusa, ipak, bilo bi neumesno s njene strane da direktno ispoljava svoje frustracije. Ah zato je imala svoju miljenicu, sestru Agletrudis.

Agletrudis je bila mala debeljuškasta planeta koja se okretala oko Gertrude, najveće zvezde u skriptorijumu. Svako njeno delovanje bilo je sračunato kako bi udovoljila svojoj gospodarici, a mene mučila. Jedini cilj koji je imala pred sobom bio je da

preuzme skriptorijum kada Gertruda umre. A šta sam ja drugo bila nego prepreka na tom putu?

Mnogo pre nego što sam ja stigla, u skriptorijum se uvuklo nagrađivanje u novcu. Opšta praksa podrazumevala je da se prave knjige za bogataše, najčešće u zamenu za zemlju po njihovoj smrti. Gertruda, i pored njene, po vlastitim rečima svetosti, nikada nije smatrala za uvredu ove dogovore u ekonomskom smislu, ah nije volela prodaju knjiga iz nekih drugih razloga. To se kosilo s korišćenjem skriptorijuma za završavanje njenog posla. Još na početku svog poziva, Gertruda se odlučila na stvaranje jednog velikog dela po kojem će legenda o njoj zauvek postojati: konačna verzija Biblije na nemačkom. Iako to nikada nije glasno izrekla, ubeđena sam da je maštala o tome kako će to delo jednog dana postati poznato kao *Die Gertrud Bibéi*.

U tome se sastojao ceo problem mog prisustva: bila sam još mala devojčica – nedovoljno odrasla jedinka – koja bi joj odvušla dragoceno vreme od pravog posla. Sećam se Gertrudinih reči kada me je dala Agletrudis da se stara o meni. „Izgleda da nastojnica veruje da će ovo dete moći da daruje nešto. Pokaži joj neke osnove zanata, po mogućstvu u drugom kraju sobe, ah da ništa ne pipa. Ti mali debeh prsti ne zaslužuju da budu božje oruđe. A iznad svega, neka se ne približava mojoj Bibliji.”

Dakle, još u početku smela sam samo da gledam. Verovatno možeš da zamisliš koliko je to stravično dosadno malom detetu, ali, pošto sam veći deo svog mladalačkog života provela skupljajući podatke dok sam sedela u tišini u ćošku, ovo mi nije bilo ništa novo. Omamio me je rad gušćijeg pera koje je izgledalo kao produžetak pisarkinih prstiju. Naučila sam recept za pravljenje mastila i to da dodavanje živinog sulfida ili crvenog oblika merkuri-sulfida može da ga oboji u crveno. Gledala sam kako monahinje koriste britvu da bi naoštrile vršak pera svaki put

kada bi slova bila u opasnosti da izgube svoj oblik. Odmah sam znala da sam na pravom mestu.

Stvari koje danas smatramo potpuno dostupnim za ono vreme bile su izvanredne. Uzmimo papir, na primer. Nismo ga mi pravile, nego smo dobijali pergamente iz seoske radionice. A onda smo morale da ga pripremamo za korišćenje. Monahinje su ih razvrstavale po kvalitetu, a onda obrađivale listove sa dlakave i glatke strane, tako da bi se pravac vlakana na stranicama slagao kada se knjiga ostavi otvorena na koricama, a ponekad bi Gertruda naložila da se pergamentima doda malo boje „tek za notu dramatičnosti". Samo jedna knjiga je zahtevala kožu od nekoliko stotina životinja. Kako da dete ne bude opčinjeno time?

Mogla bih da osuđujem Gertrudu za mnogo stvari, ali nikako njenu posvećenost zanatu. Ako se radilo o prevođenju, rasprave o formulaciji jedne jedine rečenice mogle su da potraju i čitav sat. Najveći broj monahinja u toj sobi, uprkos gundanju na Gertrudino despotsko ponašanje, osećao je da ona izvršava zadatak za koji je bog posebno nju odabrao. Sestre nikada nisu klonule, čak ni u doba najnapornijeg rada na *Die Gertrud Bibel*.

Bilo je nekoliko pisarki koje su se pitale pod čijim je to nadležštvom naručen ovako veliki prevod, i da to nije možda svetogrđe, ali znale su da ne treba ništa da pitaju skriptorijumskog armarijusa – ili su se jednostavno bojale da pitaju. Zato se nisu bunile, već su se, umesto toga, usredsređivale na retke stranice Biblije za koje je bilo potrebno Gertrudino odobrenje. Ako je neka i imala primedbu u vezi s celokupnom izradom, njena je uvek bila poslednja.

Gertruda je dozvoljavala samo najveštijim pisarkama da rade na najfinijem pergamentu. Lebdela je nad radom, češući se po svom usukanom vratu svaki put kada se pribojavala da je neka reč pogrešno napisana ili da se mastilo razmrljalo. Kada je stavljena poslednja tačka na poslednju rečenicu, videlo se kako se Gertrudi

ramena opuštaju i čuo se vazduh koji joj je bio zarobljen u plućima kako s olakšanjem izlazi napolje. A onda kako je glasno srknula još jedan gutljaj.

Ti trenuci opuštanja ne potrajaše dugo. Gertruda je, onda, nosila listove rubrikatoru, da bi brojeve glava i stihova obojio u crveno, a kada bi se to završilo, iluminator bi crtao na desetine probnih crteža za bele površine na stranicama. Kada bi odluka pala na neki od njih, crtež bi bio postavljen na svoje mesto.

Završene stranice bile su božanstvene. Gertruda je provodila sate proveravajući svaku stranicu pre nego što bi je odložila na stranu i počela sa sledećom. List po list, knjiga je izlazila na svetlost dana, ah uvek je bilo i drugih poslova koje je trebalo završiti. Kad god bi se nagomilale molbe za rukopise za plemstvo, Gertruda bi čežnjivo bacala poglede prema svojoj prvoj ljubavi. Samo, i ona je imala naredbe od nastojnice, kao i svaka druga.

Nekako stiže i glas nastojnici da mi je zabranjeno da učestvujem u bilo kojim zadacima skriptorijuma. Pretpostavljam da je sestra Kristina to prenela. Uz veliki uzdah mirenja sa sudbinom i nadugačkim objašnjenjem da je ona protiv toga, Gertruda mi objasni da „po naređenju nastojnice, sad mora da dozvoli mojim glupavim rukama da počnu da vežbaju". Dobacila mi je neki stari pergament, uništen od prepisivačkih grešaka, i rekla da počnem sa svojom delatnošću.

Zagnjurila sam se u to. Radila sam na svakom odbačenom finom pergamentu koji sam mogla da pronađem, i pošto sam uznapredovala, preko svake volje su mi davali bolja pera i veću slobodu da se vežbam u prevodenju. Već sam razumela nemački, latinski, grčki i aramejski, italijanski iz Paolovog molitvenika i malo francuskog. Čitala sam na svoj način svaki mogući tom u skriptorijumu, a moj napredak bio je neprekidan izvor divljenja sestara iako nikad nisam dobila ni reč pohvale od Gertrude. Sestri Agletrudis uvek je pričinjvalo zadovoljstvo da mi ukazuje na

greške, a kada bih ustala od posla, mastiljara bi se uvek čudnovato prevrnula, knjige čudnovato nestajale, a pera nekako prelomila. Svaki put kada bih Gertrudi spomenula ove „slučajnosti“, ona bi se samo glupo smeškala i tvrdila kako sestra Agletrudis ima dobru narav.

Na kraju, ipak, Gertruda i njena pratilja nisu više mogle da negiraju moju darovitost. Postajala sam jedan od najobdarenijih prevodilaca, a takođe i najbržih i najtačnijih. Gnev Agletrudis pretvorio se u nešto više od pukog nedopadanja, u osećanje ljubomore i ugroženosti, a nespokoj u Gertrudinim očima pokazivao je da shvata koliko bih joj značila za *Die Gertrud Bibel*. Nije više bila mlada ženica, i ako je htela da joj se Biblija završi za života, morala je da požuri sa izradom. Konačno, dozvolila mi je da počnem da joj doprinosim.

Bilo je života i van skriptorijuma. Kako sam rasla, otkrila sam kako da se uzverem uz manastirsku kapiju i napokon stupim nogom u spoljni svet. Nisam želela nikakve neprilike, samo sam htela da vidim šta je napolju. Prirodno, moja prva stanica bila je kućica koja je pripadala ocu Zunderu i bratu Hajnrihu. Kada sam se pojavila, otac Zunder je iskalio svoje nezadovoljstvo ovim mojim činom i hteo je da to obznani. Pretio mi je kako će da me dovuče natrag u manastir i prijavi nastojnici, ali nekako smo završili tako što smo zajedno popih čašu soka. Onda smo jeli nešto. A pre nego što je saznao kako sam to uradila, toliko je vremena prošlo da bi bilo mučno da pokušam da objasnim zašto me tada nije odmah vratio u manastir. Tako da, kada sam obećala da mu više neću dolaziti, brat Hajnrih i otac Zunder su mi dozvolili da se ušunjam nazad. Vratila sam im se već sledeće noći. Tada me je gadno išibao, ali završili smo sa još više hrane i više pića nego prethodnog dana. Ovakav obrazac, sa mojim prekršenim obećanjima i njihovom poluljutitom grdnjom, nastavio se nekoliko nedelja dok oboje nismo prestali da se pretvaramo.

Svaki put kada sam se približavala brežuljku koji je gledao na njihov dom, bila sam oduševljena. Njihova koliba postala je moja druga, tajna kuća. Tokom letnjih večeri, igrali smo se žmurke među drvećem. To su bila najlepša vremena za mene, da izvirujem iz žbunja dok se dva sveštenika pedesetogodišnjaka prave da ne mogu da me nađu.

Engeltal je bila mala zajednica, te je bilo neizbežno da i drugi znaju za moje „šumske" posete. Verujem da niko nije video ništa loše u tome, i premda su moje posete bile javna tajna među monahinjama, iskreno se nadam da Gertruda, Agletrudis i nastojnica nikada nisu saznale. Da jesu, mojim posetama bi došao iznenađan kraj, čisto zbog doličnosti.

Nastojnica je umrla jedne noći kada sam bila tinejdžerka. Doživela je mirnu smrt, a novu nastojnicu trebalo je izabrati što je pre bilo moguće. Dominikanski manastiri bili su demokratske ustanove, i sestra Kristina, koja je baš tada dovršavala *Knjigu sestara Engeltala* i počinjala svoje *Otkrovenje*, bila je izabrana gotovo jednoglasno. Baš zato je dobila titulu mati Kristina. Naravno da sam bila zadovoljna ovakvim preokretom stvari, ali to je bio samo još jedan udarac sestri Agletrudis. Kako su se brzo stvari preokrenule protiv nje, u smislu njene želje da postane novi armarijus! Ne samo da je imala vunderkinda koji se pojavio u skriptorijumu, nego je i nova nastojnica dugo bila devojčićin najveći branilac. Kada sam podnela zvaničnu molbu sestrinstvu nedugo posle izbora mati Kristine, sestri Agletrudis to je predstavljalo kap koja je prelila čašu. Osećala sam razornu mržnju u njenim očima kada sam se zavetovala svetom Dominiku i svim nastojnicama do svoje smrti.

U očima drugih sestara, s druge strane, nailazila sam na odobravanje i simpatije. Njima mora da je izgledalo kao da mi sve u životu savršeno dolazi na svoje mesto, ah to nije bilo ono što

sam i ja osećala. Osećala sam se kao varalica u domu Gospodnjem.

Odrasla sam u atmosferi potpune svetosti, ali osećala sam sve, samo ne svetost. Toliko mnogo naših sestara, sa sve Gertrudom i Agletrudis, imale su mistička viđenja, samo ja nisam. To mi je stvorilo neprekidan osećaj nejednakosti. Bila sam vesta s jezicima, da, ali oni su tako to gledali – veština, ne dar ili otkrovenje. Nije samo nedostatak opštenja s bogom ono što me je nateralo da se osećam manje vrednom, nego i to što su ostale monahinje izgledale tako sigurne u svoje putanje kada je bilo toliko toga što nisam razumevala. Um i srce bili su mi smeteni; nedostajalo mi je samouverenosti koju su drugi verovatno imali.

Mati Kristina me je uveravala da ne moram da se brinem što nemam viđenja. Svaka sestra dobija poruke samo kada je spremna, reče, te nije stvar u tome da neko doziva Gospoda da mu se javi, već da se taj neko očisti kako bi bog hteo da dođe. Kada sam uzvratila da ne znam šta još mogu da učinim da bih bila čistija, mati Kristina me je posavetovala da izgubim plodnost svoje duše da bih bila bliža božanskoj svetlosti. Klimnula sam glavom kako bih pokazala da takvo jedno objašnjenje razjašnjava sve, ali, u stvari, bilo mi je toliko zbunjujuće da sam se osećala kao krava pred novom kapijom.

Proučavala sam ove ideje ceo svoj život, ali eto šta je od njih ostalo. Ideje, pojmovi. Nejasna opšta načela nisam bila u stanju da pojmem. Mati Kristina mora da je prepoznala izraz mog lica, jer me je podsetila da posedujem neobjašnjive jezičke moći, te, iako nisu mistička viđenja, one su me učinile posebnom. Postaje sve jasnije, nastavila je, da bog ima sjajne namere sa mnom. Zašto bi me, inače, blagoslovio takvim darom? Obećala sam da ću se više potruditi i u tišini sam se nadala da će jednog dana moja vera uzrasti do nivoa njene.

Ubrzo pošto sam prešla dvadesetu, srela sam Hajnriha Sojzea prvi i poslednji put u životu. Putovao je iz Strazbura u Keln, gde je trebalo da studira na univerzitetu kod Majstera Ekharta. Iako mu naš manastir nije bio usput, rekao je da nikako ne bi propustio priliku da poseti čuveni Engeltal. Baš tako je rekao.

Očigledno je znao kako da pridobije mati Kristinu, ah Gertruda je bila nešto drugo. Čim je čula da Sojze ide da uči kod Ekharta, odbila je susret s njim.

Ekhartov stav je bio škakljiv. Iako je bio dobar pisac na latinskom po teološkim pitanjima, verovatno je bio poznatiji, ili, možda *ozloglašeni*, po svojim neuobičajenim propovedima na jednom narečju nemačkog. Kada je Ekhart govorio o metafizičkoj istovetnosti božanske prirode i ljudske duše, ideje su izgledale kao zastranjivanje od pravovernog učenja, a tada nije bio pravi trenutak za tako nešto. Bilo je dovoljno nevolja u monaškim redovima i sveštenstvu zbog Avinjonskog ropstva papa¹³.

Kada sam nailazila na Ekharta u svom radu i pitala Gertrudu o njemu, reagovala bi burno. Premda je priznavala da ga nije čitala, čvrsto je tvrdila da ni ne treba to da radi. Dovoljno je čula o Ekhartovim prljavim pogledima da nije morala da ide do samog prljavog izvora. Pijuckala je njegovo ime iz usta kao da je trulo voće. „Ekhart je mnogo obećavao, ali dozvolio je sebi da propadne. Biće proglašen za jeretika, pazi šta ti kažem. Čak neće ni priznati da je bog dobar.“

Gertrudin stav mi je čudnovato išao naruku. Pošto je odbila susret sa Sojzeom, ja sam bila određena da ga sprovedem kroz skriptorijum. Bila sam zapanjena njegovim izgledom. Bio je toliko krhak da je bilo teško poverovati da kosti mogu da mu

¹³ Avinjonsko ropstvo papa (1309-1377) – kralj Filip Lepi preselio je Papsku stolicu iz Rima u Avinjon, naredivši da pape budu Francuzi. Prim. prev.

podnesu čak i tako malenu težinu. Koža namreškana i bleđa, a na licu se videla svaka vena koja je bila tik ispod površine. Kesasti tamni podočnjaci viših su mu ispod očiju, izgledalo je kao da nikad ne spava. Ruke, prekrivene krastama koje je čapao po navici, izgledale su kao mesnate rukavice punjene labavo vezanim kostima.

Iz mog opisa ispada da je bio jeza živa, ali u suštini bio je potpuno drugačiji Tanana koža kao da je bila tu da bi svetlost njegove duše zračila napolje. Mahao je mršavim prstima dok je govorio i podsećale su me na mladice koje se njišu na povetarcu. I da je izgledalo kao da nikad nije spavao, način na koji je govorio ukazivao je da je to zato što je neprekidno primao poruke suviše važne da bi bile ignorisane. Svega nekoliko godina stariji od mene, naterao me je da pomislim da je znao tajne koje ja nikada neću spoznati.

Prvo sam ga provela kroz skriptorijum, a onda ga povela na polja koja su pripadala Engeltalu. Kada smo bili na dovoljnoj udaljenosti od ušiju koje su se mogle naći na svakom ćošku u manastiru, započela sam razgovor o Majsteru Ekhartu, a Sojzeove oči zacakliše, kao da sam mu upravo uručila ključeve raja. Ispalio je sve što je znao o čoveku koji će mu uskoro postati učitelj. Nikad do tad nisam čula tako čudesnu zbrku misli prevaljenu preko nečijih usta, dok mu je glas bio razuzdan od duhovnog zadovoljstva.

Pitala sam ga zašto sestra Gertruda tvrdi da Majster Ekhart ne bi čak ni priznao da je bog dobar. Sojze onda objasni da je Ekhartov stav da sve što je dobro može biti još bolje, a što je bolje, može da postane najbolje. Bogu ne mogu da se daju svojstva dobrog, boljeg i najboljeg, jer je on iznad svih stvari. Ako čovek kaže da je bog mudar, on laže, jer sve što je mudro može postati još mudrije. Sve što možemo da kažemo o bogu jeste netačno, čak i ako ga zovemo božjim imenom. Bog je

„nadsuštinsko ništavilo" i „transcendentno biće", kaže Sojze, on je iznad svake reči i iznad svakog razumevanja. Sve što čovek može da uradi jeste da čuti, jer svaki put kada toroče o bogu, počinio je greh laganja. Istinski poznavalac zna da, ako poseduje boga, onda može da razume, ali ne može da ga drži da bi bio bog.

Tog poslepodneva, otvorio mi se razum za nove mogućnosti, a srce za nova razumevanja. Nisam mogla da zamislim zašto je Gertruda branila da Ekhartova dela uđu u našu biblioteku. Ono što bi drugi zвах jeretičkim, ja sam videla kao razumske pretpostavke o božanskoj prirodi. Odvojila sam se, jer sam bila ubeđena da su učenja iz moje mladosti bila ograničena. Ako su Ekhartove teme bile zabranjene za moje uši, šta, onda, još nisam čula? Kao što je Sojze rekao tog poslepodneva, sa sjajnim bleskom u očima, „ono što je bolno, izoštrava nam ljubav".

U napadu iskrenosti, priznala sam Sojzeu da očajnički želim da pročitam nešto od Ekharta. To mu je izazvalo pomalo kvaran smešak na licu, ali ništa nije rekao. Pitala sam se da li ga je zabavljalo to što sam izrazila želju koja je bila protivna stavovima manastira, ali nisam više mislila na to dok nije otišao nekoliko dana kasnije. Htela sam da provedem još više vremena s njim, ali Gertruda, shvativši to, uveravala me je da su moje obaveze u skriptorijumu pregoleme.

Dozvolili su mi da se oprostim od Sojzea na kapiji kada je kretao za Keln. Kada je bio siguran da nas niko ne gleda, munuo mi je knjižicu u odoru, pravo u njen prevoj.

GLAVA DEVETA

Imao sam tešku grižu savesti od momenta kada sam ispisao reči: „Skidaj taj ponizni osmeh s lica, ti žuta fufo.“ Uvek mi se dešava da juče-rašnje platno popravljam današnjom kistom i pokrивam stvari koje me ispunjavaju kajanjem, ali tako očajnički želim da sklonim ove reči za koje sam ubeđen da moram da ostavim da stoje.

Sajuri Micumoto nije fufa i nema ponizni osmeh na licu. Toliko je to očigledno. Izgovorio sam te odvratne reči jer sam bio ljut što me Marijana Engel nije posetila nedelju dana.

Stidim se načina na koji sam „častio“ Sajuri i bojim se da, ako ostavim tu rečenicu da stoji, ima da me učini rasistom. Kako i ne bi? Samo, uveravam vas, odabrao sam reč „žuta“ samo zato što sam tražio bilo kakvu priliku da se Sajuri oseti povređeno. Ne zato što ja mislim da su Japanci manje vredni, već zato što bi odabir te reči mogao da učini da se *Sajuri* oseća manje vrednom zato što je Japanka u ne-japanskom svetu. (Kada sam je bolje upoznao, video sam da nema apsolutno nikakav kompleks manje vrednosti na etničkoj osnovi.) Te, baš kao što reč „žuta“ ukazuje na rasizam, reč „fufa“ ukazuje na mizoginiju, ah istina je da ja lično ne volim mnoge muškarce isto koliko ne volim i mnoge žene. Ako ništa, u svakom slučaju sam mizantrop.

Ili, bolje, *bio* sam. Verujem da sam se promenio od dana kada sam napenaliо Sajuri. Premda ne tvrdim da sada obožavam sve ljude, mogu da kažem sa izvesnom sigurnošću da mrzim manje ljudi nego što sam to nekad. Ovo može da izgleda kao slaba tvrdnja za lično odrastanje, ah ponekad treba o ovako nečemu suditi posle izvesnog vremena, a ne u datom trenutku.?

Dr Gregor Hnatjuk, opravdano ljut, bio je divna stvar za posmatranje. Upao mi je u sobu i tražio da se izvinim gđici Micumoto. Izgleda da nije bio u toku: čuo je za moje vređanje, ali ne i za moj, na japanskom izrečen, pokajnički čin. Ipak, sjaj njegove oznojene obrve kada je branio čast poštene devojke oduzimao je dah.

Tog trenutka bilo mi je jasno na koga je bacio oko.

Objasnio sam mu da je učinjeno sve što je bilo neophodno i dodao sam da je, tokom samog događaja, Sajuri čak bila pronašla novog sagovornika za razgovor na japanskom. Ovo je donekle umirilo Gregora, ali i dalje je osećao da treba da doda još nešto. „Jednog dana, moraćeš da naučiš da su ti velika usta ulazna vrata za svaku nesreću.”

„Jeste, Gregore, čuo sam to ranije”, rekoh. „Od Sajuri.”

Njegovi veveričji obrazi pocrveneše. Bilo je očigledno da se na sam spomen njenog imena uznemiri, a način na koji se zavrteo na potpetici da izađe iz sobe samo mi je potvrdio sumnje.

Na vratima se odjednom zaustavio, okrenuo se opet i rekao: „Marijana govori japanski?”

Sledi prevod razgovora vođenog između Marijane Engel i Sajuri Micumoto.

Marijana Engel: Gospođice Micumoto! Drago mi je što smo se upoznale. Ja sam Marijana Engel.

Sajuri Micumoto: Zaista? I meni je drago. Vama po volji, molim. Vi govorite japanski?

Marijana Engel: Malo. Živela sam nekoliko godina na imanju za uzgoj lavande na Hokaidu. Ako dopuštate, da li je vaše ime kineski znak za „mali ljiljan“?

Sajuri Micumoto: Da, tako je. Vaš japanski je veoma dobar.

Marijana Engel: Nije. A vaše prezime znači „izvor vode“, zar ne?

Sajuri Micumoto: Da, jeste.

Marijana Engel: Vaše ime predskazuje dobro mom prijatelju. Molim vas, dobro ga pazite. Molim vas, oprostite njegove loše manire.

Sajuri Micumoto: Da, daću sve od sebe.

Pitanje: kako mogu da ubacim ovde prevod razgovora koji nisam razumeo u trenutku kada je vođen?

Odgovor: Sajuri mi je pomogla. Uverava me da je veran originalnom razgovoru, ali ja zaista ne mogu da kažem da to i jeste, mogu samo da joj verujem. Što i činim, uglavnom, premda se i dalje bojim da je sve ovo ogromna greška rukopisa koju će Titivilus da ubaci u svoj džak za satanu i da ga iskoristi protiv mene na dan Strašnog suda. Ipak je to prilika koju ne smem da propustim.

Veoma mi je drago da saopštim da moje surove reči nisu fatalno omele ono što je kasnije preraslo u prijateljstvo. Kroz mnoge časove koje smo proveli zajedno, saznao sam priču o Sajurinom detinjstvu (ili, barem, njenu verziju), o čemu sam ranije pripovedao.

Samo, ono što sam pre svega naučio, u godinama koje su prošle, to je da je Sajuri Micumoto izvanredna žena. Koja bi druga reč mogla da se upotrebi za opisivanje žene koja je pomogla s prevodom za knjigu u kojoj je nazvana „žuta fufa“?

Sajuri i Marijana Engel su odlučile da rade zajedno na mom programu rehabilitacije. Doktorica Edwards je ovo primila s rezervom, ali prećutno se složila sa Sajurininim predlogom da će mi združivanje snaga učiniti program i lakšim i ugodnijim.

Stajao sam, čak napravio nekoliko koraka, ali Sajuri je htela da hodam. Nije bilo tako jednostavno da iskočim iz kreveta i sjurim se niz hodnik. Donela je specijalnu stolicu koja je omogućavala da mi noge vise, dok je ona čučala ispred mene i razgibavala mi noge u krugovima. Ona, ih Marijana Engel, uprla bi šakama moje tabane, oponašajući otpor tla, a ja sam ih odgurivao. Zvuči jednostavno; nije tako.

Na kraju sesije, Sajuri me je terala da stojim onoliko sekundi koliko sam mogao. Nikada to nije bilo nešto dugo, ali ona bi vikala: „Hajde! Hajde! Hajde!“ da bi me bodrila. Kada nisam više mogao da izdržim, polagala me je u krevet, pa smo se osvrtni na napredak tokom tog dana.

Ponekad bi me Marijana Engel uzela za ruku, pa bih imao problem da se usredsredim na ono što je Sajuri govorila.

Marijana Engel je stigla u toliko prašnjavoj odeći da sam se čudio kako su je uopšte pustili da uđe. Mora da se ušunjala ispred prijavnice iako mi nije jasno kako je to izvela s obzirom na to da je nosila dve korpe. Kada je čučnula da bi ih raspakovala, video sam maleni oblak prašine koji se podigao iz prevoja kolena.

„Razmišljao sam o priči o Frančesku i Gracijam', izvalio sam, setivši se da nikad nisam obavestavao Marijanu Engel o napretku idealističke strane moje ličnosti. „Romantična je.““

Smejala mi se dok je vadila flaše viskija iz korpe. „Ovo je za doktorku Edwards, Micumoto san i sestre. Više bih volela da me ne lažeš, ali možda će ti se večerašnja priča više svideti.“

Opazio sam sasušenu krv oko ovala njenih noktiju dok je vadila hranu iz hladne korpe. Riblji komadići, parčići kobasice za nabadanje. Teleća rebarca s debelim jorkširskim pudingom. Kifle, jaja i šunka, sir i povrće. Kolačići sa džemom od jagode. Kajzerice. Kuvani đevrek sa crnim i belim lukom. Krem sir s travama. Nemački punomasni sir, švajcarski sir, gauda, dimljeni grijeri i ementaler. Salata od svežih krastavaca s kiselim mlekom u preslatkoj časi ukrašenoj prizorima Ivice i Marice. Na četvrtine sečen krompir, kako bi pokazali svoju beličastu unutrašnju stranu; debeh koreni špargle, puter koji se preznojava; trudnički stomak ugojenog patlidžana s nadevom. Debela parčad ovčetine bila su naslagana u skaredan spomenik posvećen arteriosklerozi. Gomila usamljenog kiselog kupusa izgledala je kao da je stavljena u poslednjem trenutku samo zato što se neko setio da nema dovoljno povrća. Jaja na oko, samo koja budala jede jaja na oko? A onda, nagao kulinarski zaokret prema Rusiji: varenici (tj. tašci za jednog laika) sa vragolastim kolutovima proprženog luka, i holupci (posne sarme od slatkog kupusa) u nakiselom sosu od paradajza.

Marijana Engel ubaci celo jaje u svoja usta, kao da nije jela danima, i proždra ga gotovo zverski. Kako neko tohko gladan ni ne proba jelo dok ga sprema? Kada je utolila prvu glad, objavila je: „Priča Viki Venington sadrži snažne bure, opreznu ljubav i smrt u slanoj vodi!“

Lepo sam se ugnezdio, nestrpljiv da je čujem, pa sam ubacio jednu posnu sarmu u usta.

GLAVA DESETA

Unutar londonskog društva ništa nije bilo toliko važno koliko poštovanje prezimena porodice, a Viktorija D'Arbanvil je bila član jedne od najstarijih i najcenjenijih. U detinjstvu su joj se nizale lekcije ličnog usavršavanja: učila je engleski, francuski, italijanski, nemački, latinski i površno ruski; umela je da vodi razgovore o Darvinovoj teoriji bez otvorenog ukazivanja na ikakvu vezu između čoveka i majmuna; pevala je najbolje od Monteverdija iako je više volela Kavahja. Roditeljima nije bilo bitno koju muziku voli; jedino im je bilo bitno da se uda za uglednog gospodina, jer su viktorijanske devojke tako činile.

Viktorija nikada nije ni sumnjala da će to tako i biti, sve dok nije upoznala Toma Veningtona. Ne Tomasa, svaki delić tog čoveka bio je Tom. Prisustvovah su istim zvaničnim večerama. Tom – u odelu koje mu je loše stajalo – imao je kao pratnju svog drugara iz Londona. Posle obeda, muškarci su se povlačili u sobu za prijeme u kojima su glavne teme bile parlament i Bibhja. Tom nije imao baš mnogo šta da kaže na te teme iako, ako se zahtevalo, mogao je da iznese svoje mišljenje o đubrivu. Bio je zemljoradnik do koske, kao što su to i njegovi preci bili.

Tom je bio sirovija vrsta muškarca od one koju je Viktorija načelno poznavala, ali nije moglo da se opovrgne oduševljenje koje je osećala svaki put kada bi naletela na njega, slučajno ili namerno, u nedeljama koje su dolazile. Sa svoje strane, Tom je produžio svoj boravak u Londonu pa je ostao mesec dana duže nego što je nameravao; trpeo je prijeme, čajanke i operu, samo da bi iskoristio priliku da se sretne s Viktorijom. Na kraju, Tomovom prijatelju, darežljivom parajliji, kakav je bio, počеше da ponestaju

odela koja mu je pozajmljivao. Odlično znajući da mu polja ne mogu sama od sebe biti zasađena, Tom je morao da odluči: ili da ide kući sam, ili da „stisne petlju“ pa da ostane. Što je, uzgred, fraza koju je naučio od Viktorije.

D'Arbanvilovi su bili zgroženi kada su prvi put naslutili da im kći pokazuje zanimanje za tog... tog... tog... zemljoradnika! Samo, tada je već bilo kasno. Ne samo da je Viktorija tu citirala ledi Magbet već je i razradila ceo plan (ako ne i svoj zločinački naum) bez grešaka. Pošto je brzo postalo jasno da Tom ne razume jezik mirisnog cveća, Viktorija je upriličila neslužbeni obilazak po najistaknutijoj londonskoj fabrici za proizvodnju poljoprivrednih mašina na parni pogon.

Tokom vremena koje je proveo u Londonu, Tom je osećao kao da upravlja stranim svetom, samo zato što se zaluđivao njome, ali uvek je imao na umu da ona ništa nije znala o njegovom životu. Ovim obilaskom pokazala mu je da je spremna da nauči nešto o poljoprivredi. Njena pitanja postavljena upravniku pokazala su da je i te kako proučavala opremu pre nego što je uopšte kročila nogom u fabriku, i *to* je ono što je Toma ubedilo da nijedna druga neće moći da mu bude žena.

Kada ju je Tom zaprosio, znala je da su njeni dani u sobi za prijeme svršeni. Da, odgovorila je odmah, bez ikakve igre oklevanja. Nije više bila Viktorija, već je bila spremna da otpočne novi život kao njegova voljena Viki.

Prigovori njenih roditelja značajno su oslabili kada su se uverili da Tom poseduje mnogo jutara zemlje, pa su upriličili ceremoniju venčanja i suviše pompeznu za Tomov ukus. Viki se preselila u ogromnu kuću na imanju Veningtonovih, koja je s jedne strane gledala na njihova polja, a s druge na Severno more. Čudan položaj za kuću, ali Tomova prababa uporno je tražila kuću s pogledom na „svaku tačkicu gde se zemlja završava padom u more“.

Viki bi opominjala Toma ako bi zaboravio da se obrije, a Tom bi se šalio kako su njene potpetice i suviše visoke za ženu jednog zemljoradnika, ali potajno bi ustreptala kad bi osetila hrapave ivice njegove čekinjave brade, a on je voleo način na koji gradske čizmice njišu njene kukove. Na miris njegovog znoja podilazili su je žmarci, a na nagoveštaj mirisa njenog parfema, on je brisao potiljak svojom uštirkanom maramicom. U Londonu je bila telo bez duše, ali na njihovom imanju, Viki je neposredno usisavala sve biće zemlje. Ložila je vatru da bi ugrijala ogromne kotlove za Tomovo večernje kupanje. Ispuštala je glasne uzvike, smejala se, preznojavala i zamišljala kako će da mu bude pod njenim dodirima. Tokom tih večernjih kupanja, Viki je zavolela svoje ruke prvi put u svom životu. Zaboravila je časove klavira iz detinjstva dok je skidala prljavštinu sa muževljevog tela.

U doba žetve, Viki je zatrudnela. Porastao joj je stomak tokom zime i porodila se u proleće. Nazvala je dete Aleksandar; Tom ga je zvao Al. Seoski vazduh bio je slađi nego ranije.

Jutrima bi stajah na svojoj steni, s bebom u rukama, i gledali ribare kako dolaze i odlaze. Često su to radili tokom svog braka i ništa se nije menjalo tokom prvog detetovog leta. Tom bi zatvarao oči i zamišljao da je na vodi. Kada je bio mlađi, privlačila ga je misao da se prijavi u Kraljevsku mornaricu, ah odbacio ju je kada mu je otac umro i ostavio mu imanje.

Ipak, Tom je imao čamac kojim je plovio nedeljom. Jedne nedelje, kao i svake druge, u novembru, zamolio je Viki da pođe s njim. Žetva se nedavno bila završila, pa su imali dan samo za sebe. Rekla je kako joj nije do vode i kako bi želela da ostane kod kuće s bebom. „Ali idi“, reče mu. „Lepo se provedi!“

Viki je sa Aleksandrom u rukama gledala sa stene kako Tom isplovijava iz pristaništa prema okeanu i kako postaje sve manji i manji dok nije nestao. Ušuškala se u kaput i dobro pokrila bebu do

ispod guše. Nailazio je hladan vetar; osetila ga je u kostima dok je hitala nazad ka kući. *Novembar je*, mislila je, *to je i očekivano*.

Vetar je doneo oluju koja je ledila svojim dahom, vrlo nenadano i vrlo žestoko. U kući, Viki je dremajući lečila glavobolju s bebom pritisnutom na nedrima. Prenula se i okrenula kada ih je isprepadao opaki udar munje koji ih je probudio i koji je udario pravo u polja. Viki sede uspravno kao strela, a Aleksandar brižnu u plač. Nabacila je odeću na sebe i uputila se ka ivici stene, pružajući dete služavki.

Motrla je ka horizontu tražeći muževljev čamac. Nije bilo ničega osim sive srdžbe uvrtožene vode.

Ubrzo je jedan od radnika sa imanja došao po Viki da je vrati kući, bojeći se da će vetar da je odbaci sa ivice stene. Na dnu su bile hridine koje su mogle da iseckaju čoveka. Čim je ušla u kuću, radnici su pokušah da je uvere: „Tom dobro upravlja brodom. Skloniće se u neku dragu i čekaće da se oluja stiša, biće na sigurnom. Vратиće se kad se završi." Viki je klimala glavom van sebe, jer je htela da veruje u to.

Nikada dotad nisu doživeli tako strašnu oluju a besnela je tri jeziva dana. Viki je tumarala od kuće do stene, gde je stajala sve dok je radnici sa imanja ne bi naterali da se vrati, govoreći joj da Aleksandar plače i da zahteva pažnju.

Oluja je napokon prošla. Tamno nebo se otvorilo i sunčevi zraci se probiše kroz pukotine na oblacima. Viki je opet otišla do svog mesta na ivici stene i stajala tu čitav dan, iščekujući muževljev povratak. Samo, on se nije pojavio.

Sledećeg dana, Viki je organizovala grupu za pretragu. Tom je bio vrlo omiljen, pa su svi slobodni brodovi krstarili obalom tražeći ga.

Nije bilo ni traga od Toma. Ničega nije bilo. Samo beskrajno, usamljeno vodeno prostranstvo. Kao daje okean uklonio sve tragove njegovog postojanja. Nakon tri dana traženja, ribari su

nevoljno odustali. Imali su svoje porodice koje je trebalo prehraniti. Obećah su Viki da će i dalje držati oči otvorene.

Ona nije htela – nije mogla – da odustane tako lako. Unajmila je moreplovca i brod, pa su zajedno proveli još šest nedelja u potrazi za njim. Viki je postala bliska sa svakim grebenom na liniji obale. Ipak, ledeni vetrovi su sredinom decembra oduvali Viki i unajmljenog čoveka prema obali. Bilo je vreme da se vrati iz potrage za izgubljenim i da se brine o živom. Malom Aleksandru trebala je majka.

Radnici na imanju nastavili su sa svojim obavezama, ali nedostajala su im uputstva koja im je Tom davao. Bih su zahvalni što je letina bila odneta pre oluje. Božić je bio grozan prizor, bez jelke i spremljene ćurke. Godina koja je počela tako obećavajuće sa Aleksandrovim rođenjem u proleće, završila se tugom.

Postepeno, Viki je nastavila da živi normalno, ali ipak, nosila je samo crno. Meštani su je zvali „udovica Venington'. Dobijala je pristojne ponude za farmu, ali odlučila je da je ne proda. Nije bilo pošteno da rasproda zemlju koja je bila u Tomovoj porodici pokoljenjima unazad, a nije ni htela da odustane od kuće gde je volela i bila toliko voljena. Uostalom, više nije ni mogla da se vrati londonskom društvu. Imala je mnogo crnog ispod noktiju.

Međutim, najvažnije joj je bilo to što je ta zemlja sve što će Aleksandar uopšte znati o svom ocu. Ta zemlja bila je Tom. Tokom te prve zime u samoći, Viki je izučavala rad u poljoprivredi, učeći sve što je mogla, zbog svog nestalog muža i deteta u pelenama. Morala je nešto da radi, bilo šta, kako bi skrenula misli s Tomovog nestanka. Međutim, svakog jutra, kada se sunce dizalo, Viki je stajala na ivici stene jedan sat. „Tom je umro“, kažu meštani. „Zašto to ne prihvati? Jadno je to!“

S početkom proleća, Viki je otpočela radove. U prvo vreme radnici su se ustručavali da je slušaju, ali kada je postalo jasno da zna šta radi, prestali su da gundaju. Odlučili su da je Veningtonov

novac isto tako dobar iz Vikine ruke kohko je bio iz Tomove. Radila je naporno da bi se dokazala, i kada rod nije bio tako dobar kao što je bio prethodne godine, ipak je bio prilično dobar. Na prvu godišnjicu Tomovog nestanka, Viki je skinula crninu, ali svako jutro nastavila je da ide na ivicu stene. Nije to bilo nešto što bi ikada mogla da objasni nekom drugom, ali verovala je da će nadolazak phme da prenese njenu ljubav Tomu.

Godine su prolazile, a imanje je cvetalo. Viki se pročula kao dobar poljoprivrednik i mudra poslovna žena. Bila je široke ruke, jer je davala najbolje dnevnice. Uvek bi platila najviše, jer bi uvek proizvela najviše. Na kraju je počela da otkupljuje susedna imanja, po povoljnim cenama, pa kad bi uzela novu zemlju pod svoje rukovodstvo, dobitak bi se konstantno uvećavao.

Viki je radila dvadeset dve godine. Postala je najveći zemljoposednik u oblasti, a Aleksandar je postao zdrav mladić, jake građe, duha i principa. Jednog dana upoznao je bistru, snažnu devojkicu iz obližnje varoši. Zaljubio se, zaprosio je, ona je pristala. Vikije znala da će joj sin biti srećan.

Svakog jutra tokom dvadeset dve godine provodila je po sat vremena na steni, gledajući u krive prste razbijenih talasa koji su je dozivah. Trista šezdeset i pet dana u godini. Svi su znali da čeka muža. Osam hiljada dana. Kiša, vetar, grad, sneg, sunce; udovici Venington nije bilo važno. Osamsto hiljada sati. Ni jedan jedini put nije pobegla iz svog usamljenog štaba na ivici sveta, gde se zemlja završava padom u more.

U jesen pošto se Aleksandar oženio, naišla je užasna oluja. U suštini, najgora posle one koja je prisvojila Toma. Ono što je čudnovato to je da se dogodila na isti vikend, s početka novembra, u kojem ga je izgubila. Vetar je besneo, ali čak ni oluja takve snage nije je sprečila da ode na ivicu stene. Istina, najviše je volela kijamete, jer se tako osećala najbliže svom nestalom mužu. Viki je stajala raširenih ruku, grleći kišu koja ju je udarala po

koži. Šaputala je njegovo ime: „Tom, Tom, Tom, Tom...“ Kosa joj je vitlala u sumanutim pravcima, a onda je zauralala u vetar. „Volim te, volim te, volim te. Zauvek ću te voleti.“

Aleksandar je gledao iz kuće, zadivljen i nemoćan. Prihvatio je majčin ritual, jer ga je znao ceo svoj život, ali ovaj put bilo je drugačije. Najčešće je bila tiha i zamišljena dok je osmatrala horizont, ali ovoga puta klatila se kao da je marioneta same oluje. Aleksandar je istrčao kako bi joj se suprotstavio. „Mama! Nikada ti ranije nisam tražio da prestaneš s tim. Uđi u kuću, opasno je!“

Viki se dovikivala s njim kroz oluju: „Ne!“

Aleksandar se odupirao vetru. Svojoj majci. „Nije važno koliko ćeš dugo da gledaš.“

Viki je klimnula glavom. „Naravno da je važno.“

Aleksandar podiže bolje okovratnik svoje kabanice. Vikao je kroz gumenu kapuljaču: „Niko ne sumnja u tvoju ljubav.“

Viki okrete lice od sina prema moru. Reče blago, toliko blago da nije mogao da je čuje. „Hoću samo da ga se sećam.“

Nalet kiše iskopao je malene brazde oko njenih stopala. Tlo je počelo da popušta i Aleksandar je osetio njegovo pomeranje. Pojavila se naprslina između njih – dvadeset dve godine stajanja na istom mestu potkopalo je temelj stene. Aleksandar je pomamno posegnuo za majkom, sa očima iskolačenim od straha. Vrisnuo je prema njoj da mu uzme ruku. Viki je posegnula prema sinu, ali kada joj je ruka gotovo bila u njegovoj, stala je. Strah ju je napustio, pa se nasmejala. Pustila je da joj ruka padne sa strane.

„O, Gospode, mama...!“

Aleksandar nije mogao ništa više da kaže. Vetar i kiša su zavijah, praskanje gromova i munja čulo se sa svih strana, ipak, on nikad do tad nije video svoju majku tako spokojnu, tako lepu. Kao da je čekala na svoj red koji je najzad bio došao. Zemlja je popustila pod njom, a on je gledao majčino nestajanje, zajedno sa srušenom ivicom stene.

Telo joj nikada nije pronađeno. Seljaci su govorili da se napokon vratila svom voljenom Tomu, pod talase okeana.

GLAVA JEDANAESTA

Ujutro, posle priče o Viki, stočić pored mog kreveta bio je ukrašen ljiljanom od stakla. Ne znam kako da objasnim ovu pojavu pošto je Marijana Engel napustila bolnicu mnogo pre nego što sam zaspao. Kada sam pitao sestre da li je neka od njih spustila ljiljan tu, sve su se klele da nisu. Štaviše, Medi je odlučno tvrdila da niko nije prošao pored sestrinske sobe tokom noći. Znači, ili su sestre lagale, ih se Marijana Engel ponovo ušunjala pod plaštom noći.

Drugo pitanje o ljiljanu od stakla bilo je: šta je on predstavljao?

Pitaćete se zašto mislim da ovo ima uopšte nekakvo značenje. Pojedine predmete, kao što su oni od duvanog stakla, između ostalih, jednostavno je lepo gledati. (A treba li da vas podsećam na to da pravo cveće nije dozvoljeno unositi u odeljenje za opekotine?) I pored toga, bio sam ubeđen da ovo *ima* svoj smisao. Što sam više vremena provodio sa Marijanom Engel, bio sam ubeđeniji da je sve neobjašnjivo povezano.

„Pa, dobro“, reče doktorka Edwards, „malo zagonetnosti ne škodi. Tera čoveka da mu probudi veru.“

„Nemoj mi reći da si rehgiozna, Nen. Ne verujem da bih to podneo.“

„Moja vera, ili nedostatak iste, jeste nešto što se tebe ne tiče. Imaš svoj život koji je kao velika žurka od sinoć, a ja imam svoj.“ Osećala se ljubomora, bes, prezir – šta? – u njenom glasu.

Ljudi su smešni, ta Nen bi se bunila i za obrok koji mi je ona sama dozvolila. Kao večiti oportunist, shvatio sam ovo kao zgodnu priliku da joj postavim pitanje koje me je odavno mučilo: da, znam da mi hipermetabolizam zahteva unošenje

neuobičajenog broja kalorija, ali šta je *stvaran* razlog tome što je dozvolila Marijani Engel da mi donosi hranu?

„Svi moraju da jedu“, jednostavno reče.

Njen odgovor, naravno, nije bio odgovor. Zato sam pitao ponovo. Kao što je to ponekad činila, na trenutak je izvagala razloge „za“ i razloge „protiv“ govorenja istine. Svidalo mi se kada je to radila. Po izrazu lica, nije lagala. „Dozvolila sam ove obroke iz mnogo razloga. Prvo, *jeste* dobro za tebe da jedeš što je više moguće. Onda, radim to i zbog sestara, jer si postao bolja osoba od poseta gđice Engel. Ali pre svega, radim to zbog toga što nikada nisam srela nekog kome je toliko očajnički potreban prijatelj.“

Mora da se Nen dobro osećala kada je ovako otvorila dušu. Pitao sam je za mišljenje o tome što Marijana Engel pomaže oko fizikalne terapije, pa je odgovorila tačno onako kako sam i pretpostavljao: da joj se to ne dopada mnogo.

„Brineš se da ne počnem da zavisim od nje previše“, rekao sam, „i da će me ostaviti.“

„A tebe ne brine isto to?“

„Da“, odgovorih.

Pošto je Nen odlučila da govori istinu, najmanje što sam mogao bilo je da joj ljubazno odgovoram.

Sve je izgledalo kao da napreduje, više ih manje, baš onako kako je i trebalo. Pošto sam sada imao želju da poboljšam telesno stanje i pošto sam radio na tome, počeo sam da se osećam snažnije. JESI LI SIGURAN? Međutim, priprema za stvarni svet uključivala je, pored telesne, i onu duševnu.

Medi me je stavila u kolica i odgurala u zajedničku prostoriju sa četiri ostala pacijenta sa opekotinama. Na podijumu je stajao čovek u beloj košulji s kravatom: Lens Vitmor, bivši pacijent, koji je preživeo opekotine koje su bile skoro (ali ne sasvim) kao moje. Oštećenja su mu bila manje vidljiva – samo desna strana vilice i vrata ukazivale su na to da je izgoreo – ali reče da ima proširenu keloidu na trupu koju nam može pokazati na kraju predavanja, ako želimo da vidimo šta možemo da očekujemo nakon nekoliko godina oporavka. Ja nisam hteo; bilo je dovoljno izboriti se s današnjim danom.

Lensovo prisustvo imalo je za cilj da bude i nadahnjujuće i informativno. Bio je već 3 godine van bolnice i bio je spreman da prosledi nekoliko saveta u vezi sa uspešnim prelaznim periodom, baš kao govornik u Anonimnim alkoholičarima.

„Pronađite reč *tiaruživanje* u rečniku“, počeo Lens, „i videćete brojna objašnjenja. U medicinskom smislu, ona ukazuje na povredu koju je telu nanela neka spoljna sila, što je u našem slučaju bila vatra. Naravno, postoje i uobičajenija tumačenja, a vi ćete da prolazite kroz naruživanja – namerna i nenamerna – kada budete napustili ovo mesto. Ljudi obično ne znaju šta će s nama.“

Lensova govorcija tekla je kao što se i moglo očekivati: pričao je o različitim „izazovima i mogućnostima“ s kojima se susretao i o tome šta je sve činio da bi povratio svoj život. Kada je završio, otvorio je raspravu.

Prvo pitanje postavila je žena koja se sve vreme dok je govorio češala. Htela je da zna da li će „prokleta donirana mesta“ uvek tako „prokleta da svrbe“.

„Svrab će s vremenom nestati. Obećavam.“ Čuo se opšti uzdah olakšanja kroz grupu. Čak i ja, koji sam svečano obećao da glasa neću dati, ispustih blagodaran uzdah. „Ništa tu ne možete da učinite osim da istrajete, na žalost, ah uvek mi je pomagalo da se setim ovih reči Vinstona Čerčila.“

„Znači, nikad se nećemo predati?“ nabaci svrabežljiva žena.

„Ma, da“, smejao se Lens, „ah ja sam mislio na 'ako prolaziš kroz pakao... samo nastavi'.“

Još jedan pacijent zapita: „Kako je kad se pojavljuješ u javnosti?“

„Stvarno je teško, naročito u prvo vreme. Mnogi se prave da te ne vide, ali šapuću iza leđa. Neki se otvoreno rugaju, najčešće momci. Interesantno je što mnogi misle da, ako si izgoreo, mora da si uradio nešto čime si to zaslužio. Učenja starih vremena, je 1' da? Vatra kao znak božanske kazne. Ljudima je teško da se suoče s nečim nelogičnim kao što smo mi – spaljeni, a živi – pa zato mora da smo uradili nešto loše, u suprotnom, morali bi da priznaju da je to moglo i njima da se dogodi.“ Zastade. „Ko ovde misli da su mu opekotine neka vrsta kazne?“

Zgledali smo se pre nego što je jedan pacijent ispitivački podigao ruku, nakon jedne sekunde. Ja nisam hteo da dignem ruku, bez obzira na to koliko je Lens čekao.

„To je potpuno normalno“, uveravao nas je. „Zašto ja? Svaki dan sam postavljao ovo pitanje, ali nikad nisam dobio odgovor. Imao sam dobar život. Išao u crkvu, plaćao porez, volontirao vikendima u klubu. Bio sam i jesam dobar čovek. *Zašto baš ja?*“ Pauza. „Nema razloga. Trenutak loše sreće sa doživotnim posledicama.“

Jedan bolesnik onda zapita: „Da li vas ljudi pitaju za opekotine?“

„Deca, jer nisu naučila da imaju takta. Neki odrasli takođe i, da budem iskren, sviđa mi se to. Svaka moguća osoba koju budete sretali u životu čudiće se, pa je ponekad dobro skinuti tu temu s dnevnog reda, pa preći na nešto drugo.“

Stidljiva ruka se podiže. „Šta je sa seksom?“

„Volim ga.“ Način Lensovog odgovora izazvao je malo smeha, samo mislim da je dovoljno često držao govore da je mogao da

usavrši odgovore na pitanja koja se uvek postavljaju. „Biće drugačije za sve. Vaša koža je bila prilično dobar deo ličnog iskustva, je li da? Najveći organ na telu, površine oko tri kvadratna metra, i to pruža mnoge mogućnosti za uživanje. Sada smo izgubili mnoge nervne završetke, a to je poprilično gadno.”

Bolesnik koji je postavio pitanje duboko uzdahnu, ali Lens podiže ruku kako bi pokazao da ima još šta da kaže. „Koža je božanstvena linija između ljudi, gde se vi završavate, a drugi počinju. Ah u seksu, sve se to menja. Ako je koža ograda koja deli ljude, seks je kapija koja otvara vaše telo za drugog.”

Nikad više neću tako misliti, ni sa kim. Ni sa Marijanom Engel.

Lens se nakašlja. „Ja imam sreće, žena je ostala sa mnom. U stvari, opekotine su nas emotivno zbližile, a to se odrazilo i na seksualne aktivnosti. Nateralo me je da budem bolji ljubavnik, jer sam morao da budem malo, hmmm, kreativniji. To je sve što imam da kažem u vezi s tim.”

„Šta je bilo najteže posle otpuštanja?”

„Ovo je baš teško pitanje, ali mislim da je najteže bilo nošenje steznika od lateksa 23 sata dnevno. Sjajni su, znate, smanjuju ožiljke, ali – Hriste bože!to je kao da ste živi zakopani. Jedva čekate da se okupate, čak i ako je bolno, samo da se izvučete iz te proklete stvari.” Lens je gledao u mene za trenutak, pa sam se osećao kao da se posebno meni obraća. „Nosio sam ga prvih deset meseci posle otpuštanja, ali nekima od vas biće potrebna godina, možda i više.”

Nastavio je: „Čim izađete odavde, konačno ćete shvatiti da opekotine traju zauvek. To je proces koji neprekidno traje i stalno se obnavlja. Skakaćete od sreće što ste uopšte živi, pa ćete onda padati tako nisko da ćete poželeti da ste mrtvi. Tek ćete početi da mislite da ste prihvaćeni takvi kakvi ste, samo, i to se menja. Jer to što ste vi nije stalno.“

Lens je izgledao malo zbunjeno, kao da je u govoru zašao tamo gde nije želeo. Blenuo je po sobi, otvorivši četvore oči na tren pre nego što se raspalio. „Moderno lečenje opekotina je neverovatno, Lekari su sjajni, vrlo sam zahvalan na tome što sam živ. Samo, ništa od toga nije dovoljno. Vaša koža je bila vaš znak raspoznavanja, slika koju ste odavali svetu. Ali to nikada nije bilo ono što ste vi stvarno. To što ste spaljeni ne čini vas ništa manje – ili više – ljudskim bićima. Čini vas samo spaljenim. Dakle, u jedinstvenoj poziciji ste da razumete ono što mnogi nikad neće, a to je da je koža odelo, a ne biće ličnosti. Društvo se licemerno razmeće idejom da je lepota samo gola koža, ali ko razume onako kako mi to razumemo?"

„Uskoro", reče Lens, „izaći ćete odavde i moraćete da odlučite kako da preživite ostatak života. Da li ćete biti okarakterisani onako kako vas drugi vide, ili bićem vaše duše?"

DVA VRLO JADNA IZBORA.

Gregor je doneo svakojake vrste slatkiša da mi poželi srećnu Noć veštica. Kao muškarci, nismo spomenutih naš poslednji razgovor, a slatkiji su predstavljali način da se kaže da treba da nastavimo tamo gde smo stali pre razmirice koju smo imali. Da nismo bili u bolnici, ubeđen sam da bi doneo karton piva.

Veče je bilo pravi proboj našeg prijateljstva. Gregor mi je ispričao pomalo neprijatnu priču o svojoj najgoroj Noći veštica, kada se obukao – u lošem pokušaju da ostavi utisak na studentkinju medicine koja mu se sviđala – u ljudsku jetru. Uložio je veliki trud u kostim, a da bi izgledao što vernije, stavio je i baštensko crevo koje je trebalo da predstavlja žučni kanal i koji je zakačio na sakrivenu kesu s votkom na levom režnju organa.

Opravdanje je ležalo u tome da može da srkuće tokom večeri kad god bi mu nervoza pred devojkom rasla. (Prvi put, verovatno, u istoriji čovečanstva čovek je cedio alkohol iz jetre da bi ga unosio u organizam.) Na žalost, bio je toliko stidljiv da je uskoro bio potpuno pijan. Na kraju večeri, Gregor se našao s devojkom u potkrovlju kod jednog slikara koji je zarađivao kopirajući dela Džeksona Poloka. Priča se završila tako što je Gregor platio slikaru nekoliko stotina dolara, jer se isповраćao na jedno platno, iako mi nije jasno kakvu bi to razliku moglo da napravi na samom delu.

Pokušao sam da nadigram Gregora sa svojom pričom o najneprijatnijem Božiću – bezuspešan pokušaj muvanja patuljčice u robnoj kući koja je bila udata za Deda Mraza napumpnanog steroidima. Gregor odgovori sa svojom pripovetkom iz doba božićnih praznika u kojoj je upucao svoju majku iz vazdušnog pištolja koji je dobio posle nekoliko meseci dugih obećavanja da će mu bezbednost uvek biti prva briga. Na kraju, nekako smo odlučili da podelimo jedan s drugim sve najneprijatnije priče iz detinjstva, s letovanja. Ja sam krenuo prvi.

Kao i svaki normalan dečak, otkrio sam da je masturbiranje pravo zadovoljstvo, samo, kako sam u to vreme živeo s tetkom i tečom narkomanima, nisam imao s kim da popričam o svom biološkom otkriću.

Imao sam neka neodređena znanja – koja sam stekao prisluškujući odrasle koji su pušili met – o nekim stvarima, kao, recimo, o veneričnim bolestima. Svakako, ne želite da fasujete ijednu od njih, jer gadne stvari mogu da se dogode vašoj igračkici ako se to desi. (Tetka Debi, kada nije mogla da izbegne da govori o mom penisu, uvek ga je zvala „igračkica“.) Znao sam i da se venerične bolesti prenose telesnim tečnostima tokom seksualnog čina. Mogao sam da napravim istraživanje, pretpostavljam, samo, i suviše dobro sam poznavao bibliotekarke da bih rizikovao da me

uhvate prilikom čitanja takvih knjiga. Uostalom, sve je bilo veoma jasno: pošto veneričnih bolesti ima pri ejakulaciji, a ja još nisam ejakulirao, trebalo je da se pazim da se ne inficiram. Tako da sam sagledao sve svoje mogućnosti.

Mogao sam da prestanem da masturbiram. Samo, mnogo je dobar osećaj.

Mogao sam da pokrijem stomak peškirom i skupim opasnu tečnost. Samo, peškiri su suviše veliki da bi se sakrili i suviše je teško diskretno ih očistiti.

Mogao sam da masturbiram u čarapu. Samo, sve moje čarape bile su od mekog pamučnog prediva i curenje kroz njih pretilo bi da uđe kroz pore na mojoj koži.

Mogao sam da masturbiram u plastične kese na lepljenje za sendviče. Da: ne samo da je ovaj pristup medicinski opravdan, već ima i izvanredan nivo pogodnosti. Jasno, ovako treba da se radi.

Već odavno, imao sam ispod kreveta čitavu gomilu kesa do vrha punih, ali nisam mogao da ih jednostavno izbacim sa svakodnevnim đubretom – šta ako ih neko otkrije, ili ako namame psa, pa on razbaca slankaste kese po travnjaku? Zato sam smislio da je najbolje da ih spustim u kantu neke druge porodice; što dalje od naše prikolice, to bolje.

Najbolje mesto bilo bi bogataški deo grada, udaljeno od kampa s prikolicama i po daljini i po društvenom položaju. Ono na šta nisam mislio to je da su punišići sumnjičavi prema dečacima koji se vrzmaju oko njihovih kontejnera. Odavno su bila stigla policijska kola, a ja sam stajao ispred dva kršna policajca i pokušavao da im objasnim svoj čin prikradanja.

Očajnički sam želeo da ne odam pravu prirodu svoje misije, ali policija je zahtevala da predam veliku kesu koju sam posedovao. Preklinjao sam ih da me puste, tvrdeći da nemam ništa u kesi, osim „svog ručka“. Kada su na silu uzeli paket, pronašli su

četrdeset paketića s nepoznatom belom materijom i zahtevali da saznaju koju to tečnu drogu rasturam.

U strahu da će me ispitivati u lokalnoj stanici dok vrše hemijsku analizu mlečne tekućine, priznao sam da sam drkao u plastične kese na lepljenje za sendviče i punio ih svojim sopstvenim semenom.

Policajci mi nisu verovali u početku, ali kako su se detaljnosti moje priče nizale jedna za drugom, stajali su u grobnoj tišini – dok nisu počeli da se smeju. Suvišno je reći da me nije oduševila njihova reakcija na moju zdravstvenu krizu. Kada im je veselje splaslo, spustili su moje smeće u najbliži kontejner i odvezli me kući.

U duhu ovog novog muškog vezivanja, Gregor se hvalio da ima priču isto ovako dobru kao moju, ako ne i bolju.

Kao mlađano momče, Gregor je kao i ja bio neobrazovan iako mu skidam kapu što nikad nije verovao da može da se zarazi seksualno prenosivim bolestima. Kada je otkrio samozadovoljavanje, misli su mu išle otprilike ovako: *Ako je masturbiranje suvom rukom prijatno, kako bi izgledalo da se koristi nešto što će biti slično vagini?*

Tako, Gregor je počeo sa isprobavanjima. Pokušao je s tečnim sapunom dok se tuširao, dok nije otkrio surovu stvarnost pečenja od sapuna. Sledeći pokušaj bio je sa losionom za ruke, sve dok otac nije počeo da ga ispituje o neobičnoj privrženosti mekoj koži. Na kraju je Gregor, koji je imao stvaralačkog duha i kuhinju s mnogo naslaganog voća u činiji, počeo da razmatra mogućnosti koje bi mu pružila kora od banane. Zar nije sama priroda stvorila koru naročito kao kuću za mesnati cilindar?

Nažalost, kora je bila sklona cepanju tokom čina, ali, da ne bi bio poražen, Gregor odluči da ojača tu prirodnu nesavršenost srebrnkastom izolir trakom. Ovo je išlo dobro, ali suočio se sa istim teškoćama koje su i mene nasamarile: ostavljanje dokaza.

Smislio je da ih baca u WC šolju, ali već četvrta kora prouzrokovala je da se cevi zapuše. Kada je otac otkrio začepljenje, bacio se na posao sa otpušivačem. Gregor se sakrio u svoju sobu, grozničavo se moleći da spusti kore niz cevi umesto da ih vrati nazad. „Ako mi pomogneš, bože, nikad više neću masturbirati u koru od voća.“ Pošto Gregorov otac nije uspeo da otpuši cevi, došao je vodoinstalater, noseći sa sobom posebni kabl za otčepljivanje i mogućnost katastrofe.

Bog je uslišio Gregorove molitve. Inkriminisano voće je stvarno otišlo dole, a vodoinstalaterova jedina primedba bila je da Gregorova majka treba da razmisli o uvođenju više celuloze u porodičnu ishranu. Gregor je održao obećanje dato bogu, odrekavši se zlostavljanja voća zauvek – ih me je barem tako uveravao, pored bolničkog kreveta.

Smejali smo se nama samima i obećavah smo jedan drugom da ćemo čuvati tajne kad Marijana Engel uđe u sobu, uvijena u krpe kao mumija, sa svojim plavo-zelenim očima koje su isijavale kroz bele trake preko lica i crnom kosom koja joj je padala na leđa. Bilo je očigledno da nije očekivala da se susretne s psihijatrom u mojoj sobi, a još manje sa onim koji ju je nekada lečio. Stajala je kao ne/mrtva u svojim zavojima, kao da je tri hiljade (ili sedam stotina) godina mrtvačke ukočenosti odjednom nastupilo. Prepoznavši bez greške njenu kosu i oči, Gregor progovori prvi: „Marijana, kako mi je drago što se opet vidimo. Kako si?“

„Dobro.“ Reči dođoše jezgrovito. Možda se bojala da će je kostim poslati odmah nazad u tor za luđake, jer je skitanje po odeljenju za opekotine u zavojima bilo krajnje detinjasto i najgori mogući loš vic.

U pokušaju da je opusti, Gregor reče: „Noć veštica mi je najomiljeniji praznik, čak više od Božića. Kostim ti je sjajan.“ Zastao je da bi joj pružio priliku da progovori, pa pošto nije, nastavio je: „Znaš, to je psihijatrima vrlo zanimljivo. Razgledanje

kostima ljudi to je kao zavirivanje u njihove najdublje fantazije. Ja ću, na primer, da se maskiram u krvoločnog boljševika.”

Marijana Engel je nervozno povlačila zavoje koji su joj bili umotani oko struka. Gregor je uvideo da njegovi pokušaji da zapodene razgovor ne vode nikuda, pa se učtivo izvinio i uputio ka vratima.

Kada je otišao, opustila se, hranila me čokoladicama, pričala priče o duhovima – uobičajene, ne one koje bi predstavljale njena lična poznanstva. Ispričala je čuvenu priču o dvoje mladih koji su, kada su čuli oglas na radiju o beguncu s kukom u ruci iz obližnje ludnice, ubrzali sa parkinga gde su vodili ljubav ka kući gde su na kvaki pronašli oštru kuku kako visi; zatim priču o mladoj stoperki, pokupljenoj i odbačenoj do kuće, koja je samo zaboravila kaput u kolima i koja je, kada joj ga je vozač vratio nekoliko dana kasnije, došla do otkrića da je stoper umro deset godina ranije na istoj liniji puta gde je ona bila pokupljena; priču o čoveku koji je slagao puzzle dok je sedeo za kuhinjskim stolom, ah luda je pažljivo pogledao, slika je otkrivala njega kako sedi za kuhinjskim stolom slažući puzzle, a sa poslednjom puzzlom, otkrila je lice na slici koje se krije iza prozora; priču o mladoj dadilji koja sve više prima uznemiravajuće pozive koji je upozoravaju da je dete koje čuva u opasnosti, dok, prema rečima operatera koga je zvala zbog lociranja poziva, nije saznala da pozivi dolaze iz kuće; i tako dalje.

Dok je govorila, Marijana Engel je prekrila glavu čaršavom uzetim sa kreveta i osvetlila lice ispod njega lampom koju je pozajmila sa sestrinskog pulta. Bilo je toliko bljutavo da je postalo cakano. Ostala je dobroano prekoračivši vreme za posete – davno je bilo kada su sestre pokušavale da primene pravila na Marijanu Engel – a u ponoć, izgleda da joj je zasmetalo što nema dedin zidni sat da otkuca dvanaest (ili trinaest) otkucaja.

Poslednje što je rekla pre nego što je otišla u ranim jutarnjim satima bilo je: „Samo čekaj sledeću Noć veštica. Imaćemo sjajnu zabavu...”

Skidanje kože nije mi više bilo tako često. Operacije su mi i dalje obeležavale dane, što je i moglo da se očekuje, samo su moje samoubilačke sanjarije gotovo potpuno nestale, a postao sam i Sajurin omiljeni đak. Lagao bih ako bih rekao da je to zbog mog jakog osećaja dostojanstva i da je bilo određeno da ispunim dogovor koji sam imao sa Nen. Lagao bih ako bih rekao da sam to radio zbog sebe. Lagao bih ako bih rekao da sam to radio jer sam video izlaz. Ali najviše sam radio da bih ganuo Marijanu Engel.

BAŠ LEPO. Moja zmiya je palacala i repom i jezikom, veselo me mazeći sa oba kraja. **PITAM SE KAKO IMA DA BUDE KAD ODEŠ IZ BOLNICE?**

Postepeno sam prelazio po nekoliko koraka u cugu pomoću aluminijumske šetalice. Osećao sam se glupo, ali Sajuri me je uveravala da ću uskoro da koristim štapove uvijene oko podlaktica.

Ono što mi je užasno mnogo pomoglo bile su ortopedske cipele posebno napravljene za mene. Od prvog para bolela su me stopala, pa je stručnjak dopratio novi par koji je rešio problem. Najveća prednost cipela, ipak, bila je psihička, više nego fizička. Cipele daju ravnotežu čoveku sa izgubljenim nožnim prstima: one su kao kožne maske koje čine da uništena stopala izgledaju normalno.

Moram da priznam da je Sajuri tačno znala šta radi. U početku su mi vežbe bile strogo usredsređene na istežanje da bih dosegao izgubljenu moć pokretljivosti. Onda smo prešli na istegljivače,

elastične trake koje izazivaju otpor tela, pre nego što smo obrnuli na program s tegovima. Težina tegova rasla je sa svakom narednom nedeljom, pa sam čak i pitao Sajuri da li mogu da uradim još poneko dizanje više nego što treba po protokolu.

Sada kada sam mogao da napravim nekoliko koraka, počeo sam da ćopam do toaleta kada sam hteo da se olakšam. Neko će da pomisli kako je ovo veliki korak napred u sticanju samostalnosti, ali to je ipak psihološki udar, naročito posle otkrića da nisam više mogao da piškim stojeći. Ovakvo stanje stvari bilo mi je kao da sam kastriran bez razloga.

Približavao sam se recki koja mi je označavala osmi mesec od hospitalizacije i Božić je stizao. Marijana Engel je radila sve što je mogla: plela kosu, svirala Hendla i žalila se što ne može da upali sveće za advente¹⁴ na odeljenju opekotina.

Šestog decembra uveče¹⁵, Marijana Engel je stavila moje nove ortopedske cipele na prozor i objasnila da te noći sveti Nikola ostavlja poklone deci u cipele. Kada sam joj rekao da nikada nismo upražnjavali taj običaj u kampu s prikolicama, ona me podseti kako svet ne počinje i ne završava se s mojim ličnim iskustvima. Pošteno. Kada sam joj ukazao na to da više nisam

¹⁴ Sama reč *advent* znači u prevodu dolazak. Počinje 4 nedelje pre Badnjeg dana i upravo na Badnji dan se završava. U našem podneblju ovaj običaj nije toliko rasprostranjen koliko na Zapadu a naročito u SAD. Tamo se adventnim vencem ukrašavaju vrata domova.

¹⁵ Po gregorijanskom kalendaru – Sveti Nikola

dete, ona me je samo učutkala. „U božjim očima svi smo mi deca.“

Kada je Koni sledećeg jutra spustila cipele – „Sto mu gromova, šta će *ovo* ovde? – bile su pune novčanica od po sto dolara.

Događaj me je dirnuo više nego što sam to očekivao. Nisam reagovao tako zbog dara u novcu, već zbog pomisli na to da se Marijana Engel postavila u moj položaj. Praznici su me doveli u nepriliku: kako da platim ijedan božićni poklon? Iako je tačno da sam imao nešto para na tajnom bankovnom računu pod lažnim imenom, nikako nisam mogao da mu pristupim. Verovatno nikad, u stvari, neću moći ni da podignem taj novac: čak i kad izađem, lažne isprave koje sam koristio da bih otvorio taj račun nemaju više shku koja bi se slagala s mojim licem.

Marijana Engel je shvatila šta mi treba i, radije nego da me natera da tražim gotovinu ili da se sam snađem, pronašla je način da mi je da na simpatičan način. Poklon! Od svetog Nikole! Te tako, moja nedoumica bila je rešena. Skoro. Još je trebalo smisliti način kako da dopremim poklone iz radnje u moju sobu, ah imao sam plan za to.

Tražio sam da Gregor navrati na kraju jednog vežbanja sa Sajuri. Kada su oboje bih prisutni, počeh: „Možete da me odbijete, ah stvarno mi treba pomoć od vas dvoje. Nadam se da možete da obavite neke kupovine za mene.“

Gregor zapita zašto mi trebaju oboje. Zato što sam hteo da im oboma dam neki poklon, objasnio sam, ah nisam mogao da tražim da ga kupe sami sebi. Sajuri neka kupi poklon Gregoru, a Gregor Sajuri. Ostale poklone mogu da kupuju zajedno.

„Nema problema“, reče Sajuri. „Ja *volim* božićne kupovine.“

Čuvši ovo, Gregor se takođe brzo složio. Obama sam dao po koverat u kojem je pisalo šta sam hteo da svako do njih kupi, u moje ime, za onog drugog. Kada su napuštali sobu, Gregor mi dobaci pogled preko ramena, sa čudnim smeškom na licu.

Marijana Engel mi nije završila čitanje *Pakla*. Uglavnom je to išlo veoma sporo, jer nije čitala mnogo za vreme jedne posete. Želela je da se naslađuje lepotom pisanja, a i stalno se prebacivala na italijanski. Nisam imao srca da je prekidam kada joj se to dogodi, jer je bila toliko udubljena u priču i, uzgred, italijanski je zvučao predivno iz njenih usta. Na kraju pevanja, rekao bih kako ništa nisam razumeo, pa bi sledećeg dana ponovila odeljak, najčešće ceo na engleskom.

Volter je rekao da je Dante bio luđak koji je imao mnoge tumače i čija je slava nastavljala da raste najviše zato što skoro niko nije pročitao *Komediju*. Ja bih rekao daje razlog tome što toliko malo ljudi čita Dantea upravo to što nikom, u stvari, ne treba. Na Zapadu, svako na reč *Inferno* stvara sliku pakla; u smislu književnosti, samo je još Bibhja dublje utkana u društvenu kolektivnu svest.

„Da li si znao“, zapita Marijana Engel, „da je Danteova predstava pakla zasnovana na *Istoku božanske svetlosti* od Mehtilde Magdeburške?“ „Jedne od tvoja tri učitelja, je 1' da?“

„Da“, odgovori.

Priznao sam da, nikakvo čudo, ne znam mnogo (zapravo: ništa) o toj ženi, pa je Marijana Engel krenula da me podučava. Mehtilda je rođena u Saksoniji početkom trinaestog veka i još kao dete imala je dnevne posete ni manje ni više nego samog Svetog duha. Sa dvadeset je pristupila beginama u Magdeburgu i pokorno živela u molitvi i suzdržavanju. Interesantno, kako je povećavala strogost u samokažnjavanju, viđenja su joj postajala srazmerno sve češća. Kada ih je opisala svom ispovedniku, bio je ubeđen u njihovo božansko poreklo, te ju je podstakao da ih zapisuje.

Dasfließende Licht der Gottheit, kako je naziv ovog dela na nemačkom, uticao je na nebrojene sledbenike u pisanju, uključujući i Majstera Ekhearta i Kristinu Ebner. Takođe je jasno da je Dante Aligijeri pročitao latinski prevod, pa su mnogi naučnici ubeđeni da je koristio Mehtildino raspoređivanje zagrobnog života kao konceptualni temelj za svoju *Božanstvenu komediju*: raj na vrhu, čistihšte odmah ispod i pakao na dnu. U samom ponoru Mehtildinog pakla, satanu su lancima vezali sopstveni gresi, dok mu muka, kuga i propast teku iz srca u plamenu i iz usta. Zvuči sumnjivo slično Danteovom satani, gde je zver sa tri lica okovana ledom u najužem centru pakla gde zapenušano proždire trojicu grešnika (Judu, Kasija i Bruta), čiji gnoj teče iz troja usta zveri za sve vekove vekova.

„Ima onih koji veruju“, reče Marijana Engel, „da je 'Matilda koju Dante sreće u *Čistilištu* u stvari Mehtilda.“

„Je 1' i ti to misliš?“ upitah.

„Ja mislim“, odgovori ona uz mali osmeh, „da je Dante najčešće pisao u duhu onih koji su uticah na njega.“

Dok je čitala o Danteovom putovanju, pronašao sam priču koja mi je duboko bila poznata i voleo sam je uprkos (ili možda zbog) svom okruženju na odeljenju za opekotine. Bilo je nečeg utešnog u Marijaninom čitanju i u tome kako je preplitala svoje prste s mojima, onako kako je samo ona to umela. Divio sam se upletenoj gomili naših veličanstvenih i groznih ruku i hteo sam da mi čita priču i da nikad ne stane – možda zato što sam se plašio da, ako stane, nikada me više neće pratiti, s rukom u ruci, kroz moj sopstveni pakao.

Kada sam joj predstavio svoju teoriju da niko ne mora da čita *Pakao* da bi znao kako on izgleda, brzo me je ispravila. „Dok je to možda tačno za većinu ljudi, ti ga dobro znaš, jer ti čitam svoj nemački prevod.“

„Aha.“ Nisam to očekivao. „A kada si ga to prevela?“

„Čini mi se oko deset ili dvadeset godina nakon što gaje Dante napisao. Trebalo mi je dosta vremena. Prilično sam ubedeana u to da sam prva prevela *Pakao*, samo nikad ne možeš da budeš siguran u to sto posto.“

„A kada si mi ga čitala?“ pitao sam.

„Kada si se oporavljao od prvog gorenja.“

Pakao je prvi put objavljen 1314. godine. Ako je Marijana Engel završila svoj prevod dvadeset godina kasnije, to bi bilo, otprilike, 1334. Ako se uzme u obzir njena ranija tvrdnja daje rođena 1300, to bi značilo daje imala tridesetak godina u to vreme.

Dok analiziram ove brojke, ne zaboravljam da je sve ovo smešno i da nije moglo da se dogodi. Ukazujem samo na to da, ako ništa drugo, nemoguće stvari su se događale u mogućem vremenskom okviru. To je ono što mi je bilo prilično zadivljujuće u njenom duševnom sklopu: njene besmislene tvrdnje održavale su teorijske doslednosti.

Pošto nisam živeo u srednjem veku, morao sam da uradim mnoga istraživanja dok sam pisao ovu knjigu i da proveravam sve što je rekla, ili ono čega se sećam da je rekla, uprkos svim činjenicama. Zanimljivo je da su svi događaji, za koje je tvrdila da su tačni, *moгли* da se dogode tačno onako kako ih je opisala, ukoliko nije govorila o davnim vremenima u prvom licu.

Iako je bio pod upravom Crkve, Engeltal *jeste* bio demokratska ustanova u smislu biranja nastojnice. Dnevne aktivnosti *jesu* bile prikazane u Tipiku'. Arhitektonski opisi, mohtve, dozvoljene knjige i pravila u trpezariji;'''«« bila precizna. Kristina Ebner *jeste* bila u tom manastiru i *jeste* napisala *Knjigu sestara Engeltala* i *Otkrovenja*. Fridrih Zunder *jeste* bio mesni sveštenik, ispovedao je

monahinje *i jeste* napisao *Gnaden-vita*. *Jeste* postojala knjiga koja se zvala *Život sestre Gertrude Engeltalske*, napisane uz pomoć brata Hajnriha i Kunrata Fridriha.

Iako nema zapisa daje Hajnrih Sojze posetio Engeltal, ne može se reći i da nije. Ako je dolazio ranih dvadesetih četrnaestog veka, kako Marijana Engel tvrdi, to *jeste* bilo kada je putovao iz Strazbura za Keln da studira kod Majstera Ekharta. Ko će, onda, reći da nije posetio manastir koji je naširoko slovio za najznačajniji centar nemačkog misticizma?

Ipak. Bez obzira na to koliko savršeno iskonstruisala događaje u vremenu ili izučavala religiozne veličine Nemačke, Marijana Engel je bila ili šizofrena ili manijakalno depresivna, ili oboje. To ne smem da zaboravim. Izmišljanje zamišljenih svetova i upravljanje njima jeste oblast delovanja takvih ljudi: ne samo da to rade, oni to i jesu. I *jeste* bilo izvesnih nedoslednosti u vezi s Marijanom Engel; na primer, nema nijednog zapisa o sestri Marijani ni u jednom postojećem spisu iz Engeltala, niti postoji ijedan zapis o *Die Gertrud Bibel*, pa sam pokušao da ove propuste iskoristim i nateram Marijanu Engel da prizna da je cela priča neistinita.

„Baš si promišljen, a?“ reče mi. „Ne brini, postoji razlog zašto ne možeš da nađeš ništa o meni, ni o Gertrudinoj Bibhji. Stići ćemo i dotle, obećavam.“

Dobro raspoloženi koledari su upali da bi pevali o tihoj noći, svetoj noći. Deda Mraz iz Vojske spasa doneo je kolačiće i knjige. Ukrasi su se nizah niz hodnik.

Kako je čudno bilo što sam jedva čekao praznike. Obično sam mrzeo Božić; uvek mi je pravio ukus u ustima sličan bajatoj voćnoj torti. (Pod ovim ne mislim na postarije japanske usedelice.) Kada sam bio dete, imao sam niz Božića gde su Grejsovi trošili novac predodređen za moje poklone na

metamfetamin, a kada sam odrastao, Božić je značio jebačinu sa ženom sa klobučastom crvenom kapom.

Još sam imao vežbe, redovne procedure lečenja, ali najzanimljivije događanje bio je sastanak tri bitne žene mog života: Nen, Sajuri i Marijane Engel. Nisam mogao da odgonetnem s kojim planom su se sastale, začudo, nijedna nije htela da mi kaže. Moje egocentrično malo srce govorilo je da je možda u pitanju žurka iznenađenja. Uopšte nisam bio u pravu.

Sajuri je došla prva. Rekao sam ranije da je uvek delovalo kao da nosi svoje maleno telo iza ogromnog osmeha, ali tog dana, samo je to maleno telo bilo prisutno. Kada sam je pitao da li je sve u redu, neubedljivo je rekla da jeste. Pre nego da istrajavam na temi, upitao sam je da li je već kupila moj poklon za Gregora. Reče da jeste i to sam joj poverovao, ako ništa drugo. Hteo sam da joj postavim još nekoliko pitanja, kad Marijana Engel i Nen uđu u sobu, kao dva konja koja se bore za plasman u trci. Marijana je gledala pravo u mene i počela: „Kad budeš izlazio odavde, ideš kod mene.“ „Neće to biti tako brzo“, oštro reče Nen pre nego što je obratila pažnju na mene. „Kao što znaš, verovatno ćeš biti otpušten za nekoliko meseci...“

„...a onda dolaziš da živiš kod mene u kući.“ Nestrljivost u glasu Marijane Engel odala je njeno mišljenje o tome da je ovakvo okupljanje nepotrebno.

„Smirite se.“ Nen podiže ruku dok je streljala Marijanu Engel razjarenim pogledom. „Niste vi ta koja odlučuje.“

„On nema gde drugde da ode.“

Nen nastavi: „Već sam mu obezbedila mesto u *Finiks Holu*.“

„On ne želi da ide tamo.“ Što je bilo tačno, nisam, ali doktorica Edvards ga je dugo preporučivala zbog izuzetno obučениh radnika, posredovanja u zapošljavanju hendikepiranih i odgovarajuće medicinske opreme. Uz to, ima i savetodavni centar, i naravno,

druge pacijente od opekotina koji se susreću sa istim izazovima kao i ja.

„Ja radim s bolesnicima u *Finiksu*“, reče Sajuri, „pa ako odeš tamo, možemo da nastavimo vežbe hodanja.“

„Ja ću vas unajmiti“, reče Marijana Engel. „Novac nije problem. Možete da radite u mojoj kući.“

Na ovaj predlog, Sajuri zabrinuto pogleda doktoriku Edwards. „Ne znam kakva je politika bolnice za to.“

Nen odgovori da, bez obzira na politiku, *Finiks Hol* ima mnoštvo profesionalaca i svi su spremni da pruže svoju stručnu pomoć. Marijana Engel je neprekidno ponavljala da je spremna da mi obezbedi sve što je neophodno. „Ako je Micumoto san suviše zauzeta, unajmićemo nekog drugog. Samo, mi bismo voleh da to bude ona, jer nam se dopada.“

Kružila je unaokolo i gledala pravo u mene, i na kraju zapita šta ja želim. „Hoćeš da ideš u taj *Finiks*, šta već?“

„Ne.“

„Hoćeš da dođeš kod mene?“

„Da.“

Marijana Engel se okrete ka doktoriki Edwards. „Eto. Rasprava je završena.“

Verovatno bi bilo promišljenije da sam izjavio da mi treba vremena da razmislim. Takođe, između Marijane Engel i doktorke koja je mesecima stručno vodila moje lečenje izabrao sam Marijanu Engel. Moj ishitreni odgovor bio je, u najmanju ruku, nelogičan.

Ipak, ako sam i u šta mogao da budem siguran, to je da su sve u sobi od srca želele najbolje za mene. Nisam znao da su Marijana Engel i Nen nedeljama raspravljale o mom smeštaju, a pošto sam obe viđao gotovo svakodnevno, to je moglo da se događa samo ako su zajedno radile na tome da to prikriju, ne bi h mi smanjile stres na najmanju moguću meru.

„Još ima mnogo vremena da se izmeni odluka“, reče Nen, dajući do znanja da je ova rasprava sve samo ne završena. I dalje je svima odzvanjalo kako je snažno naglasila reč „izmeni“.

Bilo je činjenica koje nisam mogao da ignorišem a koje su se ticale življenja sa Marijanom Engel. Jedna je ta da, iako je rekla da ima novca u izobilju, ipak ne bi imala dovoljno da me izdržava.

Udomljavanje bolesnika koji se leči od opekotina neverovatno je skupo. Osim troškova lečenja – Sajurinog honorara, lekova, aparatura za vežbanje – tu su bili i redovni troškovi života. Hrana. Odeća. Zabava. Komunalne usluge. Morala bi da plaća troškove ne samo nekog ko se leći od opekotina, već i one uobičajene koje bih inače imao. Iako verovatno postoje državni programi ili dobrotvorne ustanove koje bi doprinosile mom lečenju, sumnjam da bi Marijana Engel tražila njihovu ispomoć; uz njenu ličnost, bilo bi očekivano da je ponos, formalnosti i poverljivost spreče da čak i razmotri tu ideju. Tvrdila je da ima izvore za moje izdržavanje, ah teško mi je da to prihvatim kao činjenicu – cipela do vrha napunjena novčanicama od sto dolara nije dovoljna da me ubedi u njeno bogatstvo. Da li je taj novac bio uobrazilja u onoj meri koliko i sve strane njenog života? Da li treba da poverujem u to da je čuvala svoje pare sedamsto godina?

Uz činjenicu da je življenje s njom finansijski sumnjivo, sumnjivo je bilo i sa gledišta morala. Kako je osnova njene ponude bila u verovanju da joj je „poslednje srce“ za mene, sasvim jasno bi bilo da iskorišćavam zbunjenu ženu pod lažnim izgovorima. Kao duševno zdrav, ne samo da sam bolje rezonovao, nego sam i bio dužan da se ponašam u skladu s tim da bolje rezonujem. I, u svakom slučaju, zašto bih sebe stavljao u položaj da zavisim od mentalno obolele žene koju sam jedva i poznavao?

Iako su se moje okolnosti izmenile i fizički sam bio nesposobniji nego ranije, živeo sam od svoje rane mladosti. Čak i pre toga: kao staratelji, Grejsovi su bili nadležni samo u staranju za svoja skrovišta droge. Kako god da se okrene, brinuo sam sám o sebi od svoje šeste godine.

Dakle, pogrešio sam prihvativši ponudu Marijane Engel, a Nen je bila u pravu. Promeniću svoju ishitrenu odluku i otići ću u *Finiks Hol* posle svega.

Kada je Gregor svratio tog poslepodneva da preda Sajurin poklon, čestitao mi je na odluci da se smestim kod Marijane Engel. Kada sam ga obavestio da sam se predomislio, trgnuo se i rekao da sam doneo jedinu logičnu odluku. „Mislim da si sjajno uznapredovao pod rukovodstvom doktorke Edwards. Visoko je cenim.“

Poznavao sam Gregora dovoljno dobro da bih prepoznao da ne govori sve ono što misli. Ovo je bio jedan od takvih slučajeva. „Ali...?“

Gregor pogleda ulevo, pa onda udesno, da bi se uverio u to da nema nikog ko bi mogao da ga prisluškuje. „Ali i majmuni padaju sa grana.“ Nisam imao pojma šta ovo treba da znači, pa Gregor objasni: *Čak i stručnjaci greše*. „Iako je doktorica Edwards tvoj lekar, i to sjajan, mislim da ne treba da potcenjuješ i Marijanin učinak u procesu tvog oporavka.

Dolazi ti svakog dana, pomaže ti u vežbama i očigledno je da joj je mnogo stalo do tebe. Bog će ga znati zašto. Samo, ne kažem ti ništa što već i sam ne znaš.“

ON MISLI DA JE TVOJA LUDA DEVOJKA OZBILJNA U VEZI S TOBOM.

Umukni, jebote. Ispravio sam Gregora: „Ona je prevarantkinja.“

„Samo ti osporavaj“, reče, „ali to je očigledno.“

BAŠ SLATKO.

Nisam hteo da se zamaram objašnjenjima; mrzelo me je. „Šta treba da radim?“

„I ja bih se brinuo da treba da živim s Marijanom“, reče, „samo ni ti nisi cvečka. Ako možete da trpite jedno drugo, mislim da treba to da uradiš.“

„Čak i da joj se sviđam – a ne kažem da je to tako sigurno – nisam siguran šta zapravo osećam prema njoj.“ Zastao sam. „Ne znam.“

„Ako ne prihvatiš njen poziv, onda si ti najveći idiot koga sam sreo“, reče Gregor. „Pri tom, još i jadni lažov.“

Kada ležite dovoljno dugo u bolničkom krevetu, počinjete da prebirete u svesti sve vrste ljudskih odnosa. Dodirnuo sam Gregora po gornjoj strani šake, prvi put kako smo se uopšte dodirnuh, i rekoh: „Hvala ti što si doneo Sajurin poklon.“

DIRLJIV TRENUTAK...

Zvrncuo sam sestru da tražim još morfina.

...SA BEDNICIMA.

Na božično jutro, Marijana Engel se pojavila u mojoj sobi sa torbom punom poklona i srebrnim ručnim koferom koji je odmah munula ispod mog kreveta. Proveli smo zajedno nekoliko sati pričajući o svemu (ni o čemu) dok me je hranila mandarinama i marcipanom. Kao i obično, uredno je pravila izlete napolje da bi pušila, ali primetio sam da ponekad, kada bi se vraćala, nije imala miris sveže ispušenog duvana. Kada sam je pitao da li izlazi zbog nečeg drugog, zavrtila je glavom rekavši da nema. Ipak, osmeh ju je izdao.

U rano poslepodne došli su Sajuri i Gregor, pratila ih je Koni, koja je upravo završavala svoje obilaske. Doktorka Edvards

nikada nije radila na Božić, a i Medi i Bet rezervisale su slobodan dan da bi ga provele sa svojim porodicama. Pošto nije bilo više nikoga ko bi došao, Marijana Engel je prinela torbu iz čoška i počeli smo da razmenjujemo poklone.

Sestre su mi u saradnji kupile neke knjige za čije sam se teme nedavno bio zainteresovao, kao što su glavna dela o srednjovekovnim nemačkim manastirima i dela Hajnriha Sojzea i Majstera Ekharta.

„Uopšte nisi lak za kupovinu, to je sto posto. Morala sam da obidem tri radnje“, reče Koni. Čim je shvatila da je ovo moglo da zvuči kao da se žali, brzo je dodala: „Nije da imam nešto protiv, naravno!“

Gregor mijе doneo kancelarijski pribor pošto sam mu otkrio da radim na nekom pisanju poslednjih nedelja, a Sajuri mi je donela sladoled od lavande koji sam tako rado podeho sa svima. Izgledalo je da je Marijana Engel najviše uživala u njemu, obradovana činjenicom da joj boji jezik u ljubičasto.

Sestrаma sam dao kompakt diskove njihovih omiljenih pevača. Uz to da ovakav poklon nije posebno ličan, ipak nisam znao mnogo o njihovim životima van bolnice. Sajuri sam dao poklon koji sam rekao Gregoru da uzme u moje ime: dve karte za predstojeću retrospektivu filmova Akire Kurosave.

„Dobio sam ideju kada mi je dr Hnatjuk rekao za nju. Znaš, on voli Kurosavu.“

Marijana Engel me je pogledala, optužujuće dižući obrvu, jer nisam domišljat.

Sledio je moj poklon Gregoru, koji je Sajuri kupila: vaučer za večeru za dvoje u ruskom restoranu sa najneoriginalnijim nazivom „Raspućin“. Pitao sam Sajuri da li je ikada jela pravu rusku hranu, odgovorila je da nije. E, sada sam ja bio taj koji je podigao obrvu u pravcu Gregora. Kada su mi se svi zahvalili na poklonima, promrmljao sam da „Božić ne bi bio Božić da nema jebenih

poklona". Izgleda da niko nije razumeo šta sam rekao, što samo dokazuje da ljudi treba više da čitaju Lujzu Mej Alkot¹⁶.

Sledeća je Marijana Engel delila svoje poklone. Sestre su dobile dnevne karte u SPA centru, koje je Koni smotala s diskovima. Sajuri je dobila kompleksan budistički hram od duvanog stakla, dok je Gregor dobio par svećnjaka od kovanog gvožđa. Bih su zadivljeni izradom ovih rukotvorina, a Marijana Engel se hvalila kako su poklone izradila njena dva prijatelja.

Što se Marijane Engel i mene tiče, već smo bili odlučili da razmenimo naše poklone kasnije, nasamo. I, možda sam samo ja to primetio, ali izgleda da su i Sajuri i Gregor isto tako razumeli.

Posle nekog vremena, Gregor reče: „Da li smo svi spremni za polazak?" Svi su gledali u Marijanu Engel, koja je klimnula glavom. Božić je zaista vreme čuda, ako se medicinsko osoblje prepušta šizofreničaru da ih vodi. Sajuri me je spustila u kolica, pa me je Gregor odguravao niz hodnik, a kada sam pitao kuda idemo, niko nije hteo direktno da odgovori. Uskoro sam shvatio da smo se uputili u kafeteriju. Možda je tamo bila neka vrsta božićnih delatnosti, iznajmljeni Deda Mraz ili koledari – volonteri, a činjenica da nisam ništa saznao izluđivala me je. Posle toliko meseci provedenih u bolnici, malo šta mi je izmaklo pažnji.

Kada su se vrata kafeterije otvorila, izbombardovao me je miris svake moguće hrane na svetu. Naspram najudaljenijeg zida, čitav mali odred dobavljača hrane vodio je ka nizu nakrcanih stolova. Trideset ili četrdeset ljudi čuškaloo se po prostoriji, kroz crvene trake od krep papira koje su visile sa plafona, a nekoliko njih namigivalo je prema nama. U prvom trenutku, pomislio sam da ukazuju na moje prisustvo, ali kada su dobavljači mahnuli

¹⁶ Reči kojima počinje roman *Male žene* Luize Mej Alkot: „Božić nije Božić bez jebenih poklona", promrmlja Džo, ležeći na tepihu. Autor i prim. prev.

Marijani Engel, video sam da je ona u centru pažnje, ne ja. Bolesnici su počeli lagano da se kreću ka nama: starac koji je kašljao, žena sa tršavom kosom i zavojima oko ruke, lepi dečak koji je hramao. Na začelju je bila mala devojčica bez kose, sa pregršt balona i veselom grupom rođaka.

Svi su zahvaljivah Marijani Engel za ono šta je učinila – čak i sa ove tačke gledišta, nisam znao o čemu se tu radilo. Pošto me je Gregor odgurao do švedskog stola i pomogao mi da se izvučem iz kolica, objasnio mi je da je ona priredila i finansirala celu proslavu. Ovo, u skladu s njenim načelnim odsustvom odmerenosti, nije bio nimalo lak poduhvat. Čak i videvši njene ogromne obede koje mi je donosila u sobu, jedva da mogu da obuhvatim šta je sve bilo dostupno.

Ćurka, šunka, pečena guska, piletina, knedle sa mesom, jaretina u kariju, divlja svinja, smetina, mešano meso, šaran (šaran? ko jede šarana?), bakalar, koljak, bela riba, školjke, hladni naresci, desetak vrsta salama, pržena jaja, supa od repa, goveđa supa, supa od luka, sireva više nego što možete da izmuzete iz vimeta, crveni pasulj, bob, luk, turšija, repa, šargarepa, krompir, slatki krompir, slađi krompir, najslađi krompir, kupus, zelen, tikva, bundeva, beli pirinač, smeđi pirinač, divlji pirinač, bezbojni pirinač, predjela, nadev, somuni, đevreci, zemičke, pogačice sa sirom, zelena salata, Cezar salata, salata od boranije, salata sa testeninom, aspik, šlag i salata od jabuka, špageti, fetučini, makarone, rigatone, kaneloni, tortđini, *giljermo markoni* (samo proveravam da li i dalje čitate), banane, jabuke, pomorandže, ananas, jagode, kupine, koštunjavi plodovi, pite sa voćnim nadevom, božićni puding, komisbrod, kolači od kokosa, orasnice, čokolade, čokoladni rolat, čokoladni dolat, *berti bot*, mekane bombone, šećer, začini, svaki način, bogojavljenjski kolač, voćni kolač, čovečuljci od đumbir testa, božićna torta, starija kokoška, starije jaje, punč od borovnice, šnenokle, mleko, sok od grožđa,

sok od jabuke, sok od pomorandže, bezalkoholna pića, kafa, čaj, ti kažeš sok od pe-ri-dajza, ja kažem sok od pa-ren-dajza i flaširana voda.

Svako u bolnici mora da je sipao u tanjir jednom, dvaput, triput, a Marijana Engel je osvajala svakog gosta svojom ljubaznošću i ekscentričnošću. Nije smetalo što je natukla na sebe kostim patuljka i što je izgledala zapanjujuće slatko. Muzika je svirala, a ljudi su veselo čavrljah među sobom, svako se ponašao u duhu događanja. Bolesnici koji se inače nikad ne bi sreli dugo su razgovarali, verovatno su poredili svoje bolesti. Kašalj se povukao pred smehom, a deca su cičala od radosti, primivši poklone koji su stajali ispod plastične jelke. Izgleda da Marijana Engel nije mogla da dobije dozvolu za prirodnu jelku, ali i veštačka je bila sasvim u redu. Ako cveće može da ubije čoveka, zamislite šta može da učini četinar.

Tokom ovog poslepodneva, bio sam bolnička slavna hčnost pošto se proneo glas da je moja prijateljica sve ovo priredila. Prišao mi je jedan starac da popriča sa mnom sa tako ogromnim kežom na licu da je bilo šokantno čuti da mu je supruga od šezdeset godina nedavno umrla. Kada sam mu rekao da mi je žao zbog toga, klimnuo je glavom uhvativši me za rame: „Nema potrebe za saučešćem, dete. Dobro sam podneo, šta da ti kažem. Uloviš ženu tek tako, ni ne znaš šta si to uradio da bi je zaslužio. Samo se nadaš da se ne osvesti, pa da se predomisli”

Tokom proslave, preplavio me je čudan osećaj olakšanja. Od našeg prvog susreta, Marijana Engel je pokazivala tako nerazumnu naklonost prema meni da sam očekivao da će ta naklonost naglo prestati, baš kao što je i započela. Veze se rasturaju, to im je u prirodi. Svi smo to videli hiljadu puta, čak i kod parova koji su bili ubeđeni „da će uspeti”.

Znao sam devojkicu koja je volela da zamišlja ljubav zaodenu u masku krupnog, jakog psa, onog koji bi uvek trčao za bačenim

štapom pa ga vraćao sa ušima koja lepršaju od sreće. Potpuno odanu, potpuno bezuslovnu. Smejao sam joj se, jer sam znao da ljubav nije takva. Ljubav je osetljiva stvar, koju treba razmaziti i zaštititi. Ljubav nije stamena i ljubav nije istrajna. Ljubav se ruši pod nekoliko grubih reči, ili se razbacuje po prostoru iz ruke pune nemara. Ljubav uopšte nije čvrsto pseto; ljubav je više kao pigmejski lemur.

Da, *upravo* to je ljubav: majušni, drhtavi primat čije su oči neprekidno širom otvorene u strahu. Za one koji ne mogu tačno da zamisle kako pigmejski lemur izgleda, zamislite Dona Notsa ili Štiva Buskemija kako nose bundu. Zamislite najslađu moguću životinjicu kojoj, nakon što se tako jako stisne, sva iznutrica pređe u ionako preveliku glavicu, a oči joj ispadaju kao da se prehvaju. Lemur izgleda tohko ranjivo da se možete samo zabrinuti da će se predator obrušiti na njega svakog trena da bi ga smazao.

Ljubav Marijane Engel izgledala mi je kao izgrađena na tako labavom izgovoru, da sam pretpostavljao da će se rasturiti onog trena kada budemo izašli iz bolnice. Kako jedna ljubav utemeljena na izmišljenoj prošlosti može opstati i nastaviti u stvarnu budućnost? Nemoguće. Takvu vrstu ljubavi može samo da smaže i smrvi čeljust stvarnog života.

To je bio moj strah, međutim, Božić mi je dokazao da ljubav Marijane Engel nije bila nimalo slaba. Bila je snažna, jaka, moćna. Mislio sam da može ispuniti samo moju sobu na odeljenju za opekotine, međutim, ona je preplavila celu bolnicu. Još važnije, njena ljubav nije bila namenjena samo meni; velikodušno ju je delila s nepoznatima – sa ljudima za koje nije mislila da su joj prijatelji iz četrnaestog veka.

Celog života slušao sam glupe priče o ljubavi, o tome da, koliko je dajete, tohko je i dobijate. Uvek sam verovao da je to samo kršenje osnovnih principa matematike. Samo, posmatrajući Marijanu Engel kako seje svoju ljubav tako široko, u meni se

probudilo najjuvrnutije od svih romantičnih osećanja: suprotna strana ljubomore.

Tešilo me je da joj je ljubav bila prirodno stanje duha, a ne zastranjivanje izgrađeno na mašti. Njena ljubav nije bila lemur, životinja koja je dobila ime tako što su portugalski istraživači na Madagaskaru primetili velike svetlucave oči koje izviruju iz šume kada su sedeli okupljeni oko logorske vatre. Ubeđeni da su to oči duhova njihovih umrlih saputnika, krstili su ove životinje prema latinskoj reči koja označava „duhove umrlih“.

Kada je poslednji ćureći batak bio pojeđen, Marijana Engel je zahvalila svakom od koledara, razdeljujući koverta koje su sadržale „samo malo, eto, nekog dodatka za rad tokom praznika“. Dok me je odgurivala nazad u sobu, izjavila je da joj je ovo bio najlepši Božić koji je ikada doživela. Napravio sam opasku da je to baš-baš izjava budući da ih je imala sedamsto.

Kada mi je pomogla da se smestim u krevet, Marijana Engel je sela i zadovoljno se zavalila. Opazio sam da je proslava morala da je košta čitavo bogatstvo. Odbacila je ovo, samo odmahujući rukom, pa izvukla srebrni kofer koji se nalazio ispod mog kreveta. „Otvori ga.“

Kofer je bio pun svežnjeva novčanica, sve po pedeset i sto dolara. U moje doba pornografije i droga, viđao sam tu i tamo kesice s gotovinom, ali nikad ovako. Vrteo sam cifre oko glave, pokušavajući da dođem do grube procene. Nije bilo lako računati – još sam bio suviše ošamućen novčanim *podatkom* – pa mi je Marijana Engel olakšala. „Dvesta hiljada.“

\$200.000. Koje je ostavila da stoje ispod kreveta ceo dan. Koje je svako mogao da iznese. Nazvao sam je glupačom; smejala se da

se čak i bogovi uzalud bore protiv gluposti. A, stvarno, pitala je, ko bi tražio ispod bolničkog kreveta, na Božić, kofer s novcem?

„Ti misliš da ne mogu da te izdržavam.“ Ovo je izjavila kao da nije postojala mogućnost da možda nije u pravu. I nije bila. Kada sam klimnuo glavom, rekla je: „Spremna sam za poklon sada.“

Tokom prethodnih nedelja sastavljao sam na desetine verzija jednog te istog malog govora, kao srednjoškolac koji smišlja kako da pita svoju simpatiju za ples, ah sada kada mi se taj trenutak približio, bio sam nesiguran. Stidljiv. Zbunjen. Hteo sam da budem umiljat, ali, baš kao i srednjoškolac, ostao sam bez teksta. Nisam imao kud, a znao sam da su moji pokloni – bilo ih je tri – suviše lični. Suviše tupavi. Sati koje sam proveo radeći nisu bili od koristi: kakva me je to ponosita opsena ubedila da napravim ove poklone? Misliće da sam detinjast, misliće da sam suviše neposredan ih nedovoljno neposredan. Poželeo sam da munje udare u sobu i da probiju stočić pored kreveta u čijoj su fioci moji besmisleni poklončići bili smešteni.

Napisao sam joj tri pesme. Zmija u kičmi smejala se ovoj providnoj drskosti mojih pokušaja.

Ceo život sam pisao poeziju, ali nikad je nikome nisam pokazao. Krio sam svoje zapise i krio sebe među zapisima koje sam čuvao sakrivene – samo čovek koji ne može da podnese stvaran svet oko sebe stvarao bi jedan drugi u kojem bi se krio. Ponekad kad bih shvatao da nisam u stanju da prekinem pisanje, čak i da sam hteo, talas nelagodnosti klizio bi mi niz leđa, kao kad mi neko stoji vrlo blizu u javnom toaletu.

Ponekad mi se čini da ima nečeg duboko nejunačkog u svakoj vrsti pisanja, ah poezija je najgora od svih. Kada bih bio u šakama kokainske paranoje, spaljivao bih sveske sa svojom poezijom i gledao bih spaljene stranice kako gule slojeve jedna drugoj, plamenove koji izbacuju sivi dim u vazduh. Pošto su se moje reči od pepela uskovitlale prema nebesima, radovalo me je saznanje da

je moje unutrašnje biće bilo bezbedno: najbolji tim forenzičara Ef-Bi-Aja ne bi mogao da ponovo sastavi moja osećanja. Lepota očuvanosti mojih najistinskijih osećanja sakrivenih u mom pisanju bila je ta da sam mogao da ih spalim u opažaju trenutka.

Da govorim ženi u krevetu bilo je bezbedno, jer su mi reči nestajale s parom od izrečenog daha; pisanje pesme za ženu bilo je kao projektovanje oružja koje će ona kasnije iskoristiti da bi me povredila. Predati nečije pisanje značilo je da će zauvek biti u svemiru, spremno na povratak radi osвете u svakom trenutku.

Tako da sam ga spalio. Bio je Božić, ja zaglavljnjen u krevetu s rešetkom, dugovao sam Marijani Engel poklon, a nisam imao rezervni dar. Imao sam samo detinjaste žvrljotine koje su zacrnile belinu papira. Moje reči su bile kao egipatski hijeroglifi u poređenju sa otkrićem kamena iz Rozete; moje reči su bile kao ranjenici koji šepaju ka kući, bez oružja, posle izgubljene bitke; moje reči su bile riba na suvom koja se histerično drmusa kada se mreža otvori i kada se hrpa riba raširi po palubi kao ljigava planina koja se pretvara u stepu.

Moje reči su bile, i jesu, nedostojne Marijane Engel.

Međutim, nisam imao izbora, pa sam posegnuo za fiokom na stočiću i – **BEDNIČE** – stisnuo sam slabu petlju. Izvukao sam tri lista hartije, zažmurio, pa pružio pesme Marijani Engel, u nadi da se neće raspasti u mojoj ruci.

„Čitaj mi ih“, rekla je.

Bunio sam se da ne mogu. To su bile pesme, a s mojim glasom zvučale bi odvratno. Sami pakleni pas probio mi se do grla i za sobom ostavio slomljenu gitaru sa zarđalim žicama. Glas mi je bio – jeste – savršeno nepodesan za poeziju.

„Čitaj mi ih.“

Sada je prošlo mnogo godina. Pošto imate ovu knjigu u rukama, očigledno je da sam prevazišao strah od objavljivanja pisane reči. Ali te tri pesme koje sam pročitao Marijani Engel tog

božićnog dana neće se naći među stranicama ove priče. Ionako imate dovoljno inkriminiranih podataka protiv mene.

Kada sam završio, uvukla mi se u krevet. „Tako je slatko. Hvala. Sad ću ti reći kako smo se prvi put sreli.“

GLAVA DVANAESTA

Čim sam počela da čitam dela Majstera Ekharta, počela sam da razmišljam drugačije. Nije to bilo mnogo, ali sasvim dovoljno, pa sam počela da razumevam ponešto od onoga što je mati Kristina mislila pod gubljenjem plodnosti moje duše da bih bila bhža izvoru božje svetlosti. Međutim, ipak sam čuvala knjigu u tajnosti, jer sestre poput Gertrude ne bi čak ni uzele u razmatranje njegove radikalne ideje. Te dok je Ekhart bio katalizator, postojao je i neko drugi ko je ubrzavao moju ljubopitljivost. Kada je jedna od starijih sestara umrla, Gertruda mi je prosledila njene obaveze, uključujući i pregovaranje s trgovcem koji nas je opskrbljivao pergamentima.

Pergamentar je bio siroviji muškarac u odnosu na one s kojima sam se do tada sretala, pa sam se začudila što smo se slagali tako dobro. Prvo što mi je tražio bilo je da se molim za njega. Objasnio mi je da je monahinja pre mene to isto činila i to je bila moja prva lekcija o tome kako ruka ruku mije. Ako to učinim, daće popust manastiru. Priznao je da je grešnik, ali dodao je uz osmejak da „nije grešio do te mere da bi davao indulgencije“.

Voleo je da priča o svemu, bila sam zadivljena njegovim poznavanjem politike, ali verovatno samo zato što nisam shvatala da su njegove žalbe bile uobičajene po svim krčmama na kraju dana. Tokom naše mesečne saradnje, naučila sam mnogo o Nemačkoj koja je živela van manastirskih zidina. Papa Jovan je otpočeo razmiricu s Lujem Bavarskim. Ratovi su buktali, a pomesna vlastela stavljala je u najam čete poznate kao kondote; lingvista u meni prepoznao je da je reč pozajmljenica iz italijanskog. Smrt se prodavala za veliku zaradu, bez ikakve

ideologije ili verovanja, creva su mi se prevrtala na to. Nisam razumevala kako ljudi uopšte mogu da rade tako nešto, a pergamentar bi samo slegao ramenima i uveravao me da se to događa svuda.

U skriptorijumu, Gertruda nas je držala do duboko u noć da bismo radili na *Die Gertrud Bibel* i trud nam se isplatio. Čak i uz njeno strasno obraćanje pažnje na svaku pojedinost, a čak i uz sav naš ostali rad, mogla sam da uvidim da je ostalo svega nekoliko godina rada. Bila je stara, ali znala sam da će se napregnuti i izdržati. Tako pobožna, koliko je tvrdila da jeste, svađala bi se i sa samim Hristom ukoliko bi se drznuo da je uzme sebi pre nego što se delo završi.

Jedne pozne noći, ne drugačije od svih ostalih, jedna od monahinja ušla je u skriptorijum i došapnula o prispeću dva čoveka – jednog, pokrivenog tako ozbiljnim opekotinama da je izgledao kao da se „potukao s drekavcem!" Sve je zvučalo prilično zanimljivo, ali ja sam imala posla.

Sledećeg jutra, sestra Matilda me je probudila u mojoj keliji. Poslušanje joj je bilo da služi kao medicinska sestra u manastiru, pa reče da je moje prisustvo neophodno u bolnici, mati Kristina je naložila. Nabacila sam plašt, pa kad smo prelazile manastirsku baštu, saopšti mi da je ona s drugim sestrama u bolnici – sestrom Ehzabetom i sestrom Konstancijom – probdela celu noć lečeći žrtvu od opekotina. Svi su bih začuđeni što je tako dugo izdržao.

Mati Kristina nas je dočekala na vratima bolnice. U dubini sobe, otac Zunder i monahinje – medicinske sestre – negovali su čoveka ispod belog čaršava. Iscrpljeni vojnik, i dalje u odeći iscepanoj od bitke, bio je skljojkan u čošku. Kada me je ugledao, poskoči i upita: „Da li možete da mu pomognete?"

„Sestro Marijana, ovo je Brandajz koji nam je doveo izgorelog. Pregledah smo sve naše medicinske tekstove", mati Kristina je

klimanjem glave pokazivala na otvorene knjige na pultu, „ali nema dovoljno podataka o ovakvim vrstama povreda.“

Bila sam izgubljena jer nisam znala šta se od mene očekuje. „Da li ste uzeli u razmatranje bolnicu Svetog Duha u Majncu? Čula sam da je jedna od najboljih.“

Otac Zunder sad krenu napred. „Uzeli smo, naravno, ali njegovo stanje je i suviše teško da bismo se kockali i krenuli na put. Sve što se radi mora da se uradi ovde.“

„Ako iko zna šta sve ima u skriptorijumu, onda si to ti“, reče mati Kristina. Kao zakasnelu misao punu takta, dodala je: „I sestra Gertruda, naravno. Samo, ona je sada pod jakim pritiskom, kako to dolikuje njenom položaju, pa zato tebe molim da brzo pretražiš biblioteku i nađeš bilo kakav podatak koji bi mogao da nam bude od koristi.“

Dve stvari su odmah bile jasne. Prvo, ova mera je bila preduzeta prvenstveno da bi umirila Brandajza – bilo je malo šansi da ijedna knjiga sadrži korisne podatke. Drugo, mati Kristina nije verovala da bi Gertruda posvetila dovoljno pažnje ovom zadatku. Malo nade polagalo se u to da ću išta pronaći, ali ipak, imati malo nade uvek je bolje nego nemati nadu uopšte, pa je mati Kristina, izgleda, rešila da stavi život jednog čoveka ispred Gertrudinog ponosa. Što me je, priznajem, oduševilo. Jedino je bilo neumesno da se to pokaže, pa sam se samo smerno poklonila i rekla da sam srećna što služim svojoj nastojnici pred bogom. Jedino što sam zatražila bilo je da pregledam vojniskove rane da bih znala kakvo lekovito sredstvo da tražim.

Kako sam se približila stolu, prvi put sam videla tvoje hce. Bilo je spaljeno tada, kao i sada, iako manje ozbiljno, a imao si i lokvu krvi na grudima koja se probijala kroz beli čaršav. Nisam mogla da se oduprem utisku da je to kao ruža koja se probija iz snega. Čak i tog trenutka znala sam da je to neprikladna misao. Otac Zunder gledao je u mati Kristinu koja mi je glavom odobrila a on

je polako povlačio čaršav. Čula sam isprekidane uzdahe prilikom odvajanja krvavog tkiva od tvog tela.

I sama sam se iznenadila kako sam odreagovala. Bila sam opčinjena, više nego išta drugo, i sigurno mi nije bilo odbojno. Dok su svi u sobi, pa čak i vojnik Brandajz, ustuknuli korak unazad, ja sam napravila korak napred.

Naravno, bilo je oprljotina, a telo ti je lučilo više tečnosti nego što su zavoji mogli da upiju. Tražila sam platno da bih brisala to što ti je iscurelo. Crno, crveno i sivo, sve se stapalo jedno u drugo, ali kako sam brisala ugljenisani talog, otkrila sam nešto iznenađujuće. Imao si praktično pravougaonik nedirnutog tela na grudima. Bio je s leve strane, tek iznad srca, stajao je tu u potpunoj suprotnosti od uništene kože oko njega. Tačno u njegovom središtu bila je jedna rana, prorez, gde te je neko oštro oruđe probilo. Pitala sam Brandajza za to, pa mi je on rekao da je to bila tačka gde ti je ušla strela koja te je pogodila. Rekao je da te strela nije mnogo zasekla, već da ti je vatra nanela prave povrede.

Htela sam da znam šta se tačno dogodilo. Brandajz obori lice, jer je već bio ispričao tu priču sestrama, pa je poslednja stvar koju je želeo bila da je ponavlja. Međutim, smogao je snage i počeo da priča.

Ti i Brandajz ste bili pripadnici kondote, kao najmljeni strelci, gledao je u pod kao da ga je bilo sramota da prizna svoju službu u božjoj kući. Bila je bitka prethodnog dana. U jednom trenutku, obojica ste se našli rame uz rame sa svojim samostrelima, a već sledećeg, tebe je pogodila upaljena strela. Brandajz je brzo odreagovao, ah vatra ti se brzo širila. Pošto ti je drška bila zabodena u grudima, nisi mogao da se valjaš po zemlji da bi ugasio plamen, pa je Brandajz slomio strelu blizu vrha. Tog trenu je zastao da bi ispružio šake i pokazao svoje ne male opekotine. Smakao je s tebe odeću koja je gorela, ah već je bilo kasno. Šteta je već bila učinjena.

Bio je uz tebe tokom borbe i koristio se samostrelom da bi odolevao napadačima koji su se usudili da priđu previše blizu. Na kraju je vaša četa pobedila i bitka se približila završetku. Kada su vam se neprijatelji povukli, vaši saborci su počeli da prečešljavaju bojno polje, tražeći preživjele.

Postojala su pravila koja su svi razumeli. Ako bi našli povređenog neprijatelja, odmah bi ga pogubili. Ako je neko sa tvoje strane bio povređen, a mogao je da bude lečen, tako bi i bilo. Ali ako je neko od vaših vojnika bio živ, a povređen tako da je prešao granicu izlečivosti, taj bi takođe bio ubijen. Ovo se smatralo za čin milosrđa ali i ekonomičnosti. Nedohćno bi bilo da jedan dobar čovek lagano umire, a nepraktično da se troše sredstva za održavanje u životu beskorisnog vojnika.

Kada su tebe i Brandajza pronašli vaši saborci plaćenici, brzo je bio postignut načelni dogovor. Bih ste izgubljeni i trebalo vas je izbaviti. I oni su morali da se izbave.

Mladi vojnik, po imenu Konrat, istupio je napred da bi ponudio svoje oružje kao onaj koji bi srušio smrtonosni mač, samo nemoj ni za trenutak da pomisliš da je to bila dužnost zbog koje bi žalio. Konrat je to jedva čekao, jer je bio ambiciozan i krvožedan čovek bez mnogo savesti. On je već bio bacio oko na najviši položaj, a tvoja smrt samo bi uklonila još jednog iz stare garde koji je bio smetnja njegovom uzdizanju na položaj kondotjera, vođe čete.

Ali Hervald je komandovao tog dana, a tvoja priča s njim bila je duga. U stvari, on je bio taj koji te je pozvao u četu dok si bio još tinejdžer. Bio si jedan od vojnika koji je najduže služio, pa je, tokom godina, počeo mnogo da te poštuje. Nije baš hteo da naredi tvoje pogubljenje, ali nije imao izbora, i znao je da ta dužnost neće pripasti nekome kao što je to Konrat. Zato je ponudio Brandajzu da izvrši pogubljenje, tvom najboljem drugu. Ako bi Brandajz odbio, Hervald bi sam to izvršio.

Brandajz nije hteo ni da čuje za to da te ubiju. Uspravio se koliko je dug i isukao mač. „Smaknuću svakog ko se usudi da se približi. Moj drug neće biti iseckan kao da je neka raga.”

Zašto te Brandajz nije odveo negde da se stara o tebi? Razlog leži u načelu kondote. Čim je vojnik u njoj, ostaje tu doživotno. Tako je tad bilo, tako je oduvek bilo, tako će uvek i biti. Vojnici su morali da znaju da mogu da računaju na ljude pored sebe i da ne smeju da dezertiraju u nevolji. Da bi se sprovelo ovo pravilo, svako ko bi pokušao da ode bio bi uhvaćen i brutalno ubijen, bez izuzetka. Da je Brandajzu bilo dozvoljeno da ode kako bi brinuo o tebi, ko bi bio sledeći ko bi zatražio takvu povlasticu?

Te tako je Brandajz stajao iznad tebe, sa uzdignutim mačem protiv cele čete i protiv tradicije koja nije smela biti prekršena. Neverovatno hrabro i neverovatno glupo. Samo, možda su i drugi vojnici imali zavidno poštovanje prema nekome ko je sopstveni život stavio na kocku zbog druga. Ovaj bezizlazni položaj mogao je biti rešen samo daje Brandajz ponudio neko rešenje koje bi prošlo, pa, začudo, upravo u tome je i uspeo.

Brandajz je znao da je Engeltal blizu bojnog polja i znao je za njegovu reputaciju kao mesta gde se čuda dešavaju svakodnevno. Brandajz se zakleo svojom čašću da će se vratiti u četu pre sledeće borbe ako mu se dozvoli da te odnese u manastir. Branio se time – pošto su svi bili ubeđeni u to da ćeš ionako odmah umreti – da ti se dozvoli, ako ništa, da umreš pod božjom zaštitom.

Hervald je pristao na predlog, što je bilo retko dopuštenje s njegove strane. Lično i politički, to je bila pronicljiva odluka. Pokazala je kako odani vojnici treba da se nagrađuju, a u isto vreme sačuvala ga je od izdavanja naređenja za pogubljenje starog druga. Pri tom, niko nije mogao da ga optuži za puštanje sposobnog vojnika u smislu napuštanja položaja pošto je Brandajz obećao da će se vratiti.

si da kažeš nešto, ali to je bilo toliko slabo da sam mislila da zamišljam tvoj glas. Približila sam uvo tvojim usnama. Druge sestre odstupile su nekoliko koraka unazad, te nisu mogle da čuju da si unakaženim glasom izgovorio nekoliko reči.

„Srcu mom... Zaključano... Ključ.“

Onda si zatvorio oči i utonuo u nesvest.

Nisam imala pojma šta si mislio pod tim rečima, ali one su mi nekako učvrstile ubeđenost da sam ja ta koja treba da ti pomogne. Nije u prirodi ijedne monahinje da prihvati ideju da je srce jednog muškarca zaključano, naročito ne muškarca koji će se verovatno uskoro naći na vratima raja – ili, premda to nisam htela sebi da priznam, pakla. Čovek mora biti realan kad je reč o sudbini jednog plaćenika.

Ostala sam s tobom tokom noći i brisala guste tečnosti koje su ti liptale iz grudi. Bila sam nežna koliko god sam mogla, ali telo ti se i dalje trzalo pod svakim mojim dodirrom. Koliko god da je bilo teško gledati te kako patiš, bila sam ubeđena – prvi put u svom životu – da je Engeltal *baš to* mesto gde treba da budem. Nedostatak mističkih viđenja, nedostatak razumevanja o večnom bogu, sve to sada je bilo potpuno nevažno.

Sledećeg jutra, srela sam Gertrudu kada sam se vraćala u svoju kehju. Ispitivala me je, sa lažno slađušnim glasom, kada ću „smoći malo vremena da se odvojim od ubice“ i završim svoje obaveze u skriptorijumu i nastavim svoju službu bogu. Saopštila sam joj daje mati Kristina hčno tražila pomoć od mene u vezi s pacijentom sa opekotinama, te da je to moja prva obaveza u tom trenutku. Takođe mi je izletelo da mati Kristina smatra da sam jedina sposobna da pronađem bilo kakav podatak od važnosti u našem skriptorijumu. Videla sam kako joj bes na tren prelazi preko hca.

Kada je povratila normalan izgled lica, Gertruda reče: „Veoma je plemenito od mati Kristine što posvećuje tohko pažnje tom

čovjeku i pomaže mu. Ipak, smatram da bi bilo mudro od tebe da se setiš da samo bog može pomoći tom vojniku. Nije to u rukama kopileta ostavljenog ispred kapije."

Ovo su bile ubedljivo najteže reči koje mi je ikada rekla. Bila sam potresena, ali uverila sam je da je potpuno u pravu, naravno. Dodala sam, pri svemu tome, da me izvini, jer treba da odem i pomolim se pa da odspavam, pošto je bog odlučio da blagoslovi jedno kopile kao što sam ja sposobnošću da pomogne čovjeku kome je to potrebno.

Kada sam se kasnije vratila u bolnicu, otkrila sam da si imao težak dan dok mene nije bilo. Nerazgovetno si buncao, žestoko se bacakao. Mati Kristina i otac Zunder bili su tu, savetovali su se sa sestrama, ali niko nije znao šta je sledeće činiti.

Bez ikakve najave, podigao si ruku i pokazao prema meni. Sav tvoj zbrkani govor je nestao i uzviknuo si: „Ova ovde.“

Svi su stajali zabezegnuti. Osim pesme koju sam samo ja čula, pre toga nije bilo nijednog razgovetnog glasa od tebe. Nastala je čitava dramska pauza u sobi pre nego što si nastavio: „Imao sam viđenje.“

Monahinje su izgubile dah, a mati Kristina je pozvala na neodložnu molitvu da nas bog dobro vodi. Vojnik da ima viđenje: zaista je Engeltal bilo mesto mistike i čuda! Međutim, ja u to nisam verovala. Mislim da si kratko bio u manastiru, ali nekako si uspeo da naučiš da su samo nebeska otkrovenja bila u opticaju.

Mati Kristina nesigurno istupi: „Kakvo viđenje?“

Pokazao si opet na mene i prošaputao: „Bog reče da će ova tu da me izleći.“

Mati Kristina se pribi tik uz ruku oca Zundera. „Jeste li sigurni?“

Klimnuo si glavom kao da ništa ne osećaš i zatvorio si oči, baš kao što su i monahinje da bi pokazale koliko su duboko bile u svojim mislima.

Monahinje medicinske sestre sklopile su svoje ruke u strahopoštovanju i metanisale, dok su se otac Zunder i mati Kristina povukli u ćošak radi dogovora. Nedugo zatim, mati Kristina mi uze ruku u svoju. „Ovo je veoma čudno, sestro Marijana, međutim, moramo ovo uzeti za istinu. Zar nisam oduvek znala da postoji naznačenje mnogo značajnije za tebe?"

Možda je mati Kristina, bog dušu da joj prosti, naslućivala jedno novo, čudesno poglavlje u svom engeltalskom letopisu. Ko sam bila ja da razočaram? Klimnula sam glavom kao da je plašt „odabrane isceliteljke" bio težak teret za izuzetnu sestru poput mene, ah onaj koji bih stavila na rame zbog našeg manastira. Iza mati Kristine, izgledalo je da si opet pao u nesvest, doduše, sa tračkom osmeha na usnama.

Ostale sestre sasvim su mi dozvoljavale da te lečim posle otkrovenja. Bez sumnje nisu htele da njihove ovozemaljske greške kaljaju božansko posredovanje. Čistila sam ti rane hladnom vodom i menjala zavoje, ah isto tako, drala sam ti izgorela mesta, postupak koji su mnogi negodovah dok ih nisam podsetila na tvoje viđenje. Možda nisu imale hrabrosti za to, ili su, možda, mislile da mi nemamo prava da obesvećujemo telo koje je Gospod stvorio, ali šta god razlog bio, uvek su napuštale sobu kada sam ti to radila.

Zašto sam pomislila da je to odsecanje ispravna odluka, nikad neću znati. Od rođenja, bilo mi je usađeno da čovek mora da odvaja loše od dobrog, pa sam, možda, tu misao najbukvalnije shvatila. A zašto si mi dozvoljavao da ti derem kožu, ni to nisam znala, ali ti jesi. Vikao si, padao i dizao se iz nesvesti, ali nikada mi nisi rekao da prestanem da koristim nož. Bila sam zadivljena tvojom hrabrošću.

Te prve sedmice, neprekidno si bio u dehrijumu. Sedmog dana, groznica ti je nestala i konačno si se potpuno osvestio. Tapkala

sam, skidajući ti znoj sa obrva, kada si pogledao nagore i počeo da pevaš slabašnim glasom:

*Du bist min, ich bin din:
des solt dú gewis sin;
du bist beslozzen in minem herzen,
verlorn ist daz slüzzelin:
du muost och immer darinne sin.*

Nije mi bilo važno što si se grčevito zakašljavao usred pevanja. Jednostavno zato što je to dolazilo iz grla čoveka koji se oporavlja, i bilo je mnogo lepše od bilo kog drugog pevanja koje sam čula, čak i od onog uzdizanja glasova monahinja u hvalospevima slave Gospodnje.

Glas o tvom buđenju širio se po celom Engeltalu. „Zaista se desilo čudo kroz ruke sestre Marijane!“ Mislila sam da će osećaj zajedništva preovladati, samo, ne možeš da se prepireš u manastiru sa ushićenim monahinjama. Čak su i Gertruda i Agletrudis prestale da šapuću mati Kristini da treba da se vratim svojim obavezama u skriptorijumu, gde sam, inače, bila njihov rob.

GLAVA TRINAESTA

Ali, reci mi, šta znači ta pesma?“

„Baš čudno što se ne sečaš svog maternjeg jezika“, zamišljeno reče Marijana Engel. „*Ti si moja, ja sam tvoj: budi sigurna u to. Zaključana si u srcu mom, a ključ, onda, baciše; u njemu, zauvek mi ostaćeš.* To je narodna ljubavna balada.“

„Zašto baš tu?“ pitam.

„Pa, bio si vojnik, ne pevač. Možda je to bila jedina pesma koju si znao.“

Pričali smo još, uglavnom mi je objašnjavala o tradiciji *minnelied* – srednjovekovne ljubavne pesme – dok nije došlo vreme da ode. Kada je pokupila svoje stvari, zatražila mi je da sklopim oči.

Kada sam to uradio, brzo mi je stavila tanku traku od kože oko vrata, sa medaljonom kao priveskom. „Pravo ime ovoga je 'anđeo'. Pravili su ih u Engleskoj u šesnaestom veku. Dozvoli mi da ti poklonim.“

Na jednoj strani medaljona bio je neko ko ubija aždaju; Marijana Engel je objasnila njegovu istoriju. „To je arhangel Mihajlo, iz *Otkrovenja Jovanovog*. 'I nasta rat na nebu; Mihajlo sa svojim anđelima zarati na aždaju... I bi zbačena velika aždaja...’“

„Hvala ti“, rekoh.

„Kada dođe vreme, znaćeš šta treba da radiš s medaljonom.“

Ovakvi komentari Marijane Engel, besmisleni do krajnjih granica i fantastično zagonetni, bili su toliko uobičajeni za nju da sam prestao da pitam za njihovo značenje. Kada sam pokušavao daje nateram da objasni ovakve izjave, obično bismo zalazili u ćorsokak i nikada ništa ne bi ni objasnila.

Marijana Engel mi je saopštila da neće moći da se vrati pre Nove godine, jer joj je podrum bio pun groteski kojima nije posvetila mnogo pažnje. Pre nego što se zaputila prema vratima, pljesnula je po koferu sa dvesta somića. „Ne zaboravi da dolaziš da živiš sa mnom.”

DA LI MISLIŠ DATI PRAZNI KESE OD DRENAŽE?

Usredsredio sam se na prazninu sobe. Neću da dozvolim svojoj zmiji mučiteljki da uspe u svojim namerama.

PITAM SE DA LI IMA DA PRIVODI MUŠKARCE S PENISOM?

Najkorisnija svrha koju je pružala moja stara naviknutost na drogu bila je mogućnost da hvatam zjale po čitav dan. Žudeo sam za belinom pred očima koju su kokain i alkohol uvek mogli da mi pruže.

ŽENE IMAJU POTREBU ZA ONIM ŠTO TI NE MOŽEŠ DA ISPUNIŠ.

Doktorica Edwards je ušla, odevena u svetao, crveni praznični džemper. Nikada je nisam video u nečemu što nije bio beli mantil. „Čujem da je proslava bila sjajna.”

Bio sam srećan što vidim Nen, jer je njeno pojavljivanje značilo da će zmija nestati na neko vreme. Zmija je volela da mi se suprotstavlja kada smo bili sami. „Šteta što nisi bila.”

Proverila je moj karton. „Možda dogodine.”

„Jesi h i ti imala udela u tome?” pitao sam. „Mislim, mora daje bilo mnogo formulára koje je trebalo ispuniti. Pravne papire, obrasce, takve stvari.”

„Bolnica jeste morala da se bavi svojim položajem“, priznade Nen, „i da zahteva zakonsku nadoknadu za mnogo stvari. Šta ako se neko otrovao od hrane?“

„Ne mogu da zamislim da je Marijana sama sročila molbu.“

„Ja sam bila veza između nje i upravnog odbora bolnice“, reče Nen, „ah samo zato što sam mislila da bi to bilo dobro za sve bolesnike. Ne samo za tebe.“

„Hvala ti. Znam da je ne voliš baš mnogo.“

Doktorica Edwards se malo uspravila. „Mislim da je dobra osoba.“

„To je zapravo kao da je ona bolničarka u koju sumnjaš.“

„Nije mnogo važno šta ja tu mislim.“

„I te kako jeste“, rekoh. „Sviđa mi se tvoj džemper. Je li izlaziš negde?“

Pogledala je nadole, kao da je zaboravila da ga nosi, ali to je bila loša pantomima. „Volela bih da mi privatni život ostane privatni.“

„Pošteno“, rekoh. „Zašto si postala lekar?“

„To je lično pitanje.“

„Nije“, ispravio sam je, „nego je u vezi s tvojim zanimanjem.“

Okrenula je glavu u stranu. „Iz istih razloga kao i svako drugi, pretpostavljam. Da bih pomagala ljudima.“

„O, a ja sam mislio da neki lekari rade za novac“, rekoh. „Zašto na opekotinama? Ima i lakših mesta za rad.“

„Sviđa mi se ovde.“

„Zašto?“

„Kada ljudi odlaze odavde, postoji...“ Nen zastade, birajući najprikladnije reči. „Kada sam bila stažista, naučili su me da svakog ko dođe ovde tretiram kao već otpisanog. Vic je u tome, znaš, da mnogi bolesnici od opekotina umiru u prvih nekoliko dana. Ah, ako smatraš bolesnika mrtvim odmah po dolasku u bolnicu, a onda on uspe nekako da se izvuče...“

„Zvuči kao da si samo spasavala ljude i da ti niko nije umro“, rekoh. „Je l to tako?“

„Ponekad mrzim što sam ovde.“

„I ja.“ Hteo sam da ispružim ruku i da uzmem njenu, ali imao sam bolju ideju. Umesto toga, rekoh: „Mislim da si sjajan lekar.“

„Sebična sam. Hoću da imam to osećanje koje dobijam svaki put kada pacijent odlazi odavde.“ Gledala je od svojih nogu prema mojim očima. „Da li ti je uopšte neko rekao da ti je srce stalo dva puta tokom hitnih operacija?“

„Ne. Verujem da je bezbedno pošto je ponovo počelo da kuca.“

„Ne počinje uvek.“

„Živeću s Marijanom.“

„Samo ne želim da pogrešiš nakon što si dogurao dovde.“

„Ako ne odem kod nje, ne znam zašto si mi spasla život.“

Nen je razmišljala o mojoj izjavi i trebalo joj je nekoliko trenutaka da ponovo progovori. „Ne mogu ja da spasem nečiji život. Najviše što mogu to je da pomognem da nekohcina ne umre pre vremena, a ne mogu to čak ni da radim tako često.“

„Pa, dobro“, rekoh. „Još sam ovde.“

„Jesi.“ Sagla se i uzela me za ruku, samo za tren. Onda se ispravila da bi izašla iz sobe, ali na vratima se okrenula i dodala, gotovo naglo: „Nalazim se s bivšim mužem na piću. Zato nosim ovaj džemper.“

„Nisam znao da si bila udata.“

„Bila sam, više nisam.“ Nervozno je vrtela kvaku, naslanjajući se na nju nekoliko puta. „Muž mije dobar čovek, ali bili smo loš par. Dešava se.“

Nakon Nove godine, Marijana Engel je počela sa učestvovanjem u mojoj fizikalnoj terapiji. Učili su me umetnosti pranja zuba, zakopčavanja košulje i korišćenja escajga, te sam vežbao ove SDA – svakodnevne aktivnosti – zbog onog dana kada ću biti otpušten. Svaki put kada sam se služio zdravom rukom u ovim zadacima, Sajuri bi me ukorila. Iako bi tako bilo lakše na kratke staze, dalo bi mojoj spaljenoj ruci dozvolu za isušivanje, raspravljala se. Čak i ove jednostavne aktivnosti zvale su se „vežbe“.

Bilo je planirano i uputstvo za kupanje, još jedna stvar koju sam morao da naučim iznova. Nelagodnost pri pomisli da će Marijana Engel prisustvovati ovim časovima bila je očigledna. Iako mi je pomagala u mnogim oblicima rehabilitacije, ipak još nije bila prisutna u momentima kada su mi zavoji bili potpuno skinuti. Znala je da mi je penis odsečen; ipak, to još nije, *nije* videla. Kada joj se budem preselio u kuću, ona će biti ta koja će mi pomagati oko kupanja, a sigurno je da to ne može da se uradi ako sam obučen. Ipak, nisam još bio spreman za to da vidi ovaj poseban fizički nedostatak.

Uspeh smo da se sporazumemo. Sve i da je Sajuri mislila da bi bilo najbolje da se Marijana Engel uključi u vežbanje od samog početka, prva kupanja ćemo obaviti bez nje, dok se ja ne prilagodim.

Gregor je bio ushićen zbog večeri sa Akirom Kurosavom i Sajuri Micumoto.

Počastio me je pričama o tome šta su kupili na štandu (kokice + šećerleme sa radićem); kako Sajuri ne voli šećerleme (izgleda stvar kulture pošto mnogi Japanci misle da ima ukus kao neukusan kineski lek); kako su im se prsti slučajno dodirnuli kada

su krenuli za kokicama u isto vreme; kako su se držali za ruke kada kokica više nije bilo; kako je mogao da misli samo na talog od vina na svojim prstima; kako je molio boga da ne misli da je masnoća taloga znoj; kako je obrisao prste o pantalone da je ne bi uvredio svojim masnim rukama; kako je ostatak večeri proveo sa četiri fleke od umazanih prstiju na pantalonama; kako je bio ubeđen da će ona shvatiti fleke kao odvratni nagoveštaj njegovih loših higijenskih navika; i tako dalje. Bilo je slatko. Gregor mi je ispričao sve osim naziva filma, što je, čini mi se, bilo od najmanjeg značaja za celo događanje.

Na samom kraju večeri, Sajuri je pristala da ode s njim na večeru u „Raspućin“ sledećeg vikenda.

Marijana Engel mi je gurala kolica u prostoriju gde je velika grupa stažista čekala. Sajuri me je predstavila svima i onda postavila naizgled nevino pitanje: „Šta je moj posao?“

Stožisti su se zgleđah, očekujući zamku. Mladić otpozadi pretpostavi, očigledno, daje Sajuri fizioterapeut. Njen uvek širok osmeh raširi se u još širi kada je klimala glavom. „Danas sam krojač. Uzimanje ovih mera vrlo je značajno, jer će odelo koje pravimo nositi dvadeset i četiri sata dnevno godinu dana.“

Izvadila je krojački metar i pitala ko hoće da pomogne. Dvoje stažista su istupila i uskoro stavljala parčiće tkanine, one koja se koristi za steznike, po celoj dužini mog tela. Trajalo je duže nego što sam očekivao, najviše zato što nisu bili sigurni u sebe. Sajuri se strpljivo borila s njihovim pitanjima i bilo je očigledno da, ne samo da je dobra učiteljica, nego je takođe i uživala u tome. Kada su mi mere bile uzete, blistala je, objavljujući daje ono što sledi –

pravljenje otiska za masku od pleksiglasa koju ću morati da nosim – daleko izazovnije.

„Najveći deo njegovih operacija na glavi jeste gotovo, pa mu se oticanje lica smanjilo, pa je, onda, osnovna funkcija maske da umanji ožiljke. Šta radimo prvo?“

„Pravimo negativ otiska lica“, odgovori jedan od studenata.

„Jok!“ reče Sajuri, uzimajući fotografski aparat. „Slikamo da bismo, znali kako da se upravljamo kada pripremamo unutrašnjost maske. Kako f da nosite masku godinama ako se ne uklapa dobro?“

Sajuri me je slikala, iz svih mogućih uglova, kako bi uhvatila svaki izraz mog lica. Mrzeo sam što je pravila permanentni snimak toga kako sam izgledao. Kada je spustila fotoaparat, reče: „Sada može da se uzme otisak. Šta radimo prvo?“

Najzad da je neki student pročitao pravo poglavlje. „Stavimo geltrat preko lica, pa stavljamo preko njega platnene trake sa gipsom.“

„Odlično! Dođite da pomognete.“ Sajuri skide beli čaršav sa obhznjeg stola; ispod su stajali svi materijali neophodni za rad. Stavili su mi male platnene krugove preko očiju i tanke cevčice u nos da bih mogao da dišem. Student iscedi prve kapi geltrata na svoje ruke i počeo da mi razmazuje po licu. „Ovo je isti materijal kojim se uzimaju otisci u stomatologiji. To je dobro da se zapamti, jer ga niko ne voli. Budite blagi tokom nanošenja.“

Prsti stažiste bili su nesigurni u odnosu na Sajurine, međutim, ona ga je svejedno hvalila, pa je onda pitala nekolicinu ostalih da „priđu i probaju sami“. Osećaj da me tako mnogo ruku dodiruje bio je nadmoćan. Sajuri je objašnjavala dok su oni radili: „Važno je da postignemo prirodni oblik glave, jagodica, oko očiju... Ne zaboravite da radite blago...“

Nakon što je geltrat bio nanet, stavljena mi je udlaga da drži vrat nepomičan kako bi mi stavili gipsane trake. Sajuri ih je

upućivala da stavljaju na prava mesta, tu i tamo gladeći loše postavljanje, ah ponajviše ih je podsećala na to da budu pažljivi. „To nije samo koža, to je izgorela koža Zapamtite to.”

Kada je gips bio konačno postavljen, morah smo da čekamo da se stvrdne. Sajuri je iskoristila to vreme da odgovara na pitanja vezana za moj oporavak; sa glavom prekrivenom gipsom, nisam mogao ništa da dodam. Šapućući, kako ne bi ometala studente, Marijana Engel mi je predložila da mi čita *Pakao*. Predlog mi se mnogo dopao; hteo sam da slušam glas njen glas dok sam boravio u mraku.

Počela je:

„*Vexilla regis prodeunt Inferni,
Stoga napred gledaj, možeš li u tmini,
Nazreti nešto*”, reče meštar stari.

Satana, kralj pakla, obuhvaćen ledenim oklopom u samoj utrobi *Pakla*. Kako je zgodno da se zamisli ova slika, mozgao sam, dok ležim uvijen u svoj oklop od gipsa. Danteov učitelj bio je Vergilije, vodio ga je napred, dok je moj vođa bila Marijana Engel. Dva puta je skliznula u italijanski, pa, sama ulovivši grešku, smejala se pre nego što bi se vratila na engleski.

U pozadini se čuo žamor stažista koji su učili o nevoljama lečenja od opekotina. Kada je Sajuri procenila daje vreme da se skine maska, osetio sam joj prste koji su gulili gips. Kada mi se lice opet pojavilo na svetlosti dana, Marijana Engel je, na zdravije uvo, tiho čitala Danteov poslednji red:

...*Izbismo, opet, da vidimo zvezde.*

„Nosi samo pamučne bele košulje s kratkim rukavima“, reče doktorka Edwards, „i operi ih nekoliko puta u mašini samo s vodom. Zaostatak od sapuna jeziv je za lečenu kožu.“

Trebalo je da izađem iz bolnice sledećeg jutra. Tohko dobro sam napredovao da sam bio otpušten sredinom februara, skoro dva meseca ranije nego što su očekivah. Nen pokaza na debelu knjigu sa uputstvima za rehabilitaciju u rukama Marijane Engel. „Kada treba da bude sterihzovana pre svakog kupanja, s hemikahjama rastvorenim u vodi. Listu hemikalija naći ćete u knjizi. Daćemo vam ih dovoljno za prvu nedelju, ali posle ćete morati da ih kupujete sami. Takođe, postoji lista podesnih sapuna. Ne zaboravite da stavljate melem nakon svakog kupanja, pa posle stavljajte nove zavoje. Kroz mesec dana, steznici će ti biti gotovi, ali do tada, koristite zavoje. O, da, i ako si koristio kolonjske vode ili dezodoranse pre nesreće, sada su ti sasvim zabranjeni.“

„Još nešto?“ pita Marijana Engel.

Nen se zamislila za trenutak. „Pazite se insekata. Žaoka može da izazove gadne infekcije. Nema insekata u tvojoj kući, zar ne?“

„Naravno da ne“, reče Marijana Engel pre nego što je dodala, „samo jednog mog prijatelja ubola je osa jednom i pogrešio je što je umro. Bilo je strašno.“

Nastade pauza u razgovoru, jer smo i doktorka Edwards i ja pokušavah da shvatimo o čemu to Marijana Engel priča. Zgledali smo se pa smo došli do neme saglasnosti da je ne vredi pitati, onda je Nen samo prokomentarisala da je anafilaktički šok sigurno čest u takvim slučajevima, pa je nastavila sa uputstvima za moju negu. Podsetila me je da obraćam posebnu pažnju na skrivena oštećenja, isto onoliko kohko i na oštećenja koja su bila vidljiva. Koža je organ koji reguliše telesnu temperaturu, oslobađajući višak toplote kroz znojenje, po toplom danu ih tokom vežbanja, a moje telo je izgubilo mnogo od te sposobnosti. Zbog oštećenja lojnih žlezda i pora, mozak će se susretati sa ozbiljnim izazovima

u komandovanju nervnim i endokrinim sistemima. Teoretski, telo može da se skuva iznutra; da nisam vodio računa, mogao sam da izazovem sopstveni požar u ljudskom obliku.

„Držali smo te na dobroj temperaturi ovde, u tvojoj sobi" reče de doktorka Edwards, „ali sada ćeš morati da se igraš sa klima-uređajem da vidiš šta ti prija. Sigurno *imaš* klimu u kući, zar ne, Marijana?"

„Nabaviću je što pre."

„Dobro. Pitanja za kraj?"

Pitao sam koliko će mi morfina obezbediti. (Bio sam ubeđen da mi zmija kurva neće izmigoljiti iz kičme kad budem izašao iz bolnice.)

„Dovoljno za mesec dana", odgovori Nen, „ali pazi! Sada je bolje je bolje da malo boli nego da ideš kroz život kao zavisnik. Je l' to jasno?"

„Naravno", rekao sam. Samo sam ipak tada žedno razmišljao o svojoj sledećoj fenomenalnoj dozi.

Sada, kada su uputstva za dalje lečenje bila završena, bio sam smešten u kolica, po politici bolnice, i Nen me je odgurala do ulaznih vrata. Marijana Engel se nije čak ni pobunila što je Nen ta koja me gura. Možda je mislila da je doktorka Edwards morala to da uradi za svoje pacije neki ritual otpuštanja.

Na samom ulazu sam ustao dok mi je Nen davala poslednje upozorenje. „Ljudi misle da, kada pacijent sa opekotinama ode kući, da je najgore prošlo. Stvarno, ono što je suština to je da gubiš svakodnevnu podršku bolničkog sistema. Ali mi smo uvek ovde, pa se ne ustručavaj da *zoveš* ako ti išta zatreba."

Suprotno Hauardu, ja nisam imao odred prijatelja, porodice i bivših verenica da me vide kako izlazim. Samo, jedva da mogu da se požalim za razliku od Tereze, odlazio sam živ. Bolničko osoblje i Marijana Engel, skupili su se radi srdačnog razmenjivanja „hvala" i „srećno.. . Koni me je zagrlila, Bet se

čvrsto rukovala, a pošto Medi nije bila tu, siguran sam da bi promešala guzom da je bila tu. Sajuri je obećala da će ubrzosvratiti, kako bi nastavili vežbe hodanja, pa se izvinila za Gregorov izostanak sa oproštaja. Hitan slučaj sa jednim bolesnikom u poslednjem trenutku, objasnila je.

Očekivala sam od Nen da pruži ruku, ali to se nije pe dogodilo. Zagrlila sam Marijanu Engel, rekavši joj da me lepo čuva. Onda ona je mene poljubila i rekla da i ja lepo čuvam Marijanu Engel.

Zar škizofrenicima daju da voze? Izgleda da dá. Marijana Engel je posedovala ogromna kola iz sedamdesetih, što je bilo poslednje vozilo koje bih mogao da zamislim za nju; dakle, bilo je savršeno. Hvalila se da su nekada pripadala pobednici konkursa lepote Medisin Heta .1967.

NE SMEŠ NI DA BUDEŠ S NJOM U KOLIMA...

Tokom poslednjih trenutaka pre nego što sam dospeo u bolnicu, vadili su me iz buketeće olupine od kola. I sada, prva stvar koju radim nakon puštanja iz bolnice: ulazim u kola. Znao sam da ne mogu da hodam, ali poželeo sam da postoji neki drugi način da odem.

A DA SE NE PITAŠ DA LI ONA TREBA DA VOZI.

Motor se upalio kao mrzovoljni medved koji zeva u znak izlaska iz hibernacije.

Na semaforu smo stali pored starog *Fordovog* kamioneta. Primetila da žena na suvozačkom sedištu – još sam bio u zavojima, i biću, sve dok mi steznici ne budu bili gotovi – te je tiho kriknula pre nego što je okrenula glavu prema putu, u pokušaju da se pravi da njene reakcije nije ni bilo.

Žena je gledala u nas i mislila da je Marijana Engel ta koja je normalna.

NIKO OD VAS NIJE NORMALAN.

Tako će sve ubuduće da izgleda, pa pretpostavljam da je trebalo da se pomirim ranije. Samo, nisam imao kada.

GLAVA ČETRNAESTA

Kao da nije trebalo da se iznenadim što je prva zgrada koju sam video, kada smo skrenuli sa puta za Lemuriju, bila crkva Svetog Romana Kondatskog, masivne konstrukcije koja je pokušavala da izmami više poštovanja nego što je to u suštini imala. Nije izgledala kao da se loše postupa s njom, već kao da joj je, jednostavno, ponestalo novca. Farba oljuštena, cigle izlomljene, a pukotine na prozorima pokrivene prozirnim selotejpom za pakovanje. Pored betonskog prolaza koji je vodio do ulaznih vrata stajalo je obaveštenje na kojem je crnim slovima preko bele plastične pozadine pisalo da otac Šanehen poziva sve na nedeljnu misu. Iza crkve, bilo je raspadnuto groblje sa džumbusom od vremešnih sivih kamenih ploča koje su bile udenute u zemlju kao tablete *alka-selcera* bačene po ivici. Trava je iznikla kao nepodšišana kosa, a cveće doneto pokojnicima svenulo je na humkama. Nekoliko većih nadgrobnih spomenika imali su predstave anđela koji se uzdižu ka nebu. Pitao sam Marijanu Engel da li je izradila neki od njih. Nije, rekla je, nije radila takve stvari.

Njena kuća, na sledećoj parceli iznad svetog Romana, bila je više kao zamak; velika kamena tvrđava koja je izgledala kao da može da odbije opsadu Huna. Mogla je da primeti kako sam se ošamutio od zadivljenosti masivnošću objekta, pa je objasnila kako ne bi mogla da živi u zgradi koja ne bi izdržala zub vremena.

Pošto mi je pomogla da izađem iz kola, pitao sam je da li joj je ikad zasmetalo što živi pored groblja. Samo je slegnula ramenima i nabacila kako treba da pazim na kaldrmisanu stazu, jer su neki kamenovi klimavi. Dvorište je bilo prekriveno korovom i

neposlušnim cvećem, čije su se lenje glave ljuljale na povetarcu. Čvornovati izgovor od drveta stajao je iznad kolica koja su poslužila kao saksija, uz zarđali prednji točak koji je nestajao u zemlji. Na poštanskom sandučetu pisma su se ubacivala u razjapljena zmajeva usta.

Na pročelju kuće bila su dvoje ogromnih vrata od hrastovine sa velikim čeličnim šarkama, koja su vodila u njen atelje u podrumu i koja su posebno tu bila nameštena da bi primala kamene table. „Mnoge stavke iz renoviranja bile su oslobođene poreza. Barem Džek tako kaže." **NISI ZABORAVIO DŽEKA, JE L'TAKO?**

Trčeci iz dvorišta iza kuće, prišao nam je pas svetlosmeđe boje, čuvena Bugaca. Marijana Engel se savila da mu pomazi glupavu glavu, dok je on povlačio uši unazad. „Bugi!“ Trebao mi je svega jedan trenutak da mi ova džukela potvrdi sve ono što sam mrzeo kod kućića. Bio je tupav, kako samo kuće može da bude, retardirani jezik balavio je na sve strane, glava mu se njihala unaokolo kao hula-hula igračici na instrument tabli u kolima makroa.

KLADIM SE DA JE DŽEK NORMALAN I DA MOŽE MNOGO DA PRUŽI.

„Kako bi bilo da ovom finom čoveku otpevamo pesmicu?" Marijana Engel je prostenjala onako kako može samo Saskvačevan koji pali jednu na drugu, pa se Bugaca pridružio, pokušavajući da imitira. Već sam znao da ume fino da peva, pa je sad bilo očigledno da je pevala da bi se igrala sa psom. Meni su sada uši mali mesnati patrljci, pomalo kao sušene kajsije, koji mi štrče iz skupljene pesnice od glave. Desno uvo mi je gotovo ogluvelo, ali zato je levo i dalje bilo dovoljno osetljivo da bi znalo koliko su stvarno zvučali odvratno. Položaj njihovih glava, uperenih nagore, ukazivao je na to da zamišljaju visoke tonove koji plivaju iznad njih i samo čekaju da ih zaskoče. Promašili su.

Nije ni čudo što je Marijana Engel živela pored groblja; ko bi osim mrtvih mogao da je istrpi?

KAO POSAO. Reptilski smrad. **KAO BUDUĆNOST.**

Dok su tako arlaukali, mene je opijala neobičnost njene kuće. Prozorske daske bile su od masivnog drveta, a prozori od tako debelog stakla da bi se promašena lopta u igri bejzbola najverovatnije samo odbila. Kameni blokovi izgledah su kao da su ih ljudi s maljavim rukama i debelim stomacima podigli na svoja mesta, jedan po jedan, pa onda macolama izlupah da bi se namestili. Zeleni kraci bršljana peh su se uza zidove prema najneobičnijim oblicima celokupnog mesta: isklesanim čudovištima koja su se nizala uz oluk Kako bih zaustavio jodlovanje Marijane Engel, skrenuo sam pažnju na to da se gargojli ne viđaju tako često na privatnim kućama.

„Da se viđaju, ja bih bila bogata. Dobra su mi reklama, doneli su mi članak u novinama. Uostalom, imam još tohko tih momčića da ne znam kud ću s njima.”

Zlodusi su gledali nadole, njihove prevelike oči bile su ispupčene uvek u mom pravcu, bez obzira na to da h se krećem ulevo ih udesno. Njihova izuvijana tela su me hipnotisala: gornji deo čovečjeg tela završavao se ribljim repom, ah nije se potpuno pretvarao u sirenu; trup majmuna koji naglo zaokreće u oblik konjskih butova; bikovska glava koja izvire iz tela krilatog lava. Zmija je izrasla iz slepog miša. Žensko lice je ispljunulo ljutit zalogaj pun žaba. Na svakom telu saživele su se potpuno različite zveri; bilo je teško razlučiti gde se jedna završava a druga počinje i bilo je nemoguće znati koje zveri – ili koji delovi kojih zveri – jesu bile dobre a koje loše.

„Trebaju nam tu gore”, Marijana Engel izjavi.

„Za šta?”

„Da teraju zle duhove." Uzela me je za ruku da me provede kroz vrata na pročelju. Pitao sam je zašto nema pokretni most i prokopan šanac. Odredba o podeli na zone, objasni.

Očekivao sam da unutrašnjost bude sva u zidnim ćilimima i tronovima, ali tu su bile ogromne površine praznog prostora. Četvrtasti drveni stubovi nosili su krov, a pod je bio od širokih dasaka. Stavila je jaknu na gvozdeni čiviluk na samom ulasku u kuću i rekla, primetivši moju zainteresovanost za drvo, „grede su nam od kedrovine, a rogovi od jelovine".

Otpočela je obilazak kuće s dnevnom sobom koja je bila ofarbana u jarkocrveno. Na ogromnom kaminu, oko samog otvora, bili su isprepletani modeli anđela i demona. Imala je dve fotelje, sa ogromnim tepihom između njih, koje su izgledale kao da iščekuju vladare da bi seli u njih kako bi vodili ozbiljne razgovore.

Trpezarija je imala velike slike na zidovima; uglavnom mrlje intenzivnih boja preko glatke površine slika. Apstraktnije nego što sam očekivao – ako bi mi neko rekao da pogađam, pretpostavio bih da ima slike sa religioznim temama. Ali nije. Sto od hrastovine širio se sa izloženim ljubičastim cvećem na sredini i sa svećama u gvozdanim svećnjacima sa obe strane. „Frančesko ih je napravio. Šta god da vidiš od metala u kući, možeš da pretpostaviš da je on to pravio." Klimao sam glavom: ma, da, zašto da ne? Zar nije najveći broj domova pun italijanskih duhova?

U kuhinji je bio srebrnkasti šporet, starinski frižider i niz bakarnog posuđa koji je visio sa plafona. Staklene tegle sa testeninom i začinima bile su poredane na policama, a suncokretno žuti zidovi činili su kuhinju neumoljivo veselom. Sve je bilo na svom mestu, a jedini znak nereda bila je prepuna pepeljara. Njena kuća me je još jednom iznenadila: ne zbog pepeljara, već zbog reda.

Bibliotekom je gospodario oblik velikog drvenog stola, za koji je tvrdila da je jednom pripadao španskom kralju. Opet sam samo klimao glavom: ma, da, zašto da ne? Itahjanski duhovi ne mogu baš sve sami. Iza stola, bila je čvrsta stolica, sa čije je desne strane bio kožni kauč koji je izgledao kao da iščekuje nekog od dr Frojdovih pacijenata.

Police sa knjigama, otežale od prevelikih tomova, bile su na tri zida. Spenser, Milton, Don, Blejk i prečasni Bede predstavljah su Engleze. Među nemačkim piscima bili su Hartman fon Aue, Volfram fon Ešenbah, Urlih fon Tirhajm, Valter fon der Vogelvajde i Patrik Siskind. Ruske knjige obuhvatale su *Život protojereja Avakuma*, *Demoni* Mihaila Ljermontova i *Mrtve duše* Nikolaja Gogolja. Španski deo bio je opskrbljen remek-delima svete Tereze Avilske *Unutrašnji zamak*, *Put savršenosti* i *Napredak duše*. Grci nisu sebi dozvolili da budu zaboravljeni: Homer, Platon, Aristotel, Euripid i Sofokle smestih su se najvećim delom na dnu police, kao da su već odavno bih odlučili da bi police za knjige bile nepotpune bez toga da im svi stoje na ramenima. Pola zida zauzimah su samo tomovi na latinskom, ali jedino što mi je uhvatilo pogled bili su Ciceronov *Scipionov san* i Ovidijeve *Metamorfoze*. Izgledajući kao da su malo van prostora, ah bez namere da budu izvan svetske scene, bile su knjige iz Azije. Ne bih mogao da razlikujem kineske znakove od japanskih, a često čak i prevedeni engleski naslov ne odaje svoje pravo poreklo. Konačno, tu su bile i kopije svih važnih religijskih knjiga: Biblije, Talmuda, Kurana, četiri Vede i tako dalje.

Najzanimljivija stvar u vezi s kolekcijom bilo je to da su postojale dve kopije knjiga, jedna do druge, za svaku inostranu knjigu: original i prevod na engleski. Naravno, pitao sam Marijanu Engel za to.

„Verzije na engleskom su za tebe“, reče. „Tako ćemo moći da pričamo o njima.“

„A originali?"

„Zašto bih morala da čitam prevode?"

Marijana Engel posegnu za knjigama da bi skinula dve koje nisu zvanično bile izdate već u rukopisu na debelom papiru, pa povezane neujednačeno prošivenim koricama. Sam rukopis bio je njen, a tekst, hvala bogu, na engleskom, a ne na nemačkom. *Otkrovenja* Kristine Ebner i *Gnaden-vita Fridriha Zundera*.

„Mislila sam da će te ove dve zanimati", rekla je, „pa sam ih prevela."

Još jedan interesantan predmet stajao je na polici: mali anđeo u kamenu čija su krila sezala u nebo. Pitao sam da li ga je ona isklesala, a samo moje pitanje, postavljeno krajnje nevino, izgleda ju je povredilo. Trepnula je nekoliko puta, kao da se suzdržavala da ne zaplače, pa je napućila usta pokušavajući da smiri drhtavu donju usnu. „Ti si mi ga isklesao", reče ona raspuknutim glasom. „On je bio moj *Morgengabe*."

Time se završio obilazak donjeg sprata. Radionica joj jebila u podrumu, ali nisam imao noge da silazim. Moj prvi dan van bolnice bio je dovoljno dug i, istini za volju, sloboda me je nadvladala. Odrastao sam naviknut na to da znam svaki centimetar svog okruženja i svaki minut svojih planova, samo sada sam bio suočen sa novim, beskrajnim osećanjima. Proveli smo ostatak poslepodneva sedeći u dnevnoj sobi, pričajući, samo nije bilo u izgledu da će joj se vratiti osmeh na lice koji je moje pitanje o anđelu od kamena izbrisalo.

NEĆE OVO POTRAJATI, ZNAŠ. Zmija me je sinula repom po utrobi. **SLOMIĆEŠ JE SVOJOM NEOSETLJIVOŠĆU.**

Predveče, popeo sam se uz stepenice na sprat sa Marijanom Engel koja je išla iza da me čuva od pada. Ja sam žudeo tada za špricom morfina koji bi učutkao kurvu zmiju. Mogao sam da biram između dve sobe: jedne gostinjske, već spremljene, i druge koja je bila ušuškano potkrovlje koje je gledalo na groblje iza

crkve Svetog Romana. Marijana Engel se brinula da će mi neobičan oblik sobe, zabačene, kakva je bila, u uglu tavana, možda biti nesnosan nakon šest meseci provedenih u bolnici, ali iste sekunde svidela mi se ideja. „Ona je kao zvonik. Savršeno.”

Sredila me je morfinom, koji je bio slađi od prvog pljuska u pustinji, pa se zmija tiho ušunjala u svoju rupu. Pretpostavio sam da ću se naspavati sve do jutra, ali to se nije dogodilo. Bio je februar i još nije bilo toplo napolju, ali iz nekog razloga, izgleda da je bilo besmisleno toplo unutra. Verovatno je to bilo delimično psihološki od stresa da ću spavati na novom mestu, prvi put nakon deset meseci.

Moja koža koja nije disala pobunila se u noći sa groznicom, pa sam sanjao o koncentracionim logorima, pećima s ljudima, o ljudima s telom kao šibica. Njihova glad pretvarala ih je u nešto i suviše tanko da bi bili ljudi. Oči su im bile buljave i optuživale su; lovile su me svojim pogledom. Neko reče na nemačkom: „Alles brennt, wenn die Flamme nur heifi genug ist. Die Welt ist nichts als ein Schmelztiegel.“ „Sve gori ako je plamen dovoljno jak. Svet nije ništa do sud za topljenje.“ Istu rečenicu čuo sam tokom svoje noćne more u bolnici na krevetu sa rešetkama koji je nestajao u plamenu od presvlake.

Probudio sam se uspravljen u svojim tankim čaršavima, želeći da mogu da se znojim. Slušao sam zmiiju kako skandira: **HOLOKAUST. HOLOKAUST. HOLOKAUST, HOLOKAUST.** Sama reč, tako su mi rekli, bukvalno znači „paljenje svega”. Zvonik me je kuvao. Doktorica Edvards je bila u pravu: trebao nam je klima-uređaj. **DOLAZIM I TI TU NIŠTA NE MOŽEŠ.** Ne može da se porekne da je zmija bila uporna; osećao sam se kao da imam Jehovinog svedoka koji mi živi u kičmi. **DOLAZIM I TI TU NIŠTA NE MOŽEŠ.**

Gledao sam u *Gnaden-vitu* (što znači „milost života”) Fridriha Zundera na noćnom stočiću. Shvatio sam da nemam snage da

čitam, naročito ne nešto tako složeno. Ustao sam na svoje noge koje nisu baš bile raspoložene za saradnju, pa sam, uz malo ubeđivanja, uspeo da ih usmerim u pravcu glavne sobe, gde – na moje iznenađenje – nije bilo Marijane Engel. Odozdo sam čuo veoma tihe izvitoperene zvuke klasične muzike koju nisam mogao da razaberem, ali koja me je, iz nekog razloga, naterala da razmišljam o zemljoradnicima. Izborio sam se sa oba kraka stepeništa, od zvonika do suterena, pa onda od suterena do ateljea u podrumu.

Bilo je na stotine sveća, stotine vatrenih tačaka u jednoj sobi. Nije mi se to dopalo. Reke softanog crvenog voska slivale su se niz gvozdene svećnjake; male fleke umazale su kameni pod poput izvrnutog nebeskog svoda posutog crvenim zvezdama. Mogao sam da raspoznam ogromna vrata od hrastovine s jedne strane sobe i poveliki radni sto s druge. Alati su se nizah na kukama, kuvalo za kafu stajalo je na pohci pored sterea iz kojeg je dopirala muzika. Velika metla bila je naslonjena na zid pored hrpe nemarno odbačenih kamenih parčića. Samo, ovo su bile zanemarljive pojedinosti.

Svuda uokolo stajale su nedovršene nakaze. Načelno, to su bile donje polovine groteski koje su ostale nezavršene tokom vremena, kao da im je mafija strašila dala dobro poznate cementne cipele. Jedno dopola morsko čudovište pokušavalo je svojim uvijenim prstima da se izvuče iz granitnog okeana. Gornji deo tela stravičnog majmuna prelazio je u lava, čije noge još nisu bile isklesane. Ptičja glava ugnezдила se na čovečjem telu, ali sve ispod grudi bio je netaknuti mermer. Svetlucanje sveća samo je pojačavalo ionako već poostrene crte.

Atelje je predstavljao simfoniju nedovršenosti, sa groteskama uhvaćenim između postojanja i nepostojanja. Teško je reći da li su bili ushićeni ili melanholični, prestravljeni ili neustrašivi, duševni ili bezdušni; možda još nisu poznavali sami sebe. Nije čak bilo ni

dovoljno svetla da bi se reklo da li su bili lepi ili ogavni. Međutim, usred ovih grubih gargojla, Marijana Engel je spavala na ogromnoj kamenoj gromadi, neodevena, osim ogrlice, čiji se vrh strele, smešten na razrezu između grudi, pomerao nagore i nadole u ritmu njenog disanja. Ovde je bila na svome, naga osoba plesala je sa senkama i svetlošću, kosa joj se uvrtala oko tela kao krila ispletena od crnog konca. Opustila se na kamenu kao mahovina koja čeka da upije kišu, te nisam bio u stanju da skinem oči sa njenog predivnog tela. Nisam želeo da buljim; jednostavno, nisam mogao da se nateram da prestanem.

Odmah sam bio svestan toga da zadirem u nešto veoma hčno; nešto što je u toj sceni bilo dirljivije od njene golotinje. Osećao sam se kao da prekidam nečiji privatni razgovor i znao sam da moram odmah da odem.

Uspeo sam se natrag prema suterenu, rešen da prespavam u biblioteci, jer je tu bilo hladnije nego u zvoniku. Postavio sam peškire preko kožnog kauča, jer sam i dalje menjao kožu, te legoh. Uzeo sam još jednu velikodušnu dozu morfina, jer ono što je nekome otrov, drugom je toplo mleko. Nije bilo više snova o holokaustu te noći.

Kada sam se probudio, Marijana Engel je stajala iznad mene, u beloju dugačkoj haljini. Pričah smo nekoliko minuta pre nego što me je poduhvatila do kupatila, gde je kada bila ispunjena potrebnim hemikalijama i termometrom koji je visio na zidu kade. „Skinu se.“

Uspevao sam da izbegnem kupanja u njenom prisustvu u bolnici kroz niz kombinacija sreće i lukavstva, ali sreće mi je ponestalo. Moja starateljka je sada zahtevala da mi vidi izloženo

telo, pa sam igrao na poslednju preostalu kartu: rekao sam joj da bi mi golotinja pred njom izazvala osećaj samosvesti, pa sam je zamolio da to razume. Rekla mi je da hoće, samo to nije menjalo činjenicu da moram da se okupam. Rekao sam joj da poštuje moju privatnost. Smejala se i ispričala mi naročito živ san koji je imala prethodnu noć, u kojem sam stajao usred njenog ateljea, gledajući njeno nago telo.

Jedva da sam mogao da se izvučem iz ovoga. Najviše što sam mogao bilo je da uspostavljam novi dogovor: složio sam se da joj dozvolim da me okupa ako mi prethodno ušprica još jedan dop. Nagodba je bila prihvaćena. Uskoro sam stajao neodeven, izgledajući kao da sam od gume koja nije lepo legla u ležište, dok je ona tražila po mom gnusnom telu odgovarajuću, za morfinom gladnu venu.

TU TRAŽI TVOJ NEDOSTATAK.

Ruka joj se zadržala na mom bedru dok mi je leva ruka bila ispružena za lekić, međutim, desna ruka mi je strateški visila ispred prepona.

Spremila je iglu, namestila joj vrh gde bi mogla da uđe, pa je zapitala: „Je li ovo dobro mesto?“ **ONA MOŽE DA UĐE U TEBE...** Klimnuo sam glavom. Igla je ušla, a ja nisam čak ni razmišljao o morfinu koji je nadolazio; samo sam razmišljao... **ALI TI NE MOŽEŠ DA UDEŠ U NJU** da ne pomerim svoju desnu ruku.

„Ajde u kadu“, rekla mi je. Ipak, nisam mogao da uđem u nju a da ne pomerim desnu ruku. Zato sam samo stajao tu, skrivajući prazan prostor između bedara.

„Pomagaću ti da se kupaš svaki dan“, nežno je rekla. „Biće ti teško da ga i dalje kriješ.“

Nemam šta da krijem, pomislih.

„Već znam da fali.“

Ništa nisam rekao.

„Misliš da će me to odbiti“, nastavi Marijana Engel, „ili da će mi se osećanja promeniti.“

Konačno sam progovorio. „Da.“

„Grešiš.“

Sklonio sam ruku kao daje izazivam, kao da očekujem njenu reakciju da dokažem da nije u pravu. Hteo sam da ustukne na prikriiven ožiljak tamo gde teško može da se zamisli da je telo bilo otvoreno, penis otrgnut, a procep zašiven. Hteo sam da ustukne na prizor usamljenih mošnica koje bi celom svetu ličile na čičak u napuštenoj ulici grada duhova.

Međutim, nije odstupila; umesto toga, klekla je ispred mog golog tela i primakla se. Njena glava bila je u nivou mojih mošnica, škiljila je kroz oči i, dugo pre nego što se odmakla, proučavala je izbledele ožiljke od šavova koji su zatvorili mesto gde mi je nekad bio penis. Podigla je ruku i povukla je, ah ne zbog promene mišljenja: izgleda da je reagovala po instinktu da moje telo samo ona dodiruje pre nego što je shvatila da nije tako, barem ne u ovom veku. Zato je pogledala nagore prema meni i zatražila dozvolu.

Pročistio sam grlo jednom, dva puta, pa slabašno klimnuo glavom.

Marijana Engel ponovo posegnu, ovog puta njeni prsti okrnuli su brazdu moje pustoši. Uopšte nisam mogao da osetim dodir, jer je ožiljak bio i suviše zbijen, i suviše celovit; znao sam da su joj prsti na meni samo zato što sam ih tu i video.

„Sad prekini“, rekoj joj.

„Boli?“

„Ne.“ Treće pročišćavanje grla. „Zar nisi dovoljno videla?“

NIJE VIDELA NIŠTA.

Sklonila je prste, pa ustala. Gledala me je pravo u oči, očima koje su bile zelene tog dana i koje su činile ono što su ponekad činile: uznemiravale su me. „Ne žehm da ti je nelagodno.“

„Jeste", rekoah. „Ponekad."

„Je li stvarno veruješ", upita, „da sam te nekad volela zbog tvog tela?“

„Ja..." Četvrto, peto; jebem ti grlo. „Valjda ne." Da bih pokazao da to i mislim, uđoh u kadu bez ikakvog daljeg pogovora.

Kada je bila ogromno mesto sa lavljim šapama kao nogarima, a uskoro je Marijana Engel ribala mrtvi spoljni sloj moje kože. Bio je to bolan proces, pa mi je skretala pažnju – time pokazujući da je spremna da uđe u razgovor – ispitujući me zašto sam imao tohko problema da zaspim. Objasnio sam da je bilo i suviše toplo, pa sam imao noćne more. Onda sam pitao zašto je spavala na kamenu. „Uputstva?"

„Mislila sam daje groteska spremna", priznade, „ali pogrešila sam."

„Jednom si mi rekla da klešeš najbrže što možeš da bi izvukla grotesku iz kamena, ali podrum je pun polovičnih radova."

„Ponekad zastanemo nasred procesa pre nego što shvate da nisu spremni. Zato prekidamo na neko vreme.“ Sipala je malo vode na svoj dlan i počela da mi pere glavu. „Kada ponovo dobijem poziv, završiću ih.“

„Šta ako“, upitah, „odbiješ da klešeš kada pozovu?"

„Ne radim to. Bog voli moje klesanje."

„Kako znaš?"

Jače je pritisla sunder na deo kože koji se nije dao. „Jer mi je bog dao da čujem glasove iz kamena."

„Kako to ide, tačno?"

Zanemela je; pored svih njenih jezičkih veština, nije mogla da izgovori tačno ono šta je htela da kaže.

„Samo se praznim. Nekad sam bila tako uznemirena kada dobijam božja uputstva da nisam mogla to da uradim. Sada se čistim, i tada gargojh mogu najlakše da pričaju sa mnom. Ako nisam prazna, donosim svoje ideje, a one su uvek pogrešne."

Gargojlima je mnogo lakše, vidiš, jer su se praznih milionima godina. Bog ih je uveo u kamen i obavestio ih o tome. Pa, onda, oni mene obavestavaju o božjoj nameri za nas. Moram", ovde je zastala dobrih pet sekundi, „moram da izbacim snagu iz sebe da bih bila bliska, koliko god je to moguće, sa čistom delatnošću. Ali samo je bog čisto delovanje."

Neću da se pravim da sam ovo razumeo savršeno, ah, evo mog najboljeg objašnjenja: bog deluje na „zakopane gargojle" (u značenju da su gargojli još zatočeni u kamenu) tako što im saopštava oblike koje treba da preuzmu. „Zakopani gargojli" deluju na Marijanu Engel, upućujući je kako da izvede te oblike. Marijana Engel onda postaje pokretač rada, deljući kamen dletom. Na ovaj način, ona omogućava gargojlima da shvate oblike koje im je bog namenio. Sada već „raskopani gargojli" (završene skulpture u kamenu) jesu, dakle, oživotvorenja prema božjim uputstvima. Nisu kreacije Marijane Engel, jer ona nije bila vajar; bog jeste. Ona je bila samo oruđe u njegovim rukama.

Sve vreme, snažno me je trljala dok mi je objašnjavala. Kada je završila, video sam ljuspice od sopstvene kože kako plivaju u kadi.

Ubrzo nakon što su majstori došli da nameste klima-uređaj, mogao sam udobno da spavam u zvoniku. Postavio sam nekoliko polica u sobi – jednu za knjige i jednu za malu kamenu grotesku, kao i za ljljan od stakla koji sam bio dobio u bolnici. Sto je bio smešten u jednom uglu, koji je bio opremljen kancelarijskim priborom koji mi je Gregor poklonio. U drugom uglu stajao je televizor i video koji mi je Marijana Engel dobavila, uprkos njenoj sopstvenoj averziji prema tim i suviše modernim aparatima.

Scena iz podruma više se nije ponovila dugo nakon toga, i brzo smo razvili rutinu. Kada sam hodao ujutro, prvo mi je davala injekcije, pa me zatim ribala. Nakon toga, sledilo je niz vežbi koje je Sajuri propisala. Tokom poslepodneva, otišao bih da odremam,

a dok sam dremao, Marijana Engel bi išla u kupovinu stvari neophodnih za moje lečenje, ili bi izvodila Bugacu napolje. Rano uveče ponovo bih ustajao, pa bismo igrali karte ili, pak, pili kafu i pričali. Ponekad, kada bi imala nešto drugo da radi, zvao bih Gregora, pa bismo proveli nekoliko minuta na telefonu. Shvatio sam da su mi nedostajale njegove bolničke posete, pa smo završavali razgovore obećanjima za skoro viđenje. Ipak, to nije bilo lako, jer mu je raspored bio prepun, a izgleda da je sve svoje slobodno vreme provodio sa Sajuri.

Na kraju gotovo svake večeri, Marijana Engel bi išla u krevet pre nego što bi se meni spavalo, pa sam ostajao budan i čitao Fridriha Zundera ili sestru Kristinu.

Gnaden-vita je bila čak fantastična, iz razloga koje ne mogu da dokučim, knjiga uključuje nekoliko dešavanja promene pola. Zunder bi pisao u muškom rodu, a onda – ups! – postao bi žena. Ovakve greške možda su činili ženski lektori nakon Fridrihove smrti, ili razne prepisivačice tokom godina, ili je, čak, Marijana Engel to učinila kada je konačno prevela delo na engleski. (Zamislite tu radost u Titivilusovim očima!) Ipak, sumnjam da je baš ovo bio slučaj, jer su ženske osobine bile iznad prostih tipografskih grešaka: bile su sastavni deo konteksta.

Naročito upadljiv primer nalazi se u opisu venčanja oca Zundera sa Hristom. Sama ideja ovakvog braka deluje – mom modernom umu – čudno, ali očigledno su takva „venčanja“ sa Hristom bila uobičajena ljudima koji su imali položaj poput Fridriha. Čak i kad se ovo uzme u obzir, ipak, ne može se poreći izuzetno erotična priroda nevestinog lika. Brak je bio konzumiran na postelji okićevoj cvećem, usred dvora, što su gledali mnogi likovi iz raja, uključujući i devicu Mariju. Zunder piše da ga Hristos grli, ljubi, te da pružaju zadovoljstvo jedan drugom. (Dobro ste pročitali.) Kada Hristos završi sa Fridrihom, kaže anđelima da uzmu svoje instrumente u ruke i da sviraju na njima

sa toliko zadovoljstva sa koliko se on igrao sa svojom voljenom suprugom. Hristos, čak, izjavljuje da se kroz ovakvo opštenje mnoge duše oslobađaju iz čistilišta, što zaista ukazuje na i te kakvu prvu bračnu noć.

Prošlo mi je kroz glavu da je Marijana Engel verovatno ubacila ovaj pasus u svoj prevod, čisto da bi se dobro ismejala na moj račun. Jer – ma, daj! – nemoguće je da je ova epizoda stvarno postojala u Zunderovom izvornom tekstu, je l da? Samo, u međuvremenu, proverio sam i druge izvore, pa sam uvideo da ipak jeste tačno.

Koliko god da je ovo zanimljivo, meni je mnogo značajnija činjenica da *Gnaden-vita* ne sadrži nikakvo pominjanje sestre Marijane koja je bila ostavljena kao odojčce na kapiji Engeltala. Kada sam to primetio, Marijana Engel me je uveravala da će njeno nespominjanje u Zunderovoj knjizi objasniti pre nego što završi priču o našim prethodnim životima.

„Znam da ti se ne sviđa ideja da se pojavljuješ u javnosti“, reče, „hajdemo, onda, sada, pod okriljem noći.“

Pružio sam načelni otpor, ali bio sam suviše znatiželjan da znam gde će ponoćna ekskurzija sa Marijanom Engel (i Bugacom) da završi. Uskoro smo već bili u njenim kolima, vozili se ka plaži na koju mi nikad nije bila gnjavaža da idem. Baš sam se pitao da li će biti još nekoga tamo, ali bio sam ubeđen da neće, po ovakvom hladnom kasnofebruarskom danu. Nisam bio u pravu. Peščana obala bila je posuta sitnim tačkicama koje su predstavljale vatre oko kojih su klinci sedeli i ispijaj pivo. Bili su prilično udaljeni u mraku, što im je dozvoljavalo da zadrže intimu. Sviđalo mi se to.

Marijana Engel je prostrla čebe. Hteo sam da skinem cipele, jer su bile pune peska, međutim, čak i u mraku veoma sam se stideo nedostatka svojih prstiju. Reče kako bi volela da mogu da plivam s njom, ili, makar, da ugazim do kolena, ali da ne zna tačno šta bi slana voda mogla da uradi mojoj koži. Šesto čulo mi je govorilo da to ne bi bilo baš prijatno. Nije bilo važno, zapravo, jer kao dete nikad nisam naučio da plivam. „Šteta“, rekla je. „Ja volim vodu.“

Spustio sam joj glavu u krilo dok mi je pričala priču o velikom vuku koji se zove Skel i koji lovi sunce svaki dan, pokušavajući da ga pojede. Žaloso je što će na Ragnareku, u bici na kraju sveta, konačno to i uspeti, proždraće sunce, dok će njegov brat Hati pojesti mesec, a zvezde će nestati. Pričala mi je o jezivim zemljotresima koji će razdeliti zemlju, dok će Midgardsormur, midgardska Zmija, uvrtnuti svoje ogromno telo u okeanu i uzrokovati talase plime koji se visoko uzdižu. Svi će se bogovi uključiti u strahoviti rat, pa će na kraju vatra izbijati iz svih pravaca. Svet, kako je rekla Marijana Engel, izgoreće pre nego što ugljenisani ostaci ne potonu u more. „Tako, barem, veruje moj drug Sigurdr.“

Podigla se sa čebeta i počela da se skida. „Oдох da plivam sada.“

Iako sam obično prihvatao njen način izražavanja, ovo obaveštenje me je sablaznilo. Bilo je očigledno i istovremeno opasno, te sam se pobunio kako je i te kako hladno.

„Dobro je“, bila je uporna. „Ljudi to rade stalno, znaš, kao u ronjenju kod polarnih medveda.“

Čuo sam za to – ljudi uskaču u ledeni okean na nekoliko minuta, obično iz ljubavi prema bogu – i znao sam da ih vrlo blisko nadgleda na desetine volontera, da ne spominjem lekare. Svaki od stotine učesnika pomaže u izvlačenju phvača u nevolji, ali ovde, ona je sama.

„Volim što se brineš za mene", reče, „ali ovo sam radila mnogo puta.“ „A je Γ?“ izazivao sam. „Kada? Gde?“

„U Finskoj. Uglavnom.“

Finska. „Nije pametno danas.“ *Nismo u Finskoj.*

„Baš si sladak. Ostaću samo nekoliko minuta i neću da otplivam daleko, tamo gde noge ne mogu da mi dotaknu dno.“ Njena odeća bila je naslagana na gomilu na plaži, i zamolio sam je još jednom da to ne radi. „Samo nekoliko minuta. Ne duboko.“

SIGURNO SVE IMA DA BUDE U REDU.

„Dirnuta sam tvojom brigom", dodade, „ali nemaš za šta da brineš.“

Uputila se prema okeanu, mirno. Mesec je bacao iscepkan sjaj po talasima. Nije zastala, niti je drhtala, niti se ispljuskala, niti je uzela vodu u dlan da se pogladi po stomaku, kako bi se privikla na hladnoću. Ne, samo je ušla do iznad grudi, pa se ispružila napred da ukliza evo je! u vodu.

Niz plažu, čuo sam neke klince kako se smeju činjenici da je dovoljno glup svako ko se usudi da phva u ovo **VRLO HLADNO** doba godine. Gledao sam kako se mali trag u vodi pravi iza nje dok se udaljavala od mene, ah paralelno sa obalom. Ako ništa, održala je svoje obećanje da neće ići duboko. Pratio sam joj odmicanje, ćopkajući uz obalu i prateći je u istoj liniji, premda nisam znao šta bih mogao da uradim ako bi naišla na teškoće u bilo kakvom slučaju. **KAŽI: AJDE, ZDRAVO.** Da vičem klicima, valjda; od nesreće nije bilo šanse da mi telo podnese hladnoću okeana u zimu.

Glatko je sekla površinu; očigledno je bila dobra u tome i, uprkos njenom pušenju, telo joj je bilo jako od fizičkog rada na klesanju. S vremena na vreme, pogledala bi prema obali, prema meni. Mislim da sam joj video osmeh, ah bila je suviše udaljena od mene da bih to zasigurno mogao da kažem. Nervozno sam

zgrabio svoj medaljon, anđeo na vrpici, dok je nisam video kako se okreće i počinje da se kreće nazad na mesto gde je ušla u vodu.

Kada se vraćala na obalu – na moje olakšanje, samo nekoliko minuta pošto ju je napustila – izlazila je iz vode na isti način na koji je i ušla u nju. Nije žurila, niti je protresla telo da strese vodu. Samo je mimo isplovila i došetala do mene, drhteći od hladne noći, premda manje nego što sam mislio.

„Je l znaš šta je bilo najlepše tokom ovog plivanja?”

„Ne.”

„Saznanje da si bio na obali i da si me čekao.” Uzela je peškir da bi iscedila vodu iz kose – popriličan posao, da vam pravo kažem – pre nego što se opet obukla u odeću koju sam joj ljutito odgurnuo, pripalila cigaretu i rekla da je došlo vreme da mi ispriča još o nama.

Svaki put kad bi zastala, verovatno da bi priču začinila dramskim nabojem, pomislio sam da su to znaci zakasnelih napada hipotermije. Brinuo sam se, baš, baš.

GLAVA PETNAESTA

Sada kada si pregurao najgore, stanje ti se poboljšavalo iz dana u dan. Bilo je još mnogo stvari u lečenju koje su ostale da se urade, ali nisam se više brinula za tebe svaki put kada sam izlazila iz sobe.

U početku, rekao si da ne želiš da govoriš o svom životu. Nisam bila sigurna da je to zato što se stidiš svih godina provedenih kao plaćeni vojnik, ili je to zato što je poslednja bitka jednostavno bila i suviše bolna da bi je se sećao. Pa, pošto se o tvom životu nije smelo govoriti, pričah smo, onda, o mom. Izgledao si zadivljen njime, *mnome*, što nisam mogla da dokučim. Šta, uopšte, može da bude interesantno u manastirskom životu? Ah oči su ti zasvetlele kada sam ti rekla za svoje obaveze u skriptorijumu, pa si uzbuđeno tražio odeću. Pronašla sam je u kredencu gde smo je ranije bili smestili. Iako je bila sva u dronjcima, monahinje, jednostavno, nisu mogle da bace nešto što nije bilo njihovo.

Strela ti je zasekla predeo grudi na zaštitnom kombinezonu i veći deo materijala okolo bio je spaljen, ali mogla sam da napipam nešto teško i pravougaono u unutrašnjem džepu. Izvukao si taj predmet koji je bio uvijen u krpu. Slomljena drška strele još je bila zabodena na njegovoj prednjoj strani, sa vrškom strele koji je jedva stigao do njegove zadnje strane. Okrenuo si taj predmet nekoliko puta u rukama, zadivljen što je taj slučajni štitnik sprečio da ti strela uđe dublje u grudi. Pošto si izvukao strelu iz njega, stavio si mi ga na dlan i rekao da radim s njim šta hoću.

Nisam čak ni morala da mislim dva puta šta ću da radim; odmah sam odgovorila da znam šta mi je činiti s njim.

„A šta to?“

„Vratiću ti ga“, rekla sam, „čim zamolim oca Zundera da ga blagoslovi. Onda će ti ga grudi primiti kao zaštitu, a ne kao napad.“

„Jedva čekam taj dan“, rekao si, predajući mi paketić. „Dobio sam ga od umrlog.“

Odvila sam ga, otkrivajući rukom pisanu knjigu sa oprljenim ivicama koje su mi ostavljale ugljeni trag na prstima. Kako je moguće, pitala sam se, da plamen nije uništio knjigu?

Prislonila sam ti je na grudi i savršeno se uklapala s tvojim opekotinama. Nespaljeni deo kože bio je tačno tamo gde ti je strela prikovala knjigu za grudi, uz to, bilo je jasno odakle mala zasekotina u sredini tog nespaljenog pravougaonika.

Brzo sam prelistala knjigu, primećujući da isecci na stranicama postaju sve manji kako idem prema kraju, pa sam te onda pitala za umrlog. Odgovorio si: „Imali smo dva Italijana u četi. Jedan je poginuo u borbi, dobar čovek, zvao se Nikolo. Knjiga je bila njegova.“

Nije bilo nimalo neuobičajeno da kondota unajmljuje strance pošto se smatralo da poseduju određene veštine. Vaša plaćenička četa iznajmila je strelce iz Italije i to je, u stvari, razlog zašto je četa prevashodno počela da se naziva „kondota“. To je italijanska reč za plaćeničku četu, a vojnicima se prosto dopadalo kako zvuči.

Italijani su bili među najboljim strelcima za koje se ikad znalo, a odlično su saradivali i s tobom i s Brandajzom. Nisi mnogo znao njihov jezik, ali i Benedeto – taj drugi Italijan – i Nikolo mogli su da se izbore s nemačkim, te tokom godina koje ste proveli zajedno, počeli ste da poštujuete jedni druge kao strelce i, još važnije, kao ljude. Tohko ste verovah jedni drugima da ste čak mogli da pričate o činjenici da su vam borbe dosadile.

Kada je Nikolo poginuo, Benedeto je shvatio da mu je svega dosta. Koliko je rizikovao svoj život svaki put na bojnopolju,

tohko bi ga rizikovao i u dezertstvu. Strah da će ga uhvatiti nekolicina tragača nadvladao je strah od ostajanja. Pre nego da ode bez ijedne reči, ponudio je tebi i Brandajzu da mu se pridružite.

Razmatrah ste predlog i na kraju ste ipak odlučili da ste protiv toga. Hervald bi možda dozvolio jednom strancu da nestane, ali ako bi tri strelca nestala istovremeno, odmazda bi bila neizbežna i jeziva. Samo, još bitnije, ni ti ni Brandajz niste mogli da imate iste prohteve kao Benedeto. Istina je da vas je daleko više plašila vaša sopstvena četa nego neprijatelj.

Ipak, obojica ste se divili Benedetu i osećali ste se obaveznim da mu pomognete, delimično zbog prijateljstva, a delimično zbog oduševljenja da će to uraditi umesto vas.

Benedeto je smatrao ispravnim da odnese koliko god može stvari Nikolovoj ženi i dvojici sinova u Firencu. „Sinovi treba da imaju nešto od oca kada porastu.“ Tako ste, u noćnoj tmuni, sva trojica položili stvari pokojnika i prebirali po njima. Imao je kesicu sa novcem, odeću, čizme, knjigu i svoj samostrel. Benedeto je uzeo novac, da bi ove vrednosne predmete predao ženi, i samostrel, što je smatrao odgovarajućim poklonom za sinove jednog ratnika. Iako ti knjiga uopšte nije trebala, umuvao si nešto novca u Benedetovu ruku kako bi je platio. „Kada otac umre, porodici je ovo potrebnije od bilo kakvih reči.“

Benedeto se složio, rekavši da ne zna zašto je njegov drugar uopšte nosio knjigu. „Valjda ju je napisao jedan veliki pesnik iz Firence, ali uvek sam zezao Nikola zbog nje. Šta će, bre, ljudima kao što smo mi poezija?“

Sledećeg jutra, ti i Brandajz ste morali da se pravite da ste iznenađeni isto koliko i ostali što je Benedeto šmugnuo. Konrat Ambiciozni je pomodreo i zatražio da se odmah pošalje veliki odred i „pronađe i ubije izdajnika!“ Hervald je bio prisebniji. Rešio je da pošalje mali odred za Benedetom, i to samo nakratko.

Hervald je razmišljao: „Italijan će se vratiti u svoju otadžbinu. Pustite ga. Nije Nemač, nije jedan od nas. Ali nemojte misliti daje ovo promena kursa. Ako neki zemljak, Nemač, pobegne, nećemo se zaustaviti dok ga ne pronađemo i ne ubijemo. Makar to trajalo godinama.”

Govor je udovoljio četi, naročito onima koji nikada nisu voleli strance u svojoj sredini. Njima je bilo dovoljno da su oba Italijana otišla, na koji god način. Konrat Ambiciozni je i dalje bio razgnevljen Benedetovim nestankom, ali obnovljena pretnja nemačkim dezerterima dala je osmeh njegovom licu. Ipak, to je prepoznao kao sjajnu priliku da započne kampanju spletkarenja kroz šaputanje. „Starac Hervald postaje mek.”

U tom trenutku, naglo si prekinuo svoje kazivanje i tako plašljivo pogledao u pod engeltalske bolnice da sam morala da te pitam šta nije u redu.

„Ova knjiga”, rekao si, „nešto je čudno u vezi s njom. Kada sam je prvi put video, izgledala je kao da me zove. Kao da je htela da je uzmem.”

„Nije to tako strašno. Ja uvek imam taj osećaj s knjigama.”

„Ali sestro Marijana”, priznao si, „ja ne umem da čitam.”

Ne znam zašto bi pomislio da uopšte očekujem od tebe da umeš. Bila sam i te kako svesna toga da je moja sposobnost čitanja bila izuzetak, ne pravilo. Da nisi uzeo knjigu, naznačila sam, strela bi probila tvoje srce i ubila te. „Sigurno ste pronašli više vrednosti u ovoj knjizi“, rekla sam ti, „nego ja u onome što ću ikada pročitati.”

Znao si, ili je, barem, to bilo najviše što si mogao da pogodiš, da je knjiga na italijanskom, pre nego na nemačkom. Potvrdila sam ti sumnju, ali i dodala sam da mogu da je prevedem. Bio si prilično iznenađen, jer nisi poznavao nikog ko bi čitao ijedan jezik, a kamoli dva. Obećala sam ti da ću je bolje proučiti kada se

budem vratila u svoju keliju i onda ti reći o čemu se radi. Bilo ti je drago, ali ipak si mi tražio još jednu uslugu.

„Molim vas, molite se za dušu mog pokojnog druga Nikola, za njegovu ženu i decu. I za Brandajza. Ja bih i sam to radio, ali moje molitve nisu dostojne vaših.”

Uveravala sam te da su svačije molitve dostojne ako se izgovaraju iz srca, ali da ću sigurno učiniti kako si tražio.

Iste večeri, počela sam da je prevodim. Knjiga je bila prepuna religioznog sadržaja, pa mi je Paolova knjiga bila i te kako od pomoći, ali izgleda da je bila pisana na teškom dijalektu koji mi je bio vrlo izazovan. Od samog početka, bilo je očigledno da je drugačija od svega što sam dotad pročitala. Ovo je bila još jedna knjiga koju je najbolje bilo čuvati daleko od očiju drugih monahinja. *Pakao*, proklamovao je naslov, od Dantea Aligijerija.

Iako je bilo jasno da je taj Dante bio duboko religiozan čovek, podjednako je bilo jasno da se nije mnogo obazirao na dnevne crkvene molitve. Sva sam brektala kada sam došla do dela o paklu u kojem su bili smešteni pape jeretici. Jedan od papa bio je Bonifacije, koji je služio još za mog života. Gertruda, pa čak i mati Kristina, veoma su ga uvažavale.

Tokom noći, prevodila bih kao mahnita, a tokom dana bih te negovala. Kada bi monahinje medicinske sestre izašle zbog molitve, čitala bih ti ono što sam prevela prethodne noći. Osećala sam se kao da učestvujemo u nečemu grešnom, ali predivno grešnom. Priča nas je oboje odvela do različitih mesta. Narodski jezik i sirovo obrađeni likovi približili su me tvom svetlu, ali religiozne ideje približile su tebe mom životu ispunjenom duhovnošću. Nekako smo se sreli na pola puta.

Uvek su me učili da ću pronaći boga svuda oko sebe, u svakom aspektu stvaranja, ali zaista, nisam nikad uspela. Rekli su mi da, ako ne nalazim boga, treba da se molim za *više* vođenje, ili da treba da se više pročistim da bi mi se on predao. Onda, zamisli

moje iznenađenje kada sam počela da dostižem dublje razumevanje božanskog preko Danteovog glasa i, nakon celoživotnog udubljanja u tajne raja, konačno sam dosegla boga tek kroz predstavu pakla.

Nikada nismo mogli da budemo dugo sami. Druge sestre bi se vratile, pa bismo morali da prebacujemo razgovor na temu koja nije bila o knjizi. Tokom vremena, popustio si u svojoj prvobitnoj odluci da ne raspravljaš o svom životu u kondoti. Sve o čemu si mi pričao bilo mi je očaravajuće, uključujući i to kako si postao plaćenik.

Kao dete, uvek si smatrao da treba da slediš oca u zidarskom esnafu. On te je podučavao i tvoj život izgleda da je bio oformljen već u najranijoj mladosti, kada ti je otac imao po njega fatalni napad dok je pomerao kamen i kada ti je majka ubrzo zatim umrla zbog bolesti koju niko nije mogao ni da imenuje, još manje da leči.

I tako, nisi više bio momče iz dobre kuće, nego siroče. Grad ti je konfiskovao kuću i, kako nisi imao rođake, rešio si da živiš na ulici. Sitne krađe nisu izgledale toliko grešne kada ti je to bio jedini izbor.

Jednog dana, kada je Hervald došao u grad radi nabavke, pokušao si da ukradeš nekoliko novčića iz njegove torbe. Kada te je uhvatio, umesto da se ljuti zbog tvog prestupa, bio je oduševljen tvojom hrabrošću. Ponudio ti je mesto u svojoj četi, a ti nisi video nijedan razlog da ga ne prihvatiš. Nudio je uzbuđenja i, jednostavno rečeno, nisi mogao ni da zamisliš da će nešto bolje da iskrzne.

Izbor da uđeš u kondotu i nije bio tako loš, ih, barem, nije tako izgledao. Borba za prevlast između pape i kralja Luja ostavila je plemstvo u pometnji. Kada su se nemačke oružane snage iscrple, plemstvo je okupljalo paravojsku. Okolnosti su se tohko iskomphkovale da nisu znali ko su im saveznici, a ko protivnici,

ah jedino je bilo sigurno da su radili za plaćeničke čete. Kada sam te pitala na čijoj si strani – pape Jovana ili kralja – odgovorio si da, čim čovek počne da drži nečiju stranu u ratu, već je odabrao onu pogrešnu. „Cela istorija je samo jedan čovek koji pokušava da nešto oduzme drugom čoveku, a obično to nešto ne pripada nijednom od njih.“

Ovakav stav samo je objašnjavao kako si uspevao da ideš iz dana u dan sa samostrelom u rukama. Tu se jednostavno radilo o praktičnim razlozima. Nikada nisam čula nekog ko je govorio toliko bez uvijanja kao ti, čak ni prodavač pergamenata, a zasigurno nisam imala nekog ko je *meni* govorio na način na koji si to ti radio. Mrzela sam činjenicu da me je to uzbuđivalo, ali stvarno jeste. Uvek mi je bilo lakše da zamišljam da su vojnici ubice koje ne razmišljaju i ništa više, ali ti si to opovrgao. Bila sam, verovatno, pomalo snob nakon života provedenog među knjigama, ali moram da priznam da je bilo mnogo toga što si ti znao a ja nisam.

Meso na grudima ti se skupljalo kako je zarastalo. Tražio si da ga rasecam kako bi moglo da se širi. Nisam to htela, a i bilo mi je teško da gledam kako se grčiš od noža u mojim rukama. Drugačije je bilo kada sam ti odsecala spaljene delove tela, jer sam, pre svega, i dalje mogla da se odvojim od emocija.

Međutim, bio si uporan. Rekao si da možeš da osetiš da je ovakvo lečenje neophodno i da ti je bolno kao i podizanje ruku. Pa si tako, na svakih nekoliko dana, zaglavljavao ispreden čvor među zubima dok bih ti ja rasecala nove pruge preko grudi kako bih ti olakšala skupljanje. Bilo je jezivo, pa sam morala da sklanjam pogled, jer je još mogao da se čuje tvoj prigušeni vrisak. Nemaš pojma koliko sam se divila tvojoj hrabrosti. Izgleda da je ovakvo lečenje bilo od koristi; na kraju si bio u stanju da izlaziš iz bolnice da bi se malo prošetao, a ponekad bi se naše ruke slučajno dodirnule.

Neizbežne glasine počele su da se šire Engeltalom. Medicinske sestre, nakon povratka sa molitvi, prekidale su priču o *Paklu* dovoljno često da bi znale da imamo neku vrstu tajne. Uz to, nikome nije moglo da promakne da tu ima nešto više od odnosa medicinska sestra-pacijent, prema načinu na koji smo se gledali. Za vreme koje smo provodili zajedno nije moglo više da se kaže da je samo medicinski tretman.

Bila sam ubeđena da su Gertruda i Agletrudis stajale iza ovih priča. „Onaj plačenik kvari našu sestru Marijanu.“ Pretpostavljam da je to bila čak istina, jer sam učila da je moguće voleti još nekog osim boga. U stvari, učila sam da je *bolje* voleti još nekog osim boga.

Moralo je da se dogodi. Mati Kristina je rešila da te udalji, ali pošto još nisi bio potpuno izlečen, slala te je u susednu kuću, kod oca Zundera i brata Hajnriha. „Da bi vam olakšah ponovni prelazak u spoljni svet“, rekla je. „Dogovor je već napravljen.“

Nisam mogla ništa da kažem, jer sam se zaklela na vernost za ceo život da ću služiti mojoj nastojnici. Onda si skupio nekoliko svojih stvari što si imao i svima nam se zahvalio, monahinjama medicinskim sestrama više nego meni, za našu ljubaznu pomoć. Bilo je to tohko zvanično da je bolelo, ali verujem da najbolji ratnici znaju koje bitke ne treba vojevati. Tek tako su mi te izbacili iz života i prepustili te tuđoj nezi! Rekla sam sebi da je tako najbolje, čak sam samu sebe ubeđivala u to.

Došlo je vreme da se ide dalje. Bog me nije darivao književničkim darovima za prevođenje bogohulnih itahjanskih pesnika, pa sam zaključala *Pakao* u moj kovčeg. Rekla sam sebi da moja osećanja prema tebi nisu ništa drugo do kušanje, te da moram da prevaziđem svoje zemaljske žudnje da bih bolje služila bogu. Išla sam na sve molitve i radila do kasno svake noći u skriptorijumu, usredsređujući se na *Die Gertrud Bibel*. Gertruda je počela s nacrtom za omot svoje knjige i ponekad se glasno pitala

da li ima suviše dragog kamenja. Ubeđivala sam je da ništa nije dovoljno ekstravagantno kada se ukazuje čast Gospodu.

Ovo je trajalo nedelju dana, a onda me je lupilo po glavi. Nisam mogla više da držim *Pakao* zaključan u kovčegu, jer, zapravo, i nije bio moj. Jedino ispravno bilo je da ti ga vratim. On je bio kao tvoja odeća koju monahinje nisu imale pravo da unište. Da zadržim tvoju knjigu bilo mi je kao neka vrsta krađe, a znala sam da bog ne želi da budem lopov.

Odlučila sam da se iskradem i posetim oca Zundera, a zašto i ne bih? Posećivala sam ga u ponoć ceo svoj život, pa zašto bi se to menjalo ako si ti tamo? Ako bih izbegavala svoje uobičajene navike, onda bih dozvolila tvom prisustvu da mi promeni rutinu – upravo to je nastojnica htela da spreči. Tako je i bilo. Jedini način da te sprečim da utičeš na moj život bio je da kradomice posećujem kuću u kojoj si bio smešten.

Otac Zunder je otvorio vrata i klimnuo glavom prema uglu u kojem si sedeo. „Ovaj je“, rekao je, „proveo celu sedmicu trudeći se da ne spomene tvoje ime.“

Obrazi su ti dobili više boje od poslednjeg puta kad sam te videla, a kada si ustao, primetila sam da ti se gornji deo tela slobodnije njihao. Uskoro ćeš se osećati dovoljno dobro da možeš da odeš, mislila sam, pa mi je u tom trenutku srce gotovo potpuno stalo. Okrenula sam se prema ocu Zunderu i panično ga upitala: „Šta da radim?“

Pogledao je prema bratu Hajnrihu i nešto je proletelo između njih dvojice, pogled ih sećanje, pre nego što je ponovo obratio pažnju na mene i rekao tim slatkim glasom: „Sestro Marijana. Otići ćeš iz Engeltala, naravno.“

Koliko mogu da se setim, otac Zunder je proklinjao sve što je bilo u vezi s grehovima iz njegove mladosti, a sada me je savetovao da odletim iz manastira i uđem u isti taj grešnički svet?

To je bilo poslednje što sam mogla da očekujem, pa sam prošaputala, dovoljno tiho da ne možeš da me čuješ: „Zašto?“

„Bio sam s mati Kristinom one noći kada smo te našli na kapiji“, odgovori otac Zunder, uzvraćajući mi šapatom, „i tvrdio sam da je tvoje pojavljivanje znak Gospodnji. Onda sam verovao daje bog imao posebne namisli za tebe, i dalje to tvrdim. Ali više nisam ubeđen da te namisli treba da se ispune u Engeltalu.“

Nije mi to bilo dovoljno, pa sam tražila da mi pobliže objasni.

„Kada je ovaj čovek došao, opet sam prisustvovao događaju. Video sam u kakvom je stanju i trebalo je da umre – ali još to nije. Niko ne sumnja da si ti razlog tome. Ne preostaje mi ništa drugo nego da mislim da tvoj put s njim nije završen i da je to put na koji se Gospod smeška.“

„Ali greh je da odbacim zavet.“

„Ne verujem“, šaputao je otac Zunder, „u onog boga koji misli da je ljubav greh.“

Ove reči bile su tačno ona dozvola koju sam htela da čujem i, štaviše, nisam ni imala reči kojima bih mu se zahvalila. Samo sam bacila svoje ruke oko njega i pritisla ga tako jako da me je moho da malo otpustim stisak.

Vratila sam se u svoju keliju i pokupila to malo stvari što sam imala. Nekoliko halja, najbolji par cipela i Paolov molitvenik, nisam imala ništa više što je bilo vredno da bih ponela. Počela je kiša kada sam se vraćala kod oca Zundera kroz baštu. Kako je monahinjama bio običaj da se šetaju po samostanskoj stazi, izgovarala sam Pedeseti psalam za duše umrlih monahinja koje su bile sahranjene uokolo, ah razmišljanja o budućnosti činila su da se tresem od straha i iščekivanja. Kiša je bila dobra stvar, mislila sam, kao da je poslata da opere manastir sa mene.

„Deluje kao da si spakovala svoje stvari, sestro Marijana.“ Bio je to glas Agletrudis. „Jesi li se barem pozdravila sa svojom zaštitnicom, nastojnicom?“

Bio je to nizak udarac. Nije mi bilo važno šta će Agletrudis ili Gertruda da misle, ali u dubini duše, mislila sam kako sam izdala mati Kristinu.

Samo, šta sam mogla da joj kažem? Nisam znala kako da se suočim sa ranjivošću u njenim očima. Rekla je kako je uvek verovala u mene, čak i kad sama to nisam, i da nikada od mene ne bi očekivala nevernost.

Otišla sam od Agletrudis a da joj ništa nisam odgovorila, dok je ona dobacivala za mnom: „Ne brini za mati Kristinu. Kažem ti da te nikad neće zaboraviti.“

Gotovo da sam se okrenula za njom da je pitam šta pod tim podrazumeva, ali šta bi to vredelo? Zato sam nastavila da koračam. Znala sam da Agletrudis neće da alarmira moj nestanak. U njenom najboljem interesu bilo je da odem u tišini i da joj time učvrstim položaj prvog sledećeg armarijusa.

Kada sam stigla u kuću oca Zundera, odagnala sam svaku misao o Gertrudi i Agletrudis. Lice mati Kristine ipak mi je još bilo pred očima. Brat Hajnrih je spakovao nešto hrane, a otac Zunder, iako se približavao sedamdesetoj, bio je uporan u nameri da nas donekle isprati. Usprotivila sam se zbog kiše, ali on je samo nabacio svoj pluvijal' i krenuo s nama, bez obzira na sve.

Dok smo išli tako, sa ocem Zunderom između nas, moje misli nisu bile uperene prema onome što će biti, već prema onome što sam ostavila iza sebe. Uprkos lepim rečima oca Zundera, nije se mogla opovrgnuti jednostavna i prokleta činjenica da *jeste* bio greh što sam prekršila svoj zavet. Pokušala sam da to racionalizujem i, nakon mnogo truda, smislim argument koji mi je delovao kao da ima smisla.

Od svih monahinja u Engeltalu, ja sam bila jedina koja se nije rešila da uđe u takav život. Čak i one koje su tu došle kao devojčice poznavale su život izvan zidina manastira; živele su u sekularnom svetu i znale su kakva prava gube ulaskom u

sestrinstvo. Ja nikada nisam imala tu priliku. U tom smislu, ako bih napustila Engeltal s tobom i vratila se kasnije, duhovni život vredeo bi više. Konačno, to bi bio moj izbor, a ne roditelja koji su me ostavili na kapiji: da bih saznala da li moja sudbina leži između manastirskih zidina, *morala* sam da ga napustim.

– Kada smo prešli skoro ligu”, mogla sam da vidim da si bio iscrpljen. Razumljivo, jer su ti povrede bile značajne i imao si ograničeno kretanje od nesreće, međutim, ipak si bio rešio da pokazuješ što manje slabosti da li da bi sebe ubedio da ti je dobro ili meni, nisam bila sigurna. Ipak je otac Zunder bio taj koji se prvi zaustavio, suviše umoran da bi nastavio dalje zbog svojih poodmaklih godina. Ščepao te je za ruku i naredio ti da me mnogo voliš, a onda je mene izdvojio na stranu kako bismo nakratko mogli da popričamo nasamo.

Izvadio je ogrlicu koja mu je bila ispod pluvijala, pa mi je spustio u ruku. Privezak joj je bio vrh od strele, izvađen iz prepisa *Pakla*. Zatim reče: „Uradio sam kako si mi tražila, sestro Marijana, i osveštao sam.“

Počela sam da mu zahvaljujem, ali on samo podiže ruku. „Imam nešto drugo za tebe.“ Posegnuo je opet u svoj pluvijal i izvukao neke papire. „Mati Kristina nije ni šlepa, a ni glupa. Nije mislila da ćeš sigurno otići, ah videla je to kao mogućnost. Zamolila me je da čuvam ovo, za svaki slučaj.“

Dao mi je dve zabeleške o tome da su me roditelji ostavili u korpi na kapiji. Tu su bile reči, na latinskom i nemačkom, koje su stigle u Engeltal sa mnom. *Dete sudbine, deseto po rođenju, iz dobre kuće, dato na poklon Spasitelju našem Isusu Hristu i manastiru Engeltal. Postupajte s njom kako blagoizvoli bog.*

Tek onda sam briznula u plač, s kojim sam se borila otkako sam donela odluku o napuštanju. U nastupu sumnje, pitala sam oca Zundera da li zaista veruje da sam napravila dobar izbor.

„Milo moje dete, Marijana“, rekao je „ja verujem da, ako ne budeš slušala svoje srce u vezi sa ovim, žalićeš zauvek.“

GLAVA ŠESNAESTA

Jednog usamljeničkog poslepodneva, kada je Marijana Engel išla u nabavku, odlučio sam da ga provedem sa *Gnaden-vitom*. Čitao sam u kuhinji kada sam začuo da neko ulazi na glavna vrata tvrđave, koracima koji su ličili na korake majke nosoroga koja traži svoje mladunče.

„Marijana?“ Ženski glas ispaljivao je slogove kao što top ispaljuje tri granate zaredom. Kada se pojavila na dovratku kuhinje, primetno je ustuknula pred mojom pojavom. „77 si taj? O, Hriste, bože! Gore je nego što sam mislila.“

Niska, ah napoleonovski niska; tako niska da se uvek isteže u pokušaju da izgleda više. Debela, ah debela kao vodeni balon; s telom ne mlitavim, nego okruglim, koje kao da samo čeka kada će da eksplodira. Godine, pedesetak? Teško je reći, ah verovatno tohko. Nije imala bore; hce joj je bilo suviše loptasto. Ošišana na kratko, previše rumenila na obrazima; kostim u tamnoj boji s belom, širokom kragom koja izlazi preko njega; dobro uglancane cipele; ruke na bokovima. Njen pogled bio je sučeljavajući, kao da me je izazivao da joj širom otvorim još jedno oko na vratu. Reče: „Na šta ličiš.“

„Ko si ti?“

„Džek“, odgovori. Najzad sam se našao u prisustvu čoveka koga sam se bojao – da bih otkrio da je on zapravo žena. Ali jedva: Džek Meredith je bila više kao karikatura od žene koja je želela da bude muško.

„Marijanin agent, je l da?“

„Žutu banku nećeš videti od njenih para.“ Jednom rukom sama se poslužila kafom, dok drugom rukom nije prestajala da me

ćuška prstom. „Kaže da bi mogao da živiš ovde?" Izgleda da je Džek znala odgovor, jer mi nije dala vremena da odgovorim. „Kako će ona da se brine o tebi? Reci mi, a?"

„Ne treba da se brine o meni“, rekoh, „i briga me za njen novac.“

„Pa, šta je onda? Seks?“ Ispljunula je tu reč uz tohko prezira da bi ukazala na svoje mišljenje o seksu koji za nju nije bio ništa više od gnusnog zapleta dva tela.

„Nemam penis.“

„Fala bogu za to.“ Oprljila je usnu prvim srkom kafe. „Mislim, šta reći!“

Ščepala je punu šaku papirnatih maramica da obriše mrlju od kafe sa brade dok je motrila na mene uz mešavinu potcenjivanja i radoznalosti. „Šta ti se desilo?"

„Izgoreo sam.“

„Pa, vidim to, misliš da sam tol'ko glupa?" Smotala je maramice u klupko i, naciljavši, bacila prema kanti za smeće. Promašila je, pa, ljuta zbog promašaja, odšeta koliko je bilo potrebno da bi pokupila smotuljak i ubacila ga. „Izgoreo, a? Šteta, bez veze.“

„Da li ti uvek ovako upadaš ovde u kuću?"

„Ja ulazim u ovu kuću odonda kada si ti krišom cirkao piće na zabavama u srednjoj školi", lajala je Džek, „i ne sviđa mi se mnogo što si ovde. Imaš cigarete?"

„Ne pušim.“

Uputila se prema paklici koju je Marijana Engel ostavila na pultu. „Verovatno je tako najbolje za tvoje stanje.“

„Znači, ti si Marijanin agent?" Nikada nisam isprva dobio odgovor.

„To i još mnogo više, medeni, zato, pazi." Džek duboko povuče dim, pa uperi cigaretu u mene kao da me optužuje. „Ti,

kako se zove, živiš ovde, što je jebeno loše. Ma, bre, još ću ja da pričam s njom, ti, čudovište."

Verovatno možete da pretpostavite da mi se Džek Meredith izuzetno dopala. Prvenstveno zbog toga što je bila jedina koja je govorila dovoljno jasno da nisam morao da joj tražim da mi ponovi to što je rekla. Samo i više od toga, to je bilo zbog njene nesrazmerne pojave: izgledala je kao debeljuškasta ćurkica, odabrana za glavnog junaka u romanu Rejmonda Cendlera. Ipak, ono što sam najviše cenio kod nje bilo je to što je u potpunosti bila raskrstila sa saosećanjima za pacijenta sa opekotinama. Proveli smo nekoliko trenutaka buljeći jedno u drugo preko stola. Muljala je cigaretu između palca i kažiprsta, popreko gledajući, vrlo mučno, dok najzad nije progovorila: „Šta, bre, tu bleneš, Čipsi Čipsu?"

Nekoliko dana kasnije, Marijana Engel i ja smo sedeli na zadnjem tremu kuće i čekali kamion s kamenim tablama da se pojavi, pa mi je rekla da je tražila od Džek da mi sredi karticu za plaćanje. Kada sam rekao da pretpostavljam da Džek nije baš naročito srećna zbog toga, Marijana Engel reče: „Uradiće kako sam joj rekla. Ona laje, ali ne ujeda.“

ZNAM ŠTA DA URADIMO S KARTICOM.

Razgovor nam je skakao s teme na temu pre nego što sam postavio pitanje koje sam imao od naše poslednje priče: hteo sam da znam šta je pluvijal. Marijana Engel objasni da je to vrsta kišnog mantila koji su sveštenici nekad nosili, a ukrašeni su temama iz Novog zaveta. Pitao sam da li je pluvijal oca Zundera imao nešto naslikano. Potvrdila je da jeste. „A reći ću ti i šta je to bilo“, reče uz razigranu pauzu, „kasnije u našoj priči.“ Kada je kamion došao, pljeskala je rukama kao dete na vašaru a zatim jurnula do podrumskih vrata da bi stavila težak ključ u veliku

bravu. Položila je čelične točkice koji su omogućavali blokovima od kamena da ukhazuju u kuću. Videvši kamenove kako nestaju kroz otvor, setio sam se glasnog parohijana koji prima pričešće. Stajala je po strani, preklinjući amalane da budu nežni s njenim prijateljima. Amalini su je pogledali kao da je luda, ali nastavili su s radom. Čim su otišli, skinula je sve sa sebe i popalila sveće. Kada je pustila kasetu s gregorijanskim napevima, ispružila se na jednu od novih ploča, te pala u dubok san koji je trajao do sledećeg jutra.

Ušla mi je u sobu s velikim osmehom, izjavljujući da je primila sjajna uputstva, ali da će da sačeka s radom dok me ne okupa. Kako me je trljala, mogao sam da vidim da nije baš želela to da radi – prsti su joj hteli kamen, ne živo meso – ali ono što je osećala bila je njena dužnost. U trenutku kada je završila sa mnom, punim gasom sjurila se u podrum da bi otpočela sa svojim radom. Ja sam sedeo u dnevnoj sobi na srednjem spratu kuće i pokušavao da čitam, ali suviše me je ometao ritam njenog dleta. Popeo sam se u zvonik da bih se bavio nekim drugim stvarima – videom, čitanjem, čačkanjem Bugace peškirom na kanapu – ali posle nekoliko sati, radoznalost mi je neizmerno porasla. Otvorio sam vrata podruma i upuzao se niz nekoliko stepenika da bih špijunirao Marijanu Engel.

Nisam morao da brinem da će joj moje prisustvo biti nametljivo, jer je radila tohko napeto da nije izgledalo da me je uopšte i primetila. Na moje iznenađenje, klesala je gola. Bilo mi je poprilično uznemirujuće da je gledam kako radi tako okretno sa oštrim metalnim predmetima. Oruđa su joj besno letela okolo, ali ruke su joj izgledale tako sigurno, pa sam sedeo hipnotisan plesom metala, kamena i živog tela.

Da kažem da je Marijana Engel „klesala“ nije dovoljno: bilo je i više od toga. Milovala je kamen dok kamen ne bi mogao to više da izdrži, pa je popuštao pred groteskom unutra. Ona je

nagovarala gargojele da izađu iz njihovih kamenih šupljina. *Volela je kada oni izlaze iz kamena.*

Kroz mnoge sate u kojima me nije primetila, postao sam zapanjen njenom žilavošću. Još je radila kada sam ja otišao da spavam i nastavila je s radom do duboko u noć. Nastavila je tokom celog sledećeg dana, a i tokom cele noći. Sve u svemu, obrađivala je preko sedamdeset sati, pijući galone vode i pušeci stotine cigareta. Znao sam da je tvrdila da ovako radi, ali nikad joj nisam skroz verovao. Kada mi je rekla da neprekidno kleše danima, mislio sam da je to bilo hvalisavo isticanje njene umetničke struke. Ali nije. Sumnjičavi bi možda pomislili da je čekala da odem da spavam da bi onda i sama dremnula, međutim, njeni udarci čekićem stalno su me budili. Prvog jutra izvukla se od posla dovoljno dugo da bi me oprala, ali mogao sam da vidim – osetim – da je to uradila nevoljno. Bilo je zabrinutosti u njenim očima, jedva primetnog besa, dok je užasnom brzinom prelazila sunderom preko moje kože.

Nakon sat vremena, zamolila me je da naručim dve vegetarijanske pice. Naravno, nije se bunila da jede meso, ah brzo sam naučio da, kada ovako kleše, manijakalno to odbija. „Ne meso! Ne životinje!“ Kada su pice stigle, obišla je tri ugla sobe i tražila blagoslov njena tri učitelja – „*Jube, Domine benedicere*“ – i nije jela dok se nisu složili s tim. Sa oklevanjem, uznemireno je sela usred komada kamena i jela kao zver, jedva primećujući da sam tu. Istopljeni sir visio joj je iz usta, sve do oboda leve bradavice, pa sam hteo da se kao mocarehjanski planinar uspenjem uz taj konopac i napravim juriš na njene divne grudi. Svetlost sveća hvatala je kredast sjaj njenog tela, a linije znoja pravile su pritoke kroz prašinu od kamena, koja je prekrila njena anđeoska krila. Njene tetovaže i ekstatično držanje učinili su da izgleda kao mešavina Hildegarda fon Bingena i kriminalca tajkuna.

Tokom nekoliko sati, s njenog radija dopirala su dela Karla Orfa; Berliozova *Fantastična simfonija*; Betovenovih devet simfonija; Po (pevač, ne pisac); prvi album Mile Jovović; kompletna diskografija *Dorsa*; snimci Roberta Džonsona; *Čip Trils* Big bradera i Holding kompanije (četiri puta zaredom); raznovrstan izbor od Besi Smit, Haulin Volfa i San Hausa. Kako je vreme prolazilo, muzika je postajala sve jača, a pevači koje je birala sve grleni. Čak sa sve svojim lošim sluhom, morao sam da se povlačim s vatom u ušima u svoj zvonik.

Kada je završila, jedva da je mogla da stoji. Završeno čudovište imalo je ljudsku glavu s rogovima, telo zmaja, i poljubila je njegove kamene usne pre nego što se uspuzala uz stepenice i srušila u krevet, i dalje prekrivena prašinom i znojem.

„Pa, dobro, očigledno je manijakalna depresija uobičajena kod umetnika“, reče Gregor preko puta stola dok je sipao u čašu burbon koji nam je doneo da pijemo. Sunce je zalazilo, a mi smo sedeli na zadnjem tremu, dok je Marijana Engel lečila svoju iscrpljenost spavanjem. Nakon ponovnog potvrđivanja da ne može dati nikakve detalje u vezi s njenim ranijim lečenjem, Gregor je rekao da će mu biti drago da odgovori na bilo koja uopštena pitanja.

„Nakon čitanja svih tih knjiga“, rekoh, „došao sam od zaključka da su njeni simptomi svojstveniji šizofreniji nego manijakalnoj depresiji.“

„Pa, možda. Možda je i oboje“, odgovori Gregor, „ili ništa od toga. Ne znam. Možda je reč o opsesivno-kompulzivnom poremećaju. Da li je ikada rekla zašto mora da kleše sve istovremeno?“

„Misli da sledi uputstva koja joj je bog dao. Misli da odaje tih nekoliko više srdaca koje ima u grudima.“

„Pa, to je uvrnuto.“ Gregor uze gutljaj. „Hej, ovo je stvarno dobro. Baš me muči šta nije u redu s Marijanom.“

„Zar ne treba ti da znaš o tim stvarima?“

Gregor sleže ramenima. „To što ne znam može da napuni stovarište. Da li uzima svoje lekove?“

„Ne. Ona mrzi tablete čak i više nego lekare. Bez uvrede.“

Pitao sam da li može da je natera, nekom vrstom sudskog naloga, da uzima lekove. Gregor objasni da samo tutor to može da sprovede u delo. Ja sam predložio Džek, za koju sam nedavno saznao da je nadzornica Marijane Engel, kao i njena menadžerka, ah Gregor objasni da nadzornik ima nadležnost nad nekretninama pacijenta, ali ne i nad ličnim odlukama. Niko ne može da natera pacijenta da ide u bolnicu osim sudije, kaže Gregor, i to samo na nekoliko dana. Onda sam ubacio da ne želim da se Marijana Engel izlaže neprilikama; samo sam hteo da uzima lekove. Gregor mi reče da jedino što mogu da uradim jeste da je ljubazno zamolim. Onda me je zamolio da prestanemo da pričamo o njenom stanju; pošto još nije bio prešao granicu poverljivosti doktor-pacijent, bojao se da joj se opasno približio.

Tema nam je ostala na tome. Pitao sam ga za Sajuri, a on mi je rekao kako se sada više viđaju. Zapravo, imah su sastanak te večeri. A onda me je prekorio što uvek hoću da mi priča o svom ljubavnom životu, dok ja nikad ne iznosim pojedinosti o svom. Nasmejao sam mu se – *Kakav ljubavni život!?* – ali odmah mi je odbrusio. „Nećeš nikoga preći.“

Nastade prekid u razgovoru, ali bio je dobar prekid. Gregor otpi još jedan gutljaj burbona, pa smo zajedno gledah zalazak sunca. „Lepo večer“, izgovori.

„Dirala me je“, izlanuo sam se.

Iznenadio sam Gregora. „Kako to misliš?“

„Prvi put kada me je kupala, pa je videla... prepone." Gregor je znao, zbog svog posla u bolnici, za svoju amputaciju. „Razgledala je. Prešla prstima preko ožiljaka."

„I šta je rekla?"

„Da joj nije bitno u kakvom je stanju moje telo."

„Je li si joj poverovao?" upita.

„Ne znam." Promućkao sam burbon u svojoj čaši. „Naravno da je bitno. Nema ga."

Gregor se namrštio. „Razočario si me."

Sada je on mene iznenadio. „Čime?"

„Svojim odgovorom", odgovorio mi je. „Zato što joj ja verujem, a mislim da bi i ti trebalo."

Još jedan prekid razgovora, koji sam, ovog puta, ja narušio. „Lepo večer, je li da?" Klimnuo je glavom. Nisam spomenuo da je marka burbona koji je Gregor doneo bila ista ona koju sam prosuo u krilo, koja me je skupo koštala penisa. Gregorova namera da donese poklon bila je dobra, pa šta se dobija time što ću pokušati da se bedno oseća zbog toga?

Očekivao sam da će burbon imati ukus loših uspomena; umesto toga, imao je ukus samo dobrog alkohola. A i bilo je lepo piti ga: Marijana Engel se držala starovremenskog stava da su morfin i cirka loša mešavina, ali rekao bih da je Gregor pokušavao da mi pokaže svoju razuzdanu stranu, dozvolivši mi čašicu ili dve.

Nekoliko dana kasnije, kada se oporavila, pitao sam Marijanu Engel zašto je puštala muziku sve jače tokom klesanja. Podsetila me je da gargolji postaju sve glasniji kako se proces produžava, a pojačavanje radija bio je način da im utuli vrištanje. Objasnila je da, kada prelazi preko kamena da bi saznala oblik groteske, jedini način da zna da je stigla do obrisa čudovišta bio je da ga, zapravo, iskopa. Ako groteska urla od bolova, onda Marijana Engel zna da je ušla dovoljno duboko.

Pitao sam je da li se ne boji da utuljuje važna božja uputstva. Smejala se i uveravala me da na celom svetu nema toliko glasne muzike koja bi ugušila zvuke njegovih zapovesti.

Najveća boljka onih koji su izgoreli, a preživeli, jeste ta da osiguranje pokriva samo jedan steznik uprkos činjenici da ti steznici koštaju hiljade dolara i moraju da se nose dvadeset tri sata u toku dana. Onaj jedan sat, to je kada se pacijent pere, a ako je negovatelj već uključen u pranje pacijenta, kako će ona ili on da pere i steznike u isto vreme? Zato je neophodno imati ih najmanje dva. „Ali to košta!“ kukaju osiguravajući zavodi i odbijaju zahtev. Štaviše, čak i uz odgovarajuću brigu o njima, steznici traju oko tri meseca.

Osiguravajući zavodi nisu bili moja briga, jer je moje troškove u potpunosti pokrivala Marijana Engel. Međutim, morao sam da se zapitam, s koferom punim gotovine ispod kreveta s rešetkama ili ne, kako je mogla to da priušti? Neprestano me je uveravala da je njena reputacija dobrog vajara obilno nagrađena i da ne postoji ništa na šta bi radije potrošila svoj novac. Nisam bio ubeđen, ali sve i da sam pokušavao da se raspravljam, šta bi bilo? Ostavio bih ožiljke neizlečene?

Steznici i maska napokon su bih gotovi sredinom marta. Kada mi ih je Sajuri predala, mogao sam da zahvalim na svem radu uloženom u njih. Maska je bila išmirglana, tako da je lako ulegla u konture mog lica. Sajuri je čak istakla kako su studenti obratili posebnu pažnju na to gde su mi ožiljci izdignuti u odnosu na površinu kože, pa su prema tome i pripremili plastiku. „I ovo ćeš morati da koristiš.“ Sajuri mi dade novotariju sa lastišem oko glave. Način na koji mi je lice izgorelo učinio je da mi usta budu naročito osetljiva na mestima spajanja gornje i donje usne – tkivo

ožiljka oko uglova usana – što, ako se ne leči, može da mi stvara teškoće pri jedenju ili govoru u budućnosti. Nakon što sam pravilno uglavio retraktor u usta, podigao sam masku na svoje lice. Trebalo je da tu stoji sve vreme, osim kada se umivam i mažem, čak i kad spavam. Pitao sam Marijanu Engel kako izgledam (u međuvremenu otkrivši da mi je retraktor učinio već unakaženi glas još gorim), a ona odgovori da izgledam kao čovek koji će još dugo, dugo da poživi.

Pogledao sam se u ogledalo. Kao da topografija ožiljaka mog lica nije bila dovoljna, sada je bila još i spljeskana providnom plastikom. Oblasti koje su inače bile crvene sada su bile bele od pritiska i retraktor mi je razvukao usta u grotesknu grimasu. Svaka mana bila je uvećana i izgledao sam kao kopile Hanibala Lektora i Fantomkinje iz opere.

Sajuri me je ubeđivala da je prva bedna reakcija normalna, jer svi pacijenti od opekotina – uključujući i mene, bez obzira na to što meni posebno priča drugačije – smatraju da će im maska sakriti lica. Međutim, nije bilo tako. Neće me štititi i pomoći mi da se izborim; to je bila samo Petrijeva šolja koja će mi postaviti lice pod mikroskop sveta.

Sajuri objasni tačan redosled kako se stavljaju steznici i pokaza Marijani Engel kako da priveže trake otpozadi. Dok su one pravile larmu oko tehničkih detalja, meni je ostalo da iskusim taj osećaj koji je bio kao uklizavanje u stisnutu pesnicu razljućenog boga. *To je samo tkanina, rekoh sebi. Nije ono što sam ja.* U svakom slučaju, osetio sam drhtaj koji mi je prošao niz kičmu.

BAŠ JE DOBRO, ZAR NE? KAO DA SI ŽIV ZAKOPAN.
Zmija je volela da mi se smeje. **DOLAZIM.**

Pronašao sam Marijanu Engel kako me čeka u trpezariji, odevena u kimono od svile boje žada, sa izvezenom slikom, besprekornog boda, dvoje koji se vole pod trešnjinim drvetom u cvatu, pored potoka ispunjenog ribama. Na ruhu zvezdanog neba, pun mesec gledao je na zaljubljeni par, kao da im nije samo izvor svetlosti, već i zaštitnik njihove ljubavi.

Pitala je da h sam spreman da jedem. Rekao sam da jesam. Nadneo sam se nad ivicu stola da bih pogodio da je japanska klopa bila na meniju.

„*So desu ne*. Kako zapažaš", reče mi, uz mali naklon. Potok na njenom kimonu nestade u plavetnilu pojasa oko njenog struka, koji je uplivavao u obi mašnu pozadi. „Čitala sam *Makura no Soši*.“

„Da, video sam to na tvojoj polici. Jastuk bla-bla-tra-la-la, tako nešto, je l da?“

„*Knjiga jastuka Sei Šonagon*. Izuzetno poznat japanski tekst, iz desetog veka, i prvi roman ikada napisan. Ili, barem, tako kažu, samo ko to sigurno zna? Mislila sam da treba nešto s njom da uradim. Iznenadio bi se kad bi znao koliko sjajnih japanskih knjiga nemaju pristojan latinski prevod.“

„Ne bih.“

Marijana Engel se povukla u kuhinju uz kratke, oštre korake, pa je čak otišla tohko daleko da je nazula geta, tradicionalne drvene papuče. Vratila se s mnogobrojnim čašama sušija: kriške bele (i narandžaste i srebrne) ribe na gomilama nabijenog pirinča; svetlucavi crveni kavijar ugodno ispružen na morskim algama; a škampi, sklupčani jedan pored drugog, kao da su se snažno grlili tokom svojih poslednjih trenutaka na zemlji. Bio je i inarizuši, kockice pirinča umotane u tanke listove slatkog zlatnog tofu sira. Gjoza, valjušci od junetine ili svinjetine, koji su se kupah u žesti crnom sosu. Jakitori, duguljasti komadići piletine i junetine prženi na roštilju i nabodeni na drvene štapiće. Bili su i onigiri, trouglovi

od pirinča, smotani u morske alge; svaki, objasnila mi je, imao je u sebi nešto različito, nešto ukusno: šljive, kavijar, piletinu, tunjevinu ili škampe.

Oprah smo ruke sa o-šibori, salvetama koje se puše, pre nego što smo počeli sa obedom. Onda je ona sklopila dlanove i rekla „Itadakimas!“ (japanski blagoslov pre jela), pre nego što je dodala poznati latinski priziv.

Pokazala mi je pravi način za sipanje miso čorbe štapićima, a to mi je objašnjavala dok je jela rezance koje treba glasno mljackati, jer to ne samo da ih hladi, nego ih i čini ukusnijima. Dok je pila sake, zahtevala je da se držim crnog čaja; jednostavno nije odustajala od gluposti da se alkohol i morfin ne mešaju. Svaki put kada bi mi činija bila nešto manje od polupune, ponovo bi je punila, uz mali naklon pun poštovanja. Kada sam gurnuo svoje štapiće u činiju pirinča tako da su stajali kao dva drveta koja rastu iz snežnog brda, odmah ih je izvadila. „To je nepoštovanje mrtvih.“

Kada se obrok napokon svršio, radosno je protrljala ruke. „Večeras ću ti ispričati priču o još jednoj ženi koja se zvala Sei iako ona nije bila rođena stotinama godina nakon pisanja Knjige jastuka.“

GLAVA SEDAMNAESTA

Nekada davno u starom Japanu, duvač stakla Jakići dobio je kćerku po imenu Sei. U početku, otac je bio razočaran što nije dobio sina, ali razočaranje je nestalo onog momenta kad ju je uzeo u ruke. Od tog trenutka, bio joj je posvećen, kao i ona njemu.

Jakići je ponosno gledao kako živahno dete kakva je Sei bila izrasta u pametnu devojkicu. Da je bila prelepa, nije bilo uopšte sporno, a u njenim prefinjenim crtama lica, Jakići je prepoznavao kapke i jagodice svoje pokojne supruge. Majka je umrla kada je Sei bila još dete, pa su zbog toga otac i kći bili još bliskiji.

Na pragu zrelosti, Sei je odlučila da krene očevim stopama. Jakići je bio izuzetno radostan zbog njene odluke, a njegova sreća sada je bila potpuna: ipak, njegovo znanje neće umreti zajedno s njim. Sei je dobila zvanje „šegrtica duvača stakla” i pokazala veliku umešnost i brz napredak. Imala je mek dodir i, još važnije, mogla je da zamisli predmet pre nego što ga je izduvala. Tehnika uvek može da se nauči, znao je to Jakići, ali Sei je bila rođena s darom zamišljanja. Mogla je da vidi lepotu tamo gde bi drugi videli samo prazan prostor.

Sei je dobro učila pod očevim tutorstvom. Učila je koliko jako treba da naloži vatru i koliko jako treba da duva. Naučila je da razume sjajnu buktinju užarenog stakla. Marljivo je radila na razvijanju umeća disanja; znala je da pomoću njega može da napravi svet. Zamišljala je sebe kako uduvava život u staklo, i sa svakom novom sedmicom, Sei je bila bliža ostvarenju lepote predmeta koje je zamišljala u svojoj mašti. Vikendima, Jakići je

počeo da vodi Sei na mesnu pijacu gde je držao tezgu na kojoj je prodavao njihovu robu, a ljudi su dolazili u hordama. Tvrdili su kako hoće da gledaju staklariju, ali zapravo, naravno, to je bio samo izgovor da bi gledah privlačnu mladu devojkicu. „Oh, kakva si, kao staklo“, jedan starac nije mogao da izdrži da ne kaže pre nego što je pobjegao kao kraba preko plaže, shvativši da su reči glasno iskliznule iz njegovih čeljusti.

Ubrzo bi im tezga bila rasprodana, čak pre vremena za ručak. Komade su prevashodno kupovani muškarci – makar kao poklone svojim ženama – jednostavno zato što su želeli da imaju nešto što sadrži Sein dah.

Jakići je bio srećan. Posao je bio bolji nego ikad, blagajna potaman, a Sei je postajala dobar duvač stakla. Ali, i pored sveg njihovog uspeha, Jakići je želeo muža za svoju kćerku. Iako se postavljao zaštitnički prema svojoj kćerki, želeo je da ona okusi sve što život može da joj pruži, a i mislio je da će „povoljan“ brak oplemeniti njihovo porodično stablo.

Zato je Jakići uzeo na gomilu momke koji su dolazili ispred tezge. Bilo je tu zanatlija, zemljoposjednika, ribara i ratara, vojnika i samuraja. Sasvim prirodno, razmatrao je u glavi kako prosaca neće manjkati. Pre svega, Sei ima lepotu, zanat i prijatnu ličnost i odanost. Bila bi divna supruga i dobra majka, svi su to mogli da vide, i bilo bi lako da se uredi odličan brak.

Kada je Jakići došao pred Sei da bi joj ovo predložio, ona je bila prilično sablaznuta. „Znam daje takav običaj“, plakala je, „ali nikada nisam pomišljala da ćeš mi to tražiti. Udaću se iz ljubavi, i samo iz ljubavi.“

Snaga ubeđenosti njegove kćerke iznenadila je Jakićija, jer se nikada ranije nije suprotstavljala njegovoj volji. Brak učvršćuje položaj porodice, mislili su stari ljudi; brak nije nešto na šta se obavezuje iz ljubavi. No, ipak, Sei je bila uporna, a pošto ju je

Jakići obožavao, pokorio joj se. Brinuo se, uprkos svemu, jer nije bilo nikog u srcu njegove kćeri.

Međutim, kao što to uvek biva u ovakvim slučajevima, Sei je uskoro upoznala mladića i skoro potpuno se zaljubila. U početku se Jakićiju to nije dopadalo, jer je Sei odabrala Hejsakua, prostog seljaka bez novca i bez izgleda za uspeh. Međutim, momak je bio čistog, dobrog srca. Onda, možda...

Jakići se setio svoje pokojne žene. Iako je njihov brak bio ugovoren, bili su srećni i Sei je začeta u ljubavi. Ploveći kroz uspomene njihove sopstvene sreće, Jakići je shvatio da ničem manjem ne može da se nada za svoju kćerku. Dao je svoj blagoslov Sei i Hejsakuu.

Baš u to vreme, jedan od slugu poklonio je jedno od Seinih nadahnutijih radova – stakleni cvet – daimju, lokalnom feudalcu. Taj daimjo je bio omražen i bojali su ga se zbog njegove preke naravi. On nije imao vremena za staklene cvetove, te je ljutito pitao za značenje ovako beznačajne stvari.

Sluga, koji je uvek tražio njegovu posebnu naklonost, reče: „Mislim da biste želeli da znate, gospodaru, da je ovaj stakleni cvet izradila najlepša devojka u celoj zemlji.“ Daimjo načulji uši, pa sluga brzo dodade: „I neudata je.“ Sluga je, vidiš, nedavno načuo kako je daimjo govorio o svojoj želji da počne da pravi decu i da samo najlepša i najveštija žena može da zadovolji.

Daimjo je brzo napravio plan akcije. Poslao je poruku da razmišlja da naruči izvrsnu staklenu statuu, a da je čuo da su Sei i njen otac najveštiji duvači stakla u celom Japanu. Zbog toga, u poruci se naglašavalo, on ih zvanično poziva da dođu.

Daimja je zanimala narudžbina staklene statue koliko i narudžbina merdevina do meseca. Njega je zanimalo da poseduje zemlju i zamkove, stoku i polja pirinča. I lepu ženu. Da, to ga je veoma zanimalo. Samo, Sei i Jakići nisu o ovome imali pojma i bili su samo uzbuđeni. Zamišljah su da je ovo prva od mnogih

narudžbina plemstva; ukratko, ostvarivanje njihovog sna. Stoga su natovarili svoju malenu dvokolicu i otpravili se put daimjovog zamka.

Prijem im je bio u glavnom dvoru, gde ih je daimjo čekao, i čim je ugledao Sei, obrve mu se podigoše. Njegov netremični pogled pratio ju je svuda po sobi, a Sei se osećala kao da joj bubašvabe mile po koži. Mogla je odmah da nasluti da je loš čovek, još dok je sedeo tamo i svojim prljavim prstima neprekidno prevrtao jedan od njenih staklenih cvetova. Ipak, nije se tu radilo o njenim osećanjima, tako je rekla sebi, i sve što je mogla da uradi bilo je da dá najbolju moguću prezentaciju.

Sei i njen otac su pokazali sva svoja najfinija dela i iscrpno ih opisali. Pokazala je kristalne ždralove i nadutu staklenu zrakoperku sa poluprovidnom krljušti. Pokazala je i blago obojene čaše za sake i teške pehare. Izložila je tanjire, konjiće i zvončiče koji proizvode zvuke na najmanji dah vetra. Kada su otac i kći završili, čitava staklena duga ležala je ispred daimja.

Daimjo je bio zadivljen, nesumnjivo, ali umetnicom, ne umetnošću. Sei je bila najprivlačnija devojka koju je on ikada video. Pljesnuo je rukama kada su se Sei i Jakići duboko naklonili. „Odlučio sam“, objavio je.

Otac i kći zadržali su dah, što je bilo izuzetno neobično za duvače stakla. Iščekivah su odgovor s mnogo nade, ali ono što su čuli uopšte nije bilo ono čemu su se nadah. Dirajući prstom stakleni cvet, daimjo reče: „Sei je podobna da mi bude žena i da mi rađa decu. Ona mora da bude presrećna zbog svoje dobre sudbine.“

Sei je znala da je on veoma moćan čovek i da bi bilo veoma teško usprotiviti mu se. Bez obzira na to, nije mogla da se zaustavi. „Ali ja volim drugog.“

Jakići je odmah molio za oprostaj zbog odsečnosti svoje kćerke. Pod pritiskom, ipak je potvrdio istinitost njenog iskaza.

Daimjovo lice pomodre a stakleni cvet se raspuče u njegovoj nenamerno stisnutoj pesnici. Ko može da se takmiči s gospodarom? Zahtevao je da sazna ko je taj „drugi“.

Sei progovori. „On je samo seljak, ali moja ljubav prema njemu je istinska.“

Daimjo zapita: „Kako se zove?“

Sei se uplašila da će da traže i ubiju Hejsakua ako išta progovori. Gledala je za trenutak u svoja stopala, a onda podigla glavu da bi se srela s daimjovim uprtim pogledom. „Ime jednog prostog seljaka nije dostojno gospodara.“

Daimjo je bio zapanjen devojčinom smelošću. Onda se nasmejao i suviše glasno, i suviše zlurado. „Seljak? I ti se usuđuješ da biraš seljaka a ne mene? Usuđuješ se da kriješ njegovo ime?“ Daimjo pogleda u svoju ruku i vide da je prokrvarila na mestu gde ga je posekao stakleni cvet. Krv ga je smirila, jer ga je podsetila na to ko je on.

„Nećeš se ti udati za tog seljaka“, samouvereno je tvrdio, „i trebalo bi da mi sada zahvališ za to što sam ti poštedeo život. Udaćeš se za mene.“

Sei je govorila jednako samouvereno. „Neću se udati za vas. Udaću se za seljaka, ili se neću udati ni za koga.“

Daimjov kontraargument bio je spreman i nemilosrdan. „Dobro. Udaj se, onda. Udaj se za tog seljaka, a ja ću ti pogubiti oca. Ali ako se udaš za mene, otac će ti živeti.“

Sei je nemo stajala, jer nikada nije mogla sebe da zamisli u takvom položaju. Nikada nije mogla ni da zamisli takvog čoveka. Daimjo je nastavio: „Kroz nedelju dana, vratićeš se u ovaj dvor i izgovorićeš jednu reč. 'Da' će značiti da se udaješ za mene i da će ti otac živeti. 'Ne' će značiti da si me odbila i da će ti otac umreti. Jedna reč. Razmisli dobro, Sei.“ Sa ovim, daimjo baci srču od cveta na njene noge i izgubi se u palati.

Otac i kći bili su otpušteni sa dvora kako bi pažljivo razmotrili svoj odgovor. Nije bilo mesta gde bi se sakrili; nisu mogli samo da se spakuju i odsele, jer bi ih našli gde god da odu. Jakići ju je preklinjao da kaže „ne“. Raspravljao je o tome da je star i da mu je malo godina ostalo da poživi, dok je ona imala ceo život pred sobom. Otac je bio spreman da umre da mu kći ne bi bila osuđena na nesreću ceo svoj život.

Sei nije htela ni da čuje. Odbila je da donese odluku koja bi joj ubila oca. S druge strane, znala je za nesreću proćerdanog života, kakav bi joj postao sa nečovečnim daimjom.

Te noći, Sei nije mogla da zaspi. Prevrtala se u krevetu razmatrajući problem sa svih strana, ah činilo joj se da nema izlaza. Onda, neposredno pre zore, obuzelo ju je nadahnuće i znala je šta joj je činiti. Kada se Jakići probudio, video je da mu je kći otišla i na njenom krevetu pronašao cedulju u kojoj je izjavila da će se vratiti za nedelju dana kako bi se suočila s daimjom.

Najpre je otišla seljaku da bi mu objasnila situaciju. Rekla je Hejsakuu da je on njena prava ljubav, ah da neće moći više nikad da progovori s njim. Poslednje reči koje mu je rekla bile su: „Ako budeš pažljivo slušao vetar, moći ćeš da me čuješ kako šapućem svoju ljubav prema tebi.“ Onda je nestala.

Dani su prolazili, a Jakići je počeo da razmišlja kako mu je kći pobjegla. Iako se rastužio što neće moći da joj kaže zbogom, uveravao je sebe da će ona barem živeti. Kada je prošla jedna nedelja, otac se pojavio pred daimjom i rekao kako je Sei nestala i kako ga raduje što će položiti svoj život u njenu korist.

Daimjo je gotovo naredio očevo pogubljenje, kada su dve žene, obučene u jednostavne haljine sa obrijanim glavama, ušle u dvor. Čak je i Jakićiju bio potreban trenutak da shvati da je mlađa žena bila Sei. Sad je već briznuo u plač, jer se Sei ponovo pojavila da bi se udala za ovog groznog čoveka.

„Šta je ovo?“ daimjo je pitao. „Zašto si obrijala glavu? Ko je ta žena s tobom?“

Ah ni Sei ni starija žena ne progovoriše.

Daimjo je besneo. „Kakva je to drskost? Naređujem ti da govoriš!“

I dalje su Sei i starija žena ćutale.

„Šta je tvoj odgovor? Da li ćeš mi postati žena i tako sačuvati ocu život? Ili da ga ubijem zbog tvoje sebičnosti? Odgovori mi na pitanje, da ili ne, hoćeš li da se udaš za mene?“

I još jednom, ni Sei ni starija žena nisu odgovarale.

Daimjo pijunu na zemlju. „Pogubite starca!“ naredio je. Međutim, Sei podiže ruku da bi zaustavila dva vojnika koja su istupila da joj odvedu oca. Prišla je daimju i predala mu svitak.

Mahnulo je nekom u dvoru da uzme papir, kao da mu je bilo ispod časti da ga sam drži, pa je prorežao: „Čitaj to naglas, da svi mogu da čuju reči ove devojke sa najvećim nepoštovanjem.“

Dvorjanin pogleda papir i pročisti grlo. Nije hteo da pročita to što je pisalo. Međutim, nije imao izbora:

Pre nedelju dana, pitah ste me da budem vaša žena. Reč „da“ zapečatila bi našu veridbu, a reč „ne“ obezbedila bi smrt mom ocu. Ja neću progovoriti ni reči, jer sam sada *mugon no gjo no ama-san*.

Poslednje reči zaglaviše se u dvorjaninovom grlu. Znao je da će ovo razljutiti gospodara, jer *mugon no gjo* znači „disciplina ćutanja“, a *ama-san* znači „monahinja“.

Dvorjanin ponovo pročisti grlo, pa nastavi da čita:

Zaklela sam se na ćutanje i siromaštvo, a glavu sam obrijala da bih

pokazala svoju posvećenost. Preselila sam se na najvišu planinu u oblasti. Na tom mestu najbliži smo Budi. Ne mogu da se udam za vas, jer sam se već udala za Vaseljenu.

Ne mogu da izgovorim odgovor na vaše pitanje, jer moj zavet to ne dozvoljava. Stoga, bez odgovora, morate osloboditi mog oca, a ja ću se vratiti u hram u planini da bih provela svoj život u posvećenosti.

Daimjo se skamenio. Iako moćan, dobro je znao da ne sme da protivreči velikom Budi. Razmišljao je trenutak i dao svoj odgovor.

„Moram da te pohvalim za tvoj čin“, reče. „Ne mislim da te sprečim da se vratiš u manastir. Molim te, učini to.“

Naklonila se glavom da bi sakrila osmeh koji bi mogao odati njen osećaj pobede.

„Ali pre nego što te otpustim“, nastavi daimjo, „moraš opet da mi potvrdiš svoj zavet na večnu tišinu.“

Sei se nakloni još jednom da bi pokazala svoju saglasnost. „Dobro“, nastavi daimjo, „jer ako *ikad* više progovoriš, obećavam ti sledeće: život tvog oca biće izgubljen, a ti ćeš postati moja žena. I ako te tvoj seljak *ikad* poseti u manastiru, ubiću i njega, i tvog oca, pa ćeš mi biti žena. Da li je to jasno?“

Daimjo je ostavio da objava odzvanja u ušima za trenutak. „Da h imam tvoju reč, tvoje sveto obećanje, da nikada nećeš progovoriti, niti videti tvog seljaka ponovo?“

Sei je stajala u tišini za trenutak, a onda je khmnula glavom u znak odobravanja. Daimjo izjavi: „Zadovoljan sam.“

Kada je izlazila iz dvorca, Sei je primetila Hejsakua sakrivenog na krovnoj kosoj gredi. Koliko ju je samo voleo, da se odvažio na tako bezuman potez! Hejsaku je gledao nadole s najtužnijem izrazom lica, jer je sada zaista razumeo ozbiljnost situacije. Sei je gledala nagore u njega i izgovorila izraz *aišiteru*. „Volim te.“ Njen dah duvača stakla nosio je ove reči do njegovih ušiju, a to je bilo baš onako kao što mu je Sei i obećala: ako se jako potruđi da je čuje, čuće je kako šapuće niz vetar.

Oružana pratnja sprovela je Jakićija i Sei do manastira. Otac joj je rekao zbogom, ah Sei, naravno, nije mogla ništa da kaže. Ronila je tihe suze i Jakići joj je obećao da će joj poslati poklon čim bude mogao. Tada je otišao.

Uskoro je došao i taj poklon: cela garnitura alata za duvanje stakla. Druga ama-san s radošću je prihvatila ovaj luksuz, jer su obe bile duboko posvećene lepoti i obe su u ovome videle samo još jedan način služenja Budi. Uostalom, predmeti će obezbediti novčana sredstva koja će im pomoći da podmire svoje skromne potrebe. Čak i monasi znaju da, iako je siromaštvo vrlina, veoma je nezgodno.

Sei su dozvolili da prisvoji praznu sobu u hramu, i svaki dan je pravila najrazhčitije predmete, od posuđa do umetničkih dela. Dani su postajali nedelje, a nedelje meseci. Rad joj je postajao sve lepši, kako je poboljšavala tehniku. U međuvremenu, polako je izrađivala statuu po Hejsakuovom hku.

Radila je na statui svaki put kada bi osetila potrebu da progovori, što je bio način da izrazi svoju ljubav. To znači da je radila na statui svakodnevno. Stvarala ju je s ljubavlju, deo po deo. Počela je s loptom njegovog desnog stopala. Proširila se na petu. Zatim na prste na nogama. Sa svakim dodatkom – člankom, potkolenicom, natkolenicom, kolenom – šaputala bi dok bi uduvavala deo. *Aišiteru*. Reč bi bila zarobljena u mehuru stakla. *Aišiteru*. „Volim te.“

Kilometrима daleko, Hejsaku bi osetio ove reči u svojim ušima. Prolazile bi mu niz kičmu, pravo u srce. Zastao bi sa oranjem i okrenuo bi oči prema dalekoj planini. Tako je bivalo godinama. Svaki put kada bi Sei osetila potrebu da izrazi svoju ljubav, duvala bi deo statue, zatvarajući svoj šapat u Hejsakuovu bedrenu kost, prst, rame, njegovo uvo... *Aišiteru, aišiteru, aišiteru.*

Kada je statua seljaka bila završena, njena ljubav nije. Zato je počela da pravi okohnu za njega, počevši od polja staklenih ljiljana na kojem bi mogao da stoji. Kasnije, kada je završila ljiljane, trebalo je da iznađe nešto drugo. *Možda*, mislila je, *da napravim drvo za mog voljenog pod kojim bi stajao... Samo pravljenje lišća obezbediće dovoljno posla da mi učini život podnošljivim.*

I tako joj je život tekao sve dok se jednog jutra, kao i svakog drugog, Sei nije prala na planinskom potoku. Hladna voda joj je prijala, ali dok je prala kosu, osetila je oštar i iznenadan bol u vratu. Pre nego što je i mogla da reaguje, ruke i noge su počele da joj se koče. Sei su ujedah insekti mnogo puta, ali ovo je bio prvi put da ju je ujela posebna vrsta ose, i kako to sudbina donosi, dobila je ozbiljnu alergijsku reakciju. Grlo joj se steglo, telo ostalo bez reakcije i nije mogla da se mrdne. Njeno paralisano telo odneo je potok dok je nije zaustavio na steni. Dva sata ležala je tu dok joj se hladnoća potoka ulivala u svaki deo tela.

Na kraju je jedna ama-san pronašla Sei i izvukla je iz vode. Seine oči bile su neosetljive, a hladna voda snizila joj je puls tohko da nije mogao da se prepozna. Pozvali su još nekoliko ama-san, ali niko nije mogao da razazna ikakav znak života u njoj, i uprkos zavetu ćutanja, hor suza prolomio se kroz miran planinski vazduh tog jutra.

Sei je bila potpuno oduzeta, uprkos tome što je mogla da vidi sve – sve do trenutka kada su joj s mnogo poštovanja zaklopili kapke, s verom da je umrla. Čak i kada se malo ugrijala, otrov ju

je držao ukočenu. Tri dana, ama-san su se molile tiho iznad nje. Obavestili su i Jakićija, pa je došao da sahrani kćerku koja je žrtvovala svoj život da bi on živeo.

Daimjo je takođe pristigao da bi se uverio da to nije podvala. Čuo je da Sei treba da bude sahranjena, što mu je stvorilo sumnju, jer je opšte poznata činjenica bila da se budisti spaljuju kako bi vatra pročistila dušu. Ako je telo ostajalo, duša bi još žudela za ostankom na zemlji, te joj ne bi bilo lako na nebesima. Ipak, Sei je pismeno zahtevala da se sahrani, jer je htela da zauvek bude deo zemlje koju će Hejsaku nastaviti da ore.

Jakići je poveo Hejsakua sa sobom, ali predstavio ga je kao novog šegrta duvača stakla. Zbog straha od daimja, ova laž je bila neophodna. Ko zna šta bi daimjo uradio kad bi shvatio da je to mladić koji ga je nadvladao u Seinoj naklonosti?

Daimjo je bio taj koji je stavio poklopac na kovčeg pošto se uverio da je Sei zaista u njemu. Bez ikakve moći kretanja, Sei je ležala tu i slušala taj užasni glas: „Da, zadovoljan sam. Stvarno je umrla.“ Sei je bila zahvalna što su joj kapci zatvoreni, jer bi stvarno bilo odvratno da joj je poslednji pogled bio uperen prema licu tog gnusnog čoveka.

Sei je čula zvuk razvlačenja konopca kada joj je kovčeg bio spušten u raku i telo predato zemlji. Jakići je prvi ubacio lopatu zemlje u grob, a Hejsaku je bio sledeći. Sve vreme, Sei je slušala tupe udarce grumenova zemlje o poklopac svog kovčega.

A onda se desilo čudo. Osetila je kako je otrov iščileo iz njenih vena a telo počelo da se raskravluje. Mogla je da otvori oči, ali videla je samo tamu. Mogla je da mrda prstima i na rukama i na nogama, ali nije se još bila oporavila tohko da bi podigla ruke ili noge, te nije mogla da lupa o poklopac. Međutim, znala je da bi je čuli ako bi počela da vrišti. Osetila je da joj se moć govora vraća i bila je kao na sedmom nebu kad je shvatila da neće umreti nakon svega. Sve što je trebalo da uradi bilo je da vrišti...

Onda se Sei setila obećanja. Postala bi daimjova supruga ako bi progovorila makar i reč da bi se spasla. Razmišljala je o činjenici da bi joj otac bio pogubljen, a i Hejsaku takođe. Daimjo je upravo sada bio s njima, te ne bi moglo da se porekne da je prekršila svoju reč. Ne bi moglo da se porekne ni da je Hejsaku posetio manastir.

I tako, Sei je ćutala i dozvolila sebi da bude živa zakopana. Slušala je zemlju koju su bacali u raku, zvuk je postajao prigušeniji sa svakom lopatom zemlje koja se gomilala iznad nje. Kada su zvuci sasvim utihnuli, znala je da je raka puna i zapečaćena u zemlji.

Nad grobom, Jakići i Hejsaku su plakali nad nepravdom koja je zadesila Sei. Žrtvovala je mnogo da bi zaštitila one koje je volela i ovo je bila njena nagrada. Što se tiče daimja, nimalo nije mario za ženu koja je bila sahranjena tu pred njim; jednostavno, zadovoljio se saznanjem da ga devojka nije opet prevarila.

Pošto nikada nije bio u manastiru, a nije se činilo da će se ikada više vratiti, Daimjo odluči da istraži teren pre nego što se vrati na svoj dvor. Ama-san su pokušavale da ga vode stazama koje bi ga držale podalje od Seine radionice, ali nisu u tome uspele. Kada je grunuo u radionicu na sebi svojstven način, skamenio se kada je ugledao sličnost staklene statue s Jakićijevim novim „šegrtom" u poluzavršenom polju ljljana. Daimjo nije bio glup, pa je odmah shvatio da je ovo statua seljaka koga je Sei tohko volela, a time je shvatio i da je momak koji se pravio da je šegrt bio Seina velika ljubav.

Svetlost je ulazila kroz prozore hrama i obasjavala statuu. Sama njena lepota, svaka pažljivo obrađena sitnica na njoj rugala se daimju. Uzeo je drveni štap koji je ležao na radnoj tezgi, te se zakleo da će uništiti prvo statuu, a potom i živog momka. Bacio se unapred, mašući motkom kao kosom, kako bi izlomio što više

staklenih ljiljana koji su okruživah statuu. Udarac je bio moćan i porazbijao ih je na desetine samo jednim potezom.

Nastade ogroman prasak kako su se staklene latice i drške razletale posvuda, praćene jezivim zvučnim talasom. Svi šapati ljubavi koje je Sei bila zarobila u svojim ljiljanima istovremeno su nagrnuli. Njihova snaga bila je tohko jaka da su krhotine od stakla odletele napolje kao nošene uraganskim vetrom. U potpunosti su isekle daimja i izobličile ga do neprepoznatljivosti. Zvuk je bio tohko jak da je zaglušivao, te mu je sva kosa odmah pobeležala.

Buka je izašla iz radionice i širila se nebom nad Japanom. Ljudi u svim delovima zemlje mogli su da je čuju, a kasnije, svi su se složili da je to bilo nešto najlepše što su ikada čuli. Zvučalo je kao čista ljubav.

Daimjo je poživeo, ali kao mali osakaćeni polučovek. Uplašen i potučen, dokrajčili su ga njegov sopstveni bes i ljubomora. Nije više bio u stanju da seje strah i nikada više nije pokušao da povredi Hejsakua ih Jakićija.

Što se Hejsakua i Jakićija tiče, ukrcah su statuu u dvokolicu i odneli je u svoje selo. Hejsaku se preselio u starčevu kuću kao sin koga nikada nije imao, pa su postali veliki prijatelji. U krajnjoj liniji, vezivala ih je ljubav žene koju su obojica izgubili.

Do kraja njihovih života, staklena statua bila je smeštena u sredini njihove kuće. Hejsakuu je bilo pomalo jezivo da gleda svoju sliku svakog dana, ali statua je dobro poslužila. Kad god bi ih žalost za Sei nadvladala, Hejsaku ili Jakići odlomili bi mali deo statue – vrh prsta, uvojak kose, laticu na preživelim ljiljanu.

Aišiteru, aišiteru, aišiteru. Iz svake rupe u staklu, Sein bi glas šaputao da im ublaži bol.

GLAVA OSAMNAESTA

Iako je očigledno znala odgovor, Marijana Engel je napravila čitavu predstavu pitavši me koji je dan bio.

„Veliki petak“, odgovorio sam.

„Za mnom.“ Ušli smo u kola i nije prošlo ni pola sata pre nego što sam shvatio kuda se tačno krećemo: ka brdu gde sam se slupao. Kada smo stigli, nije bilo ničega što bi ukazivalo na to da se na tom mestu dogodila nesreća. Drveće nije više izgledalo kao da skriva u sebi četv plaćenika poslatu da me uništi. Drveni stubovi bili su zamenjeni, ojačani novim metalnim kablovima, i dovoljno nagrizeni zubom vremena da se nisu razlikovali od ostalih. Nije bilo tragova od guma niti prevrnutog blata; bila je to samo još jedna krivina. Kada sam je pitao kako je znala tačno mesto, Marijana Engel se samo nasmešila i pustila Bugacu napolje sa zadnjeg sedišta. Uzbudeno je skakutao unaokolo, a ona je morala da ga grdi kada se opasno približio samoj ivici puta.

Izvukla je malu kožnu torbu iz gepeka, uzela me za ruku i odvela do granice puta s liticom. Tu sam video prve znake da mi se nesreća baš tu dogodila. Još je postojala spaljena oblast na dnu jaruge, mali crni krug, poput tačke koju ćete naći na kraju ove rečenice, tačno pored potoka koji mi je spasao život.

Motociklisti su prozujali, bez sumnje pitajući se u šta gledamo. „Hajdemo dole“, rekla je, vodeći me preko novih drvenih stubova. Bugaca je trčao ispred nas, srećan što je pronašao put do dna koji bismo mogli da sledimo, a s jedne strane, ugledao sam zabijeni polomljeni deo crvene plastike, masku od migavca koja je bila strgnuta sa auta. Mog auta. Stomak mi se skupio.

Dok smo silazili, nailazili smo na desetine stenovitih proreza u koje sam mogao da zabijem svoje ortopedske cipele, ali bilo mi je teško da održavam ravnotežu. Pokušao sam da naredim nogama da idu kao što su išle pre nesreće, ali nisu mogle: moje tek zalečeno koleno bilo je i suviše slabo. Kada sam rekao Marijani Engel da ne mogu da siđem, nije htela ni da čuje. Postavila se tačno ispred mene, upirući noge u padinu, tako da sam mogao da položim svoje ruke na njena leđa. To mi je obezbedilo dovoljan otpor da bih mogao da siđem do podnožja, i nikako drugačije.

Kada smo stigli do spržene oblasti, primetio sam u njoj vlati trave koje su počele da niču. *Jednog dana, ova oblast će opet ozeleneti i ozdraviti*, mislio sam.

„Šta je?“ pitala je.

„Ništa“, rekao sam. „Samo nisam očekivao da ću se vratiti ovde, to je sve.“

„Dobro je vraćati se na mesta nečije patnje.“

„Grešiš.“ Mogao sam da se setim svega: praskanja stakla; osovine volana koja je prošla pored mene; šištanja iz motora; točkova koji su se okretali dok se nisu zaustavili; bleska plavog plamena preko krova kola; plamenova u nastajanju; mirisa svoje spaljene kose; i svog tela kako ključa i puca. Mogao sam da se setim svega što je učinilo da od onog čoveka postanem ovo što sam sada.

„Nije bitno da li se slažeš. Čovek ne može da bude celovit ako se ne obazire na nedaće drugog.“ Marijana Engel se primače svojoj torbi i izvuče gvozdeni svećnjak za koji je tvrdila da ga je napravio Frančesko, i nabi sveću u njegov otvor. Pružila mi je kutiju šibica i zamolila me da kresnem. „Ali važno je i da se proslavi ova godina koju si preživeo.“

Naglasio sam da nije baš bila prva godišnjica: iako je tačno da mi se nesreća dogodila na Veliki petak, ipak, taj praznik pada svake godine na drugi datum.

„Ne treba da gledaš na vreme tako bukvalno." Marijana Engel izgovori, poljubivši moje lice od pleksiglasa. „Šta je jedan dan u ogromnom prostranstvu večnosti?"

„Mislio sam daje svaki dan bitan", kazao sam. „Naročito onaj u kojem si skoro umro."

Zvučalo bi još dramatičnije, čini mi se, da Bugaca nije poskočio pored nas da bi divljački ščepao neku bubu koja mu je zujala oko glave.

„Ali nisi“, reče Marijana Engel. „Kaži mi, je li si imao dobar život pre nesreće?"

„Ne baš."

„Onda, počinjanje iz početka treba da je poklon koji treba primiti."

Ona je iskreno verovala da ja počinjem sve iz početka, i verujem da i jeste tako bilo: ali ne sasvim, jer me je sram izjedao zbog toga šta sam radio s gotovinom koju sam dobijao preko platne kartice koju je Džek bila sredila za mene.

Nekoliko dana kasnije, Marijana Engel je šetala Bugacu van tvrđave kada sam odlučio da produžim s tajnom misijom. Navukao sam sivi kišni mantil preko svojih steznika i, iako nisam to morao, skinuo sam masku i retractor. Stavio sam šešir i naočare za sunce, podigao kragu rukama s lopovskim rukavicama i pogledao u ogledalo. Video sam karikaturu seksualnog izopačenika koji me je iz njega gledao. Pretpostavljam da je bilo savršeno, s obzirom na to gde sam išao.

„Do najbliže pornoteke." Moj glas, koji je brundao kao zardali motor, naterao je taksistu da me odmeri u retrovizoru. Izgleda da se dvoumio da li da primi nevidljivog čoveka za vožnju na

otvorenom putu, ali misli su mu se razbistrile kada sam mu pružio platnu karticu. Vozač uključi motor, pa prodosmo ispred crkve Svetog Romana gde je otac Šanehen menjao beli plastični natpis na kojem je pisalo: „Da li je vaš Petak bio veliki koliko je mogao da bude?“

Kada smo stigli u XXX *Velvet palas*, zamolio sam taksistu da sačeka. Klimnuo je glavom. Video me je kako sam uhramao u kola i znao je da ne mogu da odem daleko. Ulazak u radnju bio je kao povratak kući. Osetio se poznati miris kaučuka, kože i krema. S moje desne strane bila je kolekcija analnih pomagala i velikih gumenih kurčeva, a s leve strane veliki izbor odeće francuskih sobarica i japanskih školarki. Časopisi su se redali po zidovima, ali ja sam bio zainteresovan za filmove iza. Pretražujući omote, video sam jedan od svojih filmova: *Doktor daje kosku, pretpostavljam* (oduvek sam smatrao da je ovo jedan od mojih najsmušnijih naslova). Stavio sam ga pred proćelavog prodavca s naočarima. „Sjajan izbor“, rekao je bez ikakvog oduševljenja.

Vrativši se u zvonik, ubacio sam film u plejer. Pojavi se svetloplavi blesak televizijskog ekrana sa znakom moje produkcijske kuće. Zaplet, kao u mnogim pornićima, ostavljao je nešto za čim se čeznulo; čak je i meni – kao piscu, glumcu, režiseru i producentu – bio zagonetan. Film je počinjao sa ženom, Eni, koja je otišla na kontrolu kod lekara. Kako joj je bilo teško da sama navuče bolničku odeću, zamolila je sestru da joj pomogne i, kao što to često biva, usledio je vrući lezbijski seks. Doktor (ja) ulazi u ovaj nestašluk i, bez problema, u smislu kršenja etike, i bez brige, kad su polne bolesti u pitanju, odlučuje da je pravi tretman za Eni analni seks bez zaštite.

Prisećao sam se dana snimanja. Hrana je stigla iz San Lijevoeg kineskog restorana brze hrane, baš niz ulicu, a raznosač je stigao kasno. Bojsi Burdžes je radio kameru, a Irdmen Dikson zvuk, i uprkos činjenici da smo radili u jedan po podne, Irdmen je bio

totalno ucirkan. Kao režiser, strogo bih ga ukorio da se i sam nisam razvalio od kokaina. U suštini, ako pažljivo gledate film, moći ćete da vidite malu zlatnu kašičicu na mom lančiću koja iskače iz mog doktorskog mantila dok razvaljujem Eni preko kreveta za pregled. Zbog Irdmenovog pijanstva, zvuk je bio naročito loš i na nekim mestima potpuno nerazumljiv. Replike su se povremeno čule: nešto o merenju Enine temperature mojim „velikim debelim termometrom". Najbolje je što se verovatno najveći deo toga izgubio.

Prva scena je, nažalost, najdomišljatiji deo filma. Od nje pa nadalje priča postaje sve komičnija. Jedna od mojih jebulja jeste psihijatrica koja mi neprekidno toroče o mojoj mržnji prema ženama dok je pljeskam. U međuvremenu, Eni postaje hipohondrična nimfomanka koja veruje da joj se alergija na mačke najbolje leči slobodnom dozom penisa.

Sve je ovo bilo smešno, ako ništa, bar zbog onoga kako sam izgledao. Kosa mi je skakutala na svaki udar kukova, a koža mi se divno presijavala kako je znoj curio niz vrat pravo na grudi. Mišići na rukama širih su mi se dok sam pljeskao svoju tupavu, neumoljivu ljubavnicu, puštajući je da se leđima izvija napred-nazad. Osmeh mi se rastezao na uglovima usana bez retraktora, a lice mi se grčilo u fantastičnom iščekivanju nadolazećeg orgazma.

Morao sam da isključim: smučilo mi se da gledam mladića lepog kao princ, kakav sam bio, i poredim ga sa žalosnom stvari kakva sam postao. Smučilo mi se da vidim, a što je zauvek uhvaćeno na filmu, znoj na mojoj nežnoj koži. Ja, koji ne mogu više da se znojim. Da li se Fred Aster osećao ovako kao starac, kada više nije mogao da igra? Snimak atletske mladosti čoveka izgleda kao mučenje kad ostari; ovakvi snimci uništili su i mene i Freda Astera.

Kada sam pritisnuo dugme, traka je ispala iz mašine uz fijuk kao jezik koji sam isplazio. Spustio sam je u kamin, na gomilu

iscepanih novina. Prinevši joj šibicu, gledao sam kako se plamen uzdiže i zahvata kasetu.

To je bio poslednji put da sam odgledao jedan od svojih starih filmova.

Sajuri je dolazila jedanput ili dvaput nedeljno, uvek nasmejana kada bi me stavljala na sve teže korake. Rezultati nisu mogli da se poriču: telo je počelo da mi ispravlja zgrčene mišiće, leđa su počela da se menjaju od upitnika do uzvičnika. Naglasak terapije bio je na tome da mi se spreči težnja tela da se kreće putanjom s minimalnim otporom, korišćenjem najjačih mišića umesto onih lečenih. Sajuri se usredsredila na to da me natera da se krećem pravilnom tehnikom, te je hodala pored mene sa obema rukama oko mog tela, terajući me da držim glavu uzdignutu. Ispravljala mi je mahanje rukama, pa je time poboljšavala i moju ravnotežu, a neprestano me je podsećala da stavljam istu težinu na obe noge. Ovo mi je bilo naročito teško prilikom penjanja uz stepenice i silaženja niz njih.

Osnovne kinetičke radnje bile su dovedene do savršenstva, hodali smo brže i prelazili veće dužine. Bugaca je tražio da ide s nama, trčkarajući oko nas u glupavim krugovima. Sajuri bi bacala lopticu da bi jurio za njom, ali najviše da bi nam ga sklonila s puta i da bi mogla da mi posveti punu pažnju. Kada bismo se vratili kući, koristili bismo sprave za vežbanje koje mi je Marijana Engel nabavila. Bila je tu klupa s tegovima, *Nautilusova* mašina i bicikl trener. Sajuri je smatrala za dužnost da uključi svaku od naprava u program mog oporavka.

Uvek mi je proveravala steznike tokom posete, a s vremena na vreme, primetila bi da ponešto treba da se prepravi. Kako su mi

ožiljci na licu zaceljivali pod stalnim pritiskom, masku je trebalo doterivati. Sajuri nije shodno tome šmirglala, a nekoliko puta odnela ju je čak u bolnicu da bi je preoblikovala. Jedanput se dogodilo da je maska došla s nepravilnim izmenama, i kada sam skrenuo Sajuri pažnju na to, promrmljala je na japanskom: *saru mo ki kara oćiru*. Kada sam je pitao šta to znači, odgovorila je: „Čak i majmuni padaju s drveća. To znači...”

Presekao sam je: „...da čak i stručnjaci greše. Da, čuo sam to ranije.”

Kada me je pitala gde, rekao sam joj da treba da pita svog dečka. Moram da kažem da ne verujem da sam ikada sreo nekoga ko je dobijao tako preslatko rumenilo na obrazima kao Sajuri.

Postojalo je jedno gledište u srednjovekovnoj priči koje me je mućilo više od ostalih: tvrdnja da je Gertruda radila nemaćki prevod Biblije. To je bilo, setite se, puna dva veka pre nego što je Martin Luter otpoćeo rad na svom ćuvenom prevodu. Crkva je ųestoko negodovala Luterov rad, pa kako je, onda, mogla da odobri rad sestre Gertrude?

Pristupio sam problemu kao što sam to uvek ćinio, pa je prvo iznenaćenje u mom istraųivanju bilo otkriće da su, do vremena kada se pojavila *Die Luther Bibel*, već postojali brojni nemaćki prevodi Biblije; Luterov je jednostavno bio prvi pisan u duhu jezika obićnog ćoveka. Ranije verzije bili su knjiųevni prevodi koji su pruųali staromodne izraze i bili, u svakom smislu, razumljivi samo onim ćitaocima koji su umeli da ćitaju i latinski izvor.

Najranija nemačka verzija Biblije bio je gotski prevod Vulfile¹⁷ u četvrtom veku, koji je progutala latinska Vulgata decenijama posle. Sjajan čovek Vulfila morao je da izmisli čitavu abecedu da bi je napisao, pa je time sačinio najveći deo savremenog hrišćanskog rečnika na nemačkom. Još postoje delovi rukom pisanog primerka ove Biblije, poznate kao *Codex Argenteus*, ili „Srebrna Biblija“, u univerzitetskoj biblioteci u Upsali. Zatim, postoji rukopis iz devetog veka iz Fulde, koji sadrži stare gornjonemačke prevode prve četiri knjige Novog zaveta, i nagoveštaj obimnijeg ali neodobrenog prevoda oko 1260. Pojedini delovi Biblije, kao što je Molitva Gospodnja, postojali su dugo u Nemačkoj, ali nema nužnih dokaza da je iko sastavio celu nemačku Bibliju u doba kada je Gertruda, navodno, radila na njemu – iako nedugo nakon toga, 1350, kažu da je ceo Novi zavet izašao na svetlost dana u Augzburgu.

Taman: izgleda da je bilo pravo vreme na početku četrnaestog veka da neko preuzme na sebe ceo projekat, a bilo je ljudi, pa zašto to ne bi bila sestra Gertruda iz Engeltala?

Ima mnogo razloga, zapravo, ali verovatno nijedan toliko iznuden kao što je to bila Gertrudina duboka pobožnost – ili, barem, njeni pokušaji da tako izgleda. Ona nikako ne bi želela da se na bilo koji način lati nečega što bi bilo protumačeno kao svetogrđe, a bilo je samo nekoliko jeretičkih stvari od sastavljanja neodobrenog prevoda Biblije. Pre nego što bi se prihvatila ovako izuzetnog zadatka, Gertruda bi morala da dobije blagoslov od višeg autoriteta, a takvu saglasnost bilo je gotovo nemoguće obezbediti. Međutim, tu je kvaka u celoj toj stvari – „gotovo nemoguće“ nije isto što i „sasvim nemoguće“.

¹⁷ latinizovano Ulfila, na gotskom znači vučić, mali vuk. Prim. prev.

Nastojnica Engeltala bila je postarija žena, pa, da li bi joj senilnost dopustila da blagoslovi prevod koji bi bilo koji nastojnik u punoj snazi odbio? Još čudnije stvari znale su da se događaju. Ovim se pretpostavlja da je Gertruda ipak dobila blagoslov unutar manastira Engeltal, što ne mora obavezno da bude slučaj. Možda je izašla kroz kapije da bi našla crkvenog dostojanstvenika, ili dostojanstvenicu, sa svojim programom rada; treba se setiti da je Crkva bila ozloglašena mreža borbe politike u senci. Veoma je moguće da je visoki dostojanstvenik blagoslovio Gertrudin rad kao deo većeg plana, a da je Gertruda bila srećna što nadgleda svoj raspored kao pion onoliko koliko joj je dozvoljavao njen plan. Bila bi to najdvosmislenija nagodba, ali uvek je lakše držati se pravila kada te na to podstiče pretpostavljeni.

Sve je ovo samo nagađanje, naravno. Zašto bi Gertruda mislila da može da napreduje sa svojim planom jeste pitanje bez jasnog odgovora, ali mogu da dam još jednu mogućnost: možda sam potcenio njenu želju da bude zapamćena. Sujeta je i veliki pokretač i prevarant, a zamisao da se ostavi za sobom večna baština može da podstakne čak i najopreznije biće da postupa nepromišljeno. Moguće je da je ubedila sebe da ne radi ništa loše čak i ako joj je nedostajao potpuni pristanak. Naposletku, radila je prema latinskoj Vulgati a njena nepokolebljiva uverenost u izvanrednost svog prevoda sigurno je mogla da je navede da se kocka s tim da je njena Biblija i suviše dobra da bi kao posledicu dobila kaznu. Neko će pomisliti da je ona razumski smislila da će se samo pojavljivanje *Die Gertrud Bibel* opravdati svojim tajnim poreklom, i pošto će se delo završiti pred kraj njenog života, možda je samo htela da rizikuje čak i ako se to ne dogodi. Šta bi mogli da urade jednoj starici koja je verovala da joj je mesto u Raju već obezbeđeno?

Kada sam napokon pitao Marijanu Engel pod čijim je blagoslovom rađeno na *Die Gertrud Bibel*, nadao sam se ili

konačnom odgovoru ili potpunoj protivrečnosti koja bi opovrgla priču jednom za svagda. Međutim, nisam dobio ni jedno ni drugo.

„Bila sam veoma mlada, nikad mi nije palo na pamet da pitam, a Gertruda nikad nije rekla. Ali uvek je bila zagonetna po tom pitanju i nijedna monahinja nije smela da priča o tome izvan skriptorijuma.”

„Da li bi se pobunile”, pitao sam, „da su smatrale da je to pogrešno?”

„Možda bi morale da odgovaraju nebesima za to što su uradile”, reče, „međutim, mislim da su se više bojale Gertrude i Agletrudis ovde na zemlji.”

Izgleda da je Marijani Engel bilo veoma drago što sam tako brižljivo razmatrao ova gledišta priče koju je pričala, te sam je naterao time da me pita da li hoću da čujem još.

Rekoh: „Naravski.”

GLAVA DEVETNAESTA

Iza mene je počivao jedini život za koji sam ikad znala, a ispred mene se pružao onaj koji nisam mogla ni da zamislim. Dok smo išli, pogledala sam preko ramena i videla obrise oca Zundera kako se gube u noći. Bio je u mom životu otkad pamtim, a sada je otišao. Tek tada sam shvatila da ni ti ni ja nismo imah pojma kuda idemo.

Vodio si put, pretvarajući se da znaš šta radiš, udaljavajući nas od Engeltala. Posumnjala sam da si se zabrinuo da nas juri čopor monahinja; verovatno si više brinuo da ću poludeti i okrenuti se nazad. Zato si nastavio da ideš napred uprkos činjenici da si još patio od opekotina, a ja sam morala da se borim da istrajem. Noga mi je upala u blato, ali bila sam rešena da pokažem da mogu da održim korak s tobom. Čini mi se da mi je to bilo važno, jer nisam znala da li je to bilo tačno.

Uvidela sam da su te bitke naučile da zaboraviš na fizičko telo i da sam teraš napred snagom volje. Pomagala sam ti pri oporavku i znala sam da ti je taj napor bio iznad svakog koji si bio preduzeo od dolaska u Engeltal, a bila sam iznenađena tvojom izdržljivošću – dok te, odjednom, nije sasvim napustila.

Okliznuo si se na blato, pa si nezgodno pao. Pokušao si da se odmah podigneš, ali nije ti uspelo: čim si se uspravio, opet si izgubio ravnotežu. Ovog puta, dok si padao, raširio si ruke da bi se zadržao, ali sužena koža preko grudi naterala te je da zaurlaš od bola. Instinktivno si povukao ruke, pa si licem pao u blato.

Prišla sam da ti pomognem, a tvoj prvi nesvesni nagon bio je da me odgurneš. Onda, verovatno shvativši da treba da radimo zajedno ako mislimo da nastavimo, dozvolio si mi da ti

pomognem da ustaneš. Pokušao si da se našališ: „Valjda me je đavo oborio.“

Nakon nekoliko trenutaka, dovoljno si se oporavio da smo mogli da odemo zajedno ispod drveta. Sedeli smo tu, blatnjavi, dok je kiša nastavljala da pada. Pribili smo se jedno uz drugo da bismo se zgrejali i to mi je bio prvi put da sam ikad bila toliko blizu drugom telu, muškom telu, štaviše, ali to nije bilo ni blizu onome kako sam zamišljala. Znala sam da će taj trenutak na kraju doći i očekivala sam da će biti uzbuđujući i zastrašujući, ali sve što sam osećala bio je strah pun brige da sam se odlučila na pogrešan korak kada sam napuštala Engeltal.

Tako je počeo naš zajednički život: na ledenoj kiši, nesposobni da krenemo dalje, čekajući jutro da dođe i možda – *možda* – donese malo toplote sa suncem. Možda mi je, mislila sam, to bio znak da se vratim. Mogla bih da stignem pre nego što bi iko saznao da me nema i mogla bih da se pretvaram da sam bolesna u svojoj keliji. Za dan ih dva, mogla bih da nastavim sa svojim dužnostima i život bi bio kakav je uvek bio.

Ali ne. Agletrudis ne bi dozvolila da moji postupci ne budu prijavljeni, a ne bih mogla da ostavim bolesnog čoveka kraj puta, naročito ne čoveka za koga sam osećala tako veliku odgovornost. Ipak, nisam mogla ništa drugo, nego da razmišljam o manastirskoj tišini i mom mestu tamo. U skriptorijumu sam bila u svojoj kući, među knjigama. Ali ispod drveta, na oluji, sa čovekom kog sam jedva poznavala, ali za koga sam zakovala svoju sudbinu: kako je to mogao da bude moj životni put?

I ništa se tu nije moglo, nego da se čeka da prođe noć.

Kada se jutro prelomilo u sumorno sivilo dana, kiša se umirila, ali nije prestala. Ponovo smo krenuh, ali sve tvoje pretvaranje da imaš snage nestalo je. Svaki korak koji si pokušao bio je iskušenje, a svaki uspešan korak mala pobeda. Bila sam uz tebe za

svaku tu malu pobjedu, grlila sam te i strahovala da, ako opet padneš, nećeš moći da ustaneš.

Onda nam se prvi put nasmešilo malo sreće, u vidu taljiga. Konj je topotao prema nama, a ti si mahnuo čoveku da stane. Pitao si ga kuda ide – odgovor je bio u Nirnberg na pijacu – ali kada si zatražio da nas poveze, seljak je odbio. Nema mesta sa svinjama, reče, pokazujući tovar natovaren na kola.

„Koliko tražiš za dve životinje?“ pitao si ga.

Seljak reče cenu, i ti si izvukao toliko novca, pružio mu i polako se popeo na kola. Pokušao si da podigneš jednu svinju, ali uvideo si da nisi baš pri snazi pa si me dozvao prstom, i naša udružena snaga bila je dovoljna. Čim su svinjski papci lupili o zemlju, svinja je otrčala u šumu skičući, a onda smo skinuli i drugu životinju koja je uradila isto što i prva. Okrenuo si se prema pobesnelom seljaku i rekao: „Sada imaš mesta za nas.“

Seljak je sa žaljenjem priznao da pretpostavlja da ima. Mogla sam da primetim da nije bio zadovoljan ljudskim društvom, ali morao je da zna da mu ti ne bi dozvolio da nastavi s vožnjom bez nas. Pošto je već imao novac, bilo mu je lakše da pristane nego da se svađa.

Svinje su se gurkale za malo mesta tokom celog puta, znatiželjno nas ćušavajući, vršeći smotru svojim njuškama. U početku sam pokušavala da ih oteram, ali pokušaji su bili osuđeni na neuspeh zbog činjenice da nisu imale gde da odu. Ako sam i uspela jednu da nateram da se pomeri, druga bi se odmah uglavila na njeno mesto. Skičale su bez prestanka, ah zvuk nije mogao da se poredi sa smradom, i sve dok konačno nismo stigli do okoline Nirnberga, bila sam uverena da je bog pribegao slanju svojih poruka preko svinjskog izmeta.

Seljak nas je ostavio kod jedne gostionice, prema čijem je vlasniku, mogla sam da pretpostavim, gajio antipatije. Sigurno smo bili čudne pojave, a i čudnog mirisa, kada smo pokušavali da

se pogodimo za sobu. Gazda se dvoumio da li da nas primi, jer nije imao pojma šta da radi sa spaljenim čovekom i monahinjom koji su doputovali sa stokom. Međutim, uturio si mu nešto više novca, a ja sam ponudila da izgovorim nekoliko molitvi kako bi ga blagoslovila, uveravajući ga da, uprkos mom izgledu, bog svejedno čuje moje molitve. Nerado nam je dao sobu skroz pozadi, veoma udaljenu od njegovog sopstvenog stana, a smeli smo da uđemo u sobu samo ako se prethodno okupamo u obližnjem kupatilu, operemo odeću i sve.

Imali smo samo jedan krevet u sobi, što je naglasilo ono o čemu sam očajnički pokušavala da ne mislim. Očigledno je bilo nečeg seksualnog među nama i u našim razgovorima još u Engeltalu. Znala sam da nisam pobegla s tobom da bih živela kao tvoja sestra, ali nisam imala pojma o odnosima muškaraca i žena. Izraz mog lica sigurno je bio očigledan. Došao si na sredinu sobe i tu spustio nešto odeće, govoreći da si navikao da spavaš na zemlji još od dana kad si radio kao plaćenik. Nisi me gledao dok sam izlazila iz svog mokrog odela i ulazila u krevet, i uvek ću ti pamtititi tu ljubaznost.

Uprkos umoru, još nisam mogla da zaspim. Verovatno si čuo kako mi noge drhte, ili mi možda disanje nije bilo opušteno. Šta god da je bio razlog, kroz nekoliko minuta opet si progovorio. „Marijana?“

Bilo me je skoro strah da ti odgovorim, ali ipak jesam. „Da?“

„Nije ovo baš naročito dobar početak, ali početak je, u svakom slučaju,“ rekao si. „Obećavam da će biti bolje, ah večeras, samo spavajte i znajte da ste bezbedni.“

Nemaš pojma koliko su me ove reči ponovo umirile, a zauzvrat sam učinila jedino što sam mogla. Dala sam ti ogrlicu sa vrhom strele – nisam čak imala hrabrosti da ti je sama stavim oko vrata – pa sam kazala da ju je otac Zunder blagoslovio radi tvoje zaštite.

„Onda ću da je nosim uvek i s ponosom“, rekao si, „i ja vam zahvaljujem.“

Spavah smo do ranog jutra i rešili da ostanemo još jednu noć kako bismo se oporavili pre nego što nastavimo dalje. I dalje je trebalo da odredimo cilj puta i to me je čak plašilo, jer imah smo slobodu da biramo šta će biti sledeće u našim životima. Izbor je bio nešto što nisi imao otkako si pristupio kondoti, a nešto za šta ja nikada nisam znala.

Gostioničar nam je pripremio večeru, a ja sam bila zapanjena činjenicom da hrana može biti tako ukusna. Seti se da su monahinje uvek smatrale da se njihova poniznost meri blagom hranom koju kuvaju. Pričah smo dok smo jeli. Oboje smo želeli da odemo u neko veće mesto, da se izmešamo u masi najbolje što umemo, iz razumljivih razloga. Dva velika grada u oblasti bila su Nirnberg, na čijem je obodu bila i gostionica, i Majnc. U to vreme, u Majncu se mnogo gradilo, uglavnom nove crkve, pa je to bila prednost. Jedino u čemu si još bio obučen osim u streljaštvu bilo je kamenorezaštvo, pa je to bilo ono na čemu ćeš početi da zarađuješ. Nije ti bilo lako, jer nisi bio u zanatu već decenijama i još si se oporavljao od opekotina, ali nismo imali izbora. Još si imao nešto novca iz plaćeničkih dana, a brat Hajnrh mi je uturio nešto novca u šaku pre nego što smo otišli, pa smo mogli da se izdržimo neko vreme.

Postojao je još jedan razlog da biramo Majnc – posedovao je neku čudnu ravnotežu između verskog i sekularnog. Građani su stekli pravo da biraju svoje predstavnike vlasti i da sami vode svoje finansijske poslove, a ne da Crkva to radi za njih. Iako moj položaj u Engeltalu nije bio naročito važan, osećala bih se bolje znajući da smo u gradu koji ima izvesnu autonomiju od Crkve. Nirnberg je bio i suviše blizu Engeltala, i geografski, i istorijski, jer, ako ništa drugo, iz Nirnberga je Adelaida Roter povukla begine da osnuju manastir.

Odlučivši se za Majnc, sada je trebalo da odemo tamo. Nisam mogla da idem dalje u svojoj monaškoj odori, jer bi to bilo kao da lažem. Iako još nisam znala ko sam, znala sam da nisam više časna sestra. Otišli smo do mesta gde se prodavala obična odeća, a to je tek bila obuka za sebe. Probala sam jedan kaput, sličan onome kakav nose vojnici, sa ogromnim prorezima na rukavima za koje su me učili da su oni „prozori prema paklu“, jer navode muškarce da zavlače ruke unutra. Takva odeća nije bila za mene. Na kraju sam uzela pletene helanke i jednostavnu tuniku. Spakovala sam svoje monaške odore u zavežljaj, radije nego da ih bacim. Sve i da sam to htela, nije bilo šanse da ih bacim kao smeće.

Ušli smo u Majnc sa istočne strane, kroz kapiju koja se otvarala prema Rajni. Nemaš pojma kako mi je to bilo zadivljujuće. Ljudi su vikali! Znam da to i nije nešto veliko, ah seti se da sam provela ceo svoj život u manastiru. Ugurah smo se u rulju preko tezgi, pa prošli pijance koji su posrtali izlazeći iz krčmi. Niko mi se nije naklonio, kao što se to uvek dešavalo kada sam bila u svojoj halji. Bila sam samo još jedna građanka.

Zaputili smo se prema siromašnijem delu grada u potrazi za najjeftinijim smeštajem koji smo mogh da nađemo. Na kraju smo pronašli pristojan smeštaj u jevrejskom delu grada, pored radnje koju je vodio stariji par. Malo su se zbunili što smo hteh da živimo tu, jer dugo nisu imah hrišćanku kojoj bi dali smeštaj. Uveravala sam ih da mi je poslednje na pameti da ih pritiskam da se preobrate, i to im je bilo sasvim dovoljno. Čini mi se da im je naša iskrenost bila očigledna i da su mogli da vide da smo samo zaljubljeni par s mnogo svojih briga. Da h smo to bih ili ne, to je sve zajedno priča za sebe, jer ja začelo još nisam bila sigurna, ah tako smo se predstavih gazdarici. Platih smo unapred za prvih nekoliko meseci, a u znak dobrodošlice, dah su nam čak i malo hleba.

Malo smo razgledah grad, jer nisi bio spreman da se odmah baciš na traženje posla. Držala sam fige tokom cele te prve nedelje, u nadi da će nam se grad dopasti i, još važnije, da ćemo nastaviti da se dopadamo jedno drugom. Majnc je bio samo kilometar ili dva širok, nije bio tako veliki, ah zato je imao oko 20.000 stanovnika. Poprilično za to doba. Imao je gradski trg s pijacom na najsevernijem delu, i prvi put kada smo ga posetili, naišli smo na živahnu svečanost. Tu se nalazila i gradska opština, kao i bolnica Svetog Duha, ona koju sam predložila kada si došao spaljen. Na zapadnoj strani bio je voćnjak i uzgajalište svinja koje su vodili monasi antoniti. Iz nekog razloga, verovali su da podizanje svinja savršeno dopunjuje njihov drugi posao a to je briga za bolesne.

Sam broj verskih redova u Majncu bio je zapanjujući. Bilo je tu franciskanaca, avgustinovaca, Tevtonskog reda, kartuzijanaca, pa magdalenaca, pa... Ne znam, i suviše da bih zapamtila. Ali mene su najviše zanimale begine koje su u suštini bile monahinje bez zvaničnog reda. Zbog moje situacije, možeš da pretpostaviš da sam osećala neku vrstu naklonosti prema njima – ne baš prema Crkvi, a ni prema svetu. Izgledalo je kao da ih ima svuda na ulicama i to mi je malo dalo snage. Sve i da sam pobegla iz Engeltala, nikako nisam nameravala da pobegnem od boga.

Katedrala svetog Martina izdizala se iznad svih drugih crkava u gradu. Sagrađena je po nalogu nadbiskupa Viligisa oko hiljadite godine, jer mu I je bilo potrebno neko uzvišeno mesto nakon što je obezbedio pravo krunisanja nemačkih kraljeva u Majncu. Međutim, dan pre zvaničnog osvećenja, crkvu Svetog Martina zahvatio je požar. Kao da joj je to zapravo razvilo ukus za požare, jer do vremena kad smo mi stigli, gorela je još dva puta. Oduvek sam mislila da tu ima nečeg posebnog. Spaljena tri puta i vaskrsela tri puta.

Crkva Svetog Martina bila je izuzetno lepa. Imala je bronzana vrata i *Udenheimer Kreuz*, zadivljujući reljef raspeća, kao i divno ukrašene išarane prozore koji su neverovatnim bojama obasjavali crkveni brod po sunčanom danu. Glavna horska galerija nalazila se iza transepta, a druga je bila na istočnoj strani. Imala je i grobove nekih nadbiskupa – Zigfrida fon Epštajna, čini mi se, i Petra fon Aspelta. Tokom godina koje smo proveli u Majncu, bio je pridodat i grob nadbiskupa fon Bušeka. Nisi mogao L da uđeš unutra a da ne osetiš težinu njene istorije.

Kada smo završili sa razgledanjem grada, bacio si se u traženje posla. *W* Znao si da treba da počneš od početka, ali bio si siguran da će ti radna F etika doneti dobro. Svako jutro, rano si ustajao da bi video sve crkve koje su se gradile i na svakom su te gradilištu odbijali. Onda si počeo da obilaziš gradilišta privatnih kuća, poslovnih zgrada i nove puteve, ah i ta gradilišta su te odbijala. Postao si poznat po gradilištima kao pas lotalica, ali šta god činio, niko nije hteo da te uposli.

Tvoj prvi problem bio je taj što nisi hteo da lažeš. Kada bi te poslovođa upitao za iskustvo, bez okolišanja bi odgovarao da već neko vreme nisi radio u zidarstvu. Kada bi te pitali šta si radio u međuvremenu, rekao bi da si bio vojnik. Ako bi te stisli da kažeš kakav *tačno* vojnik, ti bi ćutao. Ali pravi razlog zbog kojeg su te odbijali bile su tvoje opekotine. Nisu bile ni blizu tako rasprostranjene kao što su danas, ali zamisli sujeverje onog doba. Ko zna u šta je bio upleten izgoreo čovek, naročito ako zadržava pojedinosti za sebe? U nešto rđavo, bez svake sumnje.

Svake noći vukao bi se kući, ali zastao bi na trenutak ispred našeg stana. Ispravljao bi svoje odelo, a onda stiskao ruku u pesnicu, pa ispravljao prste nekoliko puta pre nego što bi nabacio osmeh na lice. Znam to, jer sam imala običaj da te gledam kroz omalen prozor. Pre nego što bi ušao, vraćala sam se na staro mesto kako ne bi saznao da sam sve to videla.

Moja muka u prilagođavanju na naš novi život bila je drugačija. Pritiskala me je sloboda. Bez rasporeda molitvi kojeg bih se pridržavala, posećivala sam crkve po gradu kad god sam htela, ah to je bio drugačiji način molitve jer nije bilo obavezno. Počela sam sama da učim da kuvam – nešto što nikada nisam radila u manastiru. Držala sam se svežeg voća i povrća, misleći da tako ne mogu da pogrešim, dok mi, nakon nekoliko nedelja, nisi skrenuo pažnju da bi više voleo nešto „konkretnije“. To je značilo nešto kuvano, nešto što je imalo mesa. Prekuvano, nekuvano dovoljno, loše izmešano, uspevala sam da uništim sve čega bi se latila da skuvam. Na svoj način, smejao si se mom trudu, krijući komade te hrane po džepovima, govoreći mi da postajem sve bolja. Još ljubaznosti s tvoje strane. Na kraju mi je gazdarica, koja nije više mogla da podnese mirise iz moje kuhinje, pokazala dovoljno trikova da bih mogla da izađem na kraj.

Međutim, kuvanje je bilo jednostavno u poređenju s ulogom ljubavnice. Bože, to je bilo jezivo! Međutim, opet si bio strpljiv, svakako mnogo više nego što sam realno mogla to da očekujem. Možda je to delimično bilo i zbog tvojih opekotina, jer ponekad si noću bio toliko osetljiv da te nisam smela dodirnuti. Nisi bio nevin i bila bih naivna da sam to očekivala, ali nikada se nisi izvinjavao zbog toga što si poznavao žene i pre mene. Postojalo je vreme i pre nego što smo se upoznali i vreme posle toga, i to je to. Isto kao što sam ja ostavila svoj prethodni život iza sebe, morala sam da prihvatim da si to isto učinio i ti. Uglavnom, to nije bilo tako teško iako sam ponekad morala da se borim sa svojom ljubomorom u tajnosti.

Imao si prednost u iskustvu u borilištu fizičke ljubavi. Čudno je, ali to je bilo isto kao što sam ja provela ceo svoj život pokušavajući, ali ne uspevajući, da se usavršim u duhovnoj ljubavi. Nikada nisam morala da vodim, imala sam samo da primam. Uveo si me u svet čulnosti za koji nisam ni znala da

posedujem. Otkrila sam da... Pogledaj me, sve ove godine su prošle, a ja i dalje crvenim. Još ne mogu da pričam o tome. Recimo da sam oduvek živela sa svojim zavetima, ali posle nekoliko meseci provedenih s tobom, shvatila sam da je devičanski život zapravo jedva i neki život.

U svakom slučaju, prilagodila sam se životu van manastira. Još sam išla u crkvu Svetog Martina, ali uskoro sam se već molila za tvoje zdravlje i uspeh u traženju posla, što je značilo da sam se molila za stvari koje sam želela da se dogode, a ne za ono što je bog učinio. Izvan crkve, na ulici sam razgovarala s beginama i sa nekoliko njih uspela sam da sklopim i prijateljstvo.

Crkva je u osnovi smatrala neprikladnim da se laici mešaju u božje poslove, ali meni to tako nije izgledalo. Begine su radile na ulici i živеле prema njihovom zavetu siromaštva, što je prilično odudaralo od izgleda crkava, gde sam otkrila da je većina sveštenika bila nekvalifikovana i čak korumpirana. Begine su se izdržavale zahvaljujući svojim sitnim veštinama, radeći po bolnicama, i zahvaljujući prilozima, jer nisu htele da nameću prinudne poreze, pa su se vraćale u svoje beginarije, da bi sledećeg jutra ponavljale proces. Njihova iskrenost nije dolazila u pitanje. Vrlo brzo sam počela da verujem da je glavni razlog što su crkve bio oprečne beginama to što su ti laici stvorili lošu sliku o njima.

Begine nisu mogle baš da me dokuče. Mogla sam da recitujem Bibliju i da čitam i latinski i nemački. Proučavala sam sve učene ljude i učitelje. Znala sam o Mehtildi Magdeburškoj, mističarki koja je bila od velikog značaja beginama, a bila sam upoznata s njenim glavnim delom *Istok božanske svetlosti*. Znala sam sve te stvari, ali nisam mogla – nisam htela da im kažem kako ili zašto. Bila sam zadivljujuća, ali zbunjujuća. Ipak, ono što ih je najviše zanimalo bilo je moje opsežno znanje o izradi knjiga. Znala sam više od njihovih stručnjaka koji su pravih *Biblije siromaha*, a koje

su delili na ulicama. Zima se približavala, ti još nisi našao posao, a neprekidna odbijanja su te sustizala. Upravnici gradilišta postajali su sve više neprijateljski raspoloženi prema tvojim neprestanim posetama, a svake noći dovlačio si se kući sa sve manje snage. Počeo si sam sebe da koriš zbog nesposobnosti da „radiš ono što bi svaki normalan čovek trebalo da radi“. Ja sam time savladavala još jednu lekciju o spoljašnjem svetu, lekciju o muškom ponosu. Htela sam da ti pomognem, ali svaki predlog koji sam davala nailazio je na tvoj bes. Nije bilo nikakvo olakšanje to što sam znala da se ljutiš na samog sebe, a ne na mene.

Jedna od glavnih prepreka bila ti je ta što nisi imao papire da si kalfa, a što se očekivalo od bilo kog radnika tvojih godina. Nije im bilo važno što to nije bila tvoja greška i što nisi planirao da ti oba roditelja umru dok si još bio dečak. Ah eto. Zidarski esnaf je bio jak i ti jednostavno nisi ispunjavao njihove uslove. Trebalo je nešto uraditi, i to brzo, jer naša novčana sredstva neće trajati zauvek.

Zato sam donela dve odluke i ni o jednoj od njih nisam ti pričala. Prva je bila da ponudim svoje usluge beginama. Ne da bih bila jedna od njih, već da bih postala njihov saradnik.

Njihova obrada *Biblije siromaha* nije bila složena, samo štampa u drvorezu sa slikama i tekstem, ah bez obzira na to, meni su bile impresivne. Jedva nekoliko ljudi bilo je u stanju da čita, pa su slike bile jedini način da se religijske priče približe narodu. Priče iz Novog zaveta sa pričama iz Starog zaveta bile su jedna do druge, tako da je čitalac mogao da razmatra njihovu povezanost – umesto da potcenjuju čitaoce, begine su pokušavale da ih nauče da razmišljaju. Ipak, znala sam da mogu da poboljšam kvalitet pisanja i da predložim bolje spajanje scena iz oba Zaveta. Begine nisu bile uverene pa sam im dala nekoliko primera, i morale su da priznaju da sam dobra. Pošto su bile sumnjičave u pogledu

uključivanja u rad nekoga ko im ne pripada, ipak, shvatila sam da je vreme da im ispričam o svom životu u Engeltalu.

Shvativši sve to, nisu mogle brzo da me svrstaju u svoje redove. Nisu to priznale glasno, razume se, ali pretpostavljam da su mislile da, ako bi mene pogladile, možda bi time obrisale deo Engeltala. Pošto nisu bile u mogućnosti da me plate, poklanjale su mi hleb i krompir. To je umnogome olakšalo stvari, jer kada si se vraćao kući nakon traženja posla, mogla sam da ti kažem, iskreno, da je jelo dobrotvorni prilog. Nije moglo da se kaže da ja zarađujem, a ti ne. Drugu stvar koju sam uradila, nikad ti nisam rekla do sad. Molim te, imaj u vidu da se to desilo veoma davno i nadam se da ćeš mi oprostiti.

Ustao si jednog jutra i spremao se za uobičajeno traženje posla. Pitala sam te, onako, koje crkve bi obišao, pa si odgovorio da bi počeo od svetog Kristofa, pre nego što bi otišao do siromašnih klarisa¹⁸, pa bi onda do svetog Kventina. Posle toga, stvarno više nisi znao do koje. Kada si izašao, vukući pete, navukla sam svoju monašku odeću prvi put otkako sam napustila Engeltal. Uputila sam se prema crkvi Svetog Kventina, znajući da će ti trebati vremena dok ne stigneš donde.

„Biće to predivna crkva“, rekla sam upravniku gradilišta. „Naos izgleda srazmerno nizak, a pobočni brodovi su visoki. Vrlo zanimljiv efekat.“

Zahvalio mi se, ali znao je i te kako dobro da nisam bila tu da bih pričala o arhitekturi. Ljubazno – jer ko bi uvredio monahinju? – pitao me je o pravoj nameri moje posete. Došla sam u ime jednog prijatelja, odgovorila sam, čoveka kome treba posao. Čoveka sa opekotinama. Upravnik prevrnu očima i odgovori da baš takav čovek dolazi svaki prokleti dan, oprost mu za jezik, ali

¹⁸ Žene sledbenice Svete Klare pripadnice drugog reda svetog Franje

da imaju dovoljno radnika. Uostalom, njegova pojava je uznemiravala druge radnike.

Pričala sam najtišim glasom, onim koji sam naročito uvežbala kada bih govorila o bogu. „Ah svakako čoveku ne treba suditi samo po njegovom izgledu. Znam zasigurno da taj čovek ima divno srce i iskustvo u kamenorezanju.”

Upravnik odgovori, opet ljubazno, da je tvoja radna prošlost izgleda bila prekinuta mnogo godina dok si bio nekakav vojnik, možda i plaćenik, iako se ogradio da je možda pogrešio.

Ja nisam ni potvrdila ni opovrgla ta nagađanja upravnika gradilišta, ah nabacila sam, prilično dvosmisleno: „Ima vojnika koji se bore u božje ime, ljudi čija su dejstva neophodna, ah ne hvališu se time javno. Zato vas pitam još jednom, za izgradnju ovako velelepne crkve, sigurno ima mesta za još jednog radnika? Čak i za jednog sa prazninom u svojoj istoriji? Mogu lično da jemčim za njegov dobar glas.”

Osmotrio me je od glave do pete i upitao odakle, tačno, dolazim. Rekla sam da sam iz Engeltala, ne naglašavajući da nisam više redovnica. Ne mogu da kažem da li je taj čovek bio oduševljen ili ne. Očigledno je bilo da je čuo za Engeltal, jer je klimnuo glavom. Rekao je da će videti šta može da učini, ali da ne može ništa da obeća.

„Zahvaljujem vam što ste me saslušali. Ukoliko nađete neko mestašće za njega, molim vas, nemojte mu reći da sam dolazila. On je ponosan čovek i bilo bi lepo ako bi verovao da mu se upornost isplatila.” Naklonila sam mu se i, za dobru uslugu, napomenula da ću se moliti za njega.

Nakon što sam se preobukla, zaputila sam se pravo u crkvu Svetog Martina. Ne da bih se molila za dušu upravnika gradilišta, kao što sam mu napomenula, već za svoju sopstvenu. Prevara koju sam učinila time što sam se obukla u odeću Crkve prevrnula mije želudac. Kada sam izašla iz katedrale, imala sam osećaj da mi se

to nikada neće oprostiti. Tražila sam neki znak, ali nijedan se nije pojavio.

Sve do večeri, kada si se pojavio na vratima, iscrpljen, ah sa osmehom i prekriven prašinom od kamena. „Jedan od upravnika primio me je danas.“

Sedmice su prolazile, a ti si ostavljao dobar utisak na gradilištu. Kada se posao završio na crkvi Svetog Kventina, upravnik te je preporučio za crkvu Svetog Stefana. Tako se nastavilo tokom zime, išao si od jedne crkve do druge. Stekao si mali ugled i nekolicinu prijatelja, a svaki dan bio si presrećan što si donosio kući punu ruku novca. Grejala sam vodu i punila ogroman lavor da bih mogla da te okupam. Još si bio u ožiljcima i zategnut, a ja sam ti masirala telo dok čvorići ne bi olabavili. Taj posao je bio težak bilo kom čoveku, ah zbog tvojih povreda, bilo ti je dvostruko teže. Ipak, bivao si svakim danom sve jači. Hranila sam te onim što smo mogli da priuštimo, najčešće samo krompirom ili crnim hlebom, jeftinim komadima mesa i čime god što bih u tajnosti zaradila od begina.

Uvek je bilo taman dovoljno novca da bismo ostali u našem stančiću. Naša gazdarica nastavila je da me podučava kuvanju i predstavila me je nekim svojim prijateljicama. Trebalo im je vremena da me prihvate, jer su odnosi hrišćana i Jevreja uvek bili zamršeni u Majncu – još su bile žive priče o pokolju koji su sprovodili Emihovi krstaši i o tome kako je nadbiskup jednom pokušao da protera sve Jevreje iz grada. Međutim, pošto su živeli i vodih svoje poslove usred grada, bilo je nemoguće da se ne susreću sa svakakvim vrstama ljudima. Mislim da su se odlučili na to budući da ih nikad nisam pritiskala svojom verom, pa su mogli da me prihvate kao osobu. Sada sam imala neka poznanstva među Jevrejima, zatim i moje saradnice begine, a ti si poznavao radnike na gradilištima po celom gradu. Prestala sam da se molim za znak

u smislu da li sam pravilno izabrala kada sam napustila Engeltal. Zнала sam da jesam.

U proleće, jedan od zidara s kojim si se sprijateljio predložio je nešto neuobičajeno i neočekivano. Rekao je da je „umoran od obučavanja glupavih dečaka“ i žudeo je za društvom muškaraca. Ako ti ne bi smetala mala plata, on bi uputio molbu zidarskom esnafu za specijalno izuzeće da te uzme za šegrta. Upozorio je da to neće teći lako i da bi primao manju platu od trenutne, ah na kraju bi dobio papire da si kalfa. Raspravljah smo o tome nekoliko minuta pre nego što smo zaključili da jedna takva ponuda verovatno nikada više neće doći. Bilo je izvesnih poteškoća da se esnaf ubedi, ali na kraju su pristali i tako si postao najstariji šegrt u Majncu.

Bacio si se na posao, na koji si odlazio rano i napuštao kasno. Radio si sve što se tražilo, nikad se nisi žalio i uvek si obraćao veliku pažnju na svako uputstvo koje bi ti davali. Velika prednost bila ti je i naklonost za obradu kamena. Lekcije koje si dobio od oca nisu nestale tokom godina.

Verovanje u bolju budućnost zadivljujući je dar. I dalje nismo imali para, ali počeh smo da pričamo o mogućem preseljenju na novo mesto. „Mala kuća, možda.“ To nam je dalo nešto o čemu bismo sanjali, a san je bio neophodan, jer gubitak prihoda dotakao je svaki deo našeg života, a najuočljivije bilo je u našoj ishrani. Bez „dobročinstva“ mojih begina, nikada ne bismo uspeh.

Iako su nam stomaci bili prazni, šetali bismo gradom i prstom pokazivali kuće u koje bismo se uselili. Jednog dana.

„A kada to uradimo“, rekao si, „biću počastvovan da tražim tvoju ruku“

GLAVA DVADESETA

Zaustavili smo se sa našom prošlošću ovde.

Kada sam je preklinjao da mi kaže da li smo se venčali, Marijana Engel reče: „Moraćeš da sačekaš i da vidiš.”

Često sam se vraćao u bolnicu da bih nastavio s rekonstruktivnim operacijama. Tada su postale više kozmetičke: pokušaji koji su činili da izgledam, pre nego da radim, bolje. Pitao sam Nen koliko ću dugo morati da nastavim s presađivanjem kože s jednog dela tela na drugi: rekla je da ne zna. Pitao sam i da li ću izgledati bolje na kraju, odgovorila je da se to razlikuje od pacijenta od pacijenta.

Oduvek sam mislio, koliko god da je Marijana Engel brinula o meni, da su joj moja odsustva iz tvrđave dobrodošao odmor tokom kojeg je mogla da radi bez ometanja. Nakon nekoliko dana provedenih u bolnici, često sam uzimao taksi u povratku, da bih je našao ispruženu na svom krevetu, iscrpljenu, još prekrivenu prašinom od kamena, pa bih onda gvirnuo u podrum da vidim novo čudovište koje me je popreko gledalo. Onda bih proverio posude s vodom i hranom koje bih napunjene ostavljao Bugaci pre nego što bih otišao, i uvek sam ih nalazio prazne. Sumnjao sam da ih je praznio čim bih izašao iz stana, ali ništa nisam mogao tu da učinim. Sve u svemu, ta putovanja u bolnicu dobro su poslužila, jer je njeno klesanje u mom odsustvu značilo da ćemo provoditi više vremena zajedno kada dođem kući. Međutim, još se dešavalo

da je klesala kada ja nisam bio u bolnici, a bivao sam sve bolji u staranju o sebi – i o njoj. Dok je još uspevala da se izvuče od posla dovoljno dugo da bi me okupala, mogao sam da kažem da se bunila: što je detaljnije radila statuu, grublje je trljala moje telo. Kada bi završila, odmarala bi se u podrumu, a ja bih joj donosio hranu. „Znaš, moći ćeš da klešeš bolje – i *brže* – ako budeš jela s vremena na vreme.“

„Ne radi se samo o izvlačenju gargojla napolje. Radi se i o brušenju mog duha.“

„Šta to znači?“

„Svet ugada telu hranom i materijalnim udobnostima“, reče. „Oni odobrovoljavaju telo, ali zato su neprijatelji duha. Uzdržavanje je uzda koja pruža duhu priliku u večnoj svađi s telom.“

Ovo je bio još jedan argument u kojem je logika bila potpuni stranac; prema tome, to je bio još jedan argument u kojem mi je bilo predodređeno da izgubim. Zato sam joj samo ispraznio pepeljare, ponovo joj napunio flaše s vodom i ostavio joj isečeno voće, za koje sam znao da neće biti ni taknuto kada sledeći put budem dolazio.

Zanosi Marijane Engel uvek su se završavah kroz nekoliko dana. Izvinjavala bi se što je bila odsutna, ali ja nisam imao šta tu da se žalim, stvarno, jer je obično imala jednu takvu fazu – najviše dve – u toku jednog meseca. Plaćala je sve, uključujući i moje račune, ostatak vremena bila je posvećena meni: svako čija supruga radi od devet do pet rekao bi mi da prekinem da cmizdrim.

Usput, svaka od tih radnih faza bila mi je sjajna prilika da zvcnem stare poznanike i sredim dodatne isporuke morfina koji sam kupovao zahvaljujući svojoj platnoj kartici.

Drugi kupci u supermarketu pokušavali su da ne gledaju u nas, ali nisu baš uspevali. Marijana Engel je mahala nekoj baki sa ispalom vilicom koja je zbrisala kao da je bila uhvaćena da radi nešto nemoralno, ali nije mogla da se suzdrži i da ne pogleda još dvaput preko ramena.

Razumska strana mog bića shvatala je opčinjenost mnome, ah ona emotivna, mrzela je to. Moja anonimnost zauvek je izgubljena, jer sada sam •zvanredan, u najbukvalnijem smislu te reči. Činjenica da sam sakriven iza maske od pleksiglasa i steznika samo me je učinila, na neki način, potčinjenijim. Kao u bilo kojem dobrom hororu, ono što morate da zamislite strašnije je od onoga što zapravo vidite.

Čuo sam majku u redu između gondola kako govori svom detetu da ne bulji. Dečak od pet-šest godina sakrio je, zarad svoje bezbednosti, svoje malo telo iza njene noge, ali njegove oči nisu me napuštale. Majka reče: „Oprostite. On je, hm, znatiželjan i, uh, suviše prijateljski nastrojen...”

„Ne treba da se izvinjavate zbog toga! Čovek ne može biti *suviše* prijateljski nastrojen!” Marijana Engel se sagla i gledala momčića pravo u oči. „Sladak si. Kako se zoveš?”

„Bili.”

„Je li to skraćeno od Vilijam?”

„Da.”

„To je lepo ime.” Marijana Engel klimnu glavom u mom pravcu. „Vilijame, da li misliš daje moj prijatelj strašan?”

„Malo”, prošaputa Bih.

„U stvari, nije on tako loš čim ga bolje upoznaš.”

Pitao sam se kome je bilo najneprijatnije zbog reči Marijane Engel – Biliju, Bilijevoj majci ili meni – pa sam rekao da treba da krenemo. Zaboravio sam kako je moje kreštanje delovalo na ljude

kada me čuju prvi put, i kada je Bili završio sa uzmicanjem, zapitao je s mešavinom znatiželje i strahopoštovanja: „Šta je s tobom?“

Mati ga izgrdi, objašnjavajući da to pitanje uopšte nije pristojno. Odmahnuo sam rukom, ali Marijana Engel je onda upita da nije i ona bila pomalo znatiželjna da to isto sazna. Bilijeva majka nespretno promrmlja nekoliko reči, a izgovori dve. „Pa, da...“

„Naravno da jeste. Pogledajte ga! Vilijam samo pita ono što svi misle.“ Marijana Engel pogladi dečaka po kosi kako bi znao da ga niko ne kudi.

„On je tek u obdaništu“, reče majka.

„Izgoreo sam u požaru.“ Hteo sam time da završimo razgovor pa da krenemo, ah Bih je imao još jedno pitanje: „*Je l bolelo?*“

„Jeste.“ Suzdržao sam se od svog prirodnog nagona da upozorim dečaka da se ne igra šibicama. „Bio sam dugo u bolnici.“

„U, je!“ reče Bili. „Mora da si mnogo srećan što nisi više tamo.“

Majka cimnu dečakovu ruku dovoljno jako da nije mogao da je ignoriše. „Mi zaista moramo da krenemo.“ Nije se više okrenula, ali Bili se okrenuo i mahnuo dok ga je majka vukla niz dug red između gondola.

Kada smo izašli iz supermarketa, Marijana Engel je ispraznila sav kursor u ruke prošnjaka koji su dangubili ispred. Usput, sve vreme je pričala o poluzavršenim statuama u svojoj radionici, jer su joj, očigledno, tri učitelja nedavno saopštila da mora da ih završi.

Dobro sam se držao dok nismo stigli do kola, međutim, kada sam ulazio u njih, lupio sam velikom površinom spaljene kože o suvozačka vrata. Telo mi je odmah reagovalo jakim potresima bola koji su jurili od jednog nervnog završetka do drugog, a zmija

kurva poče da lupa po potiljku, kao da je poljski miš koji čeka da bude progutan. **JEBI SE. JEBI SE. JEBI SE!** Ruke su počele da mi podrhtavaju od hitne potrebe za morfinom i preklinjao sam Marijanu Engel da mi što pre dá injekciju. Izvadila je pribor iz moje torbice (nikada nisam napuštao kuću bez toga) i ubola špric u mene.

Morfin je kao zilot u misiji: traži delove tela koje će da preobrati, nudeći snove od meda i mleka koji će lenjo uploviti u vaše vene. Zmija se zaglibila u sirupu i usporila se do mirovanja, ah znao sam da će se vratiti. Zmija se uvek vraća.

Kada mi je krv poslednji put bila bez otrova? U mojim ranim dvadesetim, valjda.

Marijana Engel je danima šetkala po našoj kući sa kafom i cigaretom u ruci, grdeći samu sebe što nije sposobna da dolično pročisti svoje fizičko oruđe i primi nova uputstva. Na kraju je shvatila da joj je ipak krajnje vreme da završi nedovršene statue koje su se nakupljale u radionici. „Ne mogu da odlažem zauvek, pretpostavljam. Učitelji tako kažu.“

Na ovim statuama radila je drugačije nego na onim koje su bile tek započete. Nije bila posednuta demonskom snagom i došla bi do mene da mi pomogne oko vežbi ili da prošetata Bugacu. Kada me je kupala ujutro, nisam se osećao kao uljez u njenom pravom poslu. Razlika u obradi, objasnila je, ne dolazi od nje same, već od groteski. Zaustavljajući se jednom na pola puta u obrađivanju, shvatile su da ima više vremena nego što su to u početku mislile. „Naučile su da, bez obzira na to šta im radim, one će i dalje biti samo kamen. Znaju da ne treba da viču na mene da bi dobili ono što hoće.“

Tokom narednih nekoliko nedelja, završila je nekoliko komada koji su se razvlačili. Ptičjoj glavi, smeštenoj na ljudska ramena, a sve ostalo nadole nedirnuto, dodeljen je muški trup i jareće noge. Nedovršena morska neman koja se dokopavala svetla dana kroz granitni okean dobila je ostatak tela, kao i pena na vrhovima talasima. Kamioni su došli da pokupe statue i odnesu ih kod Džeka u galeriju da bi se prodali, jer se cigarete i steznici ne otplaćuju sami.

Bilo je malo iznenađujuće kada me je, nakon nekoliko nedelja, Marijana Engel zamolila da odem s njom u radionicu, u deo kuće koji je nedvosmisleno bio samo njen. Protumarala je nekoliko trenutaka, ne rekavši ništa, ne gledavši me, veoma se trudeći da deluje sasvim uobičajeno. To je bilo tako u suprotnosti sa onim kada sam je gledao uronjenu u žestoke muke njenog radnog zanosa. Uzela je među i počistila nekoliko kamenih parčadi u čošak pre nego što je iznenada izvalila: „Nadam se da se ne ljutiš.“

Prišla je kamenom bloku pokrivenom belim čaršavom. Nije me mnogo bilo briga; pored njenih drugih ekscentričnosti, sakrivanje nedovršenog umetničkog dela delovalo je kao pozitivno ludilo. Mogao sam da vidim nekakve ljudske obrise koji su se ocrtavali ispod čaršava i koji su me naveli da zamislim dete odeveno u duha za Noć veštica. Kada je skinula prekrivač, reče: „Radila sam tebe.“

Bila je to dopola završena statua koja je predstavljala mene. Ne, ne dopola završena – ispravnije, samo obris mog tela. Nijedan detalj nije bio urađen, ali bilo je nemoguće ne prepoznati neodređene konture mog tela: ramena su tačno bila onako zgrbljena; kičma izvijena; glava je izgledala tačno tako, nesrazmerno u poređenju s ostatkom tela. Izgledalo mi je kao da se gledam ujutro u ogledalu pre nego što mi se zaista

otvore oči. Promućao sam da nisam ljut što „me je radila“, već da sam zbunjen. *Zašto?*

„Bog dela kroz mene“, reče, prilično ozbiljno, pre nego što se zasmejala da bih znao da se šali. Smejao sam se i ja, ali nisam zvučao tako ubedljivo.

„Hoću da mi poziraš, ali razmisli o tome pre nego što pristaneš“, rekla je, pokazujući na poluzavršene gargojle oko sebe. „Ne želim da proživljavaš istu sudbinu kao oni.“

Klimnuo sam glavom – da bih pokazao kako ću da razmislim, ne u smislu da sam pristao – pa smo se uputili prema stepeništu. Koncentrisao sam se na to da se pravilno penjem, ali kada sam pogledao preko ramena u figuru u uglu, nije mi ostalo ništa drugo nego da razmislim o tome da stvarno moram više da radim na svom držanju.

Džek je upala kroz glavna vrata, vukući tešku lisnatu biljku koju je tresnula u ćošak dnevne sobe. „Poslednji put kada sam bila, videla sam da nemaš nijednu biljku. Je l ima išta što je živo ovde?“ Džek pogleda u mene, a onda dodade: „Blagi bože, ne izgledaš ništa bolje, je l da?“ Brzo je trznula pogled prema Marijani Engel, koja je izbezumljeno gledala njen ulazak. „A ti, našla sam nekoliko privatnih kupaca koji hoće originale. Ništa im se nije naročito dopalo u radnji, pa hoće da znaju da li radiš na nečemu novom. Rekla sam im da ti *uvek* radiš na nečemu novom.“

„Dobre kuće?“ upita Marijana Engel.

„Da, dobre su kuće“, uzdahnu Džek. „Ja uvek nalazim dobre kuće u kojima će se tvoja slatka mala čudovišta dobro čuvati. Iako su samo prokleta kamenje. Znaš to, je l da? Oh, da, i Princetonu trebaju neke opravke.“

Marijana Engel zavрте glavom. „Trenutno nisam zainteresovana za putovanje.“

„Naravno! Suviše zauzeta oko ovog Čipsa ovde“, reče Džek. „Zaboga, Marijana, to su odlične pare, a ti ćeš dozvoliti da ti prođu ispred nosa. Kada umetnost postaje milosrđe, sjebanje je zagarantovano.“

Marijana Engel čvrsto zagrlila Džek, govoreći nekoliko reči u svoju odbranu, ali uglavnom se kliperila na njenu grdnju. To je samo još više ljutilo Džek. „Je li se sećaš kad si dovela Bugacu kući? I on je bio lutilica.“

U nekom prethodnom životu, ja sam dao Marijani Engel anđela od kamena koji sam ja klesao – onaj koji joj je stajao na polici s knjigama – dok mi je u ovom životu ona poklonila grotesku koju je ona klesala. Čista simetrija, baš kao i promena naših poslova: nekada je ona bila ta koja je radila s knjigama, a ja onaj koji je radio s kamenom.

Pretpostavljam da je ovo akademsko posmatranje, ah reakcija na to da me ona kleše došla je iznutra. Laska kada umetnik hoće da vas uradi, naravno, ali bilo mi je mučno da shvatim da će moja skrivenost biti zauvek ogoljena. Prvi put razumeo sam strah koji urođenici imaju od kamera, a koje hvataju njihove duše zajedno s njihovim likom.

„Kako će to da izgleda?“ pitao sam. „Šta treba da radim?“

„Ne treba ništa da radiš“, odgovorila je. „Samo treba tamo da sedneš.“

Zbog ovih reči, setio sam se našeg razgovora kada me je naterala da se izvinim Sajuri i kada je rekla da neću morati „ništa da radim“ da bih dokazao svoju ljubav prema njoj. Tada nisam

razumeo na šta je mislila, ali ako je ovo bilo *ono* o čemu je pričala, kako sam mogao da je odbijem? „Važi, biće tako.“

„Kako će biti lepo da se krene od života, za promenu“ reče. „Napokon ću moći da stavim oblik *u* kamen, umesto da ga izvlačim iz njega.“

Počela je da se skida, pa sam je pitao šta to radi. Uvek je klesala naga, rekla mi je, pa neće to da menja ni sada: da li mi to predstavlja problem? Odgovorio sam da mi ne predstavlja, ah nisam bio baš siguran. Bilo je nečega u njenom razotkrivenom telu što mi nije davalo mira kao bivšem pomo-glumcu i bludnom zavodniku žena, nekako nisam mogao baš da dokučim. Bilo je nečega tako sirovog i razoružavajućeg u njenoj golotinji...

Ali nisam mogao da joj govorim šta da radi u svojoj sopstvenoj kući. Čim se obnažila, skinula mi je steznike sa tela i prešla prstima preko nabora na mom spaljenom telu, kao da su joj prsti pamtili put. „Dopada mi se što su ti ožiljci tako crveni. Da li si znao da su gargolji bili bojani u jarke boje kako bi im obhci bili što uočljiviji?“

Otišla je do jednog od svojih stvorenja i prstima prešla preko njega, baš kao što je dirala mene nekoliko trenutaka pre toga. Dok sam gledao kretanje njene ruke, zamišljao sam kako reka savršeno teče preko kamena hiljadama godina. Pokazala je na duboko urezane linije ispod očiju jedne od zveri. „Vidiš kako su glavne crte izlebljene da bi se istakle senke, da bi se dobila dubina? Kada vernici gledaju u gargojle odozdo, čak ni ne vide te detalje.“

„Pa, čemu, onda to?“

„Stvaramo da bi i bog gledao.“

Dok me je klesala, osećao sam se obnaženiji nego u bilo kojem porniću, pa sam ovo prvo poziranje podneo samo zato što je kratko trajalo. Smeo sam da skidam svoje steznike na samo petnaest minuta u cugu, a to vreme Marijana Engel je uvek poštovala. Nije bilo važno to što će rad sporo napredovati; bio

sam uveren da ćemo imati godine pred sobom da me kompletno završi.

Na kraju svake etape, pokazivala bi mi učinjeni napredak, pa bismo pričali o svemu što bi nam palo na pamet. Jednom prilikom, spomenula je, kao uzgred, dok je gasila cigaretu: „Ne zaboravi da ćemo uskoro imati proslavu za Noć veštica.“

Prvi put sam čuo za to, rekao sam joj.

„Nisi“, odgovorila mi je. „Prošle godine na odeljenju za opekotine obećala sam ti da ćemo ići, sećaš se?“

„Davno je to bilo.“

„Godina ne traje dugo, ali hajde da se dogovorimo. Da li bi se složio s tim da ideš ako ti ispričam još jednu priču?“

„O čemu?“ upitah.

„O Sigurdru, mom prijatelju Vikingu“, reče. „Mislim da će ti se baš dopasti.“

GLAVA DVADESET PRVA

Od svih mesta na svetu na kojima se dečak može naći kao siročić, Island iz devetog veka bilo je najgore. Roditelji Sigurdra Sigurdsona pristigli su s prvim talasom skandinavskih doseljenika i shvatili da je to zemlja neobične lepote i podesna za formiranje porodice. Međutim, kada je Sigurdru bilo samo devet godina, otac mu je nestao pod santom leda, a nedugo zatim mati mu je zaspala i nije se više probudila. Dečak je preuzeo porodično imanje i rešio da uzme život u svoje ruke, ah nije uspeo: Sigurdr je jednostavno bio i suviše mlad, te je uskoro vršio dejonizaciju očuvanih delova mrtvih kitova koji su se nasukavali na obalu.

U suštini, nije bilo loše posedovati takvu veštinu: meso se koristilo za ishranu, kitova mast za lampe, a kosti za sve moguće pokućstvo. Sigurdr je sve to mogao da prodaje i da se time izdržava. Ipak, osećao je da mu nešto nedostaje u njegovom postojanju; čak i kao dete, znao je da nije dovoljno da iseća život iz lešina, i žudeo je za tim da postane jak i hrabar.

Zato, kada nije seckao kitove sa obale, Sigurdr je ronio. Za trenutak bi stao na ivicu fjorda, sa čitavim okeanom ispred sebe, pa je svet oko njega izgledao kao da će nestati. Onda bi se nogama odgurnuo u vazduh, kada bi nastao trenutak bestežinskog stanja, kada bi bitka između neba i mora zapala u ćorsokak, a Sigurdr bi – samo za taj prelepi trenutak – zamišljao sebe kako plovi podno Valhale.

Međutim, more je uvek pobeđivalo, a dečak bi sekao vazduh kao nož u padu. Voda mu je hrlila u susret, a kada bi se probio do bistrine površine, osećao se kao da je stigao kući. Išao bi dole

tražeći okeansko dno pre nego što bi se izdigao iz okeana sa osećajem pročišćenja. Samo, taj osećaj nikad nije dugo trajao.

Kada se igrao sa ostalim dečacima, za šta je ipak imao malo vremena, uvek je osećao kao da je odmakao jedan korak od njih. Voleo je da se rve i trči, baš kao i oni, čak je i uživao u tome da malo pusti krv u sportskim nadmetanjima, ali jednom dođe vreme kada svi mladi momci nađu mlade devojke da se rvu s njima. Sigurdr, jadni Sigurdr, nastavio je da se rve samo s dečacima, pa su uskoro ljudi počeli da se pitaju zašto nema ni najmanjeg interesovanja za žensko.

Sigurdr je počeo da provodi večeri po mesnim krčmama, pokušavajući da pokaže time svoju muževnost, ali koliko god mu jaki pokušaji bili da usmeri pogled na grudi konobarice, uvek bi mu odlutao ka maljavim zglobovima konobara. Odatle, oči bi mu otišle na oštru krivinu Hudbrodrovih guzova, a onda bi se uvek zaustavile na jednom čoveku, nešto starijem, Ajnaru Ajnarsonu.

Ajnar je bio granitna stena prerušena u meso, sa ogromnim grudnim košem i debelim podlacticama, koje su mogle da pripitome muškarca – ili je tako Sigurdr želeo da zamišlja. Ajnarove oči podsećale su Sigurdra na ledenu vodu u kojoj je ronio, a njegova vatrena kosa bila je kao strast u srcu mladića. Ajnar je po zanatu bio stolar, ali i Viking.

Imali su samo usputno poznanstvo, neizbežno usled retke naseljenosti, i kratke susrete, sve do večeri kada je Sigurdr skupio hrabrost i upustio se u razgovor. Napeo je grudi više nego obično, spustio glas niže i smeja se svojim najmuževnijim smehom. Ipak, Ajnaru nije trebalo mnogo da uvidi da ispred njega nije sedeo čovek, već izgubljeni dečak.

Bilo je u Sigurdru nečeg tako žalosnog a u isto vreme tako optimističnog što je Ajnara snažno podstaklo. Znao je da je dečak izgubio roditelje i video ga je kako lunja obalom s torbom punom mesa mrtvih kitova. Pre nego da otera dečaka, slušao ga je, a kada

je Sigurdr rekao neke neprijatne stvari – a bilo ih je mnogo – Ajnar je samo klimao glavom. Uvideo je da nema svrhe uvrediti nekoga čiji je život ionako već bio težak.

To veče u krčmi bilo je samo prvo od mnogih. Njihov odnos bio je čudan, ali nekako i dobar, jer Ajnaru se dopadao onaj deo Sigurdrove naravi koji je nedostajao njegovim drugarima Vikinzima. Mladić, iako ne naročito pametan, imao je trenutke u kojima je žudeo za nečim boljim. Sigurdr nije hteo da uništava, već da stvara – samo nije znao kako. Često je pričao o tome kako mora da je divno što Ajnar pravi stvari od drveta. Dok je Ajnar na to samo mumlao, u dubini duše se slagao – *jeste* bilo dobro to kako je zarađivao za život – a mislio je i da dečak može bolje, samo ako bi ga neko malo uputio.

Uskoro je Ajnar predložio Sigurdru da mu pomaže u stolarskoj radnji, što je Sigurdr prihvatio sa oduševljenjem. Ne bi to bilo šegrtovanje u punom smislu reči, jer nikad nije bilo nikakvih naznaka da bi Sigurdr na kraju nastavio sam, ali bio je odličan način da ispuni sebi dan. Sigurdrovo srce počeo je jače da udara nego obično kada je prvi put stigao u Ajnarovu kuću.

Kuća je bila u tipičnom islandskom stilu, izgrađena ručno rađenim materijalima. Grubo tesano kamenje bilo je postavljeno kao temelj oko vertikalnih drvenih stubova, a spoljni zidovi obloženi busenjem trave s granjem od breze kao unutrašnjim punjenjem. Ajnar je s ponosom pokazao jednu pogodnost koja nije bila uobičajena: u uglu kuće iskopao je rov koji je išao ispod kuće do obližnje rečice. Nije bilo neophodno čak ni da se izlazi napolje da bi se uzela čista voda, jer sve što je trebalo da se uradi bilo je da se podigne poklopac na podu i potopi kofa.

Svaki centimetar unutrašnjosti bio je obložen drvetom: domaćim islandskim, uvezenim iz Norveške, ali i onim nasukanim na obalu. Sve je trebalo držati unutra kako bi bilo dovoljno suvo za obradu. Na unutrašnjim zidovima visile su desetine lanaca,

turpija, testera, noževa i dleta, a bile su i police na kojima je stajalo ulje koje se koristilo kada se završi sa drvodeljstvom.

Gotovo sve klupe, pohce, pa čak i ratarska oruđa bih su sa isprepletanim duborezima. Sigurdr je nežno prešao prstima preko uvrnutih brazdi jednog takvog predmeta, kolevke koja je stajala pored zida. Iz sva četiri ćoška kolevke, stubići su se uzdizali nagore; svaki je bio zmajev vrat s glavom koja je savršeno legala u ruku roditelja kada bi ljuljah dete da se uspava.

„To je za mog malog, za Bragija.“

Sigurdr je znao da je Ajnar otac i da je oženjen. Nije trebalo da ga podseća na to. „Lepo“, odgovorio je, a onda je pokazao na bure, do vrha puno tankim drvenim valjcima. „Šta je ovo?“

Ajnar izvuče jedan od njih i stavi ga ispred lica, gledajući ga po dužini, pre nego što ga odloži nazad.

„Nisam naročito vešt u lukovima, ali obrađivanje drške od strele da bude prava i baš onakva kakva treba jeste druga stvar.“

„Ajnar se pravi važan, je li da?“

Žena sa odojčecom u naručju koje je sisalo nečujno uđe u kuću. Oči su joj bile svetloplave kao Ajnarove, samo još svetlije, a kosa, zabačena, pridržana šarenom trakom koja je išla oko glave, imala je plave pramenove koje je blajhala nekim rastvorom.

„Ti mora da si Sigurdr. Lepo što se napokon upoznajemo.“

„Ovo je Svanhildr“, predstavio je Ajnar. „Moje sidro.“

„O, tvoj čvrsti oslonac, znači?“ upita supruga.

„Ne“, odgovori joj muž, „nego neko ko me vuče nadole.“

Svanhildr ga jako udari preko ramena, a dok je to radila, Ajnar podiže svoju ruku – ne da joj uzvрати udarac, već da pridrži bebú, tako da ne izgubi ravnotežu.

„Mali srećković“, reče Ajnar, „ovaj Bragi.“

Svanhildr predade dete mužu, namesti skupocenu ogrhcu oko vrata i zatvori pregaču svoje haljine. Lanac s ključevima oko njenog struka zazveča joj istovremeno sa mnogim ukrasima na

ogrlici i, kao rezultat, svaki pokret bio joj je muzikalan. Lupila je muža još jednom, nežno, pre nego što je uzela dete nazad u svoje ruke. Prema izrazu hca, bila je žena zadovoljna svojim životom.

Čovek i dečak radili su tokom poslepodneva – uglavnom je Ajnar pokazivao kako se koristi alat – pre nego što se Sigurdr vratio kući posle odbijanja Svanhildrinog poziva da ostane na večeri.

Sledećeg dana, kada je Svanhildr otvorila vrata kuće, Sigurdr joj predade torbu. „Doneo sam ajkulu“, reče.

„Baš ljubazno“, odgovorila je, učtivo preuveličavajući težinu torbe. „Mariniraću je, a ti ćeš je jesti s nama kad bude gotova.“

U pauzi koja je usledila, Sigurdr se izlanu: „Dobro je kad se nađu mrtvi kitovi, ali i ajkule su isto od koristi.“

„Da. Hajde, uđi.“ Šutnula je u stranu odbačen komad drveta. „To jest, ako možeš da nađeš mesto među ovim balvanima. Ponekad se osećam kao da živim u šumi.“

Opet su dva muškarca provela dan zajedno. Ovog puta, objašnjavalo se održavanje alata. Kad je Svanhildr ponudila još jedan poziv na večeru, Sigurdr je prihvatio. Iznela je pileći paprikaš s morskim algama, pa dok su muški jeli, ona je ljuljala zmajevsku kolevku dok se Bragi nije uspavao.

Sedeli su oko ognjišta do kasno u noć, dim je kuljao kroz otvor na krovu. Svanhildr je grejala kotlić sa svetlim pivom, a kada su se smrznute krigle muških približavale dnu, potopila bi kutlaču u napitak i dopunjavala bi im. Kada je Sigurdr pohvalio odličan ukus napitka, Svanhildr je objasnila da tajna leži u kombinaciji kleka i mirte. „Često kažu da sreća čoveka zavisi od valjanosti njegove hrane“, objasnila je, „ali u Ajnarovom slučaju zavisi od valjanosti njegovog alkohola.“

Ajnar zadovoljno groknu i otpi još jedan gutljaj.

Te noći, dok je Sigurdr išao prema svojoj kući, nesvesno je protrljao prste o parče ajkuline kože koju nije dao Ajнару.

Odsekao ga je od prednjeg peraja, jer je znao da od toga može da se napravi dobra šmirgla, ali nekako nije našao povoljan trenutak da mu ga preda. Dok je stigao do svog ćumeza, prsti su mu bih toliko utrnuli da nije ni primetio da su krvavi.

U narednim danima, Sigurdr je uvideo da, pošto nije imao osećaj za i stolariju, ima dara za oslikavanje. Drobio bi pigmente – crni od ćumura, beli od kostiju, crveni od crvenice – i nanosio bi ih na završen rad. Sigurdr je bio trostruko srećan: zbog nove veštine koju je razvijao, zbog samih boja i zbog osmeha koji su boje izazivale na Ajnarovom licu.

Ajnar je takođe bio zadovoljan. Ne samo da je Sigurdrovo oslikavanje oplemenilo njegova dela već je i mladić bio dobro društvo – i dalje ne baš prijatelj, ali zasigurno ne samo kolega. Da bi priznao tu činjenicu, jednog dana Ajnar mu je predao dugačak paket, uvijen u vunenu tkaninu i povezan kožnom trakom. Unutra je bio mač čija je drška imala isprepletanog rezbarenog zmaja. „Bilo bi ti dobro da imaš pravo sečivo“, reče Ajnar, „a ne taj ribarski nož koji sada imaš.“

Sigurdr je klimnuo glavom, jer nije znao šta drugo da uradi. Otkako su mu roditelji umrli, ovo je bio prvi poklon koji mu je neko dao.

„Sad“, pitao je Ajnar, „hoćeš da naučiš kako se koristi?“

Ajnar se dao na ispravljanje problema u Sigurdrovoj tehnici, a čak je brzo usvajao predloge. Ajnar je bio oduševljen. „Telo ti prirodno zna a kako da se kreće, a to je dobro. Ima još mnogo stvari da se nauče, ali a osećaj za napad nije jedna od njih.“

Sigurdr obori pogled. Nije hteo da Ajnar vidi rumenilo na njegovim obrazima koje je izazvala pohvala.

„Trebaće ti ime za njega“, reče Ajnar. „Predlažem Sigurdrsnautr. Zato što, ako ikad bude trebalo da zabodeš mač u čoveka, to će mu biti poklon koji neće brzo zaboraviti.“

Kada se Sigurdr vratio kući te večeri, neprekidno je prevrtao mač po rukama. Sviđalo mu se ime – „Sigurdrov poklon“. Pažljivo je vezao krajeve kožne vrpce koja je držala zavezan paket i stavio je oko vrata. Od tog dana, nikada više nije bio bez nje, ali uvek je proveravao da li je vrpca bila pažljivo udenuta u njegovu tuniku. Nije bilo potrebe da je pokazuje; bilo je dovoljno da zna da ono što je jednom bilo među Ajnarovim prstima sada stalno dodiruje njegovu kožu. Dok bi razmišljao o tome, ponekad bi mu se na telu stvorili plikčići od jeze, na način koji samo prasak severca može da izazove.

Kada je došao neizbežni dan da Ajnar ode u niz vikinških pohoda, Sigurdr je očekivao da će to označiti povratak na njegove usamljeničke staze. Međutim, Svanhildr ga je zvala svako jutro na palačinke i pivo i, na njeno iznenađenje, Sigurdr se uvek pojavljivao. Bragi je rastao, i uskoro je pridodao novi izraz u svoj sve bogatiji rečnik. Znao je za „majka“, „otac“ i „drvo“, ali jednog dana gledao je u čoveka sa ustima punim palačinki i rekao: „Sig Sig.“

Iako je Ajnar možda i napravio sanduke za zalihe po kući, ipak je Svanhildr bila ta koja je gospodarila njima svojim svežnjem ključeva. Bez brižljivog plana, vikinška kuća nije mogla da preživi surovu zimu, pa je Sigurdr počeo da ceni njen rad. Znala je sve načine kako da očuva meso – dimljenje, usoljavanje, mariniranje i još mnogo toga – tako da joj muž nije postajao iznuren od istih obroka. Posle nekog vremena, čak je i Sigurdr počeo da joj pomaže posle doručka, režući meso na tanke kriške, dok je ona spremala presolac u koji će ga posle potopiti.

Tokom muževljevog odsustva, Svanhildr nijednom nije spomenula da se boji da se možda neće vratiti, ali kada se proćulo da se brod vratio, Svanhildr pohita ka obali i polete u raskriljene Ajnarove ruke. Strastveno ga je poljubila, lupila dva puta po licu, a onda nežno ljubila krv na njegovim usnama. Sigurdr nije bio

sasvim siguran, ali kada je Svanhildr povukla nazad svoju pesnicu, gotovo da je izgledalo kao da je Ajnar ponovo namestio svoju bradu da bi primio još udaraca.

Sigurdr je pomogao oko nošenja plena do kuće i bio je zadivljen količinom blaga: plemeniti metali i kese s novcem, nakit, alat otet iz stranih radnji i amfore s vinom koje se nisu polomile na povratku. Međutim, uz sve to, bilo je očigledno da Svanhildr očekuje nešto više. Onda je Ajnar izvukao knjigu optočenu dragim kamenjem koju je istrgao iz korica jedne redakcije jevanđelja iz jednog engleskog manastira i spustio je u Svanhildrine ruke. Divila im se nekoliko trenutaka pre nego što je stavila drangulije na svoju skupocenu ogrlicu, pa je Sigurdr konačno razumeo odakle joj raznovrsni ukrasi. Odasvud.

Pili su svetio pivo i vino do kasno u noć dok se Sigurdr nije, i suviše pijan da bi se odgegao do kuće, stropoštao na jednu od klupa koje su se nizale uza zid. Ležao je tu dok ga nisu probudili zvuci tuče – ili je, barem, tako mislio u tim trenucima pogubljenosti, dok nije shvatio da je to u stvari strastveno spajanje njegovih domaćina.

Ajnar je divljački prodirao u svoju ženu otpozadi, povlačeći je rukama za bokove. Izgledalo je kao da Svanhildr očajnički želi da pobegne, i jeste želela, ali ne stvarno: to im je bio deo igre. Kada je napokon uspela da se oslobodi, Ajnar joj je ščepao noge kojima je mlatarala, pa ju je obmuo. Kada je prodro u nju odozgo, vukla je noktima preko njegovih leđa ostavljajući krvave brazde na njegovom telu. Grizla mu je vrat tako jako da je morao da je povuče za kosu i odmakne. Režala je u bolu, onda se vragolasto smejala, pa govorila svom mužu da smrdi na pokvarenu ribu i da jebe kao sekica. Ajnar joj je promrmljao da sutradan neće moći da hoda pravo zbog njega.

Sigurdru je trebalo mnogo vremena da se ponovo uspava.

Kada se ponovo probudio, bilo je jasno da je Ajnar – sa otiscima od zuba koji su mu se nizah oko vrata – već sprao neprijatan miris sa svog tela na najbližem gejziru. Bragi je trčkao uokolo, ponovo prateći oca, dok je Svanhildr – s modricama duž ruku – moljakala dečaka da bude tiši dok se strpljivo trudila da razmrsi Ajnarovu kosu češljem od kitove kosti. S vremena na vreme, grlila ga je otpozadi da bi prošaputala: „Jeh elska tih. Jeh elska tih. Jeh elska tih.“ *Volim te, volim te, volim te.*

Kada je Sigurdr prenaplašeno zevnuo da bi dao znak da se probudio, Svanhildr odskoči od svog muža i ode da donese kofu vode da bi im se gost oprao. Čak i pre nego što ju je prinela, Bragi se bacio u Sigurdrovo naručje. Do sada, njegov rečnik je već bio uznapredovao, pa je radosno vrisnuo: „Čika Sig!“

Nije prošlo mnogo, a Ajnar je, po drugi put, proširio ponudu koja će izmeniti Sigurdrov život: ovaj put, predložio mu je da se pridruži vikinškoj posadi. Kako je Ajnar objasnio, duga plovidba bila je dosadna i nedostajao mu je život kod kuće. Možda bi društvo prijatelja to olakšalo.

Ponuda nije bila neprivlačna, jer se Sigurdr često plašio da nije dovoljno odrastao čovek. Ujutru bi uskakao u vodu i prebirao po mrtvim životinjama; posle podne bi radio kao pomoćnik; a kada bi bio usamljen, pomagao bi ženi drugog čoveka oko kućnih poslova. Sigurdr je jedino obećao da će razmisliti o tome, ali već je znao da će prihvatiti ponudu, ponajviše zbog toga što ga je Ajnar nazvao „prijateljem“.

Vikinzi su uskoro uzeli Sigurdra u razmatranje. Mišljenja su se razilazila i šaputalo se da je Sigurdr *fudflogi*, čovek koji užasno beži kada se suoči s tim da treba seksualno da opslužuje ženu – ali niko nije hteo da uvredi Ajnara. Kada nečiji život zavisi od barkase, nepoželjno je ljutiti majstora drvodelju. Uostalom, Vikinzi su verovali da nema ničeg suštinski lošeg u nastranim osećanjima na bilo koji način, ne sve dok je neko napadač.

Muškarac koji bi se predao drugom muškarcu mogao bi to da uradi i u drugim stvarima, kao u bici, a nije bilo dokaza da se Sigurdr ikada podao ijednom muškarcu – jedino se nagađalo da se možda ne bi bunio da se poda. Posle nekoliko provera Sigurdrove snage i veštine baratanja oružjem, prihvaćen je za probni pohod na englesku obalu.

Brod je bio impozantan, sa zaštitom od kravlje kože i vunenim jedrima. Na krmi je imao izrezbarenu krvoločnu zmiju i krmario je po suncu i pod zvezdama s Vikinzima koji su sedeli na sasvim praznim sanducima koji će se napuniti kada dođu kući. Bilo je očigledno da je bilo članova u vikinškoj posadi koji su sa uživanjem čekali da dođe do bitke. Spremah su se za opsadu pevanjem, međusobnim šamaranjem, sečenjem sopstvene kože da bi podstakli svoje bodeže da budu krvožedni. Neki su čak i zamišljah da su posednuti duhovima životinja i potpomagali su pojavu uzimanjem velikih količina nečeg što se zove *berserkjasvepur* – pečurke muharike – pre nego što bi udarili na englesku obalu.

Ajnar je posavetovao Sigurdra da se ne bavi time. I on je koristio pečurke na svom prvom pljačkaškom pohodu, ah samo su ga omele. Ipak, priznao je da ih je ponekad koristio kada je bio u radionici u trenucima nedostatka inspiracije za deljanje. Reče daje nakon nekoliko pečurki lako osmishti glatke oblike koji izmiču čoveku kad je trezan.

Sigurdr je uskoro otkrio da mu borba ide od ruke i da je nadvladavanje Engleza jednostavan zadatak; uglavnom bi samo predavali plen u nastojanju da se samo završi s tim, naročito monasi. Pljačke su bile vrlo uspešne, i Sigurdr je, uz Ajnarovu pomoć, dobro izvršavao svoju dužnost. Zvali su ga u sledeći pohod, pa onda u naredni, te je postao stalni član posade. Prvi put u životu, Sigurdr je osećao da nekome pripada. Nije imao porodicu, a sada je imao dve – Ajnarovu i bratstvo – pa je verovao

da će mu novostečena muževnost omogućiti da, pred kraj života, uđe u Valhalu.

Tako se nastavilo godinama. Između dve pljačke, Sigurdr i Ajnar su vežbali sa oružjem i unapredili svoj stolarski ortakluk. Ajnarovo rezbarenje postalo je još maštovitije, možda zbog piva koje je sve redovnije pijuckao ih zbog pečuraka koje je konzumirao kada mu je naročito bilo potrebno nadahnuće. I Sigurdrovo umeće u oslikavanju takođe je uznapredovalo. Njih dvojica su uglavnom provodila dane zajedno i, kao što to obično biva, sa svakim novim danom sve više su se dopadali jedan drugom.

Bilo je neizbežno, naravno, da se Sigurdr zaljubi u Ajnara. Nije to više bila tek procvetala požuda, već nešto dublje, istinskije i bolje. Takođe je bilo neizbežno da Ajnar to primeti, međutim, postao je stručnjak u tome da se pravi da ne primećuje Sigurdrove povremene duge poglede. Tako su se borili protiv toga: praveći se da ne postoji. Ne bi na dobro izašlo da su pričali o tome, pa zato i nisu, te je to visilo između njih kao duga noć sa zorom koja nikad neće doći.

Što se tiče Svanhildr, njena ljubav prema Ajnaru rasla je iz godine u godinu; ipak, uzbuđenje zbog njegovog vikinškog načina života rušila je surova stvarnost njegovih odsustvovanja, pa je postajala ćudljiva tokom sedmica koje su prethodile svakom pljačkaškom pohodu. Onda je došao period, gori od svih onih prethodnih. Pljuskala je Ajnara svaki put kada bi tražio da mu dopuni kriglu, psovala bogove bez ikakvog očiglednog razloga, pa se čak i rasplakala kada je Bragi odrao koleno dok se igrao mačem igračkom.

Kada Ajnar nije više mogao da izdrži, ščepao ju je za ramena i drmusao je dok nije najzad progovorila.

„Problem si *ti*, rekla je. „I tvoja putovanja kada sam s detetom.“
Osmeh se razvuče preko Ajnarovog lica.

„Prekini! Ne mogu više da budem trudna“, žalila se. „Stara sam.“

„Ali ne *suviše* stara“, reče Ajnar. „Očigledno.“

Noć pre nego što su muški morah da odu, Svanhildr im je iznela dimljenu svinjetinu i poslednje preostalo pivo, ah jedva da je govorila.

Sledećeg jutra, nije otpratila Ajnara do obale. Samo ga je lupila jedanput preko usta na ulaznim vratima njihove kuće da kaže zbogom.

Pljačke su proticale kao i uvek. Sama reputacija Vikinga gotovo je bila dovoljna da bi se dobila bilo koja bitka pre nego što bi se mač i podigao, a pre nego što bi i stigli do svog poslednjeg cilja, brod bi im već otežao od tovara. Možda su postali mekši, jer nisu bili pripremljeni kao što su to obično bih. Mnogo puta napadah su to englesko selo bez ikakvih poteškoća, ali seljani su ubrzo naučili neke cake da se odbrane, pokušavajući time da povrate svoj ponos. Nisu očekivah da pobede Vikinge, ah očajnički su želeh da smaknu nekoliko nezvanih gostiju.

Dok su se Vikinzi iskrcavali na pešćanu obalu, naišao je neočekivani zvižduk strela preko neba. Sigurdr je obično imao dobro oko, i ovog jutra nije bilo izuzetka; spazio je jednu strelu koja je predstavljala naročitu opasnost. Spremio se za izmicanje, ali shvatio je da, ako to uradi, pogodiće čoveka iza njega.

Ajnara.

Zato se nije izmakao.

Strela je prosekla Sigurdru kožu preko grudi i on je pao na zemlju uz oštar vrisak, s prstima oko drške.

Nakon prvobitne iznenađenosti, ostah Vikinzi su brzo povratili kontrolu, pa je selo palo pred napadačima, kao i uvek. Samo, bitka je prošla bez Ajnara Ajnarsona i Sigurdra Sigurdrsona, koji su bili na obali. Strela se smestila duboko u Sigurdrove grudi, sa

zaglavljenim vrhom, te nije mogla da se iščupa a da ne ostavi otvorenu ranu.

Sigurdr je znao to. Bojao se, ah skupio je hrabrosti iako je osetio da mu se oči zastakljuju poput leda koji se pravi na nekorišćenim veslima. „Ajnar?”

„Da.”

„Umreću.“

„Nećeš.“

„Pamti me.“

„Kako da zaboravim čoveka“, odgovori Ajnar, „toliko glupog da misli da umire od rane?“

„Ajnar?”

„Staje?”

„Moram nešto da ti kažem.”

„Baš mnogo pričaš za nekog ko umire.”

„Ne”, navaljivao je Sigurdr. „Jeh elska...”

„Samo brbljaš”, Ajnar ga preseče, „zvuciš kao žena. Čuvaj snagu.”

Po izgledu Ajnarovog lica, Sigurdr je znao da je rasprava završena, pa je zatvorio oči i dozvolio drugu da ga odnese na barkasu. Čim su se popeh na palubu, Ajnar je uzeo nož da iseče meso oko drške strele, dok je Sigurdr urlao u grču sa svakim rezom. Kada je napravio dovoljno široku brazdu, Ajnar dohvati klešta da bi izvukao vrh, pa povuče, tako da je Sigurdr, jedva pri svesti, mogao da vidi mesnata vlakna koja su visila s njega.

„Mora da te je Svan dobro hranila”, reče Ajnar. „Imaš salo oko srca.”

Tokom povratka, Ajnar je oprao zavoje i proverio da li ima infekcije na Sigurdroy rani, ali izgledalo je da, ako se i ne zaceljuje, barem se ne pogoršava. Kada se Sigurdr probudio, video je Svanhildr kako nosi času sa čorbom od luka i praziluka.

„Dobro će ti doći malo toplog”, rekla je.

„Treba da idem. Nije pametno da bolesnik bude u kući trudnice.“

Njoj je, izgleda, to bilo zabavno. „Ti si član porodice i nećemo ni da čujemo tako nešto.“

„Ali beba...“

„Popi to. Ako osetim miris luka kroz ranu, znaću da si povređen iznutra.“

Tokom narednih dana, Ajnar i Bragi su se molili boginji izlečenja, a Svanhildr je nastavila da neguje Sigurdrove rane. Lokalni vrač je osveštao mnogo zapisa na kitovim kostima u zamenu za jedan od najvrednijih Ajnarovih sanduka, te ih je raštrkao oko klupe na kojoj je Sigurdr spavao.

Izgledalo je da deluje pošto se Sigurdrove rane nisu više osećale na luk Prvo što je uradio, kada je bilo jasno da će preživeti, otišao je u radionicu da bi izbušio rupu na jednom od zapisa za ozdravljenje. Dao ga je Svanhildr.

„Biće mi čast“, rekao je, „da ga staviš na svoju ogrlicu s dragim kamenjem. Ne moraš, ali...“

Prekinula ga je bacivši mu se oko vrata, snažno klimajući glavom.

Oporavak nije bio lak. Sigurdr je otežano dizao ruke i povremeno je osećao probadanja kada ih je najmanje očekivao, ali uskoro mu se smučilo da se svi brinu o njemu. Pridružio se Ajnaru u najnovijem naumu, pravljenju čamcu kojim bi Bragi išao u mah zaliv i pecao. Bio je odlučan u tome da oslika svaki njegov centimetar; takvi ukrasi, u svakom smislu, nisu bili neophodni, ali bio je dobar osećaj da ponovo uzme četku u ruke.

Rad mu se razvukao u nedogled, ali Ajnar se nijedanput nije požalio na sporost svog drugara.

Svanhildrina trudnoća tekla je bez poteškoća, uprkos njenim podmaklim godinama. Kada su joj počeli trudovi, mladi Bragi je otrčao da dovede babicu, dok su muški ostali pored nje da je

ohrabruju. Još jedan dečko, zdrav i lep, nazvan Fridleifr, uskoro se pridružio porodici.

Kada je postalo izvesno da će dete ostati u životu, muškarci su rešili da piju za svoju dobru sreću. Čak je i Bragiju bilo dozvoljeno da sedi do kasno i da ispija krigle sa jakim svetlim pivom. Pošto je sada imao mlađeg brata kog će da nadzire, otac je tvrdio kako mu je došlo vreme da počne da pije kao muško.

Soba je bila kao žar crvena od ognjišta i uljanica, a Ajnar se smejavao svom sinu – sada, primetio je s ponosom, najstarijem sinu – koji se, nesiguran na nogama, stropoštao na klupu za spavanje. „Ne, nije još baš muško“, zadirkivao je, dok je Sigurdr izvalio da će Bragi od piva dobiti malje na grudima. Ili, barem, malje po jeziku sledeće jutro.

Kroz nekohko minuta, dečak je hrkao, a Ajnar, zadovoljan što su mu žena i novorođenče isto spokojno spavali, povuče se u radionicu. Vratio se s kesicom koju je bacio Sigurdr; u njoj su bile osušene pečurke. „Sada ćemo stvarno proslaviti to što nas je bog pogledao.“

Svaki je pojeo po nekohko *berserkjasvepura* – Sigurdr se nije sviđalo, ah čovek nikad ne treba da odbije prijatelja – pre nego što je Ajnar zafrljačio ostatak u kotlić s pivom na ognjištu. „Skuvaćemo ostatak. Ukus nije nešto, ali dejstvo...“

Dok su pijuckah do kasno u noć, Ajnar je pokušavao da opiše lepotu slobodno klizećih linija koje su lebdele svuda oko njega, a Sigurdr se smejavao na svaki njegov pokušaj. Svanhildr je zbunjeno podigla glavu nekohko puta na Sigurdrovo cičanje, ali vraćala se počinku bez ijedne reči. Njih dvojica su pili dok se kotlić s pečurkama nije ispraznio, a onda su jeli njihove natopljene ostatke sa dna.

„Bilo je lepo što si dao Svan zapis za njenu ogrlicu“, reče Ajnar gutajući. „Voleo bih da sam se i sam setio toga.“

„Pazila me je“, kazao je Sigurdr. „Kao i ti.“

„Bilo je vreme da ima nešto od tebe oko svog vrata."

„Volim je", reče Sigurdr.

„Znam."

„Bragi“, dodade Sigurdr. „I njega volim.“

„Imam nešto za tebe.“ Ajnar opet ode do radionice, ovaj put vrativši se sa vrhom strele koja je prodrla u Sigurdrovo telo. Teško je seo, još bliže Sigurdru nego pre odlaska. „Daj mi tvoju ogrlicu."

„Nisam znao..." Sigurdr je mrmljao. „Mislio sam da je nikad nećeš primetiti."

„Znam od početka, ali podsetio sam se kada sam sekao ovo..." podiže vrh strele „...iz tvojih grudi."

Sigurdr mu dade kožnu vrpцу, a kada mu je bila u rukama, Ajnar nakači vrh strele na ogrlicu. Onda je dade Sigurdru.

Sigurdr posegnu za njom, ali u trenutku se predomisli, i umesto toga, malo se nagnu. Ajnar se kolebao samo na tren, a onda namaknu ogrlicu preko Sigurdrove glave. Sigurdr je osetio klizanje ruke po kosi, možda čak i češkanje po potiljku. Nakon toliko godina zamišljanja Ajnarovih prstiju na tom mestu, oni su konačno bili tu.

Zastali su za trenutak, gledajući se.

Sigurdr se malo nagnu, a Ajnar ne ustuknu. Bili su tako blizu. Sigurdr pročisti grlo, začepljeno pivom i pečurkama, pa mu glas puče pri izgovaranju reči koje je tolike godine čekao da kaže. „*Jeh elska tih.*“

Ajnar blago začkilji, ali izraz lica mu se ne promeni.

Sigurdr se nagnu još bliže, a Ajnar opet ne ustuknu. Zato Sigurdr ukloni preostali deo odstojanja, spusti svoje usne na Ajnarove i poljubi ga.

Ajnar nije reagovao. Sigurdru je to bilo odobravanje i poljubi ga još jače.

Onda je osetio Ajnarovo povlačenje, praćeno bolnim udarcem u glavu. Od siline udarca prevrnuo se sa klupe i taman na vreme pogledao nagore da bi video Ajnara kako naskače, s nogom u vazduhu. Šutnuo je Sigurdra u rebra i izbio mu sav vazduh iz pluća. Pomoću svoje olovne ruke, Ajnar uputi jedan udarac u sredinu Sigurdrovog stomaka, nakon kojeg je usledilo još. Napad je bio neusklađen, luđački snažan i strateški kratak, zbog čega je mnogo ispomašivao.

Sigurdr je pokušao da se izvuče, ali Ajnar je nabo rame u njegove grudi, šaljući ga direktno na jednu od lampi koju je, naravno, oborio. Pokušao je da iskoristi priliku da se otkotrlja, ali Ajnar ga je dočekao sa još divljačkih udaraca. Toliko udaraca, tako brzih i svuda po telu: u vilicu, pleća, vrat i u najosetljiviji deo na grudima gde je strela prodrila. Jedva je disao, što od žestine napada, što od činjenice da se to uopšte događa.

Beba. Fridleifr je sad zavijao u kolevci sa zmajevima, svestan da se nešto jezivo događa u svetu koji je tek upoznao. Svanhildr poskoči i poče da viče na muža da prestane, a Bragi se spotače o svoju klupu za spavanje, sav zbunjen zbog tuče i od piva koje mu je još teklo venama. Nije baš mogao da kontroliše noge, pa mu se pod ljuljao kao paluba tokom oluje.

Ajnar uopšte nije razumevao vrišteće glasove. Kakve god demone da su *berserkjasvepur* prouzrokovale da vidi, šibao ih je kao da su jedina stvarna stvar u sobi.

Sigurdr nije uzvraćao, sa svešću o krivici koja se mogla očekivati. Povrede su mu ograničile fizičke sposobnosti, istina, ali bilo je i više od toga: kada je ugledao dečaka Bragija koji se sapleo, i kada je čuo Svanhildrine krike, jednostavno je izgubio želju. Shvatio je, ne samo mozgom već celim bićem, da je trenutak njegove sopstvene slabosti bio izdaja onih koji su mu bili najbliži, porodice koja je primila jednog zbunjenog dečkića i podarila mu život čoveka. U samo jednom trenu, Sigurdr je

prekoračio neizrečenu granicu koju su on i Ajnar gradili više od deceniju.

Sigurdr je onda pustio telo da mu omlitavi; dozvoliće Ajnaru da udarcima povratu liniju.

Kada je Svanhildr videla da je Sigurdr odustao, uplašila se za njegov život, te je skrenula u pravcu suprotnom od bebe u kolevcu sa zmajevima. Ščepala je Ajnarovu levu ruku dok se spremala za još jedan tresak, i muž ju je u trenutku brzo okrenuo svojom levicom. Žestoko su se sudarili, pa je poslao Svanhildr u naslaganu drvenu građu o šta je udarila glavu.

Bragi je znao da ne treba da napada oca tako direktno – dečko koji se još igrao mačem igračkom nije bio dorastao jednom Vikingu. Premlaćivanje njegovog čika-Siga užasnulo ga je, ah video je jednu veću opasnost: kitovo ulje bilo se izlilo iz slomljene lampe i zapalilo piljevinu, te su plamenovi već počeli da se šire.

Bragi počeo da viče da soba gori, ah ni to nije bilo dovoljno njegovom ocu da se osvesti. Ajnarove pesnice, koje su još bile neodređene u udarcima, ah nepopusdjive u istrajnosti, nastavile su da pljušte po Sigurdrovom telu, i ništa se nije očitavalo na napadačevom licu osim stravičnog besnila.

Vatra je zahvatila klupe poredane duž zidova, a plamenovi su zahvatili i brezove grančice koje su virile iz zidova. Ništa nije moglo da spreči požar i – što je najgore, Bragi je to video – vatra je išla prema njegovoj majci, koja je nepokretno ležala tamo gde je pala. Krv joj se slivala sa čela na oči, koje nisu više bile otvorene.

Bragi prodrma majku, ali uzalud. Kada je shvatio da ne može da se probudi, poduhvatio ju je ispod miški i napeo noge. Vukao ju je svom svojom snagom, ali bio je i dalje jako pijan i jako mali, te je mogao samo da je cima sa zastajkivanjem, praveći tek po nekohko koraka. Ipak, izvući će je napolje. Mora.

Dok je Bragi vukao Svanhildr prema vratima, Ajnar je nastavio svoj nemilosrdni napad. Sigurdr nije više bio u stanju da uzvraća udarce, sve i da je hteo: lice mu je postalo krvava kaša, gotovo sva rebra slomljena, a noge su se trzale na svaki primljeni udarac. Međutim, mogao je da prevali nekohko reči preko slomljenih zuba.

„Požar, Ajnar“, prozborio je. „Žena! Bragi!“

Ponavljao je reči, dok nisu, konačno, doprle do njega. Ajnar zaustavi svoje pesnice i zbunjeno pogleda oko sebe, kao čovek koji ne zna gde se probudio. Video je Bragija sa Svanhildr na glavnom ulazu u kuću, ali nije mogao dalje, zbog vatrene zavese.

Munjevito je potrčao prema njima i šutnuo zapaljena vrata ne bi li ih otvorio. Ščepao je Bragija i izbacio ga napolje, ali to nije mogao da uradi sa Svanhildr – obamrlost njenog tela bez svesti to nije dozvoljavala – pa ju je nabacio na rame i sagnuo svoju glavu. Jedini izlaz bio je kroz ta vrata; možda bi izgoreli, ali ipak bi ostali živi.

Sigurdr, koji je slomljen ležao na podu, vide Ajnara i Svanhildr kako nestaju iza vatrene zavese i znao je da nikako neće moći da krene za njima. Nije mogao ni da zamisli da napravi par koraka, a kamoli da prevali put potreban da bi pobegao, pa je pomislio: *Znači, ovako se završava. U plamenu.*

Vatra je pucketala oko njega, kao smeh, te je pomislio da je to poslednji zvuk koji će ikada čati. Onda je začuo bebin plač.

Rub Sigurdrove tunike se zapalio, a koža kao da je počela da ključa. Šakom čiji su prsti bili slomljeni gasio je plamen na njoj; mora daje spalio svoje dlanove dok je to radio, ali nije ih osećao pa nije bilo više važno. Krv mu je curila iz uglova očiju, pa niz bradu, ah obrisao ju je i počeo da puzi u pravcu odakle je dopirao Fridleifrov plač.

Napolju, u jari kuće, Svanhildr je povratila svest i histerično ščepala Bragija. Kada je shvatila da Fridleifr nije s njima,

ispružila je ruke i počela da urla. Počela je da šepa ka kući, ah Bragi ju je zadržavao; ne bi dozvolio svojoj majci da uđe u pakao, jer je bilo očigledno da ne bi mogla da izađe.

Ajnar, koji je došao sebi, vukao se prema zapaljenoj zgradi. Srce mu je nalagalo da se probije unutra, ah najdublji nagoni to su mu zabranjivah.

Nemoćan da uradi bilo šta drugo, nesposoban da se približi vatri ili da se udalji od nje, pao je na kolena i zaronio svoje lice u šake. Svanhildr je nastavila da viče na kuću u plamenu, a Bragi je nastavio da je sprečava, dok nije postalo jasno da njen bes nije usmeren prema zgradi. Dečko oslobodi svoju majku i ona potrča ka Ajnaru. Udarala ga je i šutirala dok nije pala iscrpljena od njegovog nemara.

Ajnar nijedanput nije podigao ruku na Svanhildr dok nije pala u nesvest, a onda ju je podigao samo da bi je dodirnuo. U trenutku kada ju je dotakao njegov otvoreni dlan, ona se cimmula, pa nije više pokušavao.

Sledećeg jutra, kuća nije bila ništa više od zgarišta sjajnih žeravica rasutih po temelju od kamena. Došli su i drugi – seljaci, Vikinzi, trgovci i počeli da raskršuju ruševine. Ajnar je hteo da radi bilo šta drugo osim toga, ali morao je.

Krenuo je ka mestu gde se nalazila kolevka sa zmajevima, ali više je tu nije bilo: mogla se videti samo gomila spaljenih štapova i jedan tinjajući stubić sa zmajevom glavom koji nije izgoreo sa ostatkom.

Jedan od ljudi koji je tražio po zgarištu prasnuo je u plač kada je Sigurdovo telo bilo pronađeno. Nije bilo na mestu gde je bio sukob, već desetak dužina tela dalje. Leš mu je bio tako gadno ugljenisan da Ajnar nije mogao čak ni da kaže da mu je to prijatelj; bilo je to samo ljudsko obličje istopljeno do kostiju.

Prizor se zgadio Ajnaru, ali položaj mu je bio zagonetan. Pre nego da se uputi ka vratima, Sigurdr se odvuкао u ćošak kuće gde

je voda tekla u jarku. Ovo bi i imalo smisla da je otvor bio dovoljno velik da se pobegne kroz njega – ali bio je premalen. Sigurdr nije čak ni otvorio poklopac na podu; ležao je na njemu.

Čula se buka.

Ajnar i ljudi koji su stajali oko spaljenog tela z gledali su se, kao da bi potvrdili sebi da nisu poludeli, da zvuk zaista dolazi od mrtvog.

Blag. Kmečevići.

Ispod. Buka je dopirala ispod poklopca.

Dva čoveka skloniše Sigurdrove ostatke na jednu stranu, iz lobanje se izduva dašak pepela, a Ajnar počeo da čepa daske. Bile su oprljene, ali ne sasvim spaljene; očigledno je Sigurdrovo telo poslužilo kao vatrobran. Kada su daske bile potpuno uklonjene, Ajnar je video da se u vodi koja teče, umotano u povoje i sigurno vezano Sigurdrovom ogrlicom sa vrhom strele, nalazi novorođenče. Dete Fridleifr je polupotoljeno drhtalo, ah bilo je živo.

Ajnar poduhvati svog sina i izvuče ga, pa ga privi još čvršće, jače nego ikada.

Narednih dana, Ajnar i Bragi su provodili sve svoje vreme na Sigurdrovom omiljenom fjordu, kopajući ogromnu rupu. Kada je bila dovoljno velika, iskoristili su pomoć vikinške posade da donesu Bragijev brodić – onaj koji je Sigurdr veličanstveno oslikao – do grobnice. Kada su ga položili, neki Vikinzi su gundah kako Sigurdr nije bio baš tako veliki ratnik pa da zasluži ovakvu grobnicu s brodom, ah niko se nije usuđivao da to glasno izgovori. Jednostavno, samo su ostavili Ajnara i njegovu porodicu da se oproste od čoveka koji im je spasao dete.

Pored Sigurdrovog tela, u brodić su položili raznorazne predmete: njegovu omiljenu kriglu i kutlaču za pivo, obe izvučene iz pepela; njegove četkice i boje; Sigurdrsnautr; i jedinu neizgorelu glavu zmaja sa Fridleifrove kolevke. Onda je Svanhildr

skinula svoju ogrlicu s dragim kamenjem i polako je položila preko Sigurdrovih isušenih grudi, zadržavajući samo zapis za isceljenje na kitovoj kosti koji joj je on dao.

Svanhildr i Ajnar su razmišljali da li da stave i ogrlicu s vrhom strele u grob, ali na kraju su odlučili da to ne urade. Ona će ići Fridleifru, kao amajhja koja će čuvati dete dok bude odrastalo u čoveka.

Ajnar je sam zatrpao grob. Bragi i Svanhildr s bebom koju je čvrsto držala na grudima bili su pored njega dok je radio tokom noći. Baš kada je sunce izlazilo, poslednja lopata bila je ubačena, a Ajnar se srušio od iscrpljenosti da bi gledao kako se sunce diže nad okeanom poput osuđujućeg oka boga Odina. Mah Bragi se uspavao, a Ajnar, ne mogavši više da čuva jezivu istinu u sebi, ispovedao se Svanhildri o tome kako je tuča počela.

Kada je završio, Svanhildr dodirnu svog muža prvi put otkako je kuća izgorela. Nije imala reči oprostaja, ali uzela mu je ruku u svoju.

„Ne znam zašto sam to uradio“, reče Ajnar, sa suzama koje su mu tekle niz hce. „Voleo sam ga.“

Dugo su sedeli u tišini, Ajnar je ridao dok Svanhildr najzad nije progoi vorila. „Fridleifr je lepo ime“, reče, „ali možda ne tako lepo kao Sigurdr.“

Ajnar steže njene prste i klimnu glavom, pa ponovo zajeca.

„Tako je ispravno, da nikad ne zaboravimo“, reče Svanhildr, gledajući , u uspavano hce spasenog deteta na njenim grudima. „Od danas, ovo dete i nosiće ime našeg prijatelja.“

GLAVA DVADESET DRUGA

Onome ko je preživio opekotine svakako je teško da ostane neopažen u najvećem broju slučajeva, ali to postepeno postaje još teže kada se nalazi u radnji sa odećom, sa ženom divlje kose koja drži bele pivoje od odeće na njegovim grudima mereći pravu veličinu odežde za njenog anđela.

Kada je došlo vreme da se plati, stao sam između Marijane Engel i kasirke i pružio svoju karticu. Čudan osećaj nezavisnosti nadahnuo je ovaj čin budući da će se ovo plaćanje ionako obaviti sa jednog od njenih računa. Ipak, mogao sam da živim u iluziji.

Pošto smo nabavili sve potrebno za pravljenje kostima, obavili smo jedan vrlo čudan posao u mesnoj banci. Marijana Engel je htela da stavi moje ime na listu pristupa njenom sefu za čuvanje vrednosti, a izgleda da je banci bio potreban potpis da bi se zahtev ispunio. Kada sam je pitao zašto to hoće da uradi, samo je rekla da je dobro pripremiti se, pošto samo bog sveti zna šta donosi sutra. Pitao sam je da li će mi dati ključ od sefa. Ne, reče, neće još. Ko je još bio na listi? Niko.

Otišh smo do kafića i pili espresso bez pene u bašti dok me je Marijana Engel podučavala islandskoj verziji *Pakla*. Ispada da to nije bilo mesto ispunjeno vatrom, već ledom: dok se na engleskom kaže da je „vruće kao u paklu“, Islandčani kažu *helkuldi*. „Hladno kao u paklu.“ Ima to smisla: neko ko je proveo ceo svoj život pod ledenom klimom, kako bi mogao više da se plaši nečega drugog nego večne verzije iste stvari? Za izgorelog, mogu da dodam, naročito je privlačno da ovakvo shvatanje podriva judeo-

hrišćansku ideju da je posrednik kazne večne muke obavezno vatra.

Da je pakao skrojen prema pojedincu teško da je nova ideja. To je, u stvari, jedan od najvećih umetničkih dostignuća u Danteovom *Paklu*: kazna za svakog grešnika odgovara njegovom grehu. Duše bludnika, koje su za života bile brisane naletom vetra sopstvene strasti, posle smrti biće osuđene na vihor večne oluje. Duše simonijaka, koje su za života uvredile boga zloupotrebom preimućstva svoje svete službe, biće osuđene da izvrnute naglavačke gore u ognjenoj krstionici. Duše laskavaca provešće večnost zakopane u izmetu, kao podsetniku za sranja koje su pričah na zemlji.

Zbog toga sam se pitao kakva bi mi verzija pakla – ukoliko bih verovao u to, naravno – sledovala. Da li bih bio osuđen da večno gorim, zarobljen u svojim kolima? Ili bi to bila beskrajna skučenost na stolu za odstranjivanje kože? Ili bi to bilo otkriće da je kasno za sve, kada sam konačno bio u stanju da volim?

Dok sam razmišljao o svemu ovom, spazio sam jednog pripadnika tajnog bratstva kako ide niz ulicu. Čudan osećaj, to je bio prvi put da na javnom mestu vidim još nekog preživelog od opekotina, i to nekog koga znam, ni manje ni više nego Lensa Vitmora, čoveka koji je održao nadahnuti govor u bolnici. Direktno nam je prišao i upitao da li smo se već negde upoznali. Nisam mogao da ga okrivljujem što me nije prepoznao, jer nisu mi se samo crte lica izmenile tokom zarastanja, već su bile i sakrivene iza plastične maske.

„Lepo je videti nekog od nas da je izašao na svedost dana“, reče. „Nije da smo baš duhovi, ah prilično dobro radimo na tome da ne budemo viđeni.“

Proćaskali smo nekih desetak minuta i za to vreme izgleda da mu uopšte nije smetalo što smo privlačili upiljene, znatizeljne poglede gotovo svakom ko je prošao pored nas. Ni ne sumnjam u

to da je primetio, ali divio sam se njegovom umeću da se pravi kao da nije.

Bio sam u beloј tunici, sa krilima napravljenim od hulahopki, rastegnutih preko vešalica, doteranih srebrnim šljokicama. Marijana Engel mi je namestila oreol (čistilice za lulu, zlatne boje) pre nego što je zavrnila moj anđeoski rukav da bi ubrizgala injekciju morfina koji je tekao kroz mene kao pomalo zgrušano mleko ljudske vrste. Bugaca je trčao oko nas, bockajući nas u potpetice, pa sam se pitao kako bi kućeci mozak mogao da obradi jednu ovakvu scenu.

Ona je takođe nosila tuniku – ili, tačnije, haljinu koja je visila i nabirala se tako raspojasano daje izgledala kao tunika. Kosa joj je bila nekako više divlja nego inače, uprkos tome što je bila povezana trakom koja joj je išla oko slepoočnica i koja se završavala čvorom na čelu. Široki najlonski veo izlazio joj je iz kovrdža i padao u slapu niz leđa. Višak tog materijala sakupila je na prevoju lakta, puštajući da joj se nabire oko podlaktice kao što konobar nosi krpu. U drugoj ruci držala je starinsku lampu bez ulja, a oko levog članka na nozi – onog sa tetovažom rozarijuma – bio je krug od lišća. Objasnila je da on predstavlja lovorov venac koji bi trebalo da se nalazi na zemlji kod njenih nogu, ali pravi bi joj ometao kretanje na podijumu za igru. Pitao sam je ko je ona sada.

„Jedna od Nerazumnih devojaka¹⁹“, odgovorila je.

¹⁹ Iz parabole o Deset devojaka, Jev. po Mateju, 25,1—13. Prim. prev.

Slavlje je bilo u najstarijem i najskupljem hotelu u gradu. Vrtar s kapticom na glavi otvorio je vrata od taksija i uzeo Marijanu Engel za ruku. Duboko se naklonio pošto me je ispitivački pogledao, kao da je pokušavao da razume kako je moja maska mogla da bude tako ubedljiva. „Da h ste vi Lucifer, gospodine?”

„Pardon?”

„Jedini pali anđeo za koga znam, gospodine." Brzo se naklonio. „Odlično urađeno. Ako mogu da primetim, i glas je sjajan detalj?”

Dok smo ulazili u predvorje, Marijana Engel me je uzela za ruku. Svetio je bilo prigušeno i tamne lepršave trake padale su s plafona. Paukove mreže visile su po ćoškovima sale, a desetine crnih mačaka patroliralo je po celom mestu. (Pitao sam se gde ih nađoše u tolikom broju; da nisu oslobodili prihvatilište za kućne ljubimce?) Gosti su se okupljali u balskoj dvorani. Nekih pet-šest skeleta muvalo se uokolo, kloparajući svojim obojenim belim kostima preko crnih kombinezona. Marija Antoaneta, s napuderisanom perikom i otvorenim dekolteom, razgovarala je sa leđi Godivom, čija je duga plava kosa padala preko trikoa boje kože. Kanadski kraljevski žandarm pio je viski sa Alom Kaponeom. Neka žena bila je odevena u džinovsku kraljicu šargarepu, i, mašući svojim šargarepastim skiptarom, stajala je pored svog dečka zeke. Pijani Albert Ajnštajn raspravljao se s treznim Džimom Morisonom i, u najdaljem uglu, dva đavola su upoređivala svoje repove. Konobar je klizio kroz masu sa srebrnim poslužavnikom, a Marijana Engel je vesto ćapila čašu s martinijem i otpila gutljaj pre nego što me je poljubila u obraz s maskom.

Pronašli smo sto prekriven stolnjakom kao krv crvenim, na kojem je sveca štrčala iz gomile staklenih očiju. Seli smo jedno pored drugog: sa druge strane Marijane Engel sedeo je čovek

prerušen u giunenu patku, a s moje druge strane sedela je seksi policajka.

Nije prošlo mnogo kada sam došao do spoznaje da će Noć veštica od sada biti moj omiljeni praznik. Kada je policajka pohvalila moj kostim, izmislio sam priču kako sam „u stvarnom životu“ profesor engleskog u obližnjoj srednjoj školi. Čim je Marijana Engel sabila svoj treći martini – zanimljivo, pri tom, retko je pila alkohol – odvušla me je do podijuma za igru. Znala je da potajno čeznem za tim da igram s njom; nisam tako marljivo vežbao sa Sajuri, pa sam mogao da provedem ceo svoj život heklajući miljee usred žurke.

Orkestar je intonirao valcer, pa se Marijana Engel isukala u svoju punu visinu i ščepala me u svoje kamenorezačke ruke. Gledala me je uprto pravo u oči i, samo na tren, osetio sam se kao da mi more hrh u susret. Ne znam koliko smo stajali nepomični pre nego što nas je Marijana Engel oboje porinula u ritmu muzike. Trebalo je samo da pratim; izgleda da je naslućivala pravu snagu mog tela. Nijedanput se nisam zabrinuo kada sam oslobodio svoje slabije koleno preko mere, dok smo se vrteli u čarobnim krugovima među svim tim Romeima i Julijama, blizu svih Esmeralda i Kvazimoda, mimoilazeći Ume i Travolte. Oči Marijane Engel bile su sve vreme prikovane za moje, dok su drugi plesači u dvorani iščezavali u okretu nevažnih boja u pozadini.

Potrajalo je, ne znam koliko, a nastavilo bi se i dalje da mi pogled nije uhvatio, krajičkom oka, najzanimljiviji par. Prvo sam pomislio da me oko vara i reko sam sebi da ne mogu stvarno da budem tu. Nestali su čim me je Marijana Engel obrnula u polukrug, a očekivao sam da će potpuno iščeznuti prilikom sledećeg okreta. Ali nisu.

Ovog puta, nisam mogao da poreknem: Japanka u monaškoj odori, čija je obrijana glava jasno odudarala u poređenju s riđom kosom Vikinga s kojim je igrala. Bila je toliko ljupka, a on

nezgrapno, da je izgledalo kao da gledate vrapca na volovskim rogovima. Usta je držala stisnuto pošto su joj njegove kanije nezgrapno bupkale po struku, pa kada je bolje namestila ruku oko njegovog struka, nekakva zemlja ispala je s ruba njenog rukava.

Marijana Engel me je ponovo obrnula, i dok smo se tako obrtali u početni položaj, par je nestao. „Vide li ih?“

„Koga?“ upitala je.

Tog trena, ugledao sam drugi par. Ovog puta, žena je nosila viktorijansku odeću, ali praktičnu, nešto što se ne oblači za bal, već za obrađivanje zemlje. Pojava nije bila ona koja bi u normalnim prilikama odnela drugu nagradu na maskenbalu – osim ako nije pokvašena vodom koja se cedila na pod, praveći baricu ispod nje. Čovek je izgledao raspoloženo, uprkos tome što je žena u njegovim rukama bila skroz mokra, i nije delovalo da mu to i najmanje smeta. Nosio je radničko odelo od kože, imao je ogromne ruke i još veći stomak. Ljubazno se smeškala dok joj je on pričao, ali bacala je poglede preko njegovog ramena, kao da traži nekoga. Bili smo im sasvim blizu, pa sam mogao da čujem da je pričao na italijanskom, a daje ona odgovarala na engleskom. „Tom? Ne znam...“

Marijana Engel je pokušala da me ponovo zavrti, ali oslobodio sam se. Skinuo sam pogled s para tek na tren, ali i to je bilo dovoljno da iščeznu. Bezumno sam gledao po svetini kako bih im našao bilo kakav trag, ali ničeg nije bilo.

Došao sam do mesta gde je kapalo sa haljine viktorijanke. Ali pod je bio suv. Pretraživao sam pod da bih pronašao zemlju koja je ispala iz Japankinog rukava. Ali pod je bio čist. Bio sam na kolenima i prelazio sam rukom preko poda, dok su se ostali plesači udaljavah od mene, kao da sam lud. Puzao sam uokolo, tražeći nešto i ne nalazeći ništa. Marijana Engel se nagla i prošaputala mi na uvo: „Šta tražiš?“

„Videla si ih. Zar ne?“

„Ne znam o čemu pričaš.“

„Duhove!“

„Oh, duhove.“ Kikotala se. „Znaš, ne možeš da se vežeš za njih. To ti je kao da pokušavaš da uloviš ljigavu jegulju za rep. Samo što pomisliš da si ih uhvatio, oni ti pobjegnu.“

Ostali smo još nekoliko narednih sati, ali ja sam proveo sve svoje vreme tražeći utvare. Znam da sam video nemoguće: nije to bila opsena uma. Ja ih *jesam* video, **LUD SI KOLIKO I ONA**. Ma, jebi se, zmijo. Nadoziraću te s tohko morfina da ćeš hteti da menjaš košuljicu ranije.

Kada smo stigli kud, Marijana Engel je iznela čaj u pokušaju da me umiri. Pošto to nije upalilo, rešila je da nastavi da mi priča našu priču. Rekla je da će mi saznanje o tome da li smo se venčali ih ne možda učiniti da se osećam bolje.

GLAVA DVADESET TREĆA

Pre nego što si rekao da bi me, možda, jednog dana pitao da se udam za tebe, nikad nisam ozbiljno razmatrala mogućnost da se to zaista i dogodi. Priznajem da su mi takve maštarije prolazile kroz glavu, ali već sam bila prekršila čitavo mnoštvo zaveta koji su bili za ceo život i nisam bila sigurna da hoću drugo. Jedan deo mene plašio se da će te izdati, baš kao što sam izdala i mati Kristinu, pa pošto nisi više spominjao venčanje, pretpostavila sam da si to dokono rekao, onako kako to muškarci rade kada im je do romantike. Zaista mi to nije zasmetalo, jer mi je život već bio više od onoga što sam ikad sanjala da može da bude. Radila sam za begine, poboljšavala im izradu knjiga u svakom smislu, a malo pre toga, činjenica da sam pomagala u skriptorijumu Engeltala procurila je do izvesnih imućnijih građana.

Nešto se nikad ne menja. Bogati žele da se razmeću onim što imaju, dok drugi to ne rade. U ono vreme, šta je moglo biti bolje od knjiga? Ne samo da bi prikazali svoje bogatstvo, već i izvanrednu bistrinu uma i ukus. Ipak, ostala sam potpuno zatečena kada mi je jedna plemkinja prišla s porudžbinom: da izradim rukopis Rudolfove *Der gute Gerhard* za rođendan njenog muža. Odbila sam, misleći da bi te uvredilo da se pojavim sa idejom da treba da doprinesem kućnom budžetu. Međutim, ima još nešto što se nikad ne menja kod bogatih – misle da siromašni uvek imaju svoju cenu. Ispada da su u pravu. Plemkinja je ponudila cifru koja je prevazilazila onu koju si ti zarađivao za godinu dana. Opet sam odbila, ali... dobro, bio nam je neophodan taj novac, pa sam tražila da mi da malo vremena da razmislim o tome.

Nisam znala kako da načnem tu temu. Oboje smo se složili da ti je šegrtovanje bilo najbolje rešenje na duge staze, ali plata ti je bila tako mala da se nisu mogli pokriti ni najosnovniji troškovi. Jevrejski par, koji nam je dao stan pod kiriju, bio je svestan našeg stanja, i premda ni sami nisu bili bogati, ljubazno su nam ponudili odlaganje dela plaćanja kirije. To je bila jedina stvar koja nas je terala napred, ali to ti je bilo kao da ih varaš, kao i mene.

Danima sam se šetkala kroz stan i počinjala da izgovaram rečenice koje nisam završavala. Ti si me uporno pitao šta ne valja, a ja sam uporno govorila „ništa“. Na kraju, kada nisi više mogao da izdržiš, naterao si me da ti kažem šta mi je bilo na pameti. Bilo je to zaista lukavo s moje strane – da izbrbljam svoje obaveze tako što ću te naterati da izvučeš iz mene priznanje. Rekla sam da opet hoću da počnem da radim s knjigama i rekla sam za ponudu plemkinje. Napravila sam to tako da je zvučalo kao da mi činiš uslugu ako mi dozvoliš da prihvatim narudžbinu.

Podneo si bolje nego što sam očekivala, i složio si se s tim da, ako bi me to usrećilo, onda to treba i da uradim. Način na koji si se pomirio s tim, iako to nisi nikada glasno izgovorio, bio je da ja mogu da prihvatim posao sve dok se oboje pravimo da je to uglavnom iz hobija. Ali oboma nam je bilo jasno da nije tako kada su ti oči ispale od zaprepašćenja u trenutku kada sam ti rekla koliko novca mi je ponuđeno.

Plemkinja je odmah dala mali predujam. Njoj mah, nama ogroman. Trebalo mi je nekohko dana da se osmelim da počnem da ga trošim, znajući da ću, čim počnem, biti duboko posvećena. Kada sam prvi novčić dala pergamentaru, izgledalo mi je kao olakšanje, pa sam sela da radim.

Završila sam prvu knjigu, a plemkinja je izgledala zadovoljna njome. Nisam sigurna da li me je ona preporučila prijateljicama, ih su me one tražile preko drugih nekih izvora, nije ni važno. Nalazili su me, nekako.

Majncu su zaista nedostajali sposobni izrađivači knjiga, a pošto sam došla iz Engeltala, nosila sam određeni pečat. Niko ne veruje da rođeni grad može da mu iznedri umetnike, ali uzmi za činjenicu da na drugim mestima oni padaju s drveća kao kruške. Još važnije, svako je znao da su najpoželjniji rukopisi oni koji dolaze iz verskih pisarnica, pa ako plemkinja i nije mogla da dobije knjigu koju su izrađivah u nekom datom manastiru, ja sam bila sledeći najbolji izbor. Moglo je da joj bude samo naročito drago kada je objavljivala da poseduje rukopis koji je ispisala monahinja iz Engeltala – nikad nije spominjala, razume se, da monahinja nije više u monaškom redu.

Nije prošlo mnogo a već sam imala više ponuda nego vremena, pa je počelo podmićivanje. Kada sam uzgred spomenula da volim da kuvam, plemkinja odmah reče kako će mi dati pregršt probranog mesa ako stavim njenu narudžbinu na vrh gomile. Pristala sam, pa sam brzo otkrila da se glasine brzo šire u višim krugovima. Istog časa ponudili su mi sve moguće vrste delikatesa, i pre nego što sam i sama uvidela, ovas i ječam zamenili su proso na našem stolu. Davali su nam sve vrste sezonskog voća – trešnje, šljive, jabuke, kruške i gloginje – i luksuznu robu kao što je karanfilić i đumbir, slačicu i mirodiju, šećer i badem. Nemaš pojma ; šta su te stvari značile. Kad god nisam prevodila ili prepisivala, isprobavala sam nove recepte; izgledalo mi je kao da ih izmišljam za svaku moguću namirnicu koju smo ikada jeli. Gazdarica mi je pomagala, jer je i ona retko koristila začine, pa sam morala da se smejem činjenici da sam postajala kulinarski grešnik. Uostalom, zar nije Dante stavio sijenskog plemića u pakao zato što je otkrio „rasipnu upotrebu karanfilića“?

Dugo smo živeli kao bog u Francuskoj, što kažu, kao bubreg u loju. ; Držala sam vrata uvek otvorena, kotao s paprikašem neprekidno se krčkao, pa smo uskoro postali najomiljeniji par u susedstvu. Čak su i moje prijateljice begine svraćale premda su

izigravale preziranje ovakvog pripremanja jela. Ja bih ih, onda, podsećala da su se zaklele na milosrđe i da nije baš milosrdno da povređuju moja osećanja. Pravile bi se da mi čine uslugu time što su jele moja jela, a onda sam spoznala da čak i begine ogovaraju, i to preko punog tanjira.

Svraćale su i Jevrejke, pa sam bila iznenađena shvativši koliko je njih bilo uključeno u poslovanja, naročito kada bi muž umro a žena preuzi mala porodični posao. Sasvim iskreno, to me je nadahnjivalo. Kada bih bila i suviše zauzeta da prihvatim nove porudžbine za rukopise, upravo jedna od njih prva mi je nabacila da treba da unajmim radnike i da se upustim u posao.

Od tog trenutka, novac je umirio tvoj povređeni ponos. Rekao si mi da mogu da radim šta god mi drago, pa sam odlučila da proširim svoju delatnost. Zašto da ne? U skriptorijumu sam naučila da nekohko ljudi treba da radi združeno da bi stvorili knjigu, pa sam, zato, imala iskustva saradjući s trgovcima, kao i razumevanje svakog aspekta u procesu izrađivanja. Što sam više razmišljala o tome, sve sam više bila ubeđenija da mogu to da ostvarim.

Prvo sam pronašla pergamentara koji mi se dopadao. Zadobila sam njegovo poverenje kada sam mu pokazala kako da poboljša rastvor krečnjaka koji koristi za natapanje životinjske kože. Nakon što se oporavio od tog udara da žena može da ga poduči bilo čemu, naš odnos je procvetao. Sklopili smo dogovor da mi on proizvodi papir svakog meseca, uz popust ako bih naručila u većoj količini. Na svaki dan isporuke sedeli bismo i jeh času paprikaša i pretresah koliko pergamenata bi mi trebalo narednog meseca. Postali smo dobri prijatelji, u stvari; uz to, voleo je moje kuvanje sve više, gotovo isto kohko i posao koji sam mu davala.

Zatim sam pronašla crtača čiji se senzibilitet poklopio s mojim. Pregovori s njim tekli su lako jer je bio mlad i nije imao mnogo sreće. Svaki mesec davala bih mu nekohko tabaka da ih oslikava

minijaturama. Radio je i kao rubrikator, što je značilo jednu osobu manje za nadgledanje. Oboma nam je to bilo dobro; prvi put u životu mogao je da živi od svog umetničkog rada. Bio je toliko zahvalan da mi je držao razumnu cenu čak i kada je stekao ugled i kada su se drugi knjižari nadmetali ko će da ga uposli.

Bilo je još radnika, uglavnom samostalnih saradnika pisara, ali neću da te gnjavim tim sitnicama. Najbolja stvar oko posla bilo je nešto o čemu stvarno nisam ni razmišljala. Odjednom, ruke su mi se lepo slagale s knjigama. Kada su me unajmili da uradim Vergilijevu *Eneidu* i Ciceronov *Scipionov san*, mušterija mi je nabavila pozajmljene tekstove iz kojih sam mogla da radim. Kasnije sam dobijala više romana – Volframovog *Parsifala*, Hartmanovog *Ivejna* i Gotfridovog *Tristana*. Uveče bih ih nosila u krevet i čitala ti ih. To su bili jedni od najlepših trenutaka u našim životima, jer ništa nisam volela više od knjige u krilu i tvoje glave ugneždene na mom ramenu. Pokušala sam da te naučim da čitaš, ali nikad nisi imao strpljenja za to. Uostalom, rekao si da više voliš kad ti ja čitam.

Kako je vreme prolazilo, provodila sam više vremena nadzirući druge pisare, dok sam manje vremena provodila i sama prepisujući, pa sam shvatila da imam dovoljno preostale snage da se uveče usredsredim na moj prevod Dantea. Bila sam prinuđena da ga ostavim čim smo stigli u Majnc, jer nisam imala materijal za pisanje, a čim sam ga dobila, nisam imala vremena. Sada sam imala dovoljno i materijala i vremena, i konačno sam razumela kako se Gertruda osećala u vezi sa svojom Biblijom. Starala sam se o svakoj reči da bih se uverila u to da je prevod moje remek-delo, pa zašto bih, onda, žurila? Imali smo ceo život pred sobom.

Na kraju, tvoje šegrtovanje se privelo kraju, pa si dobio papire da si kalfa. Naravno, to je trebalo da ide uz *Wanderjahre*, tokom koje bi putovao iz grada u grad i učio pod pokroviteljstvom raznih majstora, međutim, nisi nameravao nikud da ideš. Našao si posao

u Majncu, gde te je većina klesara znala i bila potpuno svesna razloga zbog kojeg nisi hteo da putuješ. Niko se nije bunio protiv čoveka koji je bio najstariji šegrt ikada u gradu.

Bili smo obdareni tako dobrom sudbinom da smo jedva pričah o jednoj stvari koja nije išla kako treba. Možda smo osećali da nemamo prava da se žalimo, ili možda samo nismo hteli da nam izbaksuziramo, ali radili smo na tome da začnem i nikako nisam ostajala trudna. Uvek sam se podsvesno brinula da si možda uvideo da ti ipak ne odgovaram, pa zato nemaš pojma koliko mi je laknulo kada si objavio, čim si imao papire u rukama, da hoćeš da se venčamo.

Smislili smo da venčanje bude malo, ah čim je procurilo, svako koga smo znali hteo je pozivnicu. Volela bih da mishm da je to bilo zbog naše popularnosti, ali najverovatnije je bilo zbog toga što je svako očekivao rasipničku svadbu. Nabavila sam hranu, darove od mnogih mita, a uskoro se i puk pomagača našao u našoj kuhinji. Kada nam se prostor pokazao kao i suviše skućen, priprema se preselila u susedne kuće. Naša gazdarica je nadgledala sve, a čak su i begine ponudile pomoć iako su bile užasne kuvarice.

Jedino sam žalila što ne mogu da pozovem mati Kristinu, oca Zundera i brata Hajnriha. Razmišljala sam da li da pošaljem pismo u Engeltal, ali znala sam da će biti prinuđeni da odbiju, a nisam htela da ih stavljam u takav položaj. Tešila sam se time da bi bili tu ako bi im to uopšte bilo moguće. A ti si žalio što nisi bio u stanju da pozoveš Brandajza.

Nisi čak ni znao da li ti je drugar još živ. Što je najgore, nikad nisi mogao da odeš i tražiš ga a da se ne odaš da si preživeo svoje opekotine i samim tim pobegao od kondote, čije je jedino pravilo bilo da niko ne može da pobegne. Nikada ne bi mogao sebi da oprostiš to što si preko Brandajzovih leđa pobegao, dok je on

morao da se vrati u kondotu. I dalje si se noću budio uz noćne more o starim bitkama.

Imali smo sreće na dan venčanja, jer je vreme bilo potaman. Klesaći kamena izmešali su se s knjižarima, Jevreji sa hrišćanima, i svi, čak i begine, jeli su dok im stomaci nisu bili puni. Gotovo svi gosti odgegali su se do kuće na pijanim nogama, a onda smo ostali samo ti i ja, da provedemo našu prvu noć kao muž i žena.

Kada smo se probudili sledećeg jutra, darovao si me malim kamenim anđelom kojeg si sam isklesao. Na nemačkom, to je *Morgengabe* – jutarnji poklon, znak zakonitosti našeg braka. Naše zakonitosti. Oduvek sam smatrala da će mi biti nevažna bilo kakva ritualna potvrda ljubavi za koju sam već znala da je istinska, ali nisam mogla da zaustavim suze radosnice.

Ti si uskoro pronašao stalan posao, a i fizički izgled ti se poboljšao. Zdravlje ti je očvrstelo, a i voleo si da radiš s kamenom. Ja sam izrađivala knjige, nadzirala svoje osoblje i nastavila svoj rad na *Paklu*. Nastavili smo da pričamo o toj većoj kući, ali nikako nismo mogli da se odlučimo na selidbu. Sviđalo nam se tu gde jesmo, sviđali su nam se naši prijatelji, a možda je i bilo nečega u tome što smo živeli u jevrejskoj četvrti grada koja nam je pristajala, jer smo i mi bili došljaci. Možda je veća kuća bila samo san koji smo izmislili kada nam je bio potreban da nastavimo dalje. Postojala je još samo jedna stvar koja bi nas učinila srećnijima – a onda, i to smo dobili.

Nakon nekoliko neuspešnih godina, konačno sam ostala trudna. Najsrećniji trenutak koji sam doživela bio je kada sam ti to saopštila i kada sam videla izraz tvog lica. Nije bilo ni sekunde straha ili sumnje, bilo je samo predivnog iščekivanja. Pohitao si da ispričaš svim svojim prijateljima klesarima, a kada si se vratio, čvrsto si me stegao i pričao o različitim prednostima devojčice u odnosu na dečaka, ih dečaka u odnosu na devojčicu.

Nedugo zatim, bili smo na pijaci i kupovah povrće kada je nekohcina mladića počela da se svađa s prodavcem oko neke sitnice. Bili su odeveni u prljave krpe i imali su razmetljivost punu samopouzdanja, kakvu samo mladi mogu imati. Celo događanje posmatrao je jedan čovek sa strane, sa izgledom nekoga ko je tako nešto video sto puta, kome se to smučilo, ali koji je znao da ne može ništa da se uradi nego samo da se glupa scena pusti da se odigra do kraja.

Učinilo mi se da sam ga ranije već negde videla, ali nisam mogla da povežem ime s likom. Uzela sam te za ruku i pokazala na njega i pitala te da li ti je poznat Ispustio si torbu s povrćem i krv ti se sjurila u lice. Kada si konačno progovorio, jedva da si mogao da ga nazoveš imenom.

GLAVA DVADESET ČETVRTA

Prvog novembra, uprkos mamurluku od Noći veštica, Marijana Engel se uputila pravo u podrum. Naredna dva dana, njena poslednja poluzavršena statua – strašni lav/majmun – dobio je noge na kojima je mogao da stoji. Kada ju je završila, legla je na novu kamenu gromadu i spavala desetak sati pre nego što se žurno bacila na novu grotesku. Za sve to vreme, ja sam bio sam na spratu sa uspomenu na duhove koje sam video.

Njenom novom goblinu (ljudsko hce na nakaznom telu ptice) trebalo je sedamdeset četiri sata da se završi, a zatim se popela da spere prljavštinu s tela i da se nakljuka bilo čim što je moglo da se nađe u frižideru. Očekivao sam da će, kao i obično, da se povuče u svoju sobu i da se ispava od svoje iscrpljenosti – ali ne, odmah se vratila dole i ispružila se preko još jednog bloka. Posle upijanja svojih kamenih snova, provela je sledećih sedamdeset i nešto sati u robovanju svom novom mohocu. Kada je završila, na svetlost dana izašla je žaba krastača sa razjapljenim orlovim kljunom.

Otišla je u krevet da bi normalno spavala, ah posle deset sati, Marijana Engel je već bila u kuhinji gde je ispijala lonac kafe i jela pola kile šunke. (Kada nije bila uposlena klesanjem, smela je da jede meso.) Čim je počistila tanjir, napravila je nekohko koraka prema stepenicama za podrum. „Još jedan me zove.“ Kada sam je upitao kako može da spava na kamenu posle tohko kafe, rekla je kako joj to neće biti neophodno. „Ovaj je već pričao sa mnom dok sam radila na kljunu.“

Iako je bila tek druga nedelja novembra, Marijana Engel je već počela treću grotesku u mesecu. Narastajuća stvaralačka snaga bila je dovoljno uznemirujuća, međutim, desila se i promena u

jačini: dovodila je sebe do ludila koji je sramotio čak i najstrastvenije sesije kojima sam već prisustvovao. Znoj joj se slivao niz telo, ostavljajući tragove u prašini od kamena, pa je morala da otvara teška vrata od hrastovine da pusti prohladni jesenji vazduh unutra. Ni tada nije gasila stotinu crvenih sveća koje su je okruživale, pa su im vatrene krunice na vetru bile poput žita koje igra valcer u polju. Gledajući alatke koje su joj letele na sve strane, nisam mogao da ne pomislim na ratara koji vešto barata svojim srpom, u očajničkom naporu da ubrza svoj rad zbog zime koja dolazi.

Kada je završila tu svoju treću statuu, Marijana Engel je odmah započela sledeću.

Lupanje čekića postalo je toliko ustrajno da je kuća izgledala prazna kad god bi odložila alat. Ponekad me je to – buka, ne retka tišina – teralo napolje. Nikada se nisam udaljivao, najčešće sam se samo krio iza ćoška tvrđave da bi gledao vemike kako dolaze u crkvu Svetog Romana. Otac Šanehen bi stajao negde na prvim stepenicama, rukovao bi se s njima uz osmeh kada su izlazili i molio ih da dođu i sledeće nedelje. Svi su obećavah da će doći, a najveći broj njih i jeste.

Šanehen je izgledao kao prilično iskren tip, koliko to sveštenici mogu da budu, iako moram da priznam da sam jedva objektivan posmatrač.

Oduvek sam imao čudnu vrstu očaranosti/gađenja prema ljudima u uniformama: zbog toga što prezirem ustanove koje zastupaju, hoću da i njih prezirem kao ljude. Međutim, uvideo sam da najčešće ne mogu da mrzim čoveka, već samo njegovo odelo.

Pretpostavljam da je čitalac prirodno podstaknut na pomisao da je moj ateizam posledica surovog iskustva: gubitak rodbine u detinjstvu, karijera u pornografiji, zavisnost od droga, nesreća u kojoj sam bio reš pečen. Takva pretpostavka bila bi netačna.

Nema logičnih razloga da se veruje u boga. Čuvstvenih – da, naravno, ah ja ne mogu da verujem da je ništa nešto jednostavno zato da bi me to umirilo. Ne mogu da verujem u boga više nego što verujem u to da imam nevidljivog majmuna koji mi živi u dupetu; ipak, u oba bih verovao ako bi bili naučno dokazani. Tu je začkoljica problema kod ateista: ne može da se dokaže nepostojanje jedne stvari, ali ipak teisti pokušavaju da stave odgovornost na nas samo da bi to dokazali. „Nedostatak dokaza nije dokaz nedostatka”, uobraženo kažu. Pa, dobro, dovoljno tačno. Ali sve što je potrebno to je da se pojavi ogromno plameno raspeće na nebu, **NEMA MAJMUNA U TVOM DUPETU?** koje bi ceo svet mogao da vidi u isto vreme, **A ŠTA TI JE SA ZMIJOM U KIČMI?** pa da me ubedi da bog zaista postoji.

Marijana Engel je izašla da me zamoli da joj donesem malo instant kafe. Pomislio sam kako je to čudna molba budući da u podrumu ima aparat za kafu koji je redovno koristila, ali pošto je njen novac bio taj koji je nosio domaćinstvo, jedva i da sam mogao da je odbijem.

Čim sam se vratio, istrгла je konzervu s kafom iz moje ruke, zgrabila kašičicu i krenula nazad u svoju radionicu. Razmišljao sam nekoliko trenutaka, govoreći sebi da nije moguće da... a onda sam provirio sa vrha stepenica da bih video da zaista jeste.

Između uvlačenja dima pljuge koju je pušila uguravala je instant kafu u svoja usta, mljackajući kristale poput igrača bejzbola koji gricka komadić duvana za žvakanje, pa ih je ispirala skuvanom kafom iz svoje prevelike šolje.

Neko je pozvonio na ulazna vrata.

Kada neko zvoni, najveći broj ljudi otvara, međutim, kod mene je to mnogo komphkovanije. Za mene to predstavlja ispitivanje volje. Šta ako je to devojčica iz izviđača koja prodaje kolačiće? Šta ako me samo pogleda, upišld se u gaćice i pobegne? Kako objašnjavate nesvesnu izviđačku natopljenu mokraćom na prilazu vašoj kući? Za nekoga ko izgleda kao ja, to je više kao poziv za dobre sugrađane da popale sve baterijske lampe i da vas gone do vetrenjače.

Rešio sam da iskoristim svoju priliku i suočim se sa izazovom, čak i ako je to izviđačica. Kada sam otvorio vrata, video sam sredovečnog čoveka i ženu, verovatno muža i ženu, dobro odevene. Žena je ustuknula kao da je ona Nosferatu, a ja sunce. (Povremeno mi je bilo zabavno da drugome dodelim ulogu čudovišta.) Čovek instinktivno stade ispred svoje vampirice štiteći je rukom. Usne su joj se skupile preko zuba.

„Da ?“

„Ja, ah, mi“, junačina promuca, ne sasvim siguran u to šta da mish o meni, dok se žena povila još više, te se time smanjila. Čovek, stiskajući petlju, izvali: „Hteli smo u crkvu! To je to!“ Za slučaj da sam glup koliko i izgoreo, čovek uperi kažiprst u pravcu crkve Svetog Romana. „Videli smo da je, aaaa, zatvorena, pa smo onda videli ovo mesto, znate, s gargojlima i to, kao što, mislim, kao što crkva ima, pa, znate, normalno da smo mislili da je možda ovo mesto, pa, pa, pa, pri crkvi. Ili tako nešto.“ Zastao je. „Je li jeste?“

„Nije.“

Marijana Engel je unela nešto novo u svoje kamenorezanje: svaku statuu koju bi završila kitila je brojem. Prvi je bio 27, sledeći 26, treći 25; trenutno je radila na broju 24.

Kada sam je pitao za to, rekla je: „Moja tri učitelja nedavno su rekla da imam samo još dvadeset sedam preostalih srdaca. Ovo je odbrojavanje.“

Čekao sam dok nisam video razilaženje posetioca časova proučavanja Biblije koje je četvrtkom uveče držao otac Šanehen. Bilo je vreme da se spustim do crkve i požalim se na vernike koji tvrđavu drže za neku vrstu hrišćanskog proširenog programa.

Prišao sam crkvi preko njenih glavnih stepenica, osvrnuo se levo i desno, pa ušao na glavna vrata. Koraci su mi odzvanjali, ali Šanehen – koji je stajao između klupa i gledao u gornje prozore – delovao je kao da me nije ni primetio. Duboko je proučavao vitraž s predstavom Hrista na krstu. Čudno je bilo to što je neko posmatrao takvu jednu stvar noću, jer nije bilo svetla koje bi se probijalo da bi učinilo Hrista blistavim i nadmoćnim.

Nije bio svestan mog prisustva dok nisam progovorio, nudeći mu poslovičnu kosku za razmišljanje. Moj užasan glas ga je prenuo, kao i moje plastificirano lice kada se okrenuo, međutim, brzo se povratio. Uz malo smeha, nabacio je da će, najzad, biti u stanju da u potpunosti ceni jednu takvu 'kosku'.

„Čudo kako neko može da ga gleda svaki dan“, reče, ukazujući na Hrista, „i da i dalje pronalazi nešto novo. Četiri kraka krsta predstavljaju četiri elementa zemlje, naravno, ali da li vidite kako je Hrist prikovan za njega, sa raširenim rukama i skupljenim

nogama? Na taj način pravi se trougao, a tri je božji broj. Sveta trojica. Tri dana za vaskrsenje. Raj, pakao i čistilište. Sad imate predstavu. Dakle, četiri se sastaje u tri, zemlja se sastaje s nebesima. Što je savršeno, naravno, nije li Hrist Sin božji i čovečji u isto vreme?"

Stavio je naočare i malo se nasmejao. „Bojim se da ste me zatekli u zamišljenosti. Recite?"

„Ja sam iz komšiluka."

„Da, video sam vas.“

„Ja sam ateista."

„Pa, dobro, bog veruje u vas", reče. „Jeste li za šolju čaja?"

Pokazao je prema sobi skrivenoj iza predikaonice i, iz nekog razloga, rešio sam da ga sledim. Imao je dve stolice ispred stola, očigledno za parove koji su mislili da nekoliko lepih reči može da im pomogne u problematičnom braku. Na stolu, pored Biblije, držao je svoju sliku s rukom prebačenom preko ramena drugog čoveka. Pored njih stajala je žena, prilično lepa, i mladić u pubertetskom dobu koji je verovatno bio njen sin. Njena glava bila je nagnuta prema mužu, ah pogled joj je bio uprt u oca Šanehena, koji je delovao kao da mu je pomalo neprijatno zbog belog okovratnika. Kada sam ga pitao da li su mu to brat i snaja, Šanehen se iznenadio što sam bio u stanju da tako brzo zaključim. „Da h baš toliko ličimo, moj brat i ja?"

„Zgodna mu je žena", rekao sam.

Otac Šanehen se nakašlja dok je sipao vodu u električno kuvalo. „Da. Ah opet, i Marijana je."

„Upoznali ste je."

„Ona zna Bibliju čak bolje od mene, ah uvek odbija moje pozive da prisustvuje službi. Kaže da je problem mnogih hrišćana u tome što se pojavljuju jednom nedeljno da bi se molili da bude volja božja – a kada se ona izvrši, onda se bune." Postavio je dve

šolja na sto, kao i malu posudu s mlekom. „Ne mogu da kažem da se uopšte ne slažem s njom.”

Seo je ispred mene i ponovo namestio šolja iako su bile dobro nameštene. Očekivao sam da će zapodenuti neko ćaskanje, pa mi je bilo iznenađujuće kada je rekao: „Da li možete da skinete masku dok razgovaramo?”

Prema načinu na koji me je zamolio, bilo je jasno da se nije plašio maske, nego je jednostavno hteo da zna kako izgledam. Objasnio sam da mi oporavak zahteva neprekidno nošenje maske. Klimnuo je glavom u znak razumevanja, ali uočio sam mali nagoveštaj razočaranja koje mu je prešlo preko lica. Nabacio sam, onda, da mogu da je skinem na trenutak ukoliko zaista žeh da vidi šta je ispod. Klimnuo je glavom da bi voleo, da.

Kada sam skinuo masku, nagnuo se napred da osmotri izbliza. Počešao se iza uveta i pomerao se s jedne strane na drugu kako da bi me razgledao iz svih uglova. Po završetku, pitao sam ga: „Da li izgledam onako kako ste očekivali?”

„Nisam ništa očekivao. Razmišljao sam da upišem medicinu pre nego što sam se upisao na bogosloviju. Još sam pretplaćen na neke časopise.”

Trenutak odluke u izboru zanimanja došao je, kako je objasnio sipajući čaj, kada je shvatio da su lekari na urgentnom naučeni da žrtve srčanog udara koje potraže pomoć u bolnici smatraju već otpisanim. Metod koji treba da se savlada jeste sledeći: ako pacijent preživi, lekar može da veruje da ga je povratio, ali ako je pacijent „i dalje” mrtav, lekar zna da nije ništa loše uradio.

„Ipak, samo bog ima moć nad životom i smrću”, reče otac Šanehen. „Dok lekar može da produži fizički život, sveštenik može da mu pomogne da postigne večni život.”

„Da li stvarno verujete u to?”

„Posao to zahteva.”

„Dozvolite da vas pitam nešto. Da li može da se veruje u duše, a da se ne veruje u boga?“

„Neki to mogu, verovatno.“ Šanehen otpi gutljaj iz šolje. „Ja ne.“

Broj 24 je gotov. Broj 23 je gotov. Broj 22 je gotov. Bila je poslednja nedelja novembra kada se Marijana Engel konačno vratila gore. Izgleda da je došla do granice do koje telo može da radi bez normalnih obroka ili udobnosti pravog kreveta.

Nisam baš neki kuvar, ali terao sam je da jede i pravio prokleta masan i kaloričan obrok. Pošto je bila očigledno smlaćena, sav kofein i nikotin učinili su da bude i užasno iscrpljena. Vrpaljila se u stolici nezverenog pogleda i ispuštala pribor za jelo prilično često. Kada je završila obrok, pokušala je da ustane, ali uvidela je da je fizički nesposobna za to. „Je li možeš da pomogneš?“

Upotrebio sam svu svoju izvežbanu veštinu penjanja uz stepenice i trudio se iz sve snage da je pridržavam otpozadi, tako da sam je delimično gurao uz stepenice. Kada smo stigli do kupatila, odvrnuo sam slavine, a ona je teško sela u kadu. Nije imalo smisla da je začepimo dok nismo isprali prvi sloj prljavštine, pa sam joj pomogao da se ispere vodom. Kada je bila dovoljno čista da se normalno okupa, napunili smo kadu.

Seo sam na ivicu kade i trljao joj kožu. Veliki tamni podočnjaci nastanili su joj se ispod očiju. Spirao sam cepke od kamena s debelog uvojka njene kose koji je sad visio kao loza koju su zaboravili da zaliju. Najgora promena bila je jednostavno u težini koju je izgubila: pet kilograma sigurno, možda i celih deset. Nije joj dobro stajalo, jer je previše brzo oslabila na najgori mogući

način. Zakleo sam se da ću da je teram da jede bolje, više. Svaki dan.

Kupanje ju je okrepilo taman toliko da je mogla bez pomoći da ode do svoje sobe. Čim se ušuškala u posteljinu, okrenuo sam se da izađem, misleći da će istog trena utonuti u san. Iznenadila me je kada me je pozvala da se vratim.

„Majnc. Pijaca. Ne želiš da znaš ko?“

GLAVA DVADESET PETA

Do tog trenutka nismo bili ni sigurni da li je uopšte živ. Izgovorio si njegovo ime kao da pokušavaš da ubediš sebe da ga ponovo vidiš nakon toliko godina.

„Brandajz.“

Imao je nekoliko novih ožiljaka, mnogo više sedih u kosi, a zaradio je i ukočenu nogu koju nije imao kada sam ga prvi put videla u Engeltalu. Ali ponajviše je izgledao iznureno. Mladi plaćenici nastavili su da mrcvare prodavca, a Brandajzovo lice odavalo je izgled koji je bio mešavina zgađenosti i potpunog odsustva iznenađenosti.

Odvukao si me na mračno mesto iza štala. Većina vojnika bila je nova i ne bi te prepoznali, ali nikad nisi mogao biti suviše oprezan, ne s tim ljudima. Još pre mnogo godina zaključio si da je jedini razlog što tvoj nestanak nikad nije bio istražen taj što su svi, čak i Brandajz, bili ubeđeni da su te opekotine ubile.

Podrazumevalo se da očajnički želiš da razgovaraš s njim. Nisi mogao – niti si *želeo* – da propustiš takvu priliku, jedino je problem bio u tome kako da mu priđeš a da ostaneš neopažen. Kada su mladići počeli da guraju prodavca, pomislio si da možeš da uletiš u gužvu. Ja sam bila potpuno protiv toga iako sam znala da te to neće sprečiti. Ali čim si napravio prvi korak, novi čovek je uleteo u scenu koja je time potpuno promenila svoj tok. Istog trenu, mladi vojnici su se udaljili od prodavca, kao da su se suviše uplašili da urade još nešto bez dozvole.

Prvo što sam primetila kod tog čoveka bila je surova inteligencija u njegovim očima. Delovale su kao da iz njih isijava

požuda za nasiljem, kao da je mislio da metež postoji samo da bi mogao da ga iskoristi.

„Ko je taj?“ pitala sam te.

Odgovorio si ledenim glasom: „Konrat Ambiciozni“.

Prema načinu na koji su ga drugi uvažavali, bilo je jasno da je Konrat sada vođa čete. Uz samo nekohko reči i sa oštricom mača na prodavčevom vratu iscenkao je rešenje. Plaćenici su uzeli šta im je volja, a prodavač je ostao živ.

Konrat je bio poslednja osoba pred kojom bi se usudio da se otkriješ, ali mene ništa nije sprečavalo. Pre nego što si mogao da me zaustaviš, izašla sam iz tame i krenula ka rulji. Znala sam da me nećeš pratiti, jer si znao da bi me tvoje pokazivanje stavilo u veću opasnost nego puštanje da nastavim s onim što sam naumila. Razdrljila sam se i krenula pravo prema Brandajzu.

Bio je to proračunat rizik. Konrat me nikada nije video, a teško da bi me Brandajz prepoznao, toliko godina kasnije i bez monaške halje. Izigravala sam prostitutku najbolje što sam mogla, stavljajući Brandajzu jasno do znanja da mu se nudim. Bio je to hrabar čin, uzimajući u obzir da sam, iako se to još nije poznavalo, nosila tvoje dete. Nekohko drugih vojnika zviždalo je za mnom kada sam se nagla prema Brandajzu da mu šapnem nešto na uvo. Pretpostavili su da mu ugovaram cenu, ali zapravo, šapnula sam mu dve stvari: tvoje ime i da sam bila monahinja koja je brinula o tebi u Engeltalu.

Brandajz se odmaknuo i začkiljio očima prema meni, prebirajući po uspomenama iz manastira. Kada je povratio prisebnost, obavestio je ostale da će ih sustići kasnije, pa je nagovestio da mu sledi bludničko poslepodne. Čak je i Konrat klimnuo glavom u znak odobravanja, pa mi reče: „Kad završiš s njim, mogla bi da dođeš i pobrineš se za sve nas.“

Na ove reči stomak mi se prevrnuo, ali iscerekala sam „možda“ dok sam odvlačila Brandajza. Bilo bi i suviše opasno da se

sastaješ s Brandajzom na javnom mestu, pa sam ga odvela kod nas kući, jer sam znala da ćeš me tu čekati. Brandajz nije mogao da veruje sopstvenim očima da si još živ. „Mislio sam... bio sam ubeđen.... vratio sam se u Engeltal jednom, ali ništa mi nisu rekli...”

Iznela sam najbolje pivo koje smo imali, pa sam se bacila na spremanje ručka. Htela sam da ostavim dobar utisak, htela sam da vidi kako te dobro čuvam. Sve si mu ispričao, sve što se događalo proteklih godina, a on je jedva mogao da poveruje da si uspeo da tako središ svoj život.

Kada je na njega došao red da govori, Brandajz je pričao o tome kako su se stvari izmenile u kondoti. Kako je sve postalo gore. Hervald je bio smrtno ranjen u borbi, a Konrat je bio taj ko je spustio poslednji mač na njegov ostareli vrat. Bez trunke milosti; Konrat je polagao pravo. Kada je izazvao bilo koga ko bi se usudio da se usprotivi da on postane vođa, niko nije istupio.

Konrat je primao odonda samo najkrvoločnije regrute. Problem nije bio u tome što su imali nagone za borbu, nego što su ti novi vojnici bili glupi i nečasni. Istina je da su ubijah više, ali bili su i više *ubijani*. Napadah su žestoko, ne pametno, a Konrat ih je podbadao kao gazda s hordom besnih kučića. Sve i da umru, u zemlji je sazrevala beskrajna zaliha dečaka koja je jedva čekala da dokaže svoju muškost. Za Konrata je bilo gubljenje vremena da brine o zaštiti obnovljivog izvora. Uz to, znao je iz ličnog iskustva da oni koji ostanu u četi godinama ponekad postaju pohlepni za preuzimanjem moći.

Uprkos sredstvima koje je primenjivao, nije se mogao opovrgnuti Konratov uspeh. Kondota je postala poznata po svojoj naročitoj okrutnosti i sposobnosti da potuče čak i veće snage pomoću puke svireposti. Uspeh ga je osokolio, pa je počeo da ispituje celokupan običaj iznajmljivanja čete. Zašto bi plemstvo, pitao se, posedovalo zemlju, ako je njegova kondota bila sredstvo

za odbranu te zemlje? Novac nije više bio dovoljan. Konrat je hteo veću moć. Počeo je s pripremama za preuzimanje zemlje.

Godine pod Konratom samo su učvrstle Brandajza u želji da napusti kondotu, ah bežanje je postalo još manje zamislim Pravilo je ostalo, ono da kada si jednom u četi, tu ćeš biti doživotno, ali bilo je tu još nečega. Konrat nikad nije zaboravio kako je Brandajz ustao protiv njega kada si bio povređen na bojnopolju i, zbog toga, Konrat je uvek vrebao priliku za pravu osvetu. Ako bi se Brandajz ikad dao u bekstvo, Konrat bi poslao najdarovitije tragače da ga slede, dakle, ljude čija se odlučnost poklapala jedino s njihovom izopačenošću.

Uprkos svojim podmuklim potezima, Konrat nije bio glup. Znao je da ne može da napadne Brandajza bez huškanja pošto je bilo još poprilično starijih vojnika koji su poštovani Brandajza, i kao strelca, i kao čoveka. I tako je, uglavnom, Brandajz ostavljen na miru. Međutim, neizgovorena pretnja uvek je bila tu.

Bilo je jako čudno gledati te u društvu starog drugara, i to onog s kojim si zajedno gledao smrti u oči toliko puta na bojnopolju. Brandajz je bio deo tvog života koji nikad nisam razumela. Čudna je bila bliskost u kojoj ste obojica pokušavali da izigravate grubost, ali u kojoj niste mogli da prigušite nežnost vaših glasova. Uvidela sam da su ti nedostajali stari dani, ne bitke, već drugari. Smešno je ono čega se sve sećamo, ali od te večeri ne postoji ništa što mi nije ostalo u pamćenju. Tokom obeda, Brandajz je podigao ruku gotovo neprimetno, a ti si znao da treba da mu dodaš vode. Mora da je to bio čin koji ste hiljadu puta ponovili tokom logorskih obeda i niste ga zaboravili u godinama koje su vas rastavile. Nijedan od vas to nije primetio.

Na kraju večeri, nastala je užasna tišina. Obojica ste samo blenuh jedan u drugog, možda čitav minut, dok Brandajz nije glasno izgovorio: „Ne mogu da nastavim da živim ovako kako živim.“

„Pomoći ću ti kako god znam“, rekao si mu.

Međutim, nikakvo bekstvo nije dolazilo u obzir te noći. Da je Brandajz nestao, plaćenici bi znali da treba da prate „prostitutku“ s kojom su ga poslednji put videli. Složili smo se da treba da se vrati u kondotu i da se pravi kao da se naslađivao sa mnom. Četa će ionako provesti još nekohko dana u gradu, a onda će se otpraviti put sledeće odrednice. Kroz mesec dana, kada dani provedeni u Majncu budu bili davna uspomena, tada će uspeti da pobegne.

Ako sve bude išlo kako treba, niko ništa neće provaliti. Brandajz nije imao rodbinu u Majncu, a nije bilo ni nagoveštaja da ima ikakve veze s tim gradom. Ko bi se, uopšte, setio snošaja jednog poslepodneva prethodnog meseca? Razradili smo plan.

Stajali ste na vratima, obojica s muževnim držanjem i sa isturenim grudima. Lupio te je po ramenu, a ti si ga udario u ruku. Ja sam ga zagrlila i obećala da ću se moliti za njegovu zaštitu. Brandajz je rekao kako sam se toga dobro setila i čestitao mi opet na trudnoći. Kada mi je uzeo ruku, osetila sam ožiljke na njegovim dlanovima, pa sam se tek onda setila da je izgoreo kada ti je vadio zapaljenu strelu iz grudi. Kako je nestajao pod okriljem noći, postajala sam i te kako svesna toga koliko mu dugujemo.

Sledeći mesec polako se primicao. Spominjali smo Brandajza, ali nikad više od nekoliko reči. Bilo je to kao onda kada smo izbegavali priču o želji za detetom iz straha da ne ureknemo. Pet nedelja. „Misliš li...?“ pitala sam te. „Doći će kada bude došao“, odgovarao si mi.

Šest nedelja, Brandajza nije bilo. Nije mi preostajalo ništa drugo nego da se brinem, a povraćala sam ujutro zbog trudnoće. „Doći će kada bude došao“, ponavljao si. Poludela sam od brige za njegovu sigurnost – i našu, takođe, po njegovom dolasku. Neprestano si me uveravao da će sve biti kako treba, a ja sam dala sve od sebe da ti verujem.

Sedam nedelja. Sedela sam pored prozora u kući i radila na jednom rukopisu. Spodoba, potpuno umotana u kabanicu, vukla je noge u stranu kroz ulicu, stalno se osvrćući preko ramena. Prepoznala sam ukočenu nogu i odmah sam znala da je to Brandajz iako mu je lice bio sakriveno. Odeća mu je bila prekrivena snegom koji je padao još od ranog jutra, pa je bio odličan dan da se bude skroz umotan. Niko ne bi zastao i razmišljao o njemu, samo bi pokušavao da zadrži sopstvenu toplotu. Pustila sam ga u kuću kada nije bilo nikog na ulici.

Gutao je toplu čorbu i objašnjavao kako je na putu bio već osam dana. Povlačio se i kružio, jer je izbegavao gradove. Radije je ubijao manje životinje nego da kupuje hranu, tako da ne bi bilo trgovaca koji bi ga zapamtili. Bio je ubeđen da ga niko nije pratio. Ipak, nismo hteli da ti pošaljemo obaveštenje na gradilište, već smo čekali da dođeš kući u uobičajeno vreme. Bilo je važno da sve izgleda koliko god je moguće prirodno.

Prvih nekohko dana predstavljah su najveću opasnost. Konrat je mogao da pošalje skupinu svojih najboljih tragača čim bi otkrio da nema Brandajza. Vas dvojica ste stalno bacali pogled kroz prozor, a samostrel je uvek bio pri ruci. Brandajz je doneo dva komada: jedan svoj i jedan koji je ukrao za tebe.

Prevrtao si se po krevetu, jer nisi mogao da zaspis, a Brandajz se nije usudio čak ni da raspakuje svoj zavežljaj. I ti si spakovao jedan za sebe i naložio meni da uradim to isto. Sve je izgledalo vrlo uznemirujuće, naravno, više nego što sam i mogla da zamislim. Ako nešto krene po zlu – ne mora da znači i da hoće, naravno – biću odgovorna, ne samo za sebe, već i za dete u utrobi. Rekla sam da mi nije jasno kako je moguće da su Brandajza mogli uspešno da prate u tako ogromnoj zemlji. Kada sam ispoljila svoje mišljenje, obojica ste se zgedali i ništa niste rekli. A to je sve govorilo.

Ali ništa se nije dogodilo. Nedelje su prolazile i niko nije dolazio da traži. Obojica ste počeli mirno da spavate noću, ali tek kada biste razapeli zvona da vise iznad vrata. Na kraju si zaključio da bi za Brandajza bilo najbolje da se osmeli i izlazi iz kuće. S kapuljačom preko glave, razume se.

Nikakva zaseda nije vrebala iz senki, pa je nakon nedelju dana Brandajz počeo da te prati na razna gradilišta. Tvoja preporuka bila je dovoljna da bi mu našao nešto da uposli ruke. Naporno je radio i jeo svoj ručak s tobom, ali inače se držao za sebe. Niko se nije mnogo raspitivao; tvojim saradnicima, on je bio samo još jedan neiskusni radnik. Odavno smo već bili odlučili da treba da nađe sobu za sebe, jer sam zbog grčeva u nozi ustajala noću. Uostalom, malo privatnosti dobro dođe svakome.

Imali smo tako mnogo prijatelja, pa je bilo lako naći stan, tek nekoliko ulica dalje od jevrejske četvrti. Insistirala sam da platimo predujam novcem od mog posla, i kada je to bilo sređeno, napokon smo se odlučili da nam upriličimo pravu proslavu. Ne zato što ste obojica bili potpuno uvereni u to da mu je beg *bio* uspeh, već zato što ste hteli da priznate da je *delovalo* kao uspeh. Bila je to velika gozba, a ti si bio presrećan, zato što ti je to bilo kao da si mu otplatio dug.

Ja sam bila zdrava i počela sam da prerastam svoju odeću, zbog trudnoće koja je dobro tekla. Jednom me je tokom jela beba šutnula, a ti si tražio od Brandajza da spusti svoju ruku na moj stomak. On se nećkao, ali kada sam mu rekla da bi mi bilo drago ako bi to uradio, on je ispitivački spustio dlan. Kada je osetio pokret, cimnuo je ruku natrag i pogledao me širom otvorenih očiju od zaprepašćenja.

„To je zbog tebe“, rekao si drugu. „Taj život je tu zbog toga što si ti spasio moj.“

Na to, svi smo podigli čaše u ime toga što smo svi pobešli našim prethodnim životima i započeli bolje.

Ali ne dere se koža medvedu pre nego što je medved ubijen. Već sledećeg dana, jedna begina je trčeći došla do naših vrata. Znala sam da to ne sluti na dobro, jer je nikad nisam videla da trči. Spustila je ruke na svoja kolena da bi se malo izduvala pre nego što je uspela da zadihano izgovori da se mala skupina ljudi – „divljaka, po njihovom izgledu" raspitivala po pijaci o čoveku koji odgovara Brandajzovom opisu.

Ispada da Majnc nije bio tako veliki koliko mi se činilo. Uprkos trudu da držimo našeg gosta sakrivenog, čak su i begine znale da je on kod nas. Same su procenile da davanje podataka strancima nije preporučljivo, ali bilo je samo pitanje vremena kada će neko da progovori a da ne uzme u obzir posledice. Brandajz je postavio nekoliko pitanja u vezi s „divljacima" a beginin odgovor je otklonio svaku sumnju. Ti ljudi su zasigurno bili tragači koje je poslala kondota. Do dana današnjeg nije mi jasno kako su uspeli da ga nađu, ali to *kako* sad nije važno! Jedino što je bilo važno u tom trenutku to je da Majnc nije više bio bezbedan.

Brandajz je predložio da pobjegne sam i da ostavi trag koji bi bio tako očigledan da tragači ne bi mogli ništa nego da nas ostave na miru. „Traže samo mene. Vama je dobro ovde, zato nemojte..."

Nisi mu dozvolio ni da završi rečenicu. Tvoja čast to ne bi dozvolila. Rekao si da će tragači pronaći našu kuću bez obzira na to šta radili, pa zato kada se – ne ako, nego kada – to dogodi, bile su velike šanse da će te jedan od njih prepoznati. Koja bi im to majstorija bila: poslali su ih da nađu jednog dezertera, a mogli bi da dovedu dvojicu. Za takav jedan događaj dobili bi vehku Konratovu naklonost, a poruka bi bila jasna: čak i mvojnici koji je uspeo da pobjegne mnogo godina ranije i koji je smatran mrtvim može na kraju da bude uhvaćen.

Ti i Brandajz ste se raspravljali oko toga da ne treba da idem s vama, jer mi je trudnoća bila suviše odmakla, jer bi vas usporila,

jer bi ugrozila dete. Usprotivila sam se rekavši da je najopasnije da ostanem u Majncu, gde će tragači da me nađu i rade šta god je neophodno da mi bi izvukli neke informacije. Konačno, rekla sam, nije ni važno kakve smo argumente dah. Neću da budem ostavljena, a ako me ne povedete, ja ću ionako da vas pratim. Da, bila sam trudna, ali još sam bila u stanju da putujem i dugovala sam Brandajzu isto koliko i ti. Najzad, ako se ti i ja izgubimo, gde ćemo se ponovo naći? Život u Majncu bio nam je otkriven i nismo mogli da se vratimo u njega. Raspravljala sam se da je suština u tome da *baš zato* što sam trudna treba da ostanem s tobom, a ne da se kockam i da zauvek ostanemo odvojeni.

Odbacila sam sve tvoje mogućnosti i imala sam prednost što nije više bilo vremena za raspravu. Zato smo skupih nešto stvari, samo one najvrednije, pa se spremili za što skoriji odlazak.

Spakovala sam *Pakao* i Paolov molitvenik, a kada nisi gledao, ćušnula sam i anđela *Morgengabe* u svoju torbu. Ne bi mi dozvolio toliki teret, ali on mi je bio suviše drag da bih ga ostavila za sobom. Takođe sam spakovala i svoje monaške halje, jer sam uvidela da to može da posluži za dobro prurušavanje. Uzeh smo sav novac koji smo odvajah za kuću, koju zapravo nikad nismo kupili, pa ste ti i Brandajz otišli da kupite tri konja. Ja sam rasprodala sve svoje začine i knjige iako od tih stvari nisam dobila gotovo ništa. Nekohko sati nakon što nam je begina dojavila, mi smo već izašli iz Majнца. Ja sam imala svoju torbu, dok ste vas dvojica poneh samo vaše samostrele i odeću na leđima. Život koji smo gradili godinama nestao je tek tako.

Nikad nisam bila dobar jahač, a trudnoća mi nije bila od pomoći. Čak i dok smo se udaljavah od grada, ubeđivao si me da se uputim u drugom pravcu. Tri skupine tragova konja koji se kreću u istom pravcu lakše je pratiti nego dve koje se kreću u suprotnim pravcima, prepirao si se. Nisam htela ni da čujem i uzvraćala sam time da je najbolje da odemo što je moguće dalje.

Jahali smo sve dok konji nisu bili toliko iscrpljeni da nisu mogli da nastave dalje. Bolela su me leđa, a bol mi se širio sa svakim udarom kopita o zemlju, a osećala sam i mučninu u donjem delu stomaka. Međutim, nisam htela da se žalim, jer bila sam s tobom.

Naišli smo na omalenu krčmu, a mene ste poslali da razgovaram s gazdom, jer što vas je manje ljudi videlo, to je bilo bolje za vas. Pre nego što smo legli to prvo večer, pitala sam gde idemo. Brandajz je odgovorio: „Bolje da nemamo određište. Ako budemo znali gde ćemo, tragači će znati to isto.“ Nije mi bilo jasno kako je to moguće, ali bila sam i suviše umorna da bih se dalje ubeđivala.

Tokom narednih dana, jahah smo koliko god sam ja mogla da podnesem napor, a onda bismo iznajmljivah sobu iz koje niko nije smeo da izađe osim mene, kada sam išla da tražim hranu. Nije prošlo mnogo od putovanja, a ono mi je već uzimalo svoj danak. Dojke su me bolele, grčevi u nogama postajali sve učestaliji, a mišići na rebrima kao da su bili istegnuti i popucah. Znala sam da ja usporavam put, bilo nam je svima jasno, što je potpirivalo tvoju neprekidnu raspravu. Tvrdio si da moje stalne potrebe za mokrenjem ne samo da nas usporavaju već i ostavljaju tragove koji su izuzetno laki za praćenje. Pretio si da ćete me ostaviti, ali naravno, niste imali srca za tako nešto.

Presecali smo preko drvoreda i terali konje da idu preko ledenih potoka. Konji su mrzeli to, ali ništa manje nego ja. Nisu mogli da drže tempo koji nam je bio potreban, sa mnogo jurnjave, a malo odmora. Kada su postali potpuno iscrpljeni, menjali smo ih za druge. Tragači će biti prinuđeni da urade isto, ih da nas ostave.

Uprkos tome što sam se neprestano osvrerala preko ramena, tragače nisam videla. Htela sam da verujem da smo ih izgubili. Zaista, nije mi bilo jasno kako bi i mogli da nam budu na tragu, uz sve podvale koje smo koristili. Ali opet, našli su Brandajza u

Majncu. Stvarno nisam imala pojma o njihovim sposobnostima, ali vas dvojica ste živeli s takvom vrstom ljudi, pa sam morala da verujem vašem strahu. Nagonili ste nas da idemo napred u nemilosrdnom ritmu.

Svaki novi dan povećavao mi je brigu o tome kako jahanje može da utiče na naše dete – da li može da izazove prevremeni porođaj? Ubeđivala sam samu sebe, iz sata u sat, da je bežanje od tragača vredno svega. Retko se događalo da me nije bilo strah za bebu, ohrabrivala sam se sećanjem kada smo napuštah Engeltal i kako si nam nabavio mesto u kamionu sa svinjama. Pokušavala sam da ubedim sebe da su naše trenutne okolnosti bile samo još jedan ispit u životu koji treba proći, a, ako ništa drugo, nije bilo smrada od svinja.

Međutim, nekih nedelju dana kasnije, došla sam do tačke od koje prosto nisam mogla dalje. Ti i Brandajz ste mogli još da izdržite, ali ja sam preklinjala za odmor. Proputovali smo toliko kilometara, tako da bismo nesumnjivo bili bezbedni jedan dan. Složili ste se. Ne zato što jeste bilo bezbedno, nego zato što je došlo vreme da se napravi plan. Nije me bilo briga zbog čega, morala sam da se odmorim šta god bio razlog tome.

Jahali smo sve ukrug da bismo zbunili one koji su nas pratili i, kao nenameran rezultat toga, ispalo je da se nismo mnogo udaljili od mesta odakle smo krenuh. Bili smo blizu Nirnberga, što je predstavljalo prednost, jer sve i da su nam tragači bili za petama, sam grad je bio dovoljno veliki da nas sakrije još koji sat više.

Našh smo krčmu i vas dvojica ste seli za sto da razmotrite sledeći korak. Možda smo mogli na sever, u Hamburg, ili je, možda, bilo sigurnije ići na istok u Češku ili Korušku. Bilo je čak spomena da se ode i u Italiju. Znali ste nekohko osnovnih izraza od italijanskih strelaca, a ja sam mogla da budem prevodilac za sve ostalo. Nakon godinu-dve, mogli bismo da se vratimo u Nemačku. Bilo je malo verovatno da bi gonioci pogodili kuda smo

se zaputili, a sve i da jesu, Konrat bi morao da razdeli značajan broj ljudstva koji bi lovio na duge staze po inostranstvu.

U Nirnbergu je trebalo da ostanemo samo jedan dan, ali moje telo nije saradivalo. Cela tri dana provela sam u bolovima i nisam mogla da nastavim. Srce mi je stalno ubrzano kucalo, pa nisam imala daha. Nisam mogla da ugušim potrebu za hranom. Zudela sam za snom, ali misli su mi preticale zatvaranje očiju. Moja trudnoća je trpela, i napokon, nevoljno sam priznala da si bio u pravu: *jesam* bila slaba da bih nastavila. Odlučili smo da Crkva preuzme brigu o meni. Predah biste me uz punu šaku para, dovoljnu da isplati staranje o meni tokom moje trudnoće, a kada budete bili sigurni da ste pobegli, vratićete se po mene. Dogovor je pao, pa ste mi dozvolili da spavam još samo jednu noć pre nego što ste se bacili na njegovo izvršenje. Pitala sam gde ćete da idete kada me budete ostavili, ah ni to niste hteli da mi kažete. „Bolje da nemamo određište...” Plakala sam koliko mi se spavalo, a ti si me gladio po kosi i uveravao kako će sve biti u redu.

Sudbina je, ipak, htela drugačije. Usred noći začuli su se teški, tupi udarci na našim vratima koji su pomerili naslagani nameštaj koji ste vas dvojica naslagali ispred njih, teje bilo odmah jasno da smo razotkriveni. Jedini način da pobegnemo bio je da izađemo kroz prozor iako smo bili na drugom spratu, nekih pet metara od zemlje.

Pokušala sam da ustanem iz kreveta, ali nisam bila u stanju, pa ste morali da me izvlačite rukama napolje. Dok sam dolazila do daha, Brandajz je skupljao torbe, dok si se ti naginjao kroz prozorsko okno da proveriš da li ima nekog napolju, pa si podigao ruku upozoravajući da ostanemo gde jesmo. „Samostrel”, zapovedio si.

Brandajz je zgrabio samostrel i postavio strelu u žleb. Čim je vrpca bila spremna za ispaljivanje, stavio ti je oružje u ruke, a ti si izbacio njegov prednji kraj kroz prozor. Čuo se fijuk strele kroz

vazduh, pa tup udarac kada je udarila u nešto čvrsto. Dao si još jedan znak rukom, pokazujući da je sad sve čisto, pa si prvi izašao kroz prozor. Nije da ti je nedostajalo lepog ponašanja, ali neko je morao da me uhvati dok sam se spuštala. Iza j nas čulo se cepanje vrata sekirom.

Uprkos neposrednoj opasnosti od napada, stajala sam na prozoru, ne mogavši da prođem kroz njega. Skok je bio veliki zalogaj, i suviše opasan po bebu. Brandajz je stajao između mene i vrata i vikao mi da skočim.

Ali ja sam samo nepokretno stajala i gledala nadole u tvoje raširene ruke dok nisam čula Brandajzov glas iza sebe – Marijana, izvini" – kada me je gurnuo kroz otvoren prozor.

Iskočila sam s rukama obavijenim oko stomaka, a ti si me svom snagom prihvatio pa se zakotrljao po snegu kako si me uhvatio. Čula sam viku koja je dolazila odozgo, a nekohko trenutaka nakon toga, Brandajz je stigao preturivši se kroz prozor.

Nekako je čudno pao, ali moja pažnja je najvećim delom bila usredsređena na mrtvog tragača s druge strane ulice. Lice mu je bilo uronjeno u blato oko prljavog snega, a vrat izvrnut pod groznim uglom, jer mu je strela bila zabodena u njega. Onda sam tek shvatila da sneg nije bio prljav, već crven, od malenih gejjzira krvi koji su mu još izbijah iz vrata.

Cimao si me prema konjima, a sledeće čega se sećam jeste jurnjava ulicama Nirnberga. Bila sam između tebe i Brandajza dok ste mi upravljah konja i određivah mu pravac. Od umora i prepadnutosti od napada, nisam bila ni od kakve koristi.

Gledala sam kako mi konj izdiše paru dok juri a sve vreme razmišljala o čoveku na ulici koji nije više mogao da diše. Način na koji je umro bio mi je zastrašujući, kao i način na koji si ga ubio bez razmišljanja, bez kolebanja. Posmatrala sam ti hce dok si ispaljivao tu strelu i nije mi čak ni prošlo kroz glavu da meta može da bude ljudsko biće. Usta su ti bila stisnuta, začkiljio si očima, a

prsti ti se nisu dvoumili. Duboko si udahnuo pre nego što si okinuo, ah ne da bi primirio svoj duh, već samo ruke. Sve se to dogodilo za – šta? Sekund? Manje? Da h je zaista toliko potrebno da se ubije čovek?

Tek što smo izašh van gradskih zidina, Brandajzov konj se podiže. Konj ga nije baš odbacio, više ga je skliznuo na stranu. Životinja ispusti zbunjeno rzanje i poče da se okreće, kao da je izgubila tlo pod nogama bez svog jahača. Krvi je bilo posvuda, po snegu, po boku konja, po celoj Brandajzovoj nozi. Platno na pantalonama bilo mu je iscepano i videla se duboka posekotina na gornjem delu butine, gde mu se koža ogulila poput demonskog osmeha koji iz usta sipa krv. Lice mu je pobledelo, usne su mu drhtale. „Jedan je bacio sekiru. Zakačila me je kad sam iskakao s prozora. Izvinite.“

Stavila sam mu ruku na čelo, koje je bilo hladno i lepljivo. Nije mi , bilo jasno kako je uspeo da sedi na konju toliko dugo. Isprao si mu ranu rukohvatom snega, pa se ružičasta krasta skupila oko sveže rane. Zatražio si platno, pa sam izvukla iz bisage prvo što sam našla. Svoju monašku odoru. Trebalo je da nađem nešto drugo, ali mislim da sam bila užasnuta, a to mi je bilo na vrhu. Rascepao si je da napraviš prinudni povez i stavio ga iznad rane.

Poslao si Brandajzovog konja u suprotnom pravcu pljesnuvši ga, u nadi da će poslužiti kao mamac, nakon čega si izvadio Brandajza iz snega. Podsetio si me da su tragači još za nama, ali da su sigurno sada besni, pa si navukao Brandajza na svog konja i namestio ga da mirno sedi naslonjen na tvoja leđa. Sam si stavio njegove ruke oko sebe i pričvrstio ih oko svog struka. „Nismo daleko od Engeltala. Čak će i plaćenici poštovati dom Gospodnji.“

Stomak mi se vezao u čvor, jer od svih mesta na celom svetu, Engeltal je bio poslednje koje sam htela da vidim. Ali razumela sam koliko je stanje bilo grozno, pa sam progutala bilo kakvo

protivljenje koje sam možda imala. Brandajzu je bila potrebna neodložna nega, te smo pobjegli u pravcu manastira.

Okačio ti se o leđa kao prenapunjeno strašilo koje je tek stavljeno u polje. Konj ti se izvijao od napora, te nismo mogli brzo da idemo, ali ti si gurao dalje koliko god si mogao. Napustili smo sporedne puteve i krenuh glavnim, jer je vreme za skrivanje bilo prošlo. Nismo mogli da se zaustavljamo i proveravamo njegove rane, a i ja sam morala da izađem, na kraj sa svojim lupanjem srca. Dok smo jahali, postavila sam ti pitanje | koje nisam više mogla da držim u sebi. „Kako si mogao da ubiješ onog čoveka? I to kroz grkljan!”

„Gađao sam ga u grudi.” Tako odsečno si to izgovorio da je bilo jasno j po prizvuku tvog glasa da je rasprava završena.

Kako sam prepoznavala krajolik, tako sam pokazivala najbolji put. Nezgrapno sam sjahala ispred kapije Engeltala, pa zalupala na nju. Imalo je najviše smisla da ja izmolim za ulazak, a uz to, taman si mogao da iskoristiš to vreme da odvežeš Brandajza.

Sestra Konstanca nam je otvorila kapiju, i izraz zbnjenosti odmah joj je prešao preko lica. „Sestro Marijana?”

Objasnila sam joj naš položaj i videla sam kako te neprekidno ispitij vački posmatra budući da si ti bio taj izgoreli vojnik u čijoj je nezi ona pomagala mnogo godina ranije. Kada je sestra Konstanca konačno došla j do svog glasa, rekla je: „Normalno... normalno da bih vas pustila unutrau normalnim okolnostima... ali ovo nije normalno.” Pogled joj se spustio, gotovo pometeno, na moj nabrekli stomak.

Nisam mogla da razumem čemu oklevanje. Bez obzira na to šta se govorkalo o mom nestanku, nama je bila potrebna zaštita – u suprotnom, Brandajz će umreti. Rukom sam pokazala na njega, kako bih to naglasila. Videla sam na licu sestre Konstance daje registrovala činjenicu da su krvave rite obmotane oko njegove noge bili rascepani ostaci moje monaške odore.

„Ako ne možeš ti da nas pozoveš da uđemo“, molila sam je, „zovi mati Kristinu. Ona neće dozvoliti ovom čoveku da umre.“

„Nastojnica je u Nirnbergu i neće se skoro vratiti. Sestra Agletrudis je menja u odsustvu. Zvaću nju.“ Pre nego što se zaputila ka manastiru, sestra Konstanca je dodala još jednu stvar. „Ali ona ti nikada nije oprostila sknavljenje skriptorijuma.“

Nisam imala pojma na šta je sestra Konstanca mislila, ah bila sam sigurna da ću saznati čim se sestra Agletrudis bude pojavila.

GLAVA DVADESET ŠESTA

U novembru, statua 21 bila je gotova i tako dala mesečni zbir od njih sedam.

Statue 20 i 19 bile su gotove u prvoj nedelji decembra. Statua 18 došla je već druge nedelje. Vremenski razmaci koje je Marijana Engel koristila za pripremu na kamenu postajah su sve duži, ali krevet joj je bio prazan od one noći kada mi je rekla za Brandajza. Naše živote sada su sačinjavale tri radnje: ona je klesala i zaboravljala, a ja sam je gledao.

Gledao sam je kako zapostavlja Bugacu; kako zaboravlja da mi pomaže oko kupanja. Gledao sam je kako odguruje svaki tanjir sa obrokom koji bih spremio; kako zaboravlja da mi spusti poklon u cipelu na prozorskom oknu za svetog Nikolu. Gledao sam je kako puši stotine cigareta dnevno; kako zaboravlja da promeni album koji se neprestano vrteo u stereu. Gledao sam je kako jede čitave tegle instant kafe; kako zaboravlja da obriše krv sa svojih prstiju. Gledao sam kako joj se meso na telu topi, kako joj obrazi postaju upali, gledao sam kako joj oči postaju još tamnije, kako zaboravlja da poveže reči u razumljivu rečenicu.

TI SI *nisam* BESKORISTAN.

Preklinjao sam je da se odmori, ali ona je uporno tvrdila da joj vreme ističe. Nije bila više reč o statuama, već o tri učitelja, koji su navaljivali da radi brže.

Pozvao sam Gregora i Sajuri, jer nisam više znao šta da radim. Pokušah su da je urazume, ali izgleda da su i oni pričah sa zidovima. Nisam čak ni siguran da je Marijana Engel uopšte primetila da su bih u sobi s njom. Kada sam pokušao da

pridobijem Džek za pomoć, obrnula je situaciju i govorila kako to utiče na nju. „Ja nemam više soba u galeriji, a ona mi i dalje šalje svoje statue. Nije baš da idu kao alva, znaš.“ Zalupio sam slušalicu, pa otišao pravo do mog pribora za morfin, radi utehe.

Morao sam da iznajmim radnike da bi izneli višak statua iz podruma i odneli ih u dvorište. Bio sam protiv toga, i nadao sam se da će krcata radionica naterati Marijanu Engel da prestane, međutim, ona je nastavljala. Kada sam se pobunio, počela je da viče na jeziku koji nisam prepoznavao, pa sam bio manji od makovog zrna. Bilo je očigledno da će nešto strašno da se dogodi.

„Ne možeš više tako da radiš.“

„Monstrumi su božansko predskazanje.“

„Sva si krvava. Daj da te okupam.“

„Krv života.“

„Zašto ne pojedеш nešto?“ nagovarao sam je. „Istopila si se.“

„Postajem čisto ništavilo. To je uzvišeno.“

„Ako se razbojš, nećeš više moći da pomažeš groteskama.“

„Ako se razbolim, ja ću radovati, jer će to značiti da me se bog setio.“

Odbila je da se popne gore kako bi se okupala ih spavala, te kada se ispružila preko kamena radi pripreme, doneo sam kofu tople vode i sapun. Ako ona neće kupatilo, doneću kupatilo njoj.

Prelazak sunderom preko njenih rebara bio je poput kola u punoj brzini po džombavom putu. Siva tečnost slivala joj se niz telo i padala na pod u radionici, praveći šare u prašini. Bugaca je kevtao u čošku. Kada sam je obrnuo da bih joj oprao leđa, njena tetovaža andeoskog krila kao da se otromboljila zajedno sa visećom kožom.

Džek mi nije pomagala, ali morala je biti svesna besomučnog klesanja koje joj je pretrpavalo galeriju. Što mi duže Džek nije nudila pomoć koju nisam sám hteo da tražim od nje, moje ogorčenje je sve više raslo. Kada nisam više mogao da držim bes u sebi, upao sam joj u radnju, pa sam, bez ikakvog „zdravo“, zahtevao od nje da nešto učini.

„Šta bi ti da *ja* uradim?“ reče Džek. „O tebi se brine više nego što se ikad brinula o meni i ne možeš da je zaustaviš. Zato se potruđi da jede i pije vodu, pa čekaj da kolapsira.“

„To je sve?“ rekoh. „Praviš tu debele provizije i to je sve što imaš da mi kažeš?“

„Uh, koji si ti davež.“ Džek me bočnu u rame olovkom koju je imala u ruci. „Da li uzima svoje lekove?“

Objašnjavao sam kako sam pokušao da ih izmešam sa instant kafom, ali da me je otkrila. Popela se do zvonika i gađala me teglom koja mi je prozujala pored glave i udarila u zid. „Da li znaš kako je teško pokupiti kristale kafe sa police?“

Džek klimnu glavom. „Jednom sam i ja pokušala da joj uvalim lekove, pa nije govorila sa mnom tri meseca. Mislila je da sam deo zavere protiv nje.“

Donekle me je umirilo to što je Džek pokušala isto što i ja. Završili smo razgovor umerenom ljubaznošću, a Džek je obećala da će svratiti u tvrđavu to veće.

Donela je hranu u kojoj je Marijana Engel mogla da vidi da nije punjena lekovima – hleb, voće, sir itd. – pa je pokušala da priča s njom. Nije uspela. Ljutila se što je prekidamo i stajala je tu mrveći hleb u komadiće koji su joj ispadali na pod prekriven strugotinama od kamena, a onda je odvrnula radio dok nas muzika nije oterala. Penjući se uz stepenice, čuli smo kako Marijana uzbuđeno priča sama sa sobom na latinskom.

Iako nismo postigli ama baš ništa, sam pokušaj potpuno nas je samleo. Džek i ja sedeli smo petnaestak minuta u tišini dnevne

sobe, jedva podižući pogled s poda. Konačno sam uvideo da nije bila stvar u tome da Džek nije bilo briga, već da je jednostavno – budući da je već bila prošla kroz sve ovo – sasvim sigurno znala da nijedno od nas dvoje ništa tu više nije moglo da uradi. Ipak, kada je odlazila, rekla je: „Doći ću i sutra.“

Ujutro sam zatekao Marijanu Engel ispruženu ispred tek završene statue 17. Obmotao sam ruku oko nje a ona nije imala snage da mi se izmigolji uprkos uloženom trudu. „Ne, moram da se spremim za sledeću.“ To je zaista i mislila, međutim, nikako nije mogla da mi se odupre, te sam je uspeo uz stepenice.

I opet sam joj očistio prašinu, znoj i krv s tela, dok joj se glava oklembešeno vrtela po porcelanskom udubljenju kade, kao da je marioneta čiji je lutkar otišao na odmor. Nije prestajala s pričom, sve vreme dok sam je prao, pa čak ni kada sam je spuštao u krevet, o tome da mora da se vrati u radionicu. Međutim, nekohko sekundi nakon što se sručila u posteljinu, zaspala je.

Marijana Engel je i dalje spavala kada je Džek došla to veće. Kako sam opet bio sam sa gđom Meredith, odvrnuo sam čep na novoj flaši burbona.

Džek mi je pričala o onima koji kupuju gargojle. Imena su bila zadivljujuća: istaknuti poslovni ljudi, državni čelnici, čuvene mecene, kao i oni iz knjiga „Ko je ko“ iz sveta zabave. Prepoznao sam muzičare sa top-lista i holivudske glumce A produkcije, kao i jednog pisca koji je stekao gotovo svetsku slavu kao kralj horora. Jedan režiser, čuven po svojim izuzetno poetičnim filmovima o prognanicima, kupio je bar jedno pet radova. (Sa svojom četkastom, divljom kosom i suvonjavim licem, lako bi mogao da se zameni sa malokrvnim polubratom Marijane Engel.) Te dok me

nije čudilo to što su mnogobrojne crkve kupovale gargojle, bio sam zatečen saznanjem da su i mnogi univerziteti bili među glavnim mušterijama.

Džek je pojela najveći deo kineske hrane koju smo bili poručili i zahvala je čašama burbona. Zadnjom stranom rukava obrisala je sos sa usta, istovremeno me pitavši da li mi je penis stvarno uklonjen. Kada sam potvrdio da jeste, izvinila se što se ranije šalila na taj račun. Prihvatio sam izvinjenje najljubavnije što sam mogao, a na to sam joj opazio suzicu u oku. Otkrio sam da je alkohol – kao što to biva i sa najokorelijim pijancima – čini osećajnijom. Kada sam pitao Džek da li ima u vidu nešto za Božić, odgovorila je, u suštini, svojom životnom pričom.

Ostala je trudna još u pubertetskom dobu, pa je rodila sina, Teda, koji je sada imao tridesetak. Udala se za Tedovog oca, koji je izgleda bio stalno nasilan i pijan, a ostala je s njim samo zato što nije imala drugog izbora. Uspela je da završi srednju školu, ali koledž nije dolazio u obzir. Kada je Džek ponovo ostala trudna, on ju je krivio da pokušava da mu uništi život: „Opet si naprcana iako nemamo pare. Kurvo!“ Ted, kome je tada bilo šest godina, gledao je oca kako mu prebija majku u blagoslovenom stanju barem jednom nedeljno tokom cele trudnoće.

Taman kada je ulazila u sedmi mesec, muž ju je naročito jako premlatio. Kada se obeznanio od alkohola, Džek je spakovala nekohko omanjih torbi sa odećom i pokupila malog Teda. Posadila je dečaka na ulaznim vratima, pa se vratila u spavaću sobu s tiganjem u ruci koji joj je poslužio da mlatne supruga po glavi dok je on spavao. Džek je tvrdila da je to učinila kako bi se obezbedila, da se on ne bi probudio i krenuo u potragu, ali mislim da je to bilo samo zbog toga da bi se osećala dobro. Rekla je da je danima posle toga gledala po novinama ne bi li videla da li ga je i ubila. Kako se nijedna čitulja nije pojavila, osetila je pretežno olakšanje, ali pomalo i razočaranje.

„Kada sam napustila muža, ponekad sam se bojala da će me čekati ispred bolnice gde je moja mama bila smeštena. Ona je šizofreničar“, reče Džek. „Ali skotinu nikad više nisam videla. Nije bio dovoljno motivisan da se igra lovca iz zasede, valjda.“

Bilo mi je otkriće da je Džekina majka bila šizofreničarka. Da li je to, onda, bila veza s Marijanom Engel? Zaista, jeste.

„Volela sam mamu i morala sam da je posećujem, naročito zato što niko drugi nije. Otac mi je davno umro. Mislim da nije mogao da izdrži da gleda kako žena koju voli počinje da ludī.“

Ubacio sam mali komentar da zvuči kao da joj je život bio tegoban.

„Prokleta tačno. Svi muškarcī u mom životu bili su takvi seratori da sam tokom Tedovog odrastanja“, poverila se, „poželela da bude peder.“

„I?“

„Nisam te sreće“, promrmljala je, dolivajući burbon.

„Pa, dobro, ima još nade“, rekao sam u pokušaju da pomognem.

„Ma, kako god.“ Otpila je još jedan poveći gutljaj. „U svakom slučaju, jeste bilo prilično tegobno, ali prošlo je. Rodila sam Tami, onu klinku koju sam nosila u stomaku kada sam ostavljala muža. Zaposlila sam se kao kelnerica. Uznepredovala u kuvaricu, pa onda postala pomoćnik upravnika. Ustrana prečvarnica, ali šta ćeš. Neki advokat me je našao kada mi je otac umro. Ostavio mi je nešto para. Zato mislim da je skot na kraju i valjao za nešto.“ Podigla je čašu prema nebu. „Znala sam da ne mogu da dižem dvoje dece sa onim što sam dobijala u tom restoranu, pa sam iskoristila to nešto para da se upišem u večernju školu, na računovodstvo. Imala sam dobre ocene, pa sam mogla da dobijem loše mesto u dobroj firmi.“

„To je i dalje mnogo daleko od vlasnika galerije“, primetio sam, „i Marijaninog zastupnika.“

„Ne toliko, koliko ti se čini. Nastavila sam da viđam mamu u bolnici, pa sam jednog dana primetila novu pacijentkinju, mladu devojku. Zgodnu, znaš, samu za stolom. Crtala je. Bila je drugačija od ostalih. Možda zbog kose i očiju."

„Marijana", rekoh.

„Bingo!“ reče Džek. „Jedino što se tada nije tako zvala. Bila je NN, koju je policija našla na ulici."

Marijana Engel joj nije pravo ime. Moje iznenađenje izazvalo je samozadovoljan izraz na Džekinom licu. Bilo joj je drago što još postoje stvari o našoj zajedničkoj prijateljici koje je ona znala, a ja ne.

„Medicinska sestra mi reče kako su je našli bez lične karte, a otisci prstiju ništa nisu pokazali. Nije želela, ili nije mogla, da im kaže bilo šta u vezi sa svojom prošlošću. Možda su joj roditelji bili mrtvi, ili su je možda ostavili, ko zna? Jednostavno, jednog dana tražila je od lekara da je zovu Marijana Engel. Kako god, nakon nekohko poseta, rešila sam da joj se javim. Tad je bila stidljiva. Kada sam joj tražila da mi pokaže svoje crteže, nije želela. Alija sam nastavila da joj tražim i, nakon još nekohko poseta, konačno ih je pokazala. Ostavila me je bez teksta. Očekivala sam nejasne žvrljotine i tako to, ali tu su bile fantastične zveri, čudovišta, i bili su toliko ružni da su imali nečeg tako nežnog u sebi. Nešto što im je davalo život u očima."

Džek se zaustavi. Gledao sam kroz otvore na svojoj masci od pleksiglasa, i na trenutak sam se zabrinuo da će dodati kako i u mojim očima ima nečeg duševno srodnog. Međutim, samo je polako otpila gutljaj burbona i nastavila da priča. „Rekla je da nije baš crtač. Reče da je vajar i da ta stvorenja čekaju da budu oslobođena iz kamena."

„Znači", rekoh, „čak i kao tinejdžer..."

„Da, čak i kao tinejdžer", potvrdi Džek. „Valjda sam nekako bila očarana tom idejom, ah nisam imala blage veze o umetnosti."

Uglavnom mislim da još nemam. Ali jedno znam – ima nečeg posebnog u njenom viđenju. Sviđalo mi se to, a ispada da se sviđa i mnogim drugim ljudima. Ah tada sam samo klimala glavom, jer šta sam, koji moj, mogla da uradim po tom pitanju? Kako su meseci prolazili, ja sam nastavljala da posećujem mamu, a Marijana mi je pokazivala svoje crteže, i ne znam... jednostavno, osvajala me je. Valjda mi ju je bilo žao. Bila je tako mlada i možda sam razumela kako je biti zatvoren na nekakvom mestu koje nije dobro po tebe. Ludara je bila dobro mesto za moju mamu, bez sumnje, ali bilo je loše za Marijanu."

„Pa, šta se dogodilo?"

„Doktori su se neprestano igrali s njenim lekićima dok nisu našli kombinaciju koja joj odgovara i koja joj je normalizovala stanje. Vidiš, Marijana može da funkcioniše ako uzima lekove. Ali uvek je mislila da je to otrov za njena srca.“ Džek napravi pauzu. „Ni ta uobrazilja nije ništa novo. Jednom sam je čak odvela da joj urade rendgen grudi kako bih joj dokazala da ima samo jedno srce, i dalje mi ne veruje.“

„Ali kako...?“

„Stići ću dotle samo ako umukneš.“ Bocnula je štapićima prema meni, s parčetom kung-pao piletine među njima. „Kada su je doktori unormalili, stavili su je u zajedničku kuću, pa je na kraju dobila posao u kafeteriji. Pranje sudova, možeš li to da zamisliš? Kad sam to čula, otišla sam da je posetim, pa sam je zatekla sa sve laktovima umočenim u prljavu vodu, a meni su u glavi bili samo oni neverovatni crteži. U međuvremenu, napravila je svoju prvu tetovažu, jednu od onih latinskih izreka po rukama. Kad sam je pitala zašto, rekla je da, pošto ne može sebi da priušti kamen, onda može da telo da joj posluži kao slikarsko platno. Sve tetovaže koje je napravila napravila je kada nije mogla da kleše zbog nečega. U svakom slučaju, rekoh si: zajebi! Ako joj je baš toliko stalo do klesanja, pomoći ću joj. Onda sam platila večernju

nastavu iako je sve što sam imala bilo to nešto para koje su ostale nakon čaletove smrti, a sve to sa dvoje klinaca u kući. Potpuno suludo, je l da?“

Bilo je suludo, ali mislio sam (iako sigurno to nisam naglas izrekao) da je bilo sjajno. Uzela je još jednu cigaretu od Marijane Engel – jer Džek ne puši, kako mi je rekla više puta – te nastavi sa svojom pričom. Kad god bi došla do uzbudljivog dela, bockala je cigaretom uvis, kao da pokušava da probuši nevidljive balone.

„Predavač je rekao da je Marijana najtalentovaniji đak koga je imao čim je uzela dleto u ruke. Kada nisam mogla više da joj plaćam časove, rekao je Marijani da slobodno može da nastavi da dolazi. Kao, jednog dana će se hvaliti da joj je on jednom bio učitelj. Onda sam napravila još jednu glupavu odluku i predložila Marijani da joj budem zastupnik. Prihvatila je, čak i kada sam joj napomenula da blage veze nemam s proj dajom umetničkih dela. Ali znala sam dovoljno da bih joj nabavila poluj pristojan pribor za rad, koji sam našla kada je neko prodavao kuću, pa I rasprodavao stvari, baš me prosralo, a onda sam nabavila i nešto kamena. – Prvi blok je bio tako užasan, jeftin kamen da se praktično lomio pod dletom, ali svejedno izvadila je gargojla iz njega i izgledao je poprilično dobro. Znači, ja sad imam tu statuu i moram da je prodam pre nego što budemo mogli da kupimo sledeći blok kamena, pa sam pozajmila onaj izdrndani stari kamion da bih se vozikala po svakakvim galerijama s tom velikom statuom pozadi. Najzad sam našla nekog ko je bio voljan da je izloži, ali samo ako dobije neku ogavno besnu proviziju, međutim, baš u to vreme bile smo bez ikakvog izbora, pa sam rekla da. Kada se napokon prodala, da l možeš da veruješ, jebote, praktično sam izgubila novac na njoj. Celo zbivanje traje mesecima, a Marijana Engel dobija sve više tetovaža, ludi bez kamena. Ali ipak smo prodah sledeću, pa sledeću, pa smo odjednom imale priliv para i proradilo je.“

Zadivilo me je kada sam čuo istorijat Marijane Engel koji nije uključivao srednjovekovne manastire. Navelo me je da shvatim koliko sam duboko bio udubljen u njene bajke.

„Kad se tako zalaufa, statue prosto ne prestaju da izlaze. Onda sam prvi put videla kako to ona može, znaš? Prvi put kada je sebe dovela do nesvesti." Džek baci pogled u pravcu Marijanine sobe. „Bila je mlađa i jača, pa sam mislila daje to samo mladalački zanos. Žar prvog stvaralaštva. Nisam znala da će tako biti... koliko već? Dvadeset i nešto godina."

„Mora da dobro radi", rekoh, „mislim, kuća i sve..."

„Ma, da, pametnica jedna, naravno. Marijana je najbolja na svetu u onome što radi, i ne govorim to tek tako. Pet godina je prošlo, a mi nabacismo galeriju. Nakon deset, našli smo joj ovu kuću. Sve za keš, čak bez hipoteke."

„Kako si postala nadzornica?"

„Pa, eto, desilo se usput", odgovori Džek. „Ma, ne, zajebi, bilo je mnogo papirologije i nebrojenih poseta sudu. Ali seti se, ona nema porodicu, barem koliko ja znam. Nikad mi ništa nije pričala o životu koji je imala pre nego što smo se upoznale i, iskreno, ne znam ni da li ga zna."

„Žaklina", rekoh, „nisi mi odgovorila na prvo pitanje."

„Ne zovi me tako, jebote, i ne mogu čak ni da se setim tvog glupog pitanja."

„Šta radiš za Božić?"

„Ništa, mama mi je umrla pre desetak godina, a deca više ne govore sa mnom." Zgrabila je svoj kaput i rekla kako joj je vreme da krene. Na vratima dodade: „Nemoj da misliš da smo ti i ja sada ono, maco-kuco. Da sam drugačije smislila, još ne bi imao platnu karticu."

„Razumem", potvrdih. „Nadam se da ne zvuči pokvareno, ali baš mi je drago što je Marijana pala u krevet. Barem će neko vreme moći da se odmori."

Džek uzdahnu. „Nije još završila.“

Kada se Marijana Engel probudila, potvrdila je priču koju je Džek ispričala. Pojela je mnogo za doručak, a onda sišla u podrum gde je provela naredna četiri dana. Pokreti su joj bili usporeni, kao da je neko snimio kako radi, pa pustio traku na pola brzine. Jednostavno, nije imala snage da radi brže.

AKO BI JOJ UVALIO MALO MORFINA Molim? OPET BI ZASPALA.

Dvadesetog decembra, Sajuri je došla zbog poslednje sesije vežbi pre praznika. Učinili smo sve da se ne obaziremo na kuc-kuc-kucanje letargičnog alata Marijane Engel.

„Gregor mi reče da ćeš upoznati njegove roditelje“, rekao sam. „Veliki korak.“

„Nikada to nije radio“, reče Sajuri, „mislim, dovodio devojke da ih upoznaju.“

„Šta ti misliš o tome?“

„Nema problema za mene, ali malo se bojim za njega. Mislim da oseća kao da nikad nije dovoljno dobar svojim.“

„Zar misli da ćeš ih razočarati?“ pitao sam s nevericom.

„On se više brine da će oni misliti da *on* nije dovoljno dobar za mene.“ Sajuri pojača otpor na mom trenažeru i zamoli me da guram, guram, guram/ „Smešno je.“

„Pa, dobro, da h mishš da planira...?“ Kucnuo sam joj po domalom prstu, na kojem nije bilo nikakvog prstena.

„Ne“, brzo odgovori Sajuri. Povukla je svoju ruku, ali mogao sam da joj pročitam na hcu da nije imala ništa protiv takve ideje. „Hoće samo da vidim njegov rodni grad.“

Zvuk koji je dopirao iz podruma izmenio se – spori metronóm čekića je iščezao. Do tog trenutka našeg zajedničkog života već sam dovoljno dobro poznao raspored klesanja Marijane Engel da znam da nikako nije mogla da završi sa svojom trenutnom statuom. „Moram da je proverim.“

DOBAR JE MORFIN. *Ne i za nju.*

Nisam je video kada sam počeo da silazim niz podrumske stepenice. Dozivao sam je, ali nije odgovarala. Pola cigarete tinjalo je u pepeljari. Onda sam je video iza uglavnom završenog gargojla, s rukama savijenim pod jezivim uglovima. Prsti su joj još bili poluzatvoreni oko čekića; dleto je odskočilo na oko pola metra od nje.

Kada sam se približio kamenoj gromadi, bila je bez svesti s velikom, dubokom posekotinom na čelu. Pretpostavio sam da je to zaradila kada se onesvestila i glavom udarila o kamen.

Marijanu Engel su zadržali u bolnici na tri dana. Stavili su joj kopče na glavu, a rastvor elektrolita dobijala je intravenozno kroz ruku kako bi sprečili dehidraciju. Srećom, bila je i suviše iscrpljena da bi mi još jače besnela na činjenicu da sam je predao lekarima neprijateljima da je neguju. Jedini put kad sam je ostavio bilo je kada sam otišao kući da se malo naspavam. Dozvolio sam Bugaci da spava u mom krevetu iako bi Nen dobila napad zbog toga, jer je uvek govorila kako je pseća dlaka veoma podesna za nadraživanje izgorale kože. **NE UMEŠ DA SE STARAŠ NI O SAMOM SEBI.** Ujutro sam se odmah vratio u bolnicu. **KAKO, ONDA, MOŽEŠ DA SE STARAŠ O NJOJ?**

Marijanu Engel su otpustili na Badnji dan. Iskreno, trebalo je da je lekari još malo zadrže, ali otpustili su je uzimajući datum u

obzir. Kada smo stigli kući, pozelela je da jede marcipan i ništa više, ali ubedio sam je da pojede i malo mandarina. Dovukao sam televizor i video iz zvonika u njenu sobu da bismo gledali *Divan život* pošto je to ono što svi normalni ljudi rade na Badnje več. Kada se završio, tražila mi je da ostanem u njenom krevetu, jer je htela da se probudi na božićno jutro pored mene.

Ležao sam u tom krevetu sa svojim debelim steznicima koji su se privijali uz njenu mršavu golotinju, svestan toga da i sam treba da uživam u našoj bliskosti. Međutim, nisam: razmišljao sam zašto njeno telo tako snažno deluje na mene. Proveo sam veliki deo svog života u društvu golih žena – danju mi je to bio posao, a noću hobi – ali s Marijanom Engel to je uvek izgledalo drugačije. *I jeste* bilo drugačije.

Postoji mnogo mogućih objašnjenja za moju nelagodnost. Možda je njeno telo imalo veći uticaj na mene nego tela drugih žena zato što mi je bilo stalo do nje. Možda je tako zato što prvi put u životu, što je rezultat penektomije, nisam bio u stanju da odbacim žensko telo koje sam prethodno posedovao. Možda zato što je sve bilo prosto feromonski. Sve ove pretpostavke su moguće i, u neku ruku, možda su sve ispravne, ali to Badnje več, dok sam ležao pored nje ne mogavši da utonem u san, uspeo sam da dođem do neke spoznaje. Verujem da je glavni razlog što je njeno telo tako uzbuđivalo moje sledeći: njeno telo delovalo je na mene kao da nije bilo samo ljudsko, već i nešto što mi je približilo uspomene i duhove vremena.

Prvi put video sam joj telo u celini na odeljenju za opekotine kada se skinula da mi pokaže svoje tetovaže. Uzbudilo me je i postidelo, a kada sam vrhovima prstiju prelazio preko perja njenih anđeoskih krila, telo joj je zadrhtalo, a zauzvrat, zadrhtalo je moje srce. U to vreme nisam razumeo zašto sam se osećao baš tako, ah tokom meseci koji su prolazili sve više sam dolazio do spoznaje da to nije bilo zato što su mi se prsti prvi put susretali s njenim

telom, već zbog toga što su se vratili na poznato mesto. Nisam to razumevao dok nisam video način na koji je posegnula rukom, kada me je prvi put kupala u svojoj tvrđavi, da bi dodirnula moje telo kao da je pripadalo njoj. Pokreti njene ruke bih su isti kao kada sam ja rukom krenuo prema njenim istetoviranim leđima taj prvi put. Kao da je telo jednog već bilo u posedu onog drugog, a ruka koja je posezala pripadala gospodaru koji je dugo bio odsutan, a sada pristigao. Kako da me ne razoruža osećaj mog sopstvenog tela na njenoj koži kao sećanje, kada je to bilo prvi put?

Sada, u krevetu pored nje na Badnje več, njeno telo je još tako delovalo na mene. Kada sam legao pored nje, bilo je kao da je mi je tu suđeno, kao da se moje telo privijalo uz njeno hiljadu puta ranije. Zato sam se osećao kao da ne ležim pored osobe, već pored uspomene na osobu, ali istovremeno ta uspomena podvrgavala se preobražaju u nešto čak manje materijalno. Telo joj je bilo izuzetno ljudsko u svoj svojoj pustoši, ah milovala me je poput bića koje se pretvara u duha, kao da u svojoj mršavosti klizi ka nečemu mekšem. Prelazio sam joj prstima preko džombastih rebara, pa sam sišao do osušenog brega karlične kosti koji se nadvijao nad njenim stomakom. Njeno telo, čija su me koža i sećanje na dodir uvek zbunjivali i uzbuđivali, još je bilo kao da meni pripada, ali nestajalo je. Ne samo da je gubila čvrstinu dok je radila, već je i radila da bi gubila čvrstinu; kao da nisu samo gargolji nazadna umetnost, već i sama umetnica, koja se kreće ka stanju u kojem su oboje i manje i više od samog materijala od kojeg su započeli.

Te tako, eto načina na koji me je njeno telo – meso, uspomena i duh – razoružao.

Pošto sam konačno uspeo da padnem u kratak i isprekidan san, probudio sam se pre nje. Doneo sam joj jaja na poslužavniku i prikupljao hrabrost da joj dam poklon za tu godinu. Opet je to bila

pisana reč, pošto očigledno nisam naučio lekciju od svojih prošlogodišnjih pesama. Pisao sam po sećanjima na priče koje mi je pričala o svoja četiri avetinjasta prijatelja – „Dobar kovač“, „Žena na litici“, „Monahinja duvačica stakla“

„Sigurdrov poklon“pa sam ih povezao u korice. Na naslovnoj strani pisalo je *Ljubavne priče, po kazivanju Marijane Engel*.

„Divan poklon. Ne samo za mene već i za Sigurdra. Za Vikinga je najgori pakao da bude zaboravljen.“ Uzela mi je ruku u svoju i izvinila se. Naporno klesanje tokom prethodnih nedelja potpuno ju je bilo obuzelo, pa je to imalo za posledicu da zanemari kupovinu pravog poklona.

„Međutim“, predložila je, „kako bi bilo da objasnim šta je sestra Konstanca imala na umu kada je rekla da sam oskrnavila skriptorijum?“